

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 1.

11 OCTOBER 1890.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officiëel Gedeelte: Een kort Woord aan de leden van het Ned. Tooneel Verbond. — Mededeelingen aan de leden. — Prijsvragen. — Uit onze afdeelingen.

Niet Officiëel Gedeelte: Jean Valjean: Uit de Maastad. — Een uitstapje en een waagstuk. — Prijsvraag uitgeschreven door de Rotterdamse Tooneelisten. — Wie heeft gelijk?

Officiëel Gedeelte.

EEN KORT WOORD AAN DE LEDEN

VAN HET

Nederlandsch Tooneelverbond.

*Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis?*)*

zoo weeklaagde Horatius bij het verscheiden van zijn vriend Varus, zoo weeklagen ook wij, leden van het Hoofdbestuur, nu de hr. L. Simons Mzn. van ons is heengegaan, heengegaan wel te verstaan als redacteur van ons tijdschrift.

Openlijk zeggen wij hem hier dank voor wat hij in de vier jaren van zijn redacteurschap voor ons verbond heeft gedaan. Tijd noch moeite heeft hij ooit ontzien. Hij heeft daardoor velen aan zich verplicht.

Wel wisten we, toen hij zijn taak neerlei, dat we hem zeer zouden missen, maar dat dat gemis zóó groot zou wezen is ons pas nu gebleken, nu zijn plaats onvervuld is gebleven en zijn werk niettemin moet worden gedaan.

Wat toch is de stand van zaken?

Op pag. 122 en 123 van den vorigen jaargang van *Het Tooneel* staat te lezen dat de Voorzitter op de laatste Algemeene Vergadering dienaangaande meedeelde:

»dat de heer L. Simons Mzn., tot heden de belanglooze

redacteur van het verbondsorgaan *Het Tooneel* die betrekking niet meer kan waarnemen.

»dat hij (de Voorzitter) dit besluit eerbiedigende en betreurende tot zijn leedwezen geen plaatsvervanger heeft voor te stellen.

»dat wel enkelen zich als plaatsvervangers hebben aangemeld, maar dat het Hoofdbestuur zoo gaarne het blad wilde reorganiseeren en uitbreiden.

»dat het Hoofdbestuur zich veel moeite in deze heeft gegeven maar nog niet met een bepaald plan voor den dag kan komen en dus daartoe van de vergadering uitstel vraagt tot 1 September.»

Met dit voorstel vereenigde zich de vergadering.

En nu, in de eerste week van October, is het Hoofdbestuur nog niet veel verder gevorderd dan een halfjaar geleden. Wel heeft het niet stil gezeten, wel heeft het onderhandelingen aangeknoopt om de zaak tot een goed einde te brengen, maar de onderhandelingen zijn nog hangende, en hoe gaarne wij ook zouden willen, nu reeds een tipje oplichten van den sluier, die de plannen bedekt, mogen wij niet.

Inmiddels is echter de termijn aangebroken, waarop de onverbiddelijke wet ons dwingt het eerste nummer van den nieuwen jaargang te doen verschijnen, en dat zonder redacteur! Wilden dus de leden van het Hoofdbestuur niet als wetsverkrachters vervolgd worden, dan moesten zij zelf de handen uit de mouwen steken. En dat hebben ze dan ook gedaan.

Tot tijd en wijle de plannen hun beslag zullen hebben gekregen, belast het hoofdbestuur zich met de redactie van het verbondsorgaan; en al is meer in het bijzonder aan onzen secretaris, Dr. C. I. Vinkesteyn, de samenstelling van het officieele gedeelte, en aan den ondergeteekende de zorg voor het niet officieele gedeelte opgedragen, toch neemt het Hoofdbestuur gezamenlijk de verantwoording van de redactie op zich.

*) »Waarom zouden we ons schamen of ooit ophouden te treuren over het verlies van zulk een man?»

Het zal wel niet noodig zijn te zeggen dat de taak, daardoor op onze schouders gelegd, een alles behalve lichte is. Wij doen dus een beroep op allen, die hun medewerking vroeger reeds verleend of voor later beloofd hebben; wij verzoeken hen dringend ook ons te willen bijstaan. Wanneer reeds een man als Simons, zoo al niet vergrijsd, dan toch vereelt in het vak van redacteur, af en toe geen raad wist waar hij voldoende stof voor zijn aflevering kon krijgen, hoe zal het dan ons gaan, die op dit oogenblik een voor ons ongewonen arbeid hebben moeten ondernemen? Want waarlijk, was ooit een *captatio benevolentiae* oprecht gemeend, dan is het deze, die ik thans uit naam van het Hoofdbestuur tot u richt: wil in uw oordeel over wat wij u ter lezing zullen aanbieden niet te streng zijn; onze krachten zullen te kort schieten, dat weten we; maar troost u met de gedachte, dat het slechts een tijdperk is van overgang, en dat dat tijdperk, we hopen het ten minste van harte, maar heel kort zal duren.

Nu nog een enkele opmerking. Het Hoofdbestuur heeft besloten niet zelf de voorstellingen, door de verschillende gezelschappen te Amsterdam gegeven, te bespreken. De critiek dus, die daarover in de volgende nummers zal worden uitgebracht, worde niet beschouwd als het oordeel van een of meer der Hoofdbestuurders, maar als dat van iemand, die, buiten het Hoofdbestuur staande, bereid is bevonden zich met de taak van verslaggever te belasten.

Met het bovenstaande als geleibrief, ga dus deze eerste-ling, gebakerd door de gezamenlijke Hoofdbestuurders, de wereld in. En het zal niet bij dat ééne schepseltje blijven. Moge de komst van de volgende door de leden van het Nederlandsch Tooneelverbond niet worden begroet met onverschilligheid!

M. B. MENDES DA COSTA.

A'dam 5 October '90.

In zijne vergadering van 4 October j.l. constituëerde het nieuwe Hoofdbestuur zich op de volgende wijze:

Prof. Dr. A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter*.

Jhr. HENRY TINDAL, *Onder-Voorzitter*.

Dr. C. I. VINKESTEYN, *Secretaris*.

JEAN BROWNE, *Penningmeester*.

MARCELLUS EMANTS.

DAN. DE LANGE.

M. B. MENDES DA COSTA.

L. J. PLEMP VAN DUIVELAND.

J. A. HOEUFF.

Volgens Art. 15 der gewijzigde statuten werden de H. H.: Prof. Dr. A. G. Van Hamel, M. B. Mendes da Costa, Jean Browne en Dr. C. I. Vinkesteyn aangewezen tot leden der Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool.

Ingekomen was o. a. het bericht, dat tot dusverre 4 antwoorden op de prijsvragen waren ontvangen.

Voor de besluiten, op deze vergadering genomen betreffende de uitgave van het Tijdschrift, wordt verwezen naar het in dit nummer voorkomende stuk van den Heer M. B. Mendes da Costa.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Aan de Leden van het Nederlandsch Tooneelverbond.

L. S.

Het Hoofdbestuur brengt ter kennis der Leden, dat de gewijzigde statuten bij Koninklijk besluit van 25 September 1890 zijn goedgekeurd.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Aan H.H. Afdeulings-Secretarissen.

L. S.

Namens het Hoofdbestuur heb ik de eer U te verzoeken mij vóór 18 October a. s. te zenden eene opgave,

bevattende de samenstelling van het Bestuur, den naam van den gedelegeerde bij de vergaderingen der Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool en het getal der leden Uwer Afdeeling. De veranderingen, die in Uw ledental hebben plaats gehad, worden vóór bovengenoemden datum ingewacht bij den Drukker-Uitgever van het Tijdschrift, den Heer Th. A. Van Zeggelen (M. J. P. Van Santen), Achterburgwal 84, Amsterdam. Tevens zult Gij mij zeer verplichten met mij geregeld bericht te doen toekomen omtrent vergaderingen en andere belangrijke gebeurtenissen, die in Uwe Afdeeling plaats hebben, ten einde hiervan in het »Officieele Gedeelte» van het Tijdschrift kennis te doen geven.

Amsterdam,
(Heerengracht 305)
6 Oct. 1890.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

PRIJSVRAGEN,

uitgeschreven door

het Hoofdbestuur van het Nederl. Tooneelverbond.

PROSPECTUS.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond, daartoe gemachtigd door de Algemeene Vergadering den 9^{en} Mei 1890 te Amsterdam gehouden, wenschte ter bevordering der nationale tooneelletterkunde twee prijsvragen uit te schrijven. Hoewel erkennende, dat, uit een streng artistiek oogpunt beschouwd, dergelijke wedstrijden wellicht weinig aanbeveling verdienen, wil het door dezen maatregel op nieuw wijzen op een tak onzer letterkunde, waaraan door onze beste schrijvers nog altijd niet genoeg aandacht wordt geschonken. Overtuigd dat vele Nederlandsche letterkundigen en tooneelspelers in staat zouden zijn ons répertoire met goede stukken te verrijken, hoopt het door deze prijsvragen hen tot een vruchtbare krachtsinspanning te kunnen prikkelen.

Niet onvermeld wil het Hoofdbestuur nog laten, dat het zich veel voorstelt van de samenwerking van schrijvers met tooneelspelers, aangezien het meermalen is voorgekomen, dat stukken van werkelijke verdiensten ontsierd, soms zelfs onopvoerbaar waren door fouten, welke de vakman, de acteur, gemakkelijk had kunnen verwijderen, terwijl laatstgenoemde allicht het effect van den arbeid des schrijvers door zijn technische kennis aanmerkelijk zal kunnen verhoogen.

Zonder daarmede het oordeel te willen uitspreken, dat andere takken der dramatische letterkunde geen steun zouden behoeven of waardig zijn, heeft het Hoofdbestuur gemeend voorshands zijn aandacht te moeten bepalen bij de twee soorten van tooneelwerken, die hieronder nader worden aangeduid. Slaagt deze prijsvraag, dan zou de wenschelijkheid eener herhaling voor andere dramatische producten ernstig in overweging kunnen worden genomen.

In de eerste plaats acht het Hoofdbestuur het wenschelijk, dat ons répertoire worde aangevuld met degelijke tooneel- en blijspelen, nationale toestanden zooveel mogelijk op nationale wijze behandelende. Kunnen wij helaas op weinig goede oorspronkelijke stukken bogen, het Hoofdbestuur wil trachten het »in Nederland Nederlandsch» te bevorderen en vraagt geen kluchten in Duitschen of zogenoemde intrige-stukken in Franschen trant. M. a. w. de oorspronkelijkheid moet niet alleen bestaan in de omstandigheid, dat de stukken niet vertaald zijn, maar de deelnemers aan deze prijsvraag moeten trachten zich in hun denkbeelden en in de uitwerking daarvan Nederlanders te toonen.

Verder moeten de stukken hedendaagsche toestanden behandelen en spelen in den beschaafden stand; zogenoemde volksstukken worden dus uitgesloten, evenals die, spelende in fantastische landen of tijden.

Het Hoofdbestuur vertrouwt, dat — in verband met het

vooraangaande — de volgende definitie zijn bedoelingen duidelijk zal aantoonen; het roept mitsdien allen, die daartoe lust en bekwaamheid gevoelen, op tot het schrijven van:

Een oorspronkelijk tooneel- of blijspel (geen klucht) behandelende hedendaagsche Nederlandsche toestanden uit den beschaafden stand.

Proza of poëzie.

Het stuk moet meer dan twee bedrijven tellen; er mogen geen caricaturen in voorkomen.

Het stuk zal verder getoetst worden aan de volgende eischen, in volgorde gesteld, naarmate deze hoedanigheden van invloed zullen zijn op de bekroning:

- 1°. zuivere karakterteekening,
- 2°. onderhoudende intrige,
- 3°. vloeiende dialoog, geschikt voor het tooneel,
- 4°. opvoerbaarheid.

Uitgeloofd worden:

een eerste prijs van f 300.—

een tweede prijs van f 150.—

welke echter niet behoeven te worden toegekend.

De bekroonde stukken blijven eigendom der schrijvers, doch worden voor den tijd van één jaar kosteloos ter exploitatie aan het Hoofdbestuur afgestaan, tenzij de auteur den vollen eigendom van zijn werk wenscht te behouden.

Naast deze prijsvraag schrijft het Hoofdbestuur een tweede uit voor een zoogenaamd lever de rideau. Het acht deze stukjes een uitmuntende oefening voor onze schrijvers — niet het minst om de verplichte zelfbepierking — en wat de opvoering betreft, een zeer goede leerschool voor aankomende artisten, met name actrices, welke daarin dikwijls het meest op den voorgrond treden. Ten einde het eigenaardig cachet te bewaren, heeft het gemeend de grenzen iets scherper te moeten afbakenen dan bij de eerste prijsvraag, daarentegen het behandelen van Nederlandsche toestanden doen vervallen.

Het Hoofdbestuur vraagt:

Een oorspronkelijk blijspel in één bedrijf, kunnende dienen als lever de rideau.

Proza of poëzie.

2, 3 of 4 personen.

Het stukje mag geen klucht zijn en er mogen evenmin charges als caricaturen in voorkomen, terwijl bij de beoordeeling meer op den dialoog dan op karakterteekening of intrige zal worden gelet.

Het stukje mag bij opvoering niet langer duren dan één half uur.

Uitgeloofd wordt:

een prijs van f 100.—

welke echter niet behoeft te worden toegekend.

Het bekroonde stuk blijft eigendom van den schrijver of der schrijvers, doch wordt voor den tijd van één jaar kosteloos ter exploitatie aan het Hoofdbestuur afgestaan, tenzij de auteur den vollen eigendom van zijn werk wenscht te behouden.

Ten slotte vestigt het Hoofdbestuur de aandacht op de volgende bepalingen voor beide prijsvragen:

Iedereen kan zooveel stukken inzenden als hem goeddunkt.

De stukken mogen niet door opvoering of druk bekend zijn gemaakt.

Samenwerking van twee of meer personen is geoorloofd.

De beoordeeling wordt opgedragen aan een jury van zeven personen, bestaande uit de Heeren:

Prof. A. G. VAN HAMEL	} <i>Hoofdbestuurders.</i>
MARCELLUS EMANTS	
Dr. G. KALFF.	
F. VAN DER GOES.	
H. L. BERCKENHOFF.	
C. PH. J. CLOUS.	
JAN C. DE VOS.	

Genoemde jury zal, met inachtneming der gestelde eischen, haar werkzaamheden regelen als volgt:

Elk stuk wordt gelezen door drie leden, geen leden van het Hoofdbestuur; keuren deze drie of twee van hen het stuk goed, dan wordt het ook gelezen door de vier overigen, waarna de geheele jury uitspraak doet bij meerderheid van stemmen. Is daarentegen het oordeel der drie of van twee van hen ongunstig, dan wordt het stuk voor goed afgekeurd.

Met nadruk wijst het Hoofdbestuur er nog op, dat de jury de bevoegdheid bezit de prijzen of één der prijzen niet toe te kennen. Een bekroond tooneelstuk moet waarde hebben, niet alleen de verdienste, dat het 't minst slechte was.

De inlevering der duidelijk geschreven stukken — door een andere hand dan die der mededingers — moet geschieden onder een motto, met bijvoeging van een verzegeld briefje, behelzende naam en woonplaats van den schrijver of der schrijvers, vrachtvrij vóór of op 31 December 1890 bij den Secretaris van het N. T. V. aan de Tooneelschool, Marnixstraat 150.

De uitslag zal worden bekend gemaakt op de aanstaande Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Tooneelverbond.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond,

A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter.*

D. H. JOOSTEN, *Secretaris.*

UIT ONZE AFDEELINGEN.

Middelburg. — Bij gelegenheid der opvoering van Multatuli's Vorstenschool te Middelburg, op Donderdag 2 Oct. 1890, werd aan mej. Alida Klein »eene kleine attentie bewezen, die uitging van de afdeeling Middelburg van *het Nederlandsch Tooneelverbond*. Het bestuur dier afdeeling meende aan deze verdienstelijke leerlinge der *Tooneelschool* — stichting van het Verbond -- een blijk van **bemoedigende** waardeering te mogen geven, nu wij aan haar bewonderenswaardig optreden danken dat wij *Vorstenschool* hier zagen opvoeren. Zonder haar toch had, nu mevrouw Beersmans ziek is, die voorstelling moeten achterwege blijven.

Maar bovendien: waar een ontluikend talent de eerste schreden zet op het moeilijk pad der kunst en de faam reeds verkondigde dat dit geschiedt op eene wijze, die voor de toekomst **veel** belooft, daar is onzes inziens voor zulk een blijk van waardeering bij een dergelijk **eerste** pogen alle reden, omdat het een spoorslag zijn kan voort te gaan op dien weg; en de herinnering daaraan na jaren levendig kan houden de gedachte aan de groote verwachtingen, die eenmaal met grond werden gekoesterd.

En vooral is zulk een attentie gewettigd van het bestuur eener afdeeling van het Tooneelverbond, dat elke goede vrucht der Tooneelschool, tevens als vrucht van eigen streven, met ingenomenheid begroet."

(Middelb. Courant.)

[*Wegens plaatsgebrek zal het programma van het onderwijs aan de Tooneelschool in het volgend nummer worden geplaatst.*]

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE MAASSTAD.

Met een beklemd gemoed zetten wij ons neder om ons eerste opstel in het nieuwe seizoen aan het papier toe te vertrouwen, want onze taak dreigt een lang niet benijdenswaardige te worden, indien zij het al ooit geweest is.

Hoewel wij steeds den eersten persoon meervoud gebruiken, de arme *wij* heeft maar één hoofd, één lichaam, één hand (om te schrijven, wel te verstaan) en thans vragen

drie schouwburgen de aandacht. Er worden gouden bergen beloofd; de voorstellingen in den eenen schouwburg zullen al belangwekkender zijn dan die in den anderen; er worden wedrennen georganiseerd, *de Familie Kegge* zal in twee theaters gaan; de weken zullen te kort wezen om alles te bewonderen!

Wat zal de arme *wij* doen? Wel, evenals de scheepsdokter, die ten einde raad, voor zijn medicijnkast ging staan, met een »God zegene den greep!» een flesch nam, en den matroos, die niet wilde beter worden, een deel van den inhoud toediende. Of de kerel herstelde vertelt de geschiedenis niet! Wij zullen de schouwburgen bij afwisseling bezoeken en hetgeen ons de moeite waard toeschijnt, bespreken of vermelden. Uit den aard der zaak zullen de overzichten minder volledig zijn, doch daaraan valt niets te veranderen, zoolang zich niet een mede-arbeider aanmeldt voor het uitgestrekte terrein Aert van Nesstraat—Coolingel.

Van deze gelegenheid willen wij tevens gebruik maken om nogmaals te verklaren, dat wij allen gezelschappen en allen vertooners evenzeer genegen zijn. De strijd tusschen hen zal fel worden en men kent de fabel van den ijzeren en den aarden pot. Mocht er een der potjes onder de botsingen bezwijken, het zou ons oprecht leed doen, welken van de drie het ongeluk ook overkwam. Wij hopen daarom dat zij alle van ijzer zullen blijken te zijn; de kunst zal er wel bij varen. Op welwillendheid onzerzijds kan men rekenen, maar dit zal ons niet beletten onbewimpeld onze meening te zeggen. Zoolang wij de pen voeren, zullen wij steeds de onpartijdigheid betrachten en onderstelt deze of gene nevedagedachten, het verwijt valle in zijn volle zwaarte op hem of haar terug. Eigenlijk moet zulk een verklaring overbodig heeten; na hetgeen wij nu en dan eens opvingen, dacht zij het ons niet.

De Heeren Le Gras & Haspels haalden, voor zij iets nieuws brachten, enkele goede paardjes van stal; *Galeotto* en *de Eer* gaven den Heer Tartaud gelegenheid te bewijzen welke goede kracht dit gezelschap in hem heeft herwonnen.

In *Vorstenschool* wachtte ons een aangename verrassing. De welwillende lezer zal zich herinneren, dat ons oordeel over het spel van Mevr. Jonkers als Hanna in het vorige seizoen minder gunstig luidde (19de jaargang, pag. 108). Welnu, thans mochten wij met genoeg en constateeren, dat zij de partij vervulde geheel in overeenstemming met de wenken, welke wij toen ten beste gaven. De noodige climax ontbrak niet, maar zij bleef eenvoudig en waar. Geen overdreven stemuitzetting of theatrale gebaren verstoorden de bekoring; thans bracht Mevr. Jonkers het publiek in verrukking door den overtuigenden eenvoud harer Hanna. Wij hebben haar luide toegejuicht, toen zij tot driemaal toe de hulde der toeschouwers in ontvangst had te nemen.

Wegens de ongesteldheid van Mevr. Beersmans, waarvan wij met diep leedwezen en met de beste wenschen voor spoedig herstel gewag maken, werd de rol der Koningin op enkele plaatsen vervuld door Mej. Alida Klein. In deze aflevering zal men een welwillend, doch niet over het paard tillend opstel vinden over haar eerste optreden, van de hand des Heeren Simons, waarvan wij de lezing vrienden en tegenstanders der School ten zeerste aanbevelen. De »Portefeuille» van 27 September meldt nog: »De rol van Koningin Louise in *Vorstenschool* werd te »s Bosch de vorige week opgenomen door Mej. Alida Klein, »oud-leerlinge der Tooneelschool, die er een beslist succès »mede behaalde. De opvoeringen van *Vorstenschool* zullen »dezen winter door het land kunnen worden voortgezet.» Welk een voldoening voor Mej. Klein en haar leermeesters! Rotterdam zal toch ook in de gelegenheid worden gesteld te zien hoe de veelbelovende oud-leerlinge der School zich van haar zware taak kwijt?

Toupinel Zaliger heeft ons hartelijk doen lachen, soms

bijna doen blozen. De klucht is hoogst amusant, maar wel wat rauw, ofschoon er bij de opvoering loflijk over de schuine gezegden werd heengegleden. Te betreuren is het tevens, dat de meeste schrijvers van dergelijke stukken geen maat weten te houden; zij geven bijna altoos te veel. Zoo ook nu weer; het eerste bedrijf van *Toupinel Zaliger* is ongetwijfeld het beste, het tweede wordt aangevuld met allerhande clownsgrippen en het laatste bevat enkele goed geschreven tooneelen, maar vermag de aandacht nauwlijks te boeien; de toeschouwer heeft genoeg en kent de ontkenning.

In de hoofdrol (Duperron) ontwikkelt de Heer Tartaud een zeldzame beweeglijkheid; wij dachten hem niet in staat zulk een partij zoo goed te vervullen, enkele onzuivere klanken, vooral wanneer hij plotseling opvliegt, moeten vermeden worden. Mej. Vink was een recht bevallige Valentine en mocht, naar vrienden ons verzekerden, Franschen kunstzusters op zijde streven. De Heer Le Gras gaf een goeden notaris, doch de Heer de Vries had beter kunnen zijn; het was niet slecht, maar hij kan beter. Over den Heer Mijin (Valéry) hopen wij een volgend maal te berichten, zijn optreden zij slechts pro memorie vermeld.

Zaterdag 5 dezer werd de Tivoli-schouwburg, directie De Vos en Van Korlaar ingewijd; het gebouw is in 82 werkdagen voltooid! De zaal maakt een gezelligen indruk en, naar men beweert, kan van af alle zitplaatsen goed gezien en gehoord worden; het tooneel is ruim en de decoraties, voor zoover wij er thans over kunnen oordeelen, zijn zeer voldoende. Met een invitatie-voorstelling, aangeboden aan enkele autoriteiten en aan de couponhouders, werd de campagne begonnen. Wij waren verhinderd de geheele soirée bij te wonen en misten daardoor de toespraak van den Heer Jan C. de Vos, evenals de eerste helft van Shakespeare's *Veel leven om niets*. Bepaald verslag van dit blijspel geven, kunnen wij derhalve niet; er schein flink gestudeerd te zijn, kostuums en schermen waren fraai. Afgaande op stemmen uit het publiek en op hetgeen wij zelf zagen, meenen wij te mogen onderstellen, dat men beter gedaan had het stuk flink te besnoeien. De pittige taal werd bewonderd en toegejuicht, doch verschillende bij-tooneelen leidden de aandacht te veel af. Van de vertooners wenschen wij in de eerste plaats te noemen de Heeren van den Heuvel (Claudio) en Erfmann (Broeder Frans), beiden spraken hoogst verdienstelijk. De Heer Willem van Zuijlen was bijzonder vermakelijk als Brummel, of hij niet overdreef, wagen wij niet te beslissen bij onze onvoldoende kennis van het blijspel en de Engelsche traditie, trouwens de scènes der gerechtsdienaars vallen onder die, welke wij bekort zouden willen zien. De dames Roelofs en Poolman zijn voor ons bijna nieuwe verschijningen, wij willen hen eerst in enkele andere rollen zien, vóór wij aan- of opmerkingen neerschrijven, het nieuwe bedriegt zoo vaak.

Met de grap *Het Studente-Leven* (1686) werd de feestavond besloten; het oud-Hollandsch kluchtspel was ten tooneele gebracht met hulp der Heeren J. H. W. Unger, archivaris, en J. van der Kellen. Hebben de dames toen gebleesd? Wij weten het niet, wij zaten baignoire.

De heeren De Vos en Van Korlaar hebben groote plannen; wij wenschen hun kracht en opgewektheid toe ze uit te voeren. Moge hun schouwburg voor Rotterdam een waar Tivoli worden; mogen zij den kunsttempel, waarover zij de directie met zooveel ambitie aanvaard hebben, rein houden, tot een kweekplaats van waarachtige kunst maken; en ten slotte een Tooneelverbond-verzoek: mogen zij zooveel doenlijk de belangen in het oog houden van de oud-leerlingen der School aan hun gezelschap verbonden.

Hecht men aan de titels der stukken? Eenige curieuze zweven ons voor den geest: Van Zuijlen opende met *Een Gril*, het Ned. Tooneel Afd. Rotterdam met *Lastertongen*; laat het pogen der nieuwe directie niet blijken te zijn *Veel*

leven om niets, het werken harer artisten geen *Studente-Leven*. Trouwens, wij hebben betere gedachten van den Tivoli-Schouwburg.

Van het gezelschap van den Heer Alex. Faassen zagen wij *Margaretha Gauthier*. Dumas' drama heeft zijn aantrekkelijkheid nog niet verloren; in een schouwburg als deze moet evenwel de verbeelding zeer dikwijls te hulp worden geroepen om de vertooning genietbaar te maken. *La Dame aux Camélias* van alle weelde ontdaan, wordt eenigszins een paskwil; men zou zich willen afvragen, waar al de sommen blijven, waarover zoo kwistig wordt gesproken; zoo eenvoudig levende zou men een aardig duitje moeten overleggen. In een draak hindert dat minder; ongerijmdheden zijn daar schering en inslag; bij een stuk als *Margaretha Gauthier* dreigt de povere mise-en-scène vaak totaal den indruk te verstoren.

De taak der spelers wordt er ook aanmerkelijk door verzwakt; zij moeten zooveel doen vergeten. Dit in aanmerking nemende en tevens, dat de bijrollen slapjes bezet waren, mag aan Mevr. Marie Verstraete een woord van lof niet onthouden worden voor de wijze, waarop zij de titelrol vervulde. Vooral in het tweede gedeelte van het stuk, van af het bezoek van den ouden Duval, had zij zeer goede oogenblikken; in het begin hadden wij haar liefde voor Armand duidelijker aangetoond willen zien. Ook werd een gewichtig onderdeel veronachtzaamd, nl. het voortwoekeren der tering; na het moment in het eerste bedrijf, hoorden wij bijna geen kuch, zagen wij weinig afmatting, totdat Margaretha in het vierde bedrijf overdreven bleek ten toonele verscheen; de catastrofe was niet voorbereid en miste daardoor de noodige uitwerking. Dikwijls wist Mevr. Verstraete echter den juisten toon te treffen, haar stem is aangenaam gebleven, haar spel eenvoudig; kortom in een passender omgeving zou deze Margaretha geen kwaad figuur maken.

De Heer Moor is wel wat op leeftijd om den dolverlieden, ietwat groenen Armand voor te stellen; ook wordt lossier, hartstochtelijker spel gevraagd. Dit gezelschap heeft dringend behoefte aan een jeune premier; voorloopig zal de Heer Moor zich nog wel eens moeten opofferen. De oude Duval werd door den Heer Alex. Faassen correct en niet zonder gevoel vertolkt. Van Mevr. Van Beem-Kapper beloven wij ons veel in een luchtige, vroolijke rol; als Prudence was zij al te uitgelaten. Dumas eischt ander spel dan de auteur van *Van Meppel's avonturen*.

6 October 1890.

JEAN VALJEAN.

„EEN UITSTAPJE EN EEN WAAGSTUK.”

[Onder bovenstaanden titel verhaalt onze vroegere redacteur in de »Opr. Haarl. Court.» van 22 Sept. het optreden van de onlangs gediplomeerde leerlinge onzer school Mej. ALIDA KLEIN, in de rol van Louise (Vorstenschool). Rekenend op de belangstelling onzer lezers voor een onzer oudleerlingen, ontleenen wij aan zijn artikel het volgende:]

Amsterdam, 18 September.

Als ik ooit gedacht had naar de Bossche kermis te zullen gaan om er de Vorstenschool te zien vertoonen....!

Maar als men een tooneelliefhebber is en belang stelt in jonge artiesten....!

* *

Ik weet niet of mijn lezers zijn ingelicht van het zeker ook door hen zeer betreurd feit van de ernstige ongesteldheid, waaronder onze groote kunstnares, CATHARINA BEERSMANS, lijdende is. Ook wanneer alles naar wensch gaat, zal zij gedurende eenige maanden niet kunnen optreden.

Intusschen, — het gezelschap waarvan zij mede-directrice is, had zich verbonden om gedurende de kermis te 's-Her-

togenbosch — die deze week plaats had — eene reeks van voorstellingen te geven. In die serie mocht »Vorstenschool,» het groote succes van het laatste seizoen, niet ontbreken. Maar hoe dit te spelen zonder hun Louise? — De directie schreef dus naar Den Bosch, dat en waarom ze niet kon doen, wat men van haar verlangde, hoe 't haar zelf ook speet: »Vorstenschool» is — laten de oude censores, die het stuk onvertoonbaar en ontooneelmatig noemden, 't niet vernemen! — »Vorstenschool» is een »trekstuk» geworden!

Ook in Den Bosch dacht men er zoo over. En er kwam een antwoord terug, waarbij op het vertoonen van MULTATULI's drama werd aangehouden! Al speet het den heeren, om de aanleiding, dubbel dat zij mevrouw BEERSMANS zouden moeten missen — dan moest maar een van de andere dames het doen!

De heeren hadden makkelijk praten! Men was juist acht dagen van de kermis af! In dien tijd zulk een verpletterende rol, waarvan de inhoud en dictie tot in bijzonderheden ernstige studie vergen, te doen overnemen! En al is een gezelschap ook goed samengesteld, men heeft, na een mevrouw BEERSMANS, niet maar nog eene andere actrice om de Louise te spelen. Bovendien, wie waagt zich aan zulk een vervanging?

Toen de directie zich eenmaal die laatste vraag gesteld had, was ook het antwoord gevonden. Dergelijke waagstukken doet alleen de jeugd. Niet alleen omdat ze alles mag durven, maar ook omdat ze het moet. De eenige kans voor een jong acteur of actrice, die bij een groot gezelschap eerste artiesten voor zich heeft staan, om ook eens te laten zien wat hij (of zij) kan, is zich op een voorpost te wagen, die een oudere tijdelijk verlaten heeft. Zoo was mevrouw BEERSMANS zelf er indertijd gekomen! Een jonge actrice dus! En was niet, welbeschouwd, de rol der Koningin die voor een *jeune première*? Ook al hadden de meeste vertolksters, en zeer in het bijzonder de laatste bij de jongste vertooning, van Louise een indrukwekkende, geposeerde verschijning gemaakt, zooals de auteur zich haar moet gedacht hebben is zij een nog jonge, bijna een hartschotelijke jonge vrouw van drie en twintig, wellicht vijf en twintig jaar. Men had mevrouw BEERSMANS in de rol bewonderd, hoewel haar gestalte en stem te vol rijp waren; waarom zou men niet een Louise accepteren, die in niets meer te kort schoot dan in haar jeugd?

En nu had de directie sinds 1 September een jonge actrice aan haar gezelschap verbonden; of juist nog: een aankomende actrice, een jong meisje van 17 jaar, dat nog nooit met een echt gezelschap had meegespeeld en haar eerst debuteert moest doen. Maar mej. ALIDA KLEIN, — want zij is het van wie ik spreek — had den cursus van de Tooneelschool doorloopen en was in Juli l.l. eervol en met een 2^{en} prijs voor blijspel en treuspel ontslagen. Zij had met den regisseur van het gezelschap, den heer LE GRAS, in zijn hoedanigheid van leeraar aan die inrichting, de Vorstenschool ernstig gelezen en bestudeerd, beurtelings als Louise het eerste en als Hanna het vierde bedrijf bij examens en uitvoeringen gezegd en kende het stuk en de rol bijna geheel. Nog meer: ondanks haar zeventien jaren — aldus was bij dat optreden gebleken — maakte zij van het tooneel den indruk eener slanke, volwassen jonge vrouw, met een sprekend en lief gezicht (een voortreffelijk »tooneel» gezicht!), een statige en tegelijk bevalige houding en manieren, een aangenaam geluid, klankrijk en melodieus; en bij al deze uiterlijke gaven der natuur waren haar er nog twee innerlijke geschenken, die het meest van al beteekenden: echt sentiment en helder verstand. — Niet voor niets hadden de directeuren haar dan ook geëngageerd, en al waren zij er *in principe* niet vóór, de jongelui dadelijk met moeilijke rollen op den voorgrond te schuiven, de nood drong!

Enmaal op dit denkbeeld gekomen, vingen de heeren aan de zaak te overwegen: zij zijn juist niet gewoon over

ijs van één nacht te gaan. Het werd bekeken en bepraat, het advies van mevrouw BEERSMANS zelf ingewonnen en eindelijk: »Ja! Men moest 't er dan maar op wagen!»

Toen de beslissing gevallen was, werd er juist gespeeld en mej. KLEIN zat, onbewust van wat haar boven het hoofd hing, rustig in den schouwburg toe te kijken....

Ze kreeg een oproeping om in de pauze even op 't kantoor te komen.

»Hoor eens meisje,» — de heer LE GRAS vond het 't best, dadelijk met de deur in huis te vallen — »hier heb ik een rol voor je, om de volgende week Woensdag in Den Bosch te spelen: de Louise in »Vorstenschool!»

»Hé! hé! hé!» — was alles wat mej. KLEIN uitbracht, met een hartelijk, prettig lachen om deze voor-den-gehouderij. En ze keek naar meneer LE GRAS met een gezicht van: »Hou u me nou niet voor het lapje.»

Maar het gezicht van meneer LE GRAS stond heel serieus en dat van zijn mededirecteuren eveneens.

»U meent dat dat toch niet, ernstig?» — Ze zei het met een twijfelend blik, en begrijpend dat het werkelijk ernst was, begon ze vreemder te kijken, met een invallen van de wangen, een starren trek om den mond en heel groote oogen: de angst sloeg haar om het hart!

Nu volgden de explicaties, met een opbeuring en een aanmoediging. Ze kon er alles bij winnen en niets bij verliezen. Als ze het er redelijk afbracht, zou men al heel tevreden zijn. Ook zou ze hulp krijgen van den heer LE GRAS, die iederen dag met haar studeeren zou. Als ze nu maar zelf haar best deed! En wat de kleeding betreft, mevrouw BEERSMANS stelde haar garderobe ter beschikking van haar jeugdige remplaçante!

De eerste indruk van ons actricetje met haar voor vriendschapsbewijzen heel gevoelig hartje was, dat »dit erg lief is van mevrouw, vindt u niet?» — de tweede, dat het toch wel heerlijk was, zoo een grooten rol te mogen spelen! En de derde, een van angst, hoe ze 't er af zou brengen, met artiesten die allen de rol zoo héél mooi gezien hadden, zij zelf ook, pas onlangs in Amsterdam, »goddelijk zooals mevrouw BEERSMANS 't laatste tooneel speelde! Hé! Om 't zóó te kunnen doen!» — En nu werd ze daar inééns vóórgezet!

Den volgenden dag aan het leeren, 't studeeren, 't vermaken van de mooie japonnen van mevrouw BEERSMANS! Haar hoedje gaf zij ook en dien prachtigen armband: Erg lief! Maar om Woensdag zeker te zijn van de rol — na niet meer dan drie ensemble-repetities! — Gelukkig dat al de collega's zoo vriendelijk waren en meehielpen! Maar Woensdag al! — Nu werden er ook brieven geschreven naar oude, goede vrienden in Amsterdam, allereerst naar den *pater intellectualis* van de zeventienjarige, den directeur der Tooneelschool, brieven van spanning, met uitroepen er in: »O, o, u kunt m'n angst niet nagaan!» en dergelijke, maar ook met een wensch om de voorstelling te komen bijwonen. Voor zoo'n heel vreemd publiek te moeten spelen! 't Zou zoo prettig zijn te weten, dat er ten minste eenige goede, oude bekenden in de zaal waren. Dat gaf zoo'n heerlijk gevoel van rust: die ten minste zouden met haar meeleven en al speelde zij dan maar alleen voor hén....!

En zoo is het gekomen, dat gisteren middag de genoemde pater intellectualis en ik samen om zes uur in den trein gingen zitten om de »Vorstenschool» in Den Bosch te zien vertoonen, en getuigen te zijn van het waagstuk, hoe onze jonge, zeventienjarige actrice de rol van Louise zou spelen!

* *

Al dadelijk, toen we tegen kwart voor acht het gebouw der Liedertafel »Oefening en Uitspanning» binnenkwamen, werden we gerustgesteld!

Bij het loket zagen we het trouwhartig gezicht van onzen leuken ouden vriend PIET AGTERSOON, den souffleur van het gezelschap. Hij had het heel druk bij de controle, maar toen hij ons herkend had, nam hij zich den tijd

om ons te zeggen: 't Gaat prachtig! Ze doet 't magnifiek! U zult tevreden zijn!» — We begrepen elkander dadelijk, waar we 't hoofd vol van hadden. En de verzekering van onzen vriend PIET, die immers de vertolking van mevrouw BEERSMANS precies kende en dus eer er toe moest komen voor onze jonge vriendin min gunstige vergelijkingen te maken, gaf ons goeden moed op den uitslag.

De zaal van het gebouw, voor deze gelegenheid tot het geven van tooneelvertooningen in orde gebracht, vulde zich langzamerhand geheel. Het wegblijven van mevr. BEERSMANS had blijkbaar de aantrekking van het stuk niet verminderd. Voor de directie een leer en voor de debutanten een troost. Het groote publiek komt *eerst* voor het stuk, dan voor de vertolkers. Geen financiële overwegingen behoeven dus het nemen van verdere proeven met jonge krachten te beletten....

Maar ik heb geen tijd om dergelijke bepeinzigen te maken. Tusschen de schuifgordijnen komt het gezicht der debutante zoekend uitkijken en we wisselen een groet van verstandhouding....

(Nu volgt een beschouwing over de wijze waarop onze jonge actrice de rol speelde. Hoe zij, aanvankelijk sterk onder den indruk van haar angst, zich nauwelijks verstaanbaar wist te maken, doch, weldra zich herstellend, macht kreeg over de toehoorders. Haar spel en dictie worden geroemd om de beschaafdheid en distinctie, om de echtheid van het gevoel, het ingetogene en natuurlijke; de zwakheid, die in enkele tooneelen uitkwam, verleide haar niet om meer te willen doen dan zij al vermocht; en hoewel de moeilijke laatste acte door haar bij verre niet zóó indrukwekkend gedaan kon worden als door mevr. BEERSMANS, slaagde zij er in, door iets eigens te geven, het publiek van het begin tot het eind geketend te houden.)

Na nog op enkele zwakke en mooie momenten geweest, en haar standen geprezen te hebben, gaat de schr. voort:

* * *

En dus?... Want ik moet eindigen — en »men» vergt nu eenmaal van een verslaggever als van een congresverhandelaar, dat hij zijn betoog in eenige conclusies zal samenvatten....

En dus is mej. Alida Klein op eenmaal met de kap gepromoveerd tot een tweede mevr. X (wie lust heeft zet hier een naam in de plaats)?

Weest, wat ik u bidden mag, niet voorbarig. Onze jonge actrice is, gelukkig, geen tweede mevr. X, maar zichzelf. Dat is te zeggen: een zeventienjarige aankomende tooneelster, die van de natuur heel veel innerlijke en uiterlijke gaven heeft gekregen: een mooi instrument en een artistiek vermogen om het te bespelen — een jong meisje, dat gelukkig ook genoeg eigen oordeel, zelfkennis en intuïtie bezit om te gevoelen hoever zij bij het vervullen van haar moeilijke taak is ten achter gebleven en hoe juist die verkregen mooie gaven haar onder de verplichting leggen ze te ontwikkelen. Maar die ook met *preuves* zóó gelukkig is geweest, dat we aan het eind van de vertooning, toen de toejuichingen van het publiek weggeklonken waren, niet konden nalaten haar nog eens met hartelijken handdruk te feliciteeren met dit eerste succes — en al haar collega's, door haar liefvallige bescheidenheid gewonnen, hetzelfde hebben gedaan....

Doch de conclusies, de conclusies!

Nu, als ge 't dan volstrekt wilt, ziehier!

Ik concludeer:

Dat 't voor de leerlingen van onze school heel nuttig is, goed te leeren begrijpen, te leeren verzen zeggen, praktisch te werken; en vooral, zoo het kan, rollen te studeeren uit het répertoire van hun aanstaand gezelschap;

dat 't voor een beginnend tooneelartiest tòch nog de moeite waard blijkt die school te bezoeken;

dat jonge artiesten bij groote gezelschappen soms ook al veel doen kunnen, wanneer men 't maar met hen durft wagen;

dat het voor een actrice nog altijd een bijzonder geluk blijkt een mooie stem te hebben, er lief uit te zien en een sympathiek te wezen;

en dat de taak van een criticus nog niet absoluut onaangenaam is, zoo lang hij er af en toe eens uit kan trekken om getuige te zijn van het welslagen van dergelijke waagstukken, die de moedige jeugd van onze artisten gelukkig nog aandurft! Ik heb gisteren avond ten minste weer eens heel bijzonder genoten, en daarom heb ik niet kunnen nalaten een lang artikel te schrijven («dát kan hij zelden nalaten», mompelt allicht een ongeduldig lezer,) over een gebeurtenis, die stellig en zeker veel »verstandige» menschen nauwelijks de moeite van het vermelden waard zouden achten. Ik ben nu eenmaal zooals ik ben, en ik stel u daarom voor als slotconclusie aan te nemen:

»dat een overwinning als van gisteren avond weer eens blijden moed geeft op de toekomst.»

Aangenomen met algemeene stemmen behalve . . .

Nu ja, die tellen niet mee!

PRIJSVRAAG,

uitgeschreven door de »Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten».

De Naamlooze Vennootschap *Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten*, Directie: LE GRAS en HASPELS te Rotterdam looft een prijs van **Duizend Gulden** uit voor een

Tooneel- of Blijspel.

Om in aanmerking te kunnen komen voor den prijs, die op advies van eene Jury zal toegekend worden, moet het stuk, behalve aan de algemeene eischen van artistieke waarde en geschiktheid ter opvoering, voldoen aan de volgende voorwaarden: het moet Nederlandsche toestanden behandelen, voldoende zijn om een speelavond te vullen, terwijl de bezetting der rollen moet vallen binnen de krachten van het personeel der Vennootschap.

De mededingende stukken moeten geschreven zijn met eene duidelijke, gemakkelijk leesbare hand, niet die van den auteur. Bovendien moet elk stuk geteekend zijn met eene kenspreuk. Deze kenspreuk moet ook voorkomen op de behoorlijk verzegelde enveloppe, die bij het handschrift moet gevoegd worden en waarin de auteur zijn naam en woonplaats mededeelt.

De Jury bestaat uit drie leden, wier namen later zullen worden bekend gemaakt.

De stukken moeten vóór den 1sten December 1890 ingezonden worden aan het adres van LE GRAS en HASPELS, Schouwburg Aert-van-Nesstraat, Rotterdam.

Het te bekronen stuk wordt het eigendom der Vennootschap voornoemd of harer rechtverkrijgenden.

INGEZONDEN.

WIE HEEFT GELIJK?

WelEd. Heer Redacteur!

In mijne onzekerheid wien ik gelooven moet, richt ik mij om voorlichting tot u.

In onze kunstminnende stad kan men dezer dagen niemand ontmoeten of men hoort het eeuwige refrein: »ben je al bij Possart geweest?» Geen wonder dus dat mijne dochters, — mijne vrouw en ik houden eigenlijk meer van thuis zitten, — ons dol maken om ook eens naar dien grooten kunstenaar op te gaan. En toen ik Vrijdagavond nog weifelde over wat ik doen zou, kwam de jongste met een triomfeerend gelaat mij het artikel wijzen, dat de bekende tooneelcriticus J. H. RÖSSING over den Othello heeft geschreven in het Nieuws van den Dag.

Ik laat, om u de zaak gemakkelijk te maken, hier dat gedeelte er van volgen, waarin meer bepaaldelijk over Possart zelf wordt gesproken.

»Na en voor EMIL DRACH dankbare erkenning voor de uitnemende creatie, de onberispelijke creatie van ERNST POSSART als JAGO! Dat is de Jago, zooals Shakespeare dien zich gedacht moet hebben, zooals Shakespeare uitdrukkelijk aangeeft. Meesterlijk en natuurlijk gaf Possart in zeggen, en vooral in de moeielijke overgangen, de woorden weer: »*Steek geld in je tasch!*» Voortreffelijk waren de tooneelen tusschen hem en den lichtgeloovigen jonkman, tusschen hem en allen, met wie hij in aanraking kwam. Maar een buitengewoon, een zeldzaam genot bereidde POSSART in het samen spel met EMIL DRACH dáár, waar hij hem het gif der jaloezie in het oor druppelt. Daar was beider spel groot en grootsch, in het bijzonder dat van Possart; hij ging allen en alles te boven. Dat schijnen van niet te willen zeggen, dat in zich zelf zacht spreken, dat doen met de vingers, dat vergoelijken om te zekerder te treffen, en nog zoo vele andere voortreffelijke elementen vormden een wonderlijk, niet genoeg te prijzen spel. In dit tooneel vierde de tooneelspeelkunst hoogtij. Hoe hoog de creatie van POSSART als Jago staat, begrijpt men eerst recht, als men haar vergelijkt met zijne vertolking van een anderen schurk MEPHISTO. Beiden schurk, en hoe geheel verschillend door Possart nageschapen, tot in de kleinste bijzonderheden! Zoo dikwijls *Otello* gespeeld zal worden, zal het juist gezien zijn, den volgenden avond *Faust* te spelen, om het eenig en groot genot der vergelijking.

»Het zal moeielijk zijn uit te maken, wat grooter is van POSSART: *Mephisto* of *Jago*. Behalve het spel toont de uiterlijke verschijning, het costume, de kleur van costume, de wapening, de bijna roestende halskraag en helm, enz., in Possart den op alles lettenden kunstenaar aan.»

Ik stond verstomd na het lezen van zooveel lof, en verblijdde mijne dochters met de mededeeling dat wij a. s. Dinsdagavond allemaal naar de tweede voorstelling van den Othello zouden gaan.

Maar wat gebeurt er? Zaterdag op het Leesmuseum neem ik als ouderwetsche Hollander de Oprechte Haarllemsche Courant in handen, en daar valt mijn oog op de critiek van den vorigen redacteur van *Het Tooneel*, den hr. L. SIMONS MZN., luidende als volgt:

»Het ligt niet in mijn voornemen, uw lezers lastig te vallen met veel en omvangrijke beschouwingen naar aanleiding van POSSART's herhaald »Gastspiel» hier ter stede. Allereerst niet, omdat ik vroeger zoowel zijn voornaamste creaties in het bijzonder besproken heb, als mijn indruk van zijn kunst in het algemeen gezegd. Wie zich deze mocht herinneren, weet, dat ik daarbij wèl allen lof aan zijn virtuositeit heb geschonken, waarop deze recht heeft, maar mijn ingenomenheid met zijn kunstuiting ook gestadig diminuendo is gegaan, als een gevolg van de gekunsteldheid, de onnatuur, het valsche effectbejag, dat zich bij iedere nieuwe beschouwing meer en meer aan mij openbaarde. Telkens als ik hem terugzag, vooral in bekende rollen, kon ik moeielijker deelnemen aan de toejuichingen, die velen hem nog altijd blijven geven. En nu ik van avond zijn Jago weer gezien heb, kan ik het nóg minder. Ja ik ben geneigd iets van hem te zeggen, dat, ik weet het, bij weinigen instemming, bij de meesten afkeuring zal vinden, ik voorzie een soort van verontwaardigingsuitval, als nu dezer dagen over den heer HENRY TINDAL is losgebarsten — en ik vraag mezelf af, wat nut er in steekt, te verklaren dat hij me — van avond — aan een clown deed denken, die het publiek met grappige gezichten en dwaze stemovergangen aan het lachen helpt; en ook aan een marktschreeuwer, die met een geweldige stemuit-

zetting zijn toehoorders overbluft Ik heb me, toen ik hem na het moordtooneel in de laatste akte tweemaal buigend zag terugkomen, afgevraagd, of die man een kunstenaar is, die na een tooneel, waarin hij geen zweem van iets artistieks, louter »Effect-hascherei» had gegeven, dáárvoor den dank van het publiek in ontvangst kwam nemen. Een echt kunstenaar, die niet op het applaus speelt, zou dit tooneel niet alleen nooit zóó gedaan hebben, hij zou, was hij tot zulk een luidruchtigheid gekomen, stellig en zeker er geen dank en hulde voor hebben willen accepteren.

»En nu heb ik het barre, waarvoor ik eerst aarzelde, toch gezegd. Welnu, zooveel te beter. Misschien, dat het iets helpt, dat het weer eenigen de oogen open maakt. Want zullen wij niet geheel ten achter gaan raken, dan moet die blinde vereering voor een knap virtuooos en effect-bejagend comediand eindelijk eens een einde nemen! — Het publiek, dat hem nu en dan eens ziet, leert hem uit den aard der zaak niet zóó in de kaart kijken en wordt van zijn mooidoenerij zoo licht de dupe. Vooral wanneer het 't vertoonde stuk weinig kent, nog in den schouwburg met een boekje moet zitten, dus niet weet wat het recht heeft te verwachten, lacht als de acteur het aan het lachen brengt en niet voelt, dat hij niet moet doen lachen Wij zijn bij ons te lande nu de oude onzinnige declamatie ontkomen; wij mogen ze, als overblijfsel uit een vroeger tijdperk, van vreemde tooneelspelers niet dulden, tenzij andere, zeer groote, echt artistieke hoedanigheden haar doen vergeten.

»Of er dan in POSSART'S vertolking van Jago niets goeds was? — Stellig wél — vooral daar, waar hij zocht natuurlijk te wezen, waar hij niet naar een onmiddellijk effect jaagde. Zóó zijn vergoelijken van Cassio's dronkaardsbedrijf in de tweede akte, waar hij zich houdt als de verlegen man, die zijn vriend ongaarne beschuldigt; in zijn opmonterende toespraak tot Cassio zelf, vooral in de schijnbaar ongezochte, ongaarne uitgebrachte, quasi-oprechte wijze, waarop hij (derde akte) zijne vermoedens tot Othello uitsprak. — Dat was op de grens van de natuur. Maar hij begon al in het derde bedrijf dit natuurlijke te bederven door het zwaar geteekende van zijn geheime zelfvolgdoening achter Othello's rug; hij was er telkens van afgeweken, zoodra hij een alleenspraak moest houden. Dan werden woorden met een nárukken uitgehaald, dan werden zijne plannen niet bepeinsd, niet natuurlijk, als van zelf, in zijn brein ontwikkeld — neen hij had zijne bravouraria gereed gehouden om die het publiek in het gezicht te werpen. En juist ná de pogingen om natuurlijk te wezen, kwam de onnatuur van dit gedeclameer te sterker uit. Ook was zijn humor niet bitter, niet scherp genoeg. — Jago haat den Moor wettelijk, hij minacht hem zoowel als Cassio, hij gelooft aan Emilia's ontrouw en bijt haar dien toe. — Die stroeve, onbuigbare, wrokkende mensch moet een indruk maken als van hard staal — het grof, ruw soldatencynisme van een man, die de menschen kent in hun zwakheden en door niets zich laat weerhouden om zijn doel te bereiken, moet op ons werken als een knarsende schroef, die bij elken slag meer de borst beknelt. Er liggen in de creatie van POSSART goede kiemen, maar er zou een serieus kunstenaar noodig zijn om daaruit een geheel te ontwikkelen, dat SHAKESPEARE geaccepteerd zou hebben.»

Daar zit ik nu met mijn autoriteiten!

Door hun schuld ligt ons plan in duigen; want voorloopig gaan wij niet naar Possart, ten minste niet tot ik weet wie van beide kunstkenneren gelijk heeft. Zeg gij mij dat, mijnheer de redacteur! Gij zult er den dank door verwerven van

Uw Dienstw. Dienaar,
VOORZICHTIG.

Amsterdam, 5 October 1890.

Geachte Heer Voorzichtig,

er zijn zekere langoorige, grijze viervoeters, die, naar 't spreekwoord luidt, zich nooit tweemaal aan denzelfden steen stooten. Zou u dan nu minder slim willen wezen dan die dieren? En zoo niet, waarom klopt u dan na de ondervinding, door u van uw autoriteiten opgedaan, bij mij aan? Ik maak namelijk uit uw schrijven op dat u mij ook als zoo'n autoriteit beschouwt. Of speelt u zelf misschien een MEFISTO-rol, en wil u mij erin laten loopen?

Alles wel bedacht, moest ik eigenlijk maar niet antwoorden op uw vraag. Daar het nu echter de eerste keer is dat ik als redacteur van dit tijdschrift fungeer, en ik graag met de leden van het Tooneelverbond goede vrienden wil blijven, zal ik u heel kort mijn gevoelen zeggen.

Possart is een van de meest ontwikkelde acteurs, die ik heb zien spelen, ontwikkeld in den volsten zin van het woord. Hij is een denkend kunstenaar, die zich van alles tot in de kleinste onderdeelen rekenschap geeft. Hij heeft, als hij speelt, zijn heele lichaam, al zijn spieren, zijn stem volkomen in zijn macht. Hij doet niets zonder voorbedachten rade, zonder het vooruit te hebben bestudeerd en overwogen. Maar . . . en hier komt het hinkende paard: hij heeft niet als devies gekozen »*l'art pour l'art*»; hij wil toegejuicht worden, en aan de bereiking van dat doel offert hij alles op. Verbeeld u niet, dat Possart niet weet dat het trekken van leelijke gezichten, het slaken van rauwe kreten, het bovenmatig uitzetten van zijn stem onaesthetisch is; hij weet dat even goed of nog beter dan ik; maar hij weet ook dat het publiek, het hollandsche publiek althans, voor het grootste gedeelte door dergelijke enormiteiten wordt ingepakt, en . . . van het publiek moet of wil hij het hebben. Hoe harder ons publiek hem toejuicht, des te harder zal Possart gaan schreeuwen; en die *Wechselwirkung* tusschen toeschouwers en acteur duurt nu al ettelijke jaren. Vandaar de schijnbare achteruitgang; vandaar dat verscheiden menschen, evenals de Hr. Simons, Possart langzamerhand minder mooi zijn gaan vinden.

Zie zoo, nu weet u hoe ik over hem denk. U raad ik aan er wel heen te gaan. Gerust. U zal uw geld en uw tijd niet beklagen. Of u het ten slotte met Rössing of met Simons eens zal zijn doet er niet veel toe. Vindt u het mooi, zooveel te beter voor u, en mocht u soms niet met Rössing en het overige publiek meejuichen en kransen schenken, dan gaat u naar huis met het zalige gevoel, dat u niet, zooals de anderen, u heeft laten beet nemen; plaats dan u zelf desnoods op een voetstuk, omdat u in uw oogen hooger staat dan die anderen; dat hindert niemand en is op zijn wel eens aardig ook.

Uw Dienstw. Dr.
M. B. MENDES DA COSTA.

A'dam 7-10-'90.

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandse Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 2.

25 OCTOBER 1890.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Programma van het onderwijs aan de Tooneel-school. — Uit onze Afdelingen.
Niet Officieel Gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. — Necrologie. — Eene Soubrette.

Officieel Gedeelte.

PROGRAMMA VAN HET ONDERWIJS

TE GEVEN AAN DE
TOONEELSCHOOL
gedurende den Cursus 1890—1891.

COMMISSIE VAN BEHEER EN TOEZICHT.

De HH. Prof. A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter*.
» B. J. STOKVIS, *Onder-Voorzitter*.
Dr. C. I. VINKESTEYN, *Secretaris*.
M. B. MENDES DA COSTA.
JEAN BROWNE.
A. C. WERTHEIM.
Prof. G. A. VAN HAMEL.
Freule E. J. BICKER.
Mevr. E. GOMPERTZ—JITTA.

NB. De HH. Wertheim en G. A. van Hamel hebben zitting als gedelegeerden van de Maatschappij »Tot Nut v. h. Algemeen», Freule Bicker en Mevr. Gompertz als id. van het Comité der Dames-Patronessen, waartoe bovendien behoort Mevr. L. C. Boissevain—Toe Laer, terwijl de vierde plaats daarin alsnog onbezet is.

Directeur: de Heer S. J. BOUBERG WILSON.

A. VAKSCHOOL.

Onderwijs wordt gegeven door:

Mw. J. CHR. STOETZ . . (7¹/₂ u. p. w.) in *Spel op het Tooneel*.
den Hr. A. J. LE GRAS (2 » ») » *Id. en Kunst van Grimeeren*.
Mej. M. SPEET . . . (3 » ») » *Zang, Techniek der Ademhaling, Uitspr. en Stemvorming*.
den Hr. S. J. BOUBERG WILSON
(15 » ») » *Lezen, Voordracht en Geschied. v. h. Tooneel en de Tooneelletterkunde*.
den Hr. A. REYDING (1¹/₂ » ») » *Costuumkunde*.
den Hr. TH. C. SIMONS (2¹/₂ » ») » *Costumeerkunde, Hoogere Mimiek en Teekenen*.
den Hr. W. J. C. DE BLÉCOURT
(3 » ») » *Schermen, enz. en Plastische en Mimische Oefeningen*.
den Hr. J. M. G. E. WITT (1 » ») » *Dansen en idem*.
den Hr. L. SIMONS Mz. (3 » ») » *Nederl. Stijlleer en Letterkunde*.
Mej. S. F. SPENGLER (3 » ») » *Fransche Uitspraak en Letterkunde*.
Mw. M. J. L. GALLAS-SMITS
(3¹/₂ » ») » *Hoogd. Uitspraak en Letterkunde*.
den Hr. H. F. VOGIN (1 » ») » *Engelsche Uitspraak en Taal*.
Mej. N. STEMMERIK . . (1¹/₂ » ») » *Costuumnaaien*.
Mw. E. HOLTROP-v. GELDER
(1 » ») » *Uitspraak en Stemvorming, uitsluitend aan hospitanten*.

Overzicht van het getal Lesuren in de week.

Vakken :	Klassen :		
	I.	II.	III.
Spel op het Tooneel	1½	6	6
Id. en Kunst van Grimeeren	—	2	2
Zang, Techniek der Ademhaling, Uitspraak en Stemvorming	3	3	3
Lezen en Voordracht	6	4	4
Geschied. v. h. Tooneel en de Tooneelletterkunde	5	4	4
Costuumkunde	—	1½	1½
Costumeerkunde en Hoogere Mimiek	—	1½	1½
Teekenen	1	1½	1½
Schermen, enz. } en Plastische en Mimi- Dansen } sche Oefeningen	3	3	3
Nederlandsche Stijllee en Letterkunde	2	1	1
Fransche } Uitspraak } Letterkunde	1	1	1
	1	1	1
Hoogduitsche Uitspraak en Letterkunde	2½	1	1
Engelsche Uitspraak en Taal	—	1	1
Costuumnaaien (de meisjes)	1½	1½	1½
Uitspraak en Stemvorming (hospitanten)	1	1	1
	29½	33½	

Omschrijving van het Onderwijs.

I. Spel en Grimeeren.

Kl. I. Vóóroefeningen op het tooneel: binnenkomen, loopen, staan, zitten, knielen, groeten, vertrekken, enz., in verschillende karakters, omstandigheden en stijlen; uitdrukking van gemoedstoestanden. Alles door instudeering van kleine, eenvoudige tooneelstukjes en monologen.

Kl. II. Verdere toepassing en voortzetting van het geleerde in 't eerste jaar. Studie van blij- en tooneel-spelen, of fragmenten daarvan, uit verschillende tijdperken der literatuur en van verschillende volken, ook ter beoefening van stijlkunde in spel. — Beginselen der grimeerkunde.

Kl. III. Uitbreiding van het reeds gegeven onderwijs door de studie ook van drama's en treurspelen (classieke en romantische). Instudeering van enkele belangrijke rollen in haar geheel. Spel in costuum en met grime. Samenspel.

II. Zang, Uitspraak en Stemvorming.

Door dit onderwijs, aan de drie klassen gezamenlijk gegeven, tracht men de fouten in spraak en uitspraak te verbeteren, de stem te ontwikkelen, de ademhaling bij zeggen en zingen te regelen en het gehoor te oefenen, zoowel bij 't spreken en lezen, als ook door middel van den zang. Zingen wordt echter niet alleen als »middel» aangeleerd, maar ook als afzonderlijke kunst beoefend.

III. Lezen en Voordracht.

Bij dit onderricht wordt eene geleidelijke opklimming in acht genomen van eenvoudige tot moeilijker oefeningen. Het gelezene wordt steeds geheel of gedeeltelijk uit het hoofd geleerd, en opgezegd of voorgedragen. Voor een goed begrip wordt de stof altijd vooraf besproken en verklaard.

Kl. I begint met beschrijvend, en vervolgt met verhalend proza; daarna komen gemakkelijke gedichten uit onzen tijd aan de beurt, en eindelijk samenspraken.

Kl. II, III beoefenen moeilijker verhalend en oratorisch proza, monologen en dialogen uit tooneelwerken, in proza en poëzie, en dichtstukken uit de classieke, de romantische en de moderne school.

IV. Geschiedenis van het Tooneel en de Tooneelletterkunde.

Naar aanleiding van de ontwikkeling van het tooneel en de dramatische letterkunde bij de voornaamste volken en in de opvolgende tijden, wordt, tot een juist begrip daarvan, een overzicht gegeven van de mythologie en van de belangrijkste tijdvakken van historie en literatuur, met bijzonderé behandeling van die personen, denkbeelden, toestanden en gebeurtenissen, welke voor de kennis der dramatische letterkunde en hare geschiedenis van het meeste gewicht zijn. Dit onderwijs gaat gepaard met cursorische lectuur van tooneelwerken en hunne dóórgaande bespreking en verklaring.

Kl. I krijgt een algemeen overzicht van de geschiedenis van het tooneel en de tooneelletterkunde; in

Kl. II en III worden afzonderlijke tijdvakken en auteurs meer uitvoerig behandeld, terwijl aan het slot van iederen cursus de techniek (wezen en inrichting) van het drama in zijne verschillende soorten wordt besproken.

V. Costuumkunde.

Als voordracht wordt den leerlingen een beknopt, maar zoo volledig mogelijk overzicht gegeven van de geschiedenis der kleederdrachten, toegelicht door platen, teekeningen en, soms ook, door werkelijke costumes en andere voorwerpen. De leerlingen houden aanteekening van het gesprokene en teekenen de ter verduidelijking op het bord gemaakte schetsen na. — Aan het einde van iederen cursus wordt het een en ander meêgedeeld van de kleurenleer, in verband met de compositie van costumes.

Kl. II en III, 1e jaar. Inleiding. Geschiedenis van het costuum op het tooneel. Historische kleederdrachten in de Oudheid en de Middeleeuwen.

Kl. II en III, 2e jaar. Costumes van de Renaissance en den Nieuwen tijd.

VI. Costumeerkunde en Hoogere Mimiek.

Alleen de hoogste twee klassen ontvangen hierin onderwijs, en wel, wat betreft de mimiek, theoretisch door teekeningen te maken van 't gelaat, met het oog op de uitdrukking van hartstochten en gemoedstoestanden, en practisch door 't gelaat en de lichaamsdeelen te oefenen, standen en houdingen te doen aannemen, groepeeringsen te vormen, alles naar aanleiding van in te studeeren dramatische teksten. Waar dit noodig is, geschieden de studiën in costuum, hoofdzakelijk in de classieke kleederdracht en die van de XVIIde eeuw, waarin de leerlingen zich gemakkelijk moeten kunnen bewegen.

VII. Teekenen,

als afzonderlijk vak van onderwijs alleen in kl. I beoefend, wil, naast vaardigmaking van oog en hand, de aankweeking van den schoonheidszin, en moet bovendien zooveel kennis van het gelaat geven als onontbeerlijk is voor het volgen der lessen in mimiek en grimeeren. De leerlingen werken naar voorbeelden, pleistermodellen en de natuur.

VIII. Schermen, enz. Dansen, Plastische en Mimische Oefeningen.

Deze vakken worden gegeven met de hoofdstrekking de leerlingen eene vlugge, ongedwongen houding en losheid en sierlijkheid in de bewegingen te doen verkrijgen. Hoofd, romp, armen en beenen worden alle afzonderlijk behandeld; gemeenschappelijke mimische oefeningen gehouden en plastische standen gevormd (tableaux vivants); het

hanteeren van wapenen geleerd; moderne en historische dansen, ook kleine pantomimen uitgevoerd. Doorgaans ontvangen de meisjes en jongens dit onderwijs gezamenlijk.

IX. Nederlandsche Stijlleeer en Letterkunde.

- Kl. I. Oefeningen in Stijl: Spreken, stellen en schriftelijke vertalingen uit het Fransch en Hoogduitsch. Letterkunde: bespreking der verschillende soorten en vormen. Beoefening der Nederlandsche letteren van de Middeleeuwen en de XVIIde Eeuw, in verband met de algemeene literatuur.
- Kl. II, III. Voortzetting van 't bovengenoemde. Bijzondere behandeling van de XVIIIde en XIXde Eeuw.

X. Fransche en Hoogduitsche Uitspraak en Letterkunde.

Veel werk wordt gemaakt van overluid lezen, ten einde eene zoo zuivere uitspraak mogelijk dezer beide talen te bereiken; ook wordt proza en poëzie uit het hoofd geleerd en aangehouden, om woorden, vormen en zinswendingen zich vast in 't geheugen te doen prenten. Alle lectuur wordt eerst besproken, en mondeling vertaald. De keus der dramatische werken, welke vooral in de hoogste twee klassen worden gelezen, geschiedt in overeenstemming met en naar aanleiding van de lessen, sub. IV genoemd. Waar dit wenschelijk is, worden ook historisch-letterkundige toelichtingen verstrekt.

XI. Engelsche taal.

- Kl. II, III. Het onderwijs hierin blijft slechts elementair. Kennis der letterkunde is niet vereischt; alleen wordt tot taak gesteld eenvoudig proza te verstaan en, meer in 't bijzonder, voor eene juiste uitspraak gezorgd.

XII. Costuumnaaien.

De meisjes van de drie klassen zijn voor deze lessen vereenigd, bij welke er vooral op gelet wordt, de noodige vaardigheid te doen verkrijgen in het knippen van patronen en het maken en veranderen van eenvoudige costumes uit allerlei tijdperken en van verschillende nationaliteiten.

B. VOORBEREIDENDE SCHOOL.

Adjunct-Directrice: MEV. M. J. L. GALLAS-SMITS.

Onderwijs wordt gegeven door:

- Mw. E. HOLTROP-VAN GELDER (4 uur p. w.) in *Uitspraak, Stemvorming en Lezen.*
- den Hr. TH. C. SIMONS (1 » » ») » *Teekenen.*
- » » W. J. C. DE BLÉCOURT (3 » » *) » *Schermen, enz. en Plast. en Mim. Oefeningen.*
- » » J. M. G. E. WITT (1 » » ») » *Dansen en Plast. en Mim. Oefen.*
- Mw. M. J. L. GALLAS-SMITS (22 » » ») » *Nederl., Fransche en Hoogd. taal, Geschied., Nuttige en fraaie Handwerken.*
- den Hr. A. D. HAGEDOORN (2 » » ») » *Aardrijkskunde.*
- » » Dr. N. P. KAPTEIJN (1½ » ») » *Rekenen.*

*) Deze lessen zijn gecombineerd met die der Vakschool.

Overzicht van het getal Lesuren in de week.*

Vakken:	Klassen:	
	I.	II.
Uitspraak en Stemvorming.	1	1
Lezen.	3	3
Teekenen	1	1
Schermen, enz. } en Plastische en Mimische	3	3
Dansen } oefeningen	1	1
Nederlandsche taal	4½	4½
Fransche taal	5	4
Hoogduitsche taal	—	3
Geschiedenis	4	4
Aardrijkskunde.	1	1
Rekenen	1½	1½
Nuttige en fraaie handwerken (de meisjes)	1½	1½
	26½	28½

Omschrijving van het Onderwijs.

I. Uitspraak en Stemvorming.

Wegneming van dialectspraak en, zoo noodig, ook van organische gebreken. — Ontwikkeling van de stem. — Gehooroefening door spreken en lezen.

II. Lezen.

Ter voorbereiding van de lessen in voordracht, wordt het leesonderricht gegeven als toepassing van de oefeningen in uitspraak en om een natuurlijken leestoon te doen verkrijgen. Voor een goed begrip der leesstof wordt steeds gezorgd, en het gelezene geregeld, geheel of gedeeltelijk, uit het hoofd geleerd en opgezegd. Met proza wordt begonnen, in geleidelijke opklimming van eenvoudige tot moeilijker proeven; poëzie komt vooral eerst in in 't tweede jaar aan de beurt.

III. Teekenen.

Oefening van oog en hand, naast aankweeking van den schoonheidszin, vormen het hoofddoel van het elementair onderricht in dit vak, dat naar voorbeelden, pleistermodellen en voorwerpen uit de natuur wordt aangeleerd.

IV. Schermen, enz., Dansen, Plastische en Mimische Oefeningen.

Zie de omschrijving hierboven, sub VIII Vakschool.

V. Nederlandsche Taal.

Het onderricht in de taal beoogt uitsluitend een practisch doel. Van de »Spraakkunst» wordt slechts geleerd wat noodig is voor het zuiver schrijven en 't begrijpen der moedertaal. Veel zorg wordt besteed aan het tot bewustzijn brengen van de beteekenis der woorden. Beide klassen zijn gecombineerd.

VI. Fransche Taal.

Zoo veel mogelijk in overeenstemming met de wijze waarop de moedertaal wordt aangeleerd, tracht men de leerlingen zich het Fransch te doen eigen maken door, naar een systematisch ingericht handboek, woorden en zinnen van buiten te laten leeren en daaraan lees- en schriftelijke vertaal oefeningen te verbinden. Lectuur en mondelinge overzetting van eenvoudige prozastukken en gedichten.

VII. Hoogduitsche taal.

Eerst nadat de noodige vorderingen in het Fransch zijn gemaakt, wordt met het aanleeren van Duitsch begonnen. De taalregels en vormen worden, zoover noodig,

met behulp eener grammatica onderwezen, waarbij meer in 't bijzonder op de punten van overeenkomst en verschil met het Nederlandsch wordt gewezen; terwijl door lectuur de woordenkennis aangebracht wordt, en mondelinge vertalingen het begrip van 't gelezene moeten bevorderen.

VIII. Geschiedenis.

In een 2-jarigen cursus wordt het geheele veld der Algemeene en Vaderlandsche geschiedenis doorloopen, waarvan echter slechts de belangrijkste tijdvakken, gebeurtenissen en personen in schetsen en verhalen worden behandeld.

IX. Aardrijkskunde.

Dit onderwijs wordt gegeven, meer in 't bijzonder met het doel den gezichtskring der leerlingen uit te breiden, door hen met de merkwaardigste landen en volken in en buiten Europa, hun zeden, gewoonten, instellingen, kleederdrachten, enz. bekend te maken. Een leerboek wordt niet in handen gegeven, daarentegen veel gebruik gemaakt van platen en teekeningen.

X. Rekenen.

Rekenen is op 't programma gebracht, ten einde de geestesontwikkeling der leerlingen op minder eenzijdige wijze te bevorderen, dan geschieden zou, wanneer uitsluitend literaire vakken onderwezen werden. Het is dus niet zoozeer om het rekenen zelf te doen, al worden de praktische behoeften niet uit het oog verloren.

XI. Nuttige en fraaie handwerken.

Hierdoor ontvangen de meisjes onderricht in al datgene wat ze noodig hebben om de lessen in Costuumnaaien aan de Vakschool met vrucht te kunnen volgen.

NB. De rooster voor de verdeling der verschillende lessen, aan de Vakschool zoowel als aan de Voorbereidende inrichting, is afzonderlijk gedrukt en bij den Directeur verkrijgbaar.

LEERBOEKEN.

Deze e. a. hulpmiddelen bij het onderwijs, ontvangen de leerlingen kosteloos ten gebruikte.

De eigenaardige inrichting van het onderwijs aan de Vakschool maakt de opgaaf van het volledig stel te gebruiken leerboeken onmogelijk. Ook is van tevoren niet te vermelden, wat zal gelezen, en welke tooneelwerken zullen ingestudeerd worden. Desverlangd kan bij de verschijning van ieder nummer van het Tijdschrift worden opgegeven, wat in studie is en wat wordt of is gelezen. Toch kunnen hier de titels van enkele boeken, waarvan gebruik wordt gemaakt, wel worden genoemd:

- A. M. ELGAR, Spreken en zingen.
- J. B. MEERKERK, Een vijftigtal stukken uit onze beste schrijvers.
- A. KRETSCHMER, Die Trachten der Völker.
- C. KÖHLER, idem.
- W. QUINCKE, Katechismus der Costümkunde.
- A. VON HEYDEN, Die Tracht der Kulturvölker Europa's,
- Dr. J. TEN BRINK, Kleine Geschiedenis der Nederlandsche Letteren.
- J. N. VALKHOFF, The English Reader.
- F. M. COWAN & A. B. MAATJES, Theor.-pract. Spraakkunst der Engelsche taal.
- CH. LAMB'S Tales from Shakespeare.

Aan de Voorbereidende School wordt o. a. gebruik gemaakt van:

- T. TERWEY, Korte Spraakkunst der Nederlandsche taal.
- Id., Oefeningen bij idem.

- A. S. SCHOEVERS, Choix de Lecture.
- Id., De Fransche taal, Spreek-, Lees- en Vertaalooefeningen.
- C. E. POSER, Deutsches Elementarbuch.
- NUIVER & REINDERS, Algemeene Geschiedenis in Schetsen en Beelden.
- J. A. DE BRUIJNE, Vaderlandsche Geschiedenis.

De Directeur der Tooneelschool

S. J. BOUBERG WILSON.

Wijzigingen in het Personeel en het Onderwijs der Tooneelschool.

In het Onderwijzend Personeel der Tooneelschool is met den aanvang van den nieuwen cursus nog al wijziging gekomen. Mej. AAFKE KUYPERS heeft haar ontslag gekregen als Leerares in Uitspraak en Stenvorming, terwijl haar onderwijs deels blijft opgedragen aan Mw. HOLTROP-VAN GELDER, deels, maar met wijziging in den vorm, is toevertrouwd aan Mej. MARIA SPEET, die met de lessen in den Zang werd belast. — »Techniek van het Drama" is als afzonderlijk vak vervallen en ingelijfd bij het onderwijs in de Geschiedenis van het Tooneel en de Tooneelletterkunde; in verband waarmede de Hr. RÖSSING afscheid nam van de school. Dit deed ook Mej. TITIA VAN GELDER, die gedurende eenige jaren belangeloos hare krachten wijdde aan de Voordracht in Fransch. Zij werd niet vervangen, maar door de benoeming van Mej. S. F. SPENGLER tot Leerares in Fransche Letterkunde en Uitspraak in de behoefte voorzien. De Hr. A. J. VAN DRAGT verliet mede onze inrichting, waaraan hij gedurende de laatste jaren als Leeraar in Nederlandsche Letterkunde belangeloos werkzaam was: de Hr. L. SIMONS Mz., vroeger ook Leeraar in Nederlandsch aan de Voorbereidende School, is nu voor Nederl. Stijlleer en Letterkunde uitsluitend aan de Vakschool, eveneens belangeloos, verbonden. Ook de DIRECTEUR geeft voortaan alleen aan de Vakschool les; nieuw heeft hij daar te geven: Lezen en Voordracht, waaraan nu Mw. STOETZ en de Hr. LE GRAS hunne zorgen niet langer behoeven te wijden. In de plaats van Mej. F. P. VAN OVERZEE, die haar ontslag verzocht, werd de Hr. H. F. VOGIN als Leeraar in Engelsch aangesteld.

Daar de school op dit oogenblik geene internes heeft, werd Mw. RENNEFELD-LOWENSTAM als inwonende Directrice niet verder behouden, en is de bewoning van het gebouw aangeboden aan Mw. GALLAS-SMITS, die als Adjunct-Directrice van de Voorbereidende School is opgetreden, belast met het meeste onderwijs aldaar. Het Lees-onderricht is er toevertrouwd aan Mw. HOLTROP-VAN GELDER.

De Toelatings- en Herexamens der Tooneelschool.

De eerste werden afgenomen op Zaterdag 30 Augustus, in tegenwoordigheid van de HH. Prof. A. G. van Hamel, Prof. Stokvis, Prof. G. A. van Hamel, Dr. Vinkesteyn, Jean Browne en Freule Bicker. Geëxamineerd werd door Mw. Gallas in Fransch en Hoogduitsch voor de Vakschool, de HH. Hagedoorn en Kapteijn in Aardrijkskunde en Rekenen voor de Voorbereidende School, den Hr. L. Simons in Nederlandsch en den Directeur in Geschiedenis, Lezen en Voordracht, beide voor Vakschool en Voorb. School.

Veertien kandidaten hadden zich aangemeld, van welke drie tevoren afschreven en drie niet opkwamen. Afgewezen werden vier, toegelaten: HENDRIK TEUNE tot de laagste klasse der Vakschool, W. F. SIEP als hospitant, CORNELIA MATER en MARINUS SPREE tot de laagste klasse der Voorbereidende School, terwijl een der afgewezenen, ter voorbereiding van een nader examen, verlof kreeg enkele lessen voorloopig reeds te volgen.

Op 6 September werden de herexamens afgenomen.

JOHANNA WERTWIJN en MELIA TARTAUD slaagden, MINA BRAAKENSIEK en CATH. RENTMEESTER gedeeltelijk ook, de vijfde leerling niet. Deze heeft sedert de School verlaten.

De indeeling der leerlingen is thans volgendermate:

1e Kl. Vakschool: CAROL. v. DOMMELEN, JOHANNA WERTWIJN, MELIA TARTAUD, CATH. RENTMEESTER en HENDRIK TEUNE.

2e Kl. Id.: FRANS BOERSMA.

3e Kl. Id.: MARTHA COERDES, terwijl als hospitanten zijn ingeschreven: Mej. M. SPEET en de HH. L. LANDRY en W. F. SIEP.

1e Kl. Voorbereid. School: LION SOLSER, GUSTA MULDER, MARINUS SPREE, CORNELIA MATER en NELLY WERTWIJN.

2e Kl. Id.: MINA BRAAKENSIEK, MINA SASBACH en WILLEM BAUER.

De Directeur,
S. J. BOUBERG WILSON.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

Leiden. — Naar men ons bericht, zal de eerste jaarlijksche uitvoering van de Studenten-afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond medio November plaats hebben.

's **Gravenhage.** — Door het bestuur der Haagsche Afdeeling zijn onderhandelingen aangeknoopt met de HH. JAN C. DE VOS & W. VAN KORLAAR, directeuren van den *Tivoli*-schouwburg te Rotterdam, om bij de zes voorstellingen, die bovengenoemde Directie te 's Gravenhage zal geven, aan de leden der Afdeeling eenige voorrechten te verschaffen.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Kon. Der. „Het Nederlandsch Tooneel”. Graaf Essex,

treurspel van LAUBE, metrisch vertaald door DEELMAN.

Er komt in dit stuk eene koningin, eene gravin, eene lady; er zijn menschen, die elkander met *graaf*, *lord* of *sir* aanspreken; er zijn ridders, pages, soldaten, — al te gader uitgedost in mooie japonnen en wapenrokken; er zijn volksmenigten achter de schermen, die schreeuwen; er wordt geschoten, klok geluid, getrommeld; kortom, het is een historisch stuk.

Historische stukken zijn talrijk, goede historische stukken zeldzaam. Zooals wij voor een' deel onzen tijd *maken*, zijn wij er ook gedeeltelijk *produkten* van. Wanneer het nu reeds zoo moeilijk is, menschen te scheppen, hoeveel bezwaarlijker moet die arbeid niet worden, waar zij zich een zeker milieu ziet aangewezen, waar bovendien gegevens zijn en dus van een na- en omscheppen sprake is.

Ik kan niet zeggen, dat de Graaf Essex van het stuk — over den historischen zwijg ik — mij de moeite der kennis-making overwaard voorkomt.

Hoe is het? Waartoe komt de man uit Ierland, tegen het uitdrukkelijk bevel zijner meesteres, terug? Om zich van blaam te zuiveren en zijne vijanden aan te klagen? — Hij zegt het. — Om tegen zijne koningin saam te zweren? — Wij gelooven het. — Om te beminnen en bemind te worden? — Wij zien het.

Drie redenen waar ééne had kunnen volstaan. Zijn opstand schijnt ons eerst iets gewilds; daarna is die, gegeven zijn trots, iets noodzakelijks. Wanneer hij als overwonning voor zijne vorstin staat en de hand der verzoening hem zal geboden worden, vliegt zij, die in het geheim zijne vrouw geworden is, aan zijne borst. Waarom toont hij zich dan niet fier op die liefde? Niettegenstaande zijne mooie praatjes is de hovelingen- en gunstelingenrok hem ter

halverwege aan het lijf gebleven. Eerst als hij gaat sterven en, om de reine liefde tusschen zich en zijne vrouw zelfs door geene heugenis te bevleken, leven en vrijheid weigert, is hij een held.

Koningin Elisabeth heeft mijn hart. Ziet gij die vrouw, heerschende eerst, beminnde en liefdes herinnering koestrende, daarna omringd door vijanden van haren gunsteling en hem daarom te eer de hand boven het hoofd houdende; beducht voor zijn trots en zijne eierzucht en hem daarom aan zijn lot overlatende? En zelfs waar zij zich versmaad weet voor eene andere, schenkt zij hem gelegenheid zijn lot te ontkomen, moge zij ook ten deele getroffen zijn door schrik over wat zij heeft aangericht.

Gravin Rutland is binnelijk eenvoudig, geen gansje. Als Graaf Southampton haar zegt, dat zij de menschen niet kent, antwoordt zij, dat zij hen lief heeft. Zij vereert Elisabeth als de verstandige, de goede, de groote: zij beminnt Essex onuitsprekelijk. Hoe schrijnt haar het hart bij het sarcasme harer vorstin, hoe weigert zij haar te gelooven, als deze allerlei slechts van zich zelve en anderen zegt!

Na de vermelding, dat het décor er geen was, dat de volksmenigte achter de schermen beter gedisciplineerd had kunnen zijn, dat we groen maanlicht te zien kregen, kan de vertooning als geheel geloofd worden.

De Hr. v. SCHOONHOVEN (*Essex*) kan wat met zijne stem doen; dat toonde hij in de laatste scène. Er was hier en daar mooi geluid in. Daarom had men van hem wat meer afwisseling in toon mogen verwachten, in de lange toespraak tot de koningin (3e bedrijf) bijvoorbeeld. Maar dadelijk daarop, toen hij der koningin den oorlog aanzet, was zijn spel zeer te roemen.

Mevr. DE VRIES speelde met waardigheid de rol van Koningin *Elisabeth*. Dat zij tamelijk veel wijsheid uit te kramen had (wie heeft het niet in dit stuk en hoeveel spreuken staan er niet in?) was hare schuld niet; het strekt haar tot eer, er zich zoo goed van gekweten te hebben. Het sarcasme jegens Gravin Rutland ging haar goed af; misschien ware het, meer ingehouden, vlijmender geweest.

In fraaie tegenstelling met haar, in voorkomen en spel, was Mevr. HOLTROP als Gravin *Rutland*. Uit de wijze, waarop zij de krankzinnigheidsscène speelde, mag men intusschen met grond besluiten, dat voor rollen als deze haar bijzondere aanleg niet zeer geschikt is.

Van de overige vertooners muntte de Hr. ROOJAARDS (*James Ralph*) uit door zijn *af*-spel. Zijn gebaar was in overeenstemming met zijn voorkomen; zijn spreken, in het tooneeltje, waar hij der koningin een beetje de les leest, bescheiden vrijmoedig en fraai van toon. Deze tooneelspeler wist maat te houden, wat van den Hr. v. DOMMELEN (*Jonathan*) b. v. niet gezegd kan worden. Deze heer schijnt in den omtrek van het oog gansch bijzondere spieren te bezitten niet alleen, maar ook niet te kunnen nalaten, ze te pas en te onpas te gebruiken.

Waar de Hr. DE JONG (*Walter Raleigh*) verslag van het gevecht deed, had hij te worstelen met een ongelukkig vertaald gedeelte.

Overigens was de vertaling tamelijk goed, maar had natuurlijk niet kunnen gezuiverd worden van eigennamen, wat anders, te oordeelen naar de wijze, waarop zij uitgesproken werden, den meesten spelers zeker zeer aangenaam moest geweest zijn! De vertooning had er bij gewonnen, indien de Engelsche woorden geklonken hadden als Engelsch.

12 October 1890.

A.

De hier ter stede gevestigde Rederijkerskamer *Joost v. d. Vondel* heeft het voornemen om te beginnen met November a.s., onder leiding van den heer Bouberg Wilson, Directeur der Tooneelschool alhier, eenen cursus in voordracht te openen, omvattende oefeningen in Spraak en Uitspraak en ter ontwikkeling van de stem.

Aangaande dezen cursus, welke slechts toegankelijk is voor (heeren en dames) leden van het Genootschap of voor hen, die alsnog als zoodanig toetreden, zijn nadere inlichtingen te verkrijgen bij het bestuurslid, den heer v. Wageningen, Singel 140.

UIT DE MAASSTAD.

Een der benijdenswaardigste privileges, waaronder schil- ders, dichters, schrijvers arbeiden, is voorzeker de algeheele vrijheid, hun gelaten in de keuze der te behandelen onderwerpen. Reeds Schiller riep zijn kunstbroeders toe:

»Der freisten Mutter freie Soehne,
Schwingt euch mit festem Angesicht
Zum Strahlensitz der hoechsten Schoene!«

en waarlijk zal niemand durven beweren, dat, met name de tooneelschrijvers, van dit verlot niet kwistig hebben gebruik gemaakt; veeleer zou men dezen kunnen verwijten, dat zij de daaropvolgende waarschuwing:

»Um andre Kronen buhlet nicht!«

in den wind sloegen en de vrijheid misbruikten tot een jagen op verboden terrein. Moeten dan de koddebeiers tegen de stroopers proces-verbaal opmaken? Moeten wij het vergrijp vermelden, zelfs al hebben wij ons goed amuseerd? Wij meenen van ja.

Velen hebben reeds geprotesteerd tegen het omwerken van romans tot tooneelstukken; wij zullen de oude argumenten laten rusten. Natuurlijk verdient een geheel oorspronkelijk werk de voorkeur, doch de tooneelspelen uit de romans van Georges Ohnet o. a. zijn daar om te bewijzen, dat door dergelijke omwerking zeer goed opvoerbare tooneelstukken kunnen worden geleverd. Wij kunnen ons dan ook best voorstellen, dat een handig technicus den lust niet kan weerstaan, een roman met boeiende handeling of fraaie karakterteekening op het tooneel te brengen; doch wij kunnen niet begrijpen, wat den Heer WILLEM VAN ZUYLEN bewoog dit met de novelle, beter gezegd met de verzameling schetsen *De Familie Kegge* te beproeven. Alle handeling ontbreekt; met opzet bijna is zij verwaarloosd; Hildebrand had ze niet noodig, anders had hij stellig een betere bedacht.

Dan is er nog een kapitaal bezwaar, nl. dat de schrijver in de novelle handelend en tevens als verteller optreedt, en de Heer van Zuylen waarschijnlijk geen kans heeft gezien dit in zijn tooneelspel te vermijden. In de N. R. Ct. werd deze opmerking zoo juist en eigenaardig uiteengezet dat wij de geheele passage hier laten volgen:

»Tot de verdiensten eener goede Oostindische kokkin, aan welke deze vertooning ons weder heeft doen denken, behoort dat zij eene kip op ten minste zes-en-twintig manieren weet klaar te maken. Mocht der *Familie Kegge* het lot beschoren zijn, dat zij nog een- en andermaal door tooneel- schrijvers ter vivisectie wordt uitverkoren, dan zouden wij hen in overweging geven zich van den ondragelijken *Hildebrand*, als tooneelfiguur, geheel los te maken. Wij herhalen wat wij bij een vorige gelegenheid zeiden: in de *Camera* hindert hij ons weinig, dank zij de pen van Beets. Maar op het tooneel is hij eene ergernis, en in de handen van een acteur als CHRISPIJN, die de hoekige kanten van den stijven klaas nog hoekiger maakt, eene nachtmerrie. Het is niet eens eene *raisonneurs*-rol; deze vindt men in de Fransche stukken, waar ze te pas worden gebracht, toegestemd met een overvloed van schitterende *lirades*, nu eens paradoxaal, dan weder pikant, of doordringend fijn, maar altijd geestig. *Hildebrand's* zedespreeken zijn of waarheden als koeien, of impertinenties; doorgaande zijn ze pedant, pretentius en misplaatst. Laat men van den ledelop

toch een man maken; een vroolijken student, — liefst geen aanstaanden dominee — een kranig officier, of een knappen ingenieur, die verliefd raakt op *Henriët*, op *Saartje* of op *Suzette* en dus deel neemt aan de handeling uit belang en met hartstocht, niet uit bemoeizucht of voor tijdverdrijf. Dan heeft men meteen eene portuur voor *Van der Hoogen*, waaruit de strijd en de bevredigende ontkenning kan voortvloeien.»

Overigens moet erkend worden, dat de bewerker zijn arbeid met groote handigheid heeft voltooid; hij was zijn stof meester, liet minder belangrijke episodes onvertaald, (o. a. *Het Hofje*), stoffeerde enkele magere tooneelen met gebeurtenissen en gezegden uit andere, laschte het verhaal van Barend's en Hildebrand's gesprek met de Grootmoeder ongezoekt in het tweede bedrijf, combineerde den plakavond met de aanranding van Suzette door Van der Hoogen en wist aan het laatste bedrijf zelfs een glimp van tooneelmatige ontkenning te geven. Het geheel liet zich zeer goed zien en viel recht in den smaak, al was het dan ook geen tooneelstuk in de ware beteekenis van het woord. Het waren eerder levende beelden naar een algemeen bekend en geliefd verhaal.

In de opvoering viel veel te prijzen. De auteur speelde natuurlijk voor *Kegge* en was onbetaalbaar, toen hij vertelde dat De Groot »m om had als een roover», waar hij bij hoog en laag »blommen» moest hebben, »t kan me niet schelen wat het kost», en niet het minst wanneer hij zijn hart eens luchtte over Van der Hoogen. Erg Indisch vonden wij dezen *Kegge* echter niet; hij deed ons meer denken aan een man uit de provinciestad, voor wien een uitstapje naar Amsterdam al een heele reis is. Trouwens, behalve bij *Mevrouw Kegge*, hebben wij van dat Indische cachet niets kunnen bespeuren; anderen schijnen gelukkiger geweest te zijn dan wij. Daardoor leek het bijna alsof *Mevrouw Kegge* bij een gewone Hollandsche familie te logeeren was; maar dit mag ons niet beletten *Mevr. van Westerhoven* voor haar vertolking hulde te brengen. Zij had weinig te doen, doch het slaperige praten, dat heen en weer schuiven op de sofa was zoo getrouw aan de werkelijkheid, dat wij betreuren, dat haar rol niet omvangrijker kon wezen.

Als *Henriët* deed *Mevr. van Korlaar* braaf haar best; eenige meerdere distinctie zou evenwel niet schaden. *Mevr. Mulder-Roelofsen* was een liefallige, eenvoudige *Suzette*; met verwondering merkten wij echter op, dat zij wederom zoo droomerig sprak; Nora en Svava ontleenden daaraan een groote bekoring; bij *Suzette* dunkt ons die toon eenigszins misplaatst.

Van der Hoogen en *Barend* waren bij de heeren VAN DEN HEUVEL en VAN BIENE in uitmuntende handen. *Mevr. Kleij* was goed als de *Grootmoeder* en de vervelende rol van *Hildebrand* werd door den heer CHRISPIJN vol- doende doch begrijpelijkerwijs niet met bizonderen animo vervuld.

Last not least een bravo! voor de meisjes *Mietje*, *Keetje*, *Pietje*, *Toosje*, *Grietje* en *Bartje*, die door hun opgewekt spel den plakavond tot een der meest typische scènes, zoo niet tot het glanspunt der geheele voorstelling maakten.

De heer van Zuylen blijkt ook als auteur de kunst te verstaan de lui in te palmen; wij ten minste, begonnen hem als strooper te calangeeren en moeten eindigen met bijna alles te prijzen! Toch wenschen wij hem een welgemeenden raad te geven: wanneer hij weder voor het tooneel schrijft — en wij hopen, dat het nog menigmaal zal gebeuren — laat hij dan iets van eigen vinding geven, zich niet binden aan een novelle of schets, maar toonen te behooren tot »der freisten Mutter freie Soehne».

CHARLOTTE BIRCH-PFEIFFER's *Dorp en Stad* is erg onderwetsch en wel een beetje taai. De verkondigde waarheden zijn hoogst alledaagsch en de schrijfster heeft de draden, waarmee de tooneelpoppen in beweging worden

gebracht, niet onzichtbaar weten te maken. Enkele tooneelen zijn echter lief geschreven en een groote verdienste mag het heeten, dat het stuk rijst, iets wat bij dergelijke sentimenteete geschiedenissen zelden of nooit het geval is; meestal heeft de schrijver nog zooveel bijpersonen te verzoenen of te doen trouwen, dat er geen einde aan komt.

Er behoort een groote dosis talent toe dit verouderde stuk zooveel doenlijk nieuw leven in te blazen door de hoofdrol *Lorle* goed te spelen; doch na haar optreden in *De Krekkel* begrepen wij, dat Mevr. JONKERS ook thans zou toonen over welke middelen zij beschikt. Zij heeft die verwachting niet beschaamd; integendeel, zij gaf een *Lorle*, die we wellicht wat opgewekter zouden wenschen, maar overigens zonder overdrijving, innig en waar. Haar verhaal aan den vorst over diens intocht in het dorp was allerliefst en het geheele laatste bedrijf werd voortreffelijk gespeeld. Ook op de kleinigheden lette Mevr. Jonkers zeer goed; het uittrekken van een handschoen onder het spreken, het schoppen tegen den onwilligen sleep, de onhandige buigingen, de wiegelende gang, al die détails, waardoor den toeschouwer moet getoond worden, hoe weinig het dorpskind zich in de stad op haar plaats gevoelt, werden aangegeven juist en zonder overdrijving.

Mej. VINK (*Ida*) en de Heer TARTAUD (*Reinhard*) stonden Mevr. Jonkers krachtig ter zijde en verdienen mede een woord van lof; laatstgenoemde vooral voor zijn beschaafd spel, wanneer hij in het laatste bedrijf een beetje aangeschoten thuis komt. De *Vorst* werd door den Heer VAN EIJSDEN correct voorgesteld en de Heer LE GRAS was een flinke *Lindewaard*.

Ook een woord over den heer VAN KERCKHOVEN (*Arthur*); wellicht had hij wat meer militair en iets minder komisch kunnen zijn om het aannemelijker te maken, dat *Ida* er toe kan besluiten hem haar hand te schenken; doch wij mogen niet nalaten met waardeering te vermelden, dat deze speler steeds zijn best doet en tracht een type te leveren. Niet altijd is hij even gelukkig, dat spreekt van zelf; maar hij werkt en zoekt en vormt daardoor een welkom contrast met hen, die slechts van zich afspelen en wier aantal steeds grooter dreigt te worden, daar zij zich beschermd achten door het mooie woord: *natuurlijk spel*.

Een gunstig uiterlijk, een voldoende stem, een paar vaste gebaren en standen, een beetje routine, daarmede denkt menigeen zich een artist, terwijl hij in waarheid beter zou doen kruidenier te worden of een voorbeeld te nemen aan mannen als van Kerckhoven: want er schuilen soms talenten onder die luie heertjes.

15 OCTOBER 1890.

JEAN VALJEAN.

* * *

Zonder in het minste de beweringen van onzen geachten medewerker omtrent de waarde van uit romans getrokken drama's te willen tegenspreken voel ik me toch verplicht hem en zijn lezers erop te wijzen, dat het door hem gekozen voorbeeld minder juist is. Ohnel's romans immers zijn geen romans, maar tooneelstukken in een roman-vorm gegoten; en omdat deze nu niet zoo maar zonder meer in dien vorm zouden passen, wordt de ledige ruimte aangevuld met kwasi-artistieke beschrijvingen van voor toevallige ontmoetingen zeer geschikte boschjes of van door edelaardige werklui gebrachte serenades, van het laboratorium eens monomanen goudzoekers of van de collectie eens onnoozelen entomoloog, van waaiers met zeldzame monogrammen of van handschoenen van peau de Suède. Wie, evenals ik eenmaal de dwaasheid had te doen, uit zulke romans tooneelstukken trekt, handelt niet anders dan hij, die, verlangende naar een stukje kip, dat gaat distilleeren uit een vol-au-vent. Hij deed beter direct naar den poelier (in casu naar Ohnel) te gaan en dien om het verlangde te vragen in natura. Ohnel heeft zijn tooneelstukken klaar eer hij ze omwerkt tot romans.

M. B. MENDES DA COSTA.

De Heer MARI TERNOOIJ APÈL K.F.Z.N. heeft zich verbonden aan het gezelschap der Heeren DE VOS en VAN KORLAAR te Rotterdam.

UIT HET BUITENLAND.

Maandagavond, den 6^{en} dezer, heeft in het *Odéon* te Parijs de eerste vertooning plaats gehad van *Fleur d'Avril*, comédie in één bedrijf en in verzen van VICAIRE en TRUFFIER.

Sarcey en Lemaître en ook de andere critici zijn vol bewondering voor het allerliefste stukje.

De inhoud is met enkele woorden weer te geven.

Een adellijk officier komt op zeer gevorderden leeftijd voor het eerst weder in het dorp, waar hij jaren geleden een liaison heeft gehad met een boerenmeisje. De liaison duurde echter ten gevolge van allerlei omstandigheden maar heel kort; intusschen zijn, zonder dat de officier het weet, de gevolgen ervan niet uitgebleven.

In de dorpsherberg nu geraakt onze officier in gesprek met een minnend paartje, dat zich beklagt omdat de vader van den jongen man zich tegen hun huwelijk verzet; het meisje heeft namelijk geen bruidschat. De herbergierster, grootmoeder van het meisje, komt binnen en herkent den officier als haar vroegeren minnaar. Deze is verrukt dat hij zijn fleur d'Avril heeft terug gevonden, belooft zijn kleindochter een bruidschat en *tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes*.

CALMETTES, die den ouden officier speelt, en Mme LAURENT, de grootmoeder, worden algemeen zeer geprezen.

In het *Gymnase* wordt vertoond een comédie in drie bedrijven van NAJAC en FERRIER *l'Art de tromper les femmes*.

De schrijvers willen in dit stuk laten zien dat men zijn vrouw maklijker bedriegt dan zijn maitresse, maar ze hebben zich hun taak al heel licht gemaakt door aan den don-Juanachtigen advocaat Lorigois een jong vrouwtje te geven van het slag dat wij *gansjès*, de Franschen *une petite bécasse* noemen. De maitresse daarentegen is een vrouw van ondervinding, een couturière à la mode, die zich niet met een kluitje in het riet laat sturen. Niets natuurlijker dus dan dat Lorigois, als zijn maitresse er niet was geweest, ongestoord had kunnen gaan souperen met zijn nieuwe vriendin, een braziliaansche heusche dame.

Het glanspunt van het stuk is het tweede bedrijf, dat speelt in het atelier van de modemaakster. Daar komt een van die tooneeltjes in voor, zooals alleen Franschen kunnen uitdenken. De vrouw van Lorigois is bij de maitresse van haar man een bestelling komen doen en heeft haar mof laten liggen. Dat merkt Lorigois op het oogenblik dat zijn maitresse blijkbaar achterdocht koestert en hem wil tegenhouden van, zooals hij voorgeeft, op reis te gaan. Als nu Lorigois een oogenblik alleen is, grijpt hij 't eerste 't beste stuk papier, krabbelt er met potlood iets op en stopt het in de mof. Colinette, de maitresse, komt terug. Lorigois doet als of hij nu pas de mof ziet, steekt er kwasi bij toeval zijn hand in, haalt er het papier uit, leest het en laat het Colinette zien. Er staat een onduidelijk onderteekende liefdesverklaring op, gericht aan de vrouw van Lorigois. Deze doet alsof hij zich wil wreken en den minnaar rekenschap vragen. Colinette vindt dat niet meer dan natuurlijk en geeft hem permissie om heen te gaan. Reeds heeft Lorigois zijn overjas aan, hij knoopt den laatsten knoop dicht, maar op dat moment keert Colinette het bewuste papiertje om en ziet daarop.... den stempel van haar magazijn! Tableau!

Het publiek amuseert zich dol bij dezen *truc* en ook het slot van dit bedrijf valt zeer in den smaak; maar de rest van het stuk is mat, evenals het begin. Voor zooverre het dus succès had, is dat grootendeels te danken aan het voortreffelijk spel van NOBLET, als Lorigois, en van Mlle UGALDE, als Colinette, en aan de lieve gezichtjes, mooie

figuurtjes en keurige toiletjes van de dames, o. a. van de modemaakstertjes in het magazijn van de maitresse.

De derde nouveauté van dezelfde week is *Marie Stuart*, een historisch drama van CRESSONNOIS en SAMSON, in 5 bedrijven of 8 tafereelen. Het wordt gegeven in het *Théâtre historique*, het vroegere *Théâtre du Château d'Eau*. Daar heeft een vereeniging van artisten haar tenten opgeslagen met het doel om geschiedkundige tooneelstukken te vertoonen en die weer in de mode te brengen.

Marie Stuart is een aaneenschakeling van met veel tooneelkennis geschreven tafereelen, maar die tafereelen hebben onderling weinig of geen verband. Ook is de taal voor onze dagen veel te gezwollen. Wanneer het stuk publiek mocht blijven trekken dan zal dat toe te schrijven zijn aan het verdienstlijk spel der artisten, ook van degenen, die slechts zeer kleine rollen vervullen, en niet het minst aan de schijnbaar bloedige slotscène. De onthoofding van Maria Stuart heeft namelijk op het tooneel plaats. Nadat ze haar kraag heeft afgedaan, knielt ze neer voor het blok, legt haar hals daarop, de beul heft de bijl op, de actrice drukt op een veer zoodat haar hals dieper in het blok zakt, de bijl komt neer op het blok en de beul vertoont aan de rillende toeschouwers het kunstig nagebootste hoofd van de actrice, dat hij van achter het blok heeft opgeraapt. Welzalig de man (regisseur?), die dat kunstje heeft uitgevonden! Hij is voor een tooneeldirectie goud waard.

Met veel succès is in het *Théâtre Cluny* gegeven *Les petites Voisines*, comédie in 3 bedrijven van RAYMOND en DE GASTYNE. Naar het ons voorkomt zal het evenwel nooit dan zeer gewijzigd (dus verknoeid) naar hier kunnen overwaaien, aangezien onderwerp en uitvoering beide nogal gewaagd zijn. De Figaro noemt het een »spectacle insensé». Een ander blad geeft dat toe, maar voegt er bij: »Un éclat de rire ne s'analyse pas».

l'Ogre, drama in 5 bedrijven van JULES DE MARTHOLD mag gerust onder het genus draken gerangschikt worden. Het stuk komt neer op een gerechtelijke dwaling, en er komen diefstallen van diamanten, moorden, zelfmoorden en krankzinnigen in voor. De titel »de Wildeman» is ontleend aan *Klein Duimpje*, welk sprookje in het stuk een groote rol speelt.

In de laatst verlopen week werden twee nieuwe stukken te Parijs vertoond, die beide veel succès hadden, maar, daar zij typisch fransch zijn, naar alle waarschijnlijkheid wel niet op onze tooneelen zullen worden overgeplant.

Het eerste is *Le député Leveau*, comédie in 4 bedrijven van den bekenden criticus JULES LEMAÎTRE, en wordt gespeeld in het *Théâtre du Vaudeville*.

Het is een zeer geestige satyre op de Boulangistische kuiperijen, en terwijl men in den beginne bevreesd was dat de wufte Parijzenaars in hun hart nog te veel op hadden met *le brave général* om zijn partij op het tooneel geheld te zien, is het buiten verwachting zeer gunstig opgenomen.

Te recht heeft dan ook de schrijver er geen van de persoonlijkheden ingebracht, die bij het Boulangisme een rol hebben gespeeld, maar, zooals Auguste Vitu in den *Figaro* zegt, »M. Jules Lemaître . . . nous montre seulement les effets réflexes des évènements politiques de ces deux dernières années sur le bonheur de deux familles, l'une de bourgeoisie républicaine et radicale, l'autre de noblesse réactionnaire et royaliste».

Het andere stuk, *Les Femmes des Amis*, comédie in 3 bedrijven van BLUM & TOCHÉ, vertoond in het *Théâtre du Palais Royal*, is, zooals de titel duidelijk genoeg aanwijst, een hekeling van de *ménages à trois*.

Er worden in ten tooneele gebracht drie gehuwde neven, die in hetzelfde huis verschillende verdiepingen bewonen, en natuurlijk alle drie door hun respectieve vrouwen en huisvrienden worden bedrogen, terwijl de concierge van het huis hun lotgenoot is, daar ook diens vrouw al jaren

lang een liaison heeft met zijn vriend, een bediende van een der drie neven.

Alleraardigst is de wijze, waarop één van de dames en haar minnaar, die elkaar al lang niet meer liefhebben maar daar niet voor durven uitkomen, ten slotte toch met elkaar breken, en uiterst handig hebben de schrijvers ervoor gezorgd dat dien minnaar, die nu zelf gaat trouwen, geen bonheur sans mélange te wachten staat; immers zijn aanstaande heeft al te kennen gegeven wien ze als derde in hun ménage zal opnemen.

In het eind der vorige maand debuteerde als de koningin in *Ruy Blas* (*Comédie Française*) mad^{lle} MORENO. Deze jonge dame behaalde den eersten prijs aan het conservatoire en was een leerlinge van den beroemden acteur Worms. Aanvankelijk door Mounet-Sully, met wien zij speelde, te veel geïmpressioneerd, wist zij allengs zelfstandiger op te treden en nam het publiek door haar schoone stem en zuivere, heldere uitspraak voor zich in, zoodat zij ten slotte een volkomen succès behaalde. Men belooft zich veel van een volgend optreden.

DUMÉNY, een bekend acteur van het *Odéon*, laatstelijk opgetreden in *La maitresse légitime* van DAVYL (dat reeds in 1874 voor het eerst werd vertoond) zal deze maand Frankrijk verlaten om zich naar Rusland te begeven. Men betreurt zij heengaan zeer.

De *Nederlandsche Schouwburg* te Antwerpen opende den 18^{en} September zijn deuren met *Charlotte Corday* (niet te verwarren met het gelijknamige stuk van PONSARD, indertijd door de Kon. Ver. *het Nederlandsch Tooneel* gespeeld). Het is een zoogenaamd »lyrisch drama» in 8 tafereelen, ontleend aan een duitsche novelle van K. FRENZEL door E. VAN DER VEN. De muziek met bijbehorende ouverture en entre-actes is gecomponeerd door PETER BENOIT; de liederen zijn vervaardigd door E. HIEL.

De eerste voorstelling was een succès, maar voornaamlijk voor het muzikale gedeelte. De twee hoofdrollen, *Charlotte* en *Marat*, werden vrij voldoende vertolkt door Mej. JULIA CUYPERS en door den bij ons welbekenden hr. FRITS BOUWMEESTER. Laatstgenoemde schijnt echter weer wat ruim te hebben gebruik gemaakt van zijn geliefkoosd oogenrollen.

Te Londen heeft een boekje het licht gezien van de hand van de actrice ELLEN TERRY, getiteld *Few words about my art*. Het is door de pers niet zeer welwillend ontvangen.

Een nieuw weekblad onder den titel *Ons Tooneel* wordt te Antwerpen uitgegeven. De redactie bestaat uit de heeren L. KRINKELS, EMM. DE BOM en GUST VERMEULEN. In het »*Woordje vooraf*» lezen we dat het beoogde doel is: de verheffing van het *Nederlandsch Tooneel* te Antwerpen. Dat ze dat doel moge bereiken helpen wij de redactie gaarne wenschen.

Amstel- en Sleutelstad, Oct. '90.

M. + P.

NECROLOGIE.

Het gezelschap van de h.h. Gebroeders A. van Lier, te Amsterdam, heeft een groot verlies geleden door het overlijden van een zijner ijverigste leden, den hr. ANDRÉ.

Reeds sedert geruimen tijd door een borstkwaal aangeast, bleef hij niettemin zijn kunst beoefenen met hart en ziel, en wie hem overdag had ontmoet gebukt onder zijn lijden en met het bekende verraderlijke blosje op de kaken, kon ter nauwernood gelooven dat diezelfde man in staat was 's avonds zoo opgewekt te spelen.

Wel trad hij in den regel niet op den voorgrond, maar zijn rollen, al waren ze dan ook zoogenaamde tweede rollen, werden steeds met de meeste nauwgezetheid vervuld. Door zijn gunstig uiterlijk en beschaafde manieren was hij

bij uitstek geschikt om mannen uit de groote wereld voor te stellen. Ieder, die hem heeft gezien als *Godler* in de *Prinses van Bagdad*, als *baron de Cambri* in *Frou-Frou*, als *graaf de Giray* in *Margaretha Gauthier*, zal dat moeten beamen. Maar ook als komiek was hij lang niet onverdienstelijk; men denke slechts aan zijn *Alfred* in *Eigenzinnigheid* en aan de ontelbare malen, dat hij ons in *De klokken van Corneville* heeft doen lachen, in de dagen vóór 1882, toen hij nog bij de h.h. Prot en zoon was geëngageerd.

Niet gemakkelijk zal zijn plaats worden vervuld. Hij heeft die vroeg verlaten. Op zes-en-dertigjarigen leeftijd is hij van ons heengegaan.

Het parijsche publiek heeft een van zijn lievelingen verloren.

JEANNE SAMARY de soubrette van het *Théâtre Français* is den 18 September door den typhus weggerukt, 33 jaar oud, in den vollen bloei van haar talent.

Ofschoon getrouwd, en gelukkig getrouwd, met den hr. Lagarde, en moeder van twee kinderen, bleef zij het tooneel getrouw, en den 1 September, dus zeventien dagen vóór haar dood, trad zij voor het laatst op.

Wij voelen ons niet in staat haar gaven ook maar eenigszins naar waarheid te beschrijven. Wie haar hebben gezien en gehoord, weten hoe ze door haar stem, door haar bevalligheid stormenderhand aller harten veroverde en, wat meer zegt, na de verovering wist te behouden; haar lachen, het lachen van »*la rieuse*» Samary is onvergetelijk; deed het vaak de gansche zaal meeschateren, het wekte ook vaak een traan. En wie nooit het voorrecht genoten heeft van haar te bewonderen, dien kan zelfs de best geschreven lofredre geen denkbeeld geven van het verlies, dat haar dood het huis van Molière heeft berokkend.

Alleen willen we nog meedeelen hoe het toeval haar een van haar beste rollen heeft bezorgd.

De *Figaro* verhaalt namelijk het volgende.

Oorspronkelijk alleen uitmuntend in »le rire» komt zij op een goeden dag in tranen badend op de repetitie van *l'Étincelle*. Pailleron ziet haar, staat verbaasd en stelt zich voor van die gave ook voor het tooneel partij te trekken. De rol van *Suzanne* in *le Monde où l'on s'ennuie* wordt haar door hem gegeven en ze speelde die zoo schitterend, dat zelfs de souffleur door aandoening overstelpt een oogeblik zijn werk moest staken.

Ook in ons land telde zij vele bewonderaars; bij dezen zal het aandenken aan haar evenmin verloren gaan als bij haar landgenooten.

EENE SOUBRETTE.

(Overgenomen uit de *Oprechte Haarlemsche Courant*
van 29 Sept. 1890.)

Er is een lach minder in de wereld, een lieve, gulle lach, natuurlijk, ongedwongen en toch geadeld door studie en beschaving; de lach van een temperament, maar van het temperament eener artieste; een lach die u zoo vroolijk tegenklonk achter de dubbele rij parelwitte tanden, gelijk het lied van een zangvogeltje achter de blinkende tralies, en dan naar u toerolde over de rozerode lippen heen, als welwillende, opwekkende muziek, met luchtige staccato's en frissche roulades, soms ook week en verteederend, alsof een traan hem had bevochtigd; een lach die alle muizenissen uit uw hoofd verbande, die u deed gelooven in een wereld vol dwaasheden, maar zonder zorgen, vol dolle

duiveltjes, maar zonder booze demonen, een wereld waar alle Tartuffes ontmaskerd, alle Trissotins vernederd, alle ingebeelde zieken genezen worden.

Het is de lach van Jeanne Samary.

Helaas! het Huis van Molière draagt rouw over een drie-en-dertigjarige tooneelspeelster, sinds geruimen tijd reeds »sociétaire» van het gezelschap. Een verraderlijke typhus rukte haar in weinige dagen weg uit de vroolijke wereld van fictie en verkleeding, waarin zij bloeide als een roos, waarin zij blonk als een ster. Ook een man die haar liefhad, ook kinderen die zij teeder verzorgde, treuren om haren dood. Maar talloos zijn de velen die treuren enkel en alleen omdat haar lach niet meer over het tooneel zal klinken.

Het luchthartige en geestige Frankrijk, welks lachlust nooit schijnt uitgeput, dat spotten kan met het deftigste en zich vermaken kan met het akeligste — heeft gevoeld dat het met Jeanne Samary eene zeer bijzondere vroolijkheid heeft verloren. Dit was geen lach »fin de siècle», pijnlijk en geraffineerd. Het was de lach der 17e eeuw in al zijn rondheid, in al zijn dartelheid, in al zijn ongegeneerdheid, de lach van Dorine, die den goedigen gek Orgon in zijn gezicht uitlacht, omdat hij zich laat bedotten door Tartuffe; de lach van Toinette, die met al de geleerdheid van doctor Purgon en zijne familie vrij uit den spot drijft; de lach van Zerbinette, die de guitestroken van Scapin tot onschuldige grappen schijnt te maken; de lach van alle Lisette's en Martines uit het oude repertoire, onbeschaamd soms, maar zoo gezond, dat zelfs wie de dupe wordt van de grap, moet meelachen om de dwaasheid.

Zeker, Molière is groot genoeg om niet afhankelijk te wezen van één enkelen vertolker. Maar toch verbeeld ik mij dat de weemoedige sluier die zoo menigmaal zwaar nederhangt over de geestige tooneelen door dezen »prince des rieurs» in het leven geroepen, doffer dan ooit zal schijnen nu deze Dorine, deze Toinette, deze Madelon er niet meer is om met den adem van haren lach dien nevel te verjagen.

Ik heb andere tooneelspeelsters zien optreden in de rollen die zij gewoonlijk vervulde. Maar, neen, het was hetzelfde niet. Niemand wist zooals zij in *Le malade imaginaire* den idioten Thomas Diafoirus op zijn kinderstoel te zetten of, door pruik en toga onkenbaar gemaakt, den armen Argan te doen rillen voor de bedreigingen der faculteit. Niemand wist de provinciale précieuse, de dochter van den burgerlijken Gorgibus, zoo in den vollen luister van haar sentimentaliteit en hare letterkundige droomerijen te laten optreden als zij. En toen Pailleron, die bemerkte had welk een rijk en veelzijdig talent dit nichtje van Augustine en Madeleine Brohan van de natuur had meegekregen, die lieve rol van Suzanne in *Le monde où l'on s'ennuie* en die onvergelykelijk schoone rol van het jonge meisje in *l'Étincelle* voor haar had geschreven, toen bleek het »qu'elle n'avait pas seulement le rire, mais aussi les larmes». In *l'Étincelle* heb ik haar het laatst zien optreden. Zij was wat zwaar geworden voor het fysiek van die rol; het toiletje dat ik haar bij de creatie had zien dragen was door een minder schilderachtig kostuum vervangen, dat thans beter paste bij hare vormen; de petite filleule zag er minder jong uit dan vroeger. Maar zoodra die gulle lach van het kind over het tooneel klonk, afgewisseld door dat grappig nagebootst hondengeblaf en door het gekraak der hazelnoten tusschen de smakelijk witte tanden — toen was het geheel nog de Antoinette van vroeger, die zoo hartelijk lacht wanneer zij met de declaratie van den ouden notaris den gek steekt, en die het diepe leed van haar hartje zoo goed weet te verbergen en de tranen van haar stem zoo aandoenlijk lief weet te smoren, wanneer zij ten slotte, om haar lieve »marraine» gelukkig te zien, deze den knappen luitenant overlaat en zich voordoet alsof ze dien notaris wel hebben wil.

Die rol van Antoinette is, gelijk men weet, ook zeer geliefd bij sommige Nederlandsche tooneelspeelsters en geldt zelfs voor een lijfstukje van de aankomende leerlingen der Tooneelschool.

Ik heb die rol daar meer dan eens zien spelen; maar eerst toen heb ik goed begrepen hoe kunstig het was om te kunnen lachen zooals Jeanne Samary. Een zenuwachtig, half hysterisch geschater werd dikwijls voor den dag gebracht; de handen werden soms in de zijden gezet en het bovenlijf werd heen en weer gedraaid; men kreeg wel den indruk van een kind dat door het dolle heen was, maar niet dien van een meisje dat eenvoudig lacht omdat haar gezonde, jonge natuur geen andere manier van spreken kent.

Jeanne Samary had ook achter de schermen dat gulle, vroolijke en dat teerhartige, waardoor haar talent zich onderscheidde. Ik herinner mij de opvoering van een stuk dat voor den jongen schrijver een »échee" dreigde te worden, en ook werkelijk geworden is. Bij elk bedrijf werd het publiek koeler en weerbarstiger; bij elk bedrijf werd er meer gehoest en geschuifeld. Achter de schermen doolde de schrijver rond in zijn rok en zijn witte das, de spelers van zijn stuk complimenteerende en in de hartelijke opbeurende woorden van enkele vrienden de kracht puttend om zich tegen de dreigende nederlaag te wapenen. Het langst hield Jeanne Samary, die met haren echtgenoot, den heer Lagarde, in de coulissen rondliep, den strijd vol van het tooneel tegen de zaal. Zij had in het stuk niet te spelen, maar zij gaf wenken aan een paar medespelers, drukte den schrijver voortdurend de hand of drukte soms flinkweg haar roode lipjes op zijn wangen, balde haar vuistjes tegen het publiek, wanneer er gehoest en geschuifeld werd, en sprak ten slotte nog van een »très joli succès", toen niemand, behalve de schrijver aan dat succes haar durfde gelooven.

Jeanne Samary was een dier Fransche actrices (er zijn er weinige buiten de gesubsidieerde theaters, en zelfs in deze zijn ze zeldzaam), die het er op gewaagd hebben een behoorlijk huwelijk te sluiten voor den ambtenaar van den Burgerlijken Stand. Zij had haar »petit ménage honnête". Haar echtgenoot, een zoon van goeden huize, behoorde tot de Parijsche handelswereld en was noch een »artiste", noch een »bohème". Wie haar zag moest toegeven, dat het huwelijk haar talent niet verminderd en aan haar succes niet geschaad had. Van vele anderen kan ditzelfde niet gezegd worden. Vooral wanneer zij met een kunstbroeder zich verbinden, loopen tooneelspeelsters dikwijls gevaar voor de kunst verloren te gaan. De associatie in huis werkt de associatie op de planken wel eens tegen. De drukten in het huishouden zijn over het geheel niet gunstig voor de artistieke vorming. Zelfs een zoo lieve en begaafde actrice als Blanche Baretta is, zegt men, niet meer dezelfde sinds zij madame Worms is geworden en op het affiche madame Baretta-Worms heet (niet Worms-Baretta, want te Parijs hebben de actrices niet de dwaze gewoonte om, als zij trouwen, haar oorspronkelijken tooneelnaam prijs te geven). Meestal gelukt de echtelijke associatie van twee artisten nog het best, wanneer zij aan twee verschillende theaters werkzaam zijn en elkaar dus niet telkens kunnen controleeren. Maar zelfs dan is het genoeg van den echtgenoot niet altijd onvermengd, wanneer hij zijne vrouw in een harer verliefde rollen gaat bewonderen en haar

hoort zuchten en kirren in de armen van een ander. Tooneelkussen kunnen ook wel eens jaloersch maken. En treft de tooneelspeelster een echtgenoot die in talent verre beneden haar staat, een echten »cabotin" van de tiende soort, — dan is het dikwijls met haar levensgeluk nog spoediger gedaan dan met haar talent! Naast het zeer nette huishoudentje van Worms en Baretta en het »joli petit ménage Truffier-Molé", zijn er vrijwat minder gelukkige voorbeelden te noemen; en het lot eener jonge, rijkbegaafde tooneelspeelster, die eens door François Coppée als een ster van de eerste grootte aan den tooneelhemel ontdekt werd, is alleen daarom zoo treurig, zoo zonder toekomst geworden, omdat zij zich met een acteurje even slecht van inborst als onbeduidend van talent heeft verbonden.

Francisque Sarcey heeft nog zoo groot ongelijk niet, wanneer hij, als men hem verhaalt van actrices die zulke voorbeeldige huismoeders zijn, half hoofdschuddend zegt: »je ne leur demande pas ça".

Maar Jeanne Samary is werkelijk even gelukkig geweest in haar huis als op het tooneel. Zij heeft haar man en haar kinderen even vroolijk gemaakt als het publiek. Haar talent was groot genoeg en frisch genoeg om in het huwelijk niet onder te gaan. Haar succes was »de trop franc aloi" om onder het verlies van het jufferschap te lijden. Zelfs in de fauteuils d'orchestre is zij even luide toegejuicht »avant" als »après la noce". Zij heeft in ieder opzicht eenvoudig haar gulle natuur gevolgd, en noch de chimères van de Bélises, noch de pruderie van de Armandes zijn ooit in haar smaak gevallen.

Zij was geheel en al eene echte soubrette van Molière. Wie lacht er nog eens zoo als zij?

ANTONIO.

ADVERTENTIE.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsehe Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.— Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 3.

12 NOVEMBER 1890.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Aan den lezer.— Vergadering van het Hoofdbestuur. — Uit onze Afdelingen.

Niet Officieel Gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. — Repertoire. — Nieuwe Uitgaven.

Officieel Gedeelte.

Aan den Lezer,

omstandigheden, onafhankelijk van onzen wil, maakten het onmogelijk het derde nummer op den gewonen datum te doen uitkomen. Dit verschijnsel zal zich in het vervolg nog wel meer opdoen. Men zij zoo vriendelijk het te wijten aan den abnormalen toestand, waarin ons tijdschrift verkeert.

Evenals het tweede, bevat dit nummer 10 in plaats van 8 pagina's. Wij zijn dus reeds 4 bladzijden vooruit. Wanneer nu, zooals het zich laat aanzien, de volgende aflevering 12 bladzijden groot zal zijn, dan zal die aflevering voor Nr. 4 en 5 gelden, wijl het voor vijf nummers vereischte aantal van 40 pagina's dan juist bereikt is; en, zooals men weet, zijn wij door de begroting aan een bepaald aantal bladzijden per jaargang gebonden.

De Redactie.

VERGADERING VAN HET HOOFDBESTUUR.

Zaterdag 1 November j.l. vergaderde het Hoofdbestuur. Ter vergadering waren aanwezig de H.H. Prof. A. G. van Hamel, Jhr. Henry Tindal, L. J. Plemph van Duiveland, Marcellus Emants, J. A. Heuff, Dan. de Lange, M. B. Mendes da Costa, Jean Browne en Dr. C. I. Vinkesteyn.

Bij het openen der vergadering herinnerde de Voorzitter „aan het droevig besluit, dezer dagen door de Staten-Generaal genomen, waarbij verklaard werd, dat Z. M. de Koning wegens ziekte buiten staat was de regeering waar te nemen.

Hij meende in dezen bijzonderen kring het leedgevoel te mogen uitspreken waarmede deze toestand elk Nederlander vervult, die gehecht is aan den persoon des Konings en aan de roemrijke tradities van het Huis van Oranje. Hij was overtuigd zoo doende te handelen niet alleen in den geest van alle Hoofdbestuurders, maar ook in den geest der Vereeniging. Immers, het Tooneelverbond is door bijzondere banden van sympathie en erkentelijkheid aan Z. M. den Koning en zijn Huis verbonden. De belangstelling door den Vorst op verschillende wijze betoond in de ontwikkeling van het nationaal tooneel, reeds op zich zelf hoog te waardeeren, komt in het bijzonder onze Vereeniging ten goede, getuige de vorstelijke bijdrage, waarmede het budget der Tooneelschool jaarlijks door den Koning ondersteund wordt.” Alle leden van het Hoofdbestuur betuigden hunne hartelijke instemming met de woorden van den Voorzitter.

Ingekomen was o. a. het bericht, dat er na de laatste vergadering nog 2 antwoorden op de uitgeschreven prijsvragen waren ingekomen.

Naar aanleiding van een onderzoek, door het Hoofdbestuur ingesteld naar den toestand van het grafmonument van Mevr. Kleine, werd besloten een jaarlijksch krediet voor het onderhoud van dit monument toe te staan.

Tengevolge van het afnemen van het ledental en het toenemen der uitgaven, werden middelen beraamd om nieuwe afdelingen op te richten en de bestaande afdelingen te versterken.

In overeenstemming met een wensch, uitgesproken op de laatste Algemeene Vergadering, werd de naam »Applicatietooneel” gewijzigd. Deze instelling zal den naam »Oefentoneel” dragen.

Ook werd voorloopig van gedachten gewisseld over de denkbelden van sommige Hoofdbestuurders betreffende uitbreiding der werkzaamheid van het Verbond. In verband met de financieele kosten aan deze plannen verbonden werd den Heer Tindal opgedragen daarover in de volgende vergadering verslag uit te brengen.

De rooster van aftreding der Hoofdbestuurders, in deze vergadering opgemaakt, zal in het volgende nummer bekend gemaakt worden.

AMSTERDAM,
2 November 1890.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. — Den 29ⁿ October j. l. had een algemeene vergadering der Afdeeling plaats.

Door de afgevaardigden ter Algemeene Vergadering werd bij monde van den Heer Scholten verslag uitgebracht over het aldaar verhandelde. De rekening en verantwoording over het afgelopen dienstjaar werden goedgekeurd. Het batig saldo bedraagt ruim f 70. Daar tegen verwachting de Algemeene Vergadering van het Tooneelverbond in Mei j. l. te Amsterdam had plaats gehad, kon geen afflossing plaats hebben van een schuld van f 300, die op de Afdeeling drukt. Het aantal leden steeg in het afgelopen jaar tot 681; het Bestuur blijft er steeds op bedacht dit aantal te vermeerderen.

Op voorstel van het Bestuur werd besloten aan 3 leerlingen der Tooneelschool uit de Afdeelingskas een subsidie toe te kennen.

Ter vervanging van den Heer M. B. Mendes da Costa, die wegens zijn benoeming tot lid van het Hoofdbestuur voor zijn bestuurslidmaatschap had bedankt, werd tot lid van het Bestuur gekozen de Heer B. L. Gompertz.

Hierop deelde een der aanwezige leden mede, dat hij met groot leedwezen had gezien, dat een der oud-leerlingen van de Tooneelschool zich verbonden had aan een Tooneelgezelschap, waar zij verplicht was op te treden in rollen, beneden de waardigheid van een oud-leerlinge onzer School. Hij verzocht het Bestuur der Afdeeling er bij de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool op aan te dringen de belangen der leerlingen ook na het verlaten der School te behartigen. De Heer Bouberg Wilson wijst er op, dat het Reglement der School voorschrijft, dat de leerlingen geen engagementen mogen sluiten zonder goedvinden van den Directeur, die hieromtrent in overleg treedt met de Commissie van Beheer en Toezicht. Hebben zij echter eens de School verlaten, dan blijven zij natuurlijk vrij in het sluiten hunner contracten. Wenden zij zich evenwel ook later tot de Commissie, dan is deze altijd gaarne bereid hen met advies bij te staan. De hier bedoelde leerlinge had echter de School verlaten, voordat zij eindexamen had afgelegd en had bij het contract, dat zij een jaar na haar afscheid van de school gesloten heeft, het advies der Commissie niet gevraagd.

Vervolgens bracht de Heer F. van der Goes ter sprake het optreden der leerlingen bij openbare tooneelvoorstellingen, dat hij zeer afkeurde. Deze opinie werd niet gedeeld door den Voorzitter en eenige andere leden. Een motie van den Heer Van der Goes, luidende: »De vergadering spreekt den wensch uit, dat voortaan geen leerlingen dan uit de hoogste klasse der vakschool aan openbare tooneelvoorstellingen deelnemen en verzoekt het Bestuur dezen wensch aan het Hoofdbestuur over te brengen», werd verworpen.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Salon des Variétés. — Kon. Dkr.
„het Ned. Tooneel”.

Wie ooit omtrent de verdiensten van *Le Barbier de Séville* in het onzekere moge geweest zijn, BEAUMARCHAIS zelf niet. In eene »lettre modérée», geschreven naar aanleiding

van het kabaal bij de eerste opvoering (23 Febr. 1775) en met het doel zeker criticus een weinig de ooren te wasschen, worden zij aangewezen op zóó geestige wijze, dat men den telkens om een hoek kijkenden eigenwaan van den auteur er om vergeten mag.

Bedoeld journalist »*établi dans Bouillon avec approbation et privilège*» had o. a. gezegd: »Het stuk heeft geen plan”. »Geen plan?” roept Beaumarchais uit. »Ziehier: Un vieillard amoureux prétend épouser demain sa pupille: un jeune amant plus adroit le prévient, et, ce jour même, en fait sa femme à la barbe et dans la maison du tuteur”.

Zoo juist deze weinige woorden den hoofdinhoud van het stuk weergeven, zoo weinig herinneren zij aan het flinkerende, het schitterende ervan. Is het niet als een kleurig vuurwerk met hoogopschietende, helle sterren en pittige slagen? Met den mond blij lachend naar boven kijken de menschen zoo'n ster na, en als zij heel hoog met een vullenden vasten slag barst, krijgen zij een gevoel van stevig staan. Zoo gaat het onzen geest bij het sprankelen van Figaro's vernuft.

Het publiek is der directie van den *Salon des Variétés* dank schuldig, dat zij dit fraaie stuk deed opvoeren. Jammer, dat het niet in eene betere vertaling geschiedde. Daar gelaten, dat de vertolker (V. D. S.) b. v. geene moeite schijnt gedaan te hebben *L'Éveillé* »des syllabes bâillantes” te doen zeggen in plaats van »Rien .. qu'en... l'en... ten... dant... parler” (»syllabes” zegt Beaumarchais, »qui feraient bâiller un mort”). had hij toch moeten zorgen, niemand onzin te laten uitkramen, — waar de schrijver het niet doet, wel te verstaan. En laat hij *Rosine* niet iets alledwaast zeggen, waar zij aan het slot van het tweede bedrijf uit Lindors brief leest, dat hij haar aanraadt open spel met haar voogd te spelen? Er staat: »il me recommande de tenir une querelle ouverte avec mon tuteur; j'en avais une si bonne!” Uit het begin van het derde bedrijf blijkt dan ook al dadelijk beter, wat Lindor-Almaviva bedoeld heeft.

Het decoratief van het eerste bedrijf was zeer fraai, vooral het achterdoek. In de kamer van de volgende bedrijven, ware, meer overeenkomstig de werkelijkheid, de schoorsteen beter weggebleven: in verreweg de meeste huizen te Sevilla en andere zuidelijke steden van Spanje vindt men in de woonkamers geen stookgelegenheid.

Figaro was de Hr. POOLMAN. Was de Hr. Poolman ook Figaro? Zeer dikwijls. Niet echter waar hij te veel in de zaal speelde, eene fout trouwens, die bij herhaling door anderen gemaakt werd. Zijn eerste opkomen was niet zeer gelukkig: Figaro-dichter moet anders zijn dan Figaro-vertrouweling; overigens was het zijne schuld niet, dat het eerste bedrijf niet het beste van het heele stuk werd. Wel die van den Hr. MALHERBE. Hem zaten de kleeren van *Graaf Almaviva* mooi genoeg om het lijf, maar hij stak er te weinig van Graaf Almaviva in. Deze edelman kan in werkelijkheid bij zijn ex-kamerdienaar en tegenwoordigen helper in geest niet halen; hij is echter voornamer en tot die voornaamheid behoort het kunnen apprecieeren van Figaro's zetten, waardoor hij boven dezen nog eene andere dan maatschappelijke meerderheid moet schijnen te bezitten. Daarin dient zijn tegenspel in het eerste bedrijf te bestaan. De Hr. Malherbe verzuimde daar zichzelf te verheffen en tevens relief te geven aan het spel van den Hr. Poolman. Over het geheel verleende de Hr. Malherbe zijn rol niet het minste karakter.

Het uiterlijk van Mej. ANNA BEUKERS, als *Rosine*, maakte het verklaarbaar, dat zij Almaviva's liefde gewonnen had, en wij vergeven het Figaro gaarne, dat hij een enkel oogenblik bijna nog wat anders dan helper van den Graaf had kunnen worden.

Jammer, dat zoo goed als niets terecht kwam van het prachtige tooneeltje in het tweede bedrijf, waar Rosine veinst in flauwte gevallen te zijn en Bartholo van die gele-

genheid gebruik maakt den brief van den soldaat — zooals hij denkt, van haar neef — zooals hij ziet, te lezen. In plaats van daartoe half achter haar stoel te staan, zonder inusschen haar pols langer dan een oogenblik los te laten, ging *Bartholo* (de Hr. LUDOLF) op een paar passen afstands van Rosine, en liet haar op den stoel aan haar lot over! Van het schalke opkijken naar den bedrogen oude kwam dan ook niet veel. Het begin van deze scène had anders zoowel van den Hr. Ludolf als van Mej. Beukers beters doen verwachten. Eerstgenoemde vervulde zijne rol met zeer veel ijver, zóó zelfs, dat hij eenige malen, als hors d'oeuvre, beproefde de lawaai makende engelen met zijne blikken wat tam te krijgen.

Zeer te betreuren is het, dat Rosine's spel niet au niveau van haar uiterlijk was.

De Hr. KUHN was als *Don Bazile* enkele malen recht op dreef; vooral beijverde hij zich iets te maken van het zeer moeilijke *zeg*-stukje in het tweede bedrijf, hoe de laster werkt. Ook speelde hij vrij goed het »nu begrijp ik er niemendal meer van» in het derde bedrijf.

L'Eveillé (de Hr. SPEET) deed zijn naam eer aan! Niet-tegenstaande Figaro hem een slaapdrank had doen slikken, verkoos hij niet met behoorlijke tusschenpoozen te geeuwen; wat zijn werk was.

* * *

Weer heeft die »*Wereld, waarin men zich verveelt*» het publiek kostelijk vermaakt.

Mej. S. DE VRIES debuteerde bij de Kon. Ver. *het Nederlandsch Tooneel* in de rol van *Susanne de Villiers*. Al had het niet met vette letters op het affiche gestaan, haar spel alleen zou het ons wel verteld hebben. Wat een vertoon van druk, opgewonden doen; hoe men daarachter natuur miste! Deze rol is voor haar nog een boven-werp, om met GEEL te spreken, iets, waarnaar zij springt in plaats van het onder de knie te hebben. Dit is echter geen verwijt aan iemand, die voor het eerst op de planken komt. Mej. de Vries heeft getoond, zooals zij in elke eenigszins voor haar geschikte rol zou gedaan hebben, talenten te bezitten, waarvan het te betreuren ware, indien hun geene gelegenheid geboden werd zich te ontwikkelen. Aan hare stemvorming vooral dient groote zorg besteed.

Wanneer Mevr. DE VRIES, die als *Hertogin de Réville* optrad, iets verweten moet worden, is het, dat zij »plus royaliste que le roi» was. De Hertogin heeft het land aan de vervelende deftigheid en de deftige verveling, die haar omringen, en zij zegt het den lieden in het gezicht. Echter behoort zij tot die ouderen, die, ook voor het uiterlijk, den volmaakt goeden toon weten te bewaren. De tooneelspeeler, die haar voorstelt, dient dus vooral zekere grenzen niet te buiten te gaan. Vrijmoedigheid van spreken en oordeel vellen ontaarde niet in eene soort gewilde brutaalheid. Van dit euvel nu was het spel van Mevr. de Vries niet geheel vrij. Overigens lag het zeker niet aan haar, dat zij, als vertaling van »il était bête comme son sabre» iets te zeggen kreeg, dat in de gedrukte vertaling van Dr. DE JONG niet te lezen staat en, zelfs in den mond van de Hertogin de Réville, niet behoort.

Mevr. PAUWELS-VAN BIENE heeft door haar spel *Gravin de Céran* niet tegenover de Hertogin weten te plaatsen. Daartoe was het te lusteloos. Bijzonder was dit het geval in de serre-scène, waar zij met de Hertogin het doen van drie paartjes te bespieden heeft. Daar had zij soms iets van iemand, die op het tooneel het stuk zat aan te kijken.

Het ware ondanikbaar van de overige vertooners niet te noemen den Hr. TOURNIAIRE en Mej. LORJÉ. Wat alleraardigst paar *Raymond* gaven die twee te zien! Zij ten minste deden, wat zij konden, om contrast te scheppen, en zonder in het dolle te vervallen.

Bij het uitgaan;

»Mooi!»

»Mooi? Mooi droog!»

Horribile auditu!

Oct. 1890.

A.

P.S. Een verkeerd geplaatste komma maakte in mijne beoordeeling van *Graaf Essex* (2e nommer) een zin tot onzin. Men leze dien (bladz. 13, kolom 2, reg. 5 en volgende) a. v.:

»Ziet gij die vrouw, heerschende eerst, beminnende en liefdes herinnering koesterende daarna, omringd door vijanden van haren gunsteling en hem daarom te eer de hand boven het hoofd houdende; beducht voor zijn trots en zijne eerzucht en hem daarom aan zijn lot overlatende?»

A.

Er is nieuws op tooneelgebied, van veel gewicht.

De Hr. BOUWMEESTER wil een eigen Schouwburg stichten, en de Koninklijke Vereeniging *het Nederlandsch Tooneel*, wier voortbestaan nog slechts tot 1 September 1891 verzekerd was, zal in de eerstvolgende jaren niet worden ontbonden, maar haar ondernomen taak voortzetten.

Ware tooneelvrienden kunnen het laatste bericht niet anders dan met genoegen vernemen. Want al heeft men dikwijls, zeer dikwijls der Koninklijke Vereeniging zware en minder zware verwijten naar het hoofd geslingerd, die geenszins alle onverdiend waren, al heeft zij dikwijls gefaald waar ze dacht goed te handelen, al heeft ze door de omstandigheden gedwongen niet altijd kunnen doen wat in het belang was van de kunst, toch zal ieder, zelfs de meest overtuigde tegenstander der Vereeniging moeten erkennen dat het tooneel in ons land veel aan haar is verplicht. Het is waar, er zijn in de laatste jaren andere combinatiën ontstaan, die onze sympathie evenzeer verdienen, maar uitgediend heeft *het Nederlandsch Tooneel* nog lang niet. Het is nog steeds het eerste tooneelgezelschap van de hoofdstad. Van harte wensch ik der Vereeniging toe dat de volgende jaren van haar bestaan haar zelve batige saldo's en haar vrienden avonden van waar kunstgenot schenken.

Het bericht omtrent de plannen van den Hr. Bouwmeester heeft niet alleen mij¹⁾, maar ook allen, met wie ik erover sprak, — en ik kan verzekeren dat het er velen waren — leed gedaan, en ter wille van de kunst, en ter wille van de vereeniging *het Nederlandsch Tooneel*, en ter wille van den Hr. Bouwmeester zelf.

Wat toch zal er gebeuren? Als de plannen verwezenlijkt en de geruchten daaromtrent werkelijkheid worden, zal er in de Plantage een *Bouwmeester*-schouwburg komen, waarin de Hr. BOUWMEESTER en Mevr. FRENKEL zullen optreden. »Met wie en in wat voor stukken?» wordt er algemeen gevraagd. Het antwoord daarop kan ik niet geven. Ik kan alleen gissen. Voor de hand ligt het vermoeden dat de Raad van Beheer van *het Nederlandsch Tooneel* zijn uiterste best zal doen om zijn overige artisten bijeen te houden; het verlies van de twee bovengenoemden is al erg genoeg. Waar zal dus de nieuwe onderneming er andere vinden? Wie er beschikbaar waren zijn pas door de HH. DE VOS & VAN KORLAAR geëngageerd. En de stukken? Ja, wat daarover gemompeld wordt, zal ik maar liever voor me houden. *A bon entendeur salut!*

Maar ik mag niet vooruitloopen. Al geloof ik voor mij dat de Hr. Bouwmeester meer in zijn eigen belang handelde door bij *het Nederlandsch Tooneel* te blijven, en dat de kunst bij zulk een afscheiding niet anders dan lijden kan, de Hr. Bouwmeester weet beter dan ik wat er aan het directeurschap van een schouwburg vast is. Twee malen reeds, eens te Rotterdam en eens hier, heeft hij den veldheersstaf gezwaaid; voor hem hoop ik dat mijn sombere vermoedens niet uitkomen en dat, neemt hij dien staf ten derde male op, hij zijn troepje ermee ter overwinning zal leiden.

2 Nov. '90

M. B. MENDES DA COSTA.

1) Men zij erop bedacht, dat ik in deze zaak, gelijk in alles wat ik in ons blad met mijn naam onderteeken, slechts mijn persoonlijk gevoelen uitspreek. Waar ik uit naam van het Hoofdbestuur van het Tooneelverbond schrijf, zal men dit uitdrukkelijk vermeld vinden.

UIT DE MAASSTAD.

Fatsoen is de veelzeggende, bijna dreigende titel van het tooneelspel des Heeren MARCELLUS EMANTS, 18 dezer in den *Tivoli*-schouwburg opgevoerd.

Gustaaf Staphorst is weduwnaar van een vrouw beneden zijn stand en vader van vier kinderen: Carolien verloofd met Willem Huisum, journalist met groote plannen maar kleine beurs; Jan, die eerst studeerde, doch schilder wil worden; en Jetje en Karelje, welke nog door het leven ravotten. Alle vier zijn min of meer in vrijheid opgevoed. Staphorst's schoonzuster, Margaretha Blom, bestiert de huishouding. De familie leidt een prettig leventje, totdat geldgebrek Staphorst noodzaakt de hulp in te roepen van zijn zuster, de weduwe Gertrude Eltenburg, geb. Staphorst. Deze is bereid te helpen, op voorwaarde dat zij het huisgezin volgens haar beginselen van fatsoen en manieren hervormen moet; de zwakke Staphorst stemt toe en in het eerste bedrijf doet Gertrude haar intrede.

Nu spitst ge u wellicht op eenige komische botsingen tusschen de dame van fatsoen en de onbedorven harten der kinderen, waarde lezer? Het spijt ons u te moeten teleurstellen; de Heer Emants heeft zijn taak ernstiger opgevat; de knechts mogen nu en dan schertsen, voor de familie begint onmiddellijk het drama. Carolien wordt gedwongen haar engagement af te breken; neen, zij behoeft zich met niets te bemoeien; tante Gertrude stuurt zelf Huisum weg en belast zich met het onderscheppen der verdere correspondentie. Tante tracht haar later neef George op te dringen, wiens zaken wrak staan en die in Carolien een goede partij denkt te vinden. Eindelijk wordt het 't fiere meisje zoo lastig gemaakt, dat zij besluit het aanbod van Mevr. van Goor aan te nemen en deze naar Indië te vergezellen; zij verdwijnt plotseling. Jan laat zijn schilderen varen op verlangen van tante en wordt een speler. Waarom hij zich niet in het geheim aan zijn kunst blijft wijden, begrijpen wij niet. HH. studenten hebben toch ook vrijen tijd en aan het studeeren schijnt tanelief niet te hechten; zij informeert meer of hij in een chique club is en — — of hij een liaison heeft. »Ik bedoel »een amourette met een meisje uit den burgerstand. Dat »zou hem voor veel kwaad behoeden en naderhand kan »je zulke dingen gemakkelijk afkopen.» Tante heeft zeer geavanceerde ideeën.

Karelje toont zich het meest ontvankelijk voor de nieuwe leer; hij weet er althans profijt uit te trekken. Hij wordt een gluiperd, doch aan het slot van het tweede bedrijf door twee politiedienaars dronken thuis gebracht. Gelukkig gaat echter bij hem ook de natuur boven de leer, en als hij verneemt, dat Tante heusch niet terugkomt, roept hij uit: »Nu — — — dan heb ik gisteren vier borreltjes »gedronken en drie sigaren gerookt; maar ik doe 't nooit, »nooit, nooit weer!»

Jetje laat zich in het geheel niet temmen en loopt ook het huis uit. Margaretha wordt het verblijf in haar zwager's woning door de lage toespelingen van Tante onmogelijk gemaakt. Staphorst gaat zijn kinderen zoeken, en zoo dineert Gertrude aan het einde van het tweede bedrijf alleen.

Ofschoon een beetje gezocht, weet de schrijver hier zijn stuk op een goede hoogte te brengen; dit moment moet pakken. Jammer, dat de alledaagsche ontkenning en verzoening in het laatste bedrijf zooveel bederft; alleen het slot is vrij aardig.

Velen houden er van, den inhoud van nieuwe stukken te lezen, werd ons van bevriende zijde gezegd. Tegen dit systeem is nog al wat in te brengen; luchtige blijspelen en intrige-stukken verliezen voor hen, die ze nog zien zullen, veel aantrekkelijkheid, wanneer de handeling en verhaspeling door de verslaggevers wordt medegedeeld. Ditmaal heeft deze wijze van werken ons evenwel van een uitvoe-

rige oordeelvelling ontheven; slechts enkele opmerkingen dus.

In de eerste plaats achten wij de figuur van Tante Gertrude onaannemelijk. Slechte daden kunnen door ondeugden, soms door overdreven deugden, worden verklaard; dat men evenwel, alleen gedreven door den drang naar fatsoen, zoo hekschtig handelt als deze dame is o. i. in strijd met de waarheid. Al kan men ons wellicht een voorbeeld noemen, dan nog zouden wij volhouden, dat het slechts een groote uitzondering geldt, en op zulke uitzonderingen mag men een stuk als *Fatsoen* niet bouwen. Waarom niet een beetje licht aangebracht om haar duivelachtig karakter eenige menscheijkheid te verleenen? Indien de schrijver had kunnen goed vinden haar meer het slachtoffer van haar drijven te maken of althans had doen handelen, zonder de gevolgen harer daden te overzien, wanneer hij had aange-toond dat een overdreven eisch naar fatsoen onder zekere omstandigheden misdadig kan worden, Tante Gertrude had menschelijker, minder zwart geteekend kunnen worden en de kwestie ware zuiver gesteld geweest. Thans is zij het alles behalve, vooral tegenover den onnoodig zwakken Staphorst. Door te veel te willen bewijzen, heeft de geachte schrijver o. i. zijn doel voorbijgestreefd.

Op blijspeltoon behandeld, hadden ook de handelingen der kinderen minder overdreven kunnen zijn; het wegloopen van Jetje, het gluipen van Karel, het schulden maken van Jan moeten waarschijnlijk dienen als uitvloeisels van het drijven van Tante Gertrude. Eenmaal zoo zwart begonnen, moest de schrijver later zwart op zwart leggen. De karakters der kinderen zijn overigens zeer verdienstelijk geschetst en aan enkele tooneeltjes, waarin zij hun jeugd eens botvieren, herkent men de meesterhand. Margaretha is flink geteekend en de figuur van George mag gelukkig geslaagd heeten, terwijl de tegenstelling tusschen de knechts Toon, den ouden getrouwe, en Louis, die weggaat, omdat Meneer hem tweemaal kerel heeft genoemd, den achtergrond aardig stoffeert. Ook de Laer is een aardig type.

De Heer Emants is meester over de taal en *Fatsoen* is in fraai Nederlandsch geschreven; bij de lectuur vooral geniet men van de kernachtige gezegden, fijne toespelingen en vloeienden dialoog. In het 5^e Tooneel van het 3^e Bedrijf laat de schrijver Staphorst zeggen: »Onze voorouders »deden dwaas, toen zij van boomen en struiken schepen »en zwanen knipten; zullen wij nu die dwaasheid toe gaan »passen op de menschen?»; zou in deze woorden niet een wenk liggen, in verband met het onmiskenbaar talent van een onzer beste literatoren en de eischen van het moderne tooneelspel?

De vertooring was over het algemeen genomen zeer voldoende. Door haar tactvol spel wist Mevr. VAN WESTERHOVEN het weerzinwekkende in *Tante's* karakter eenigszins te matigen; deze dame belooft een groote aanwinst voor het gezelschap te worden. In de hartstochtelijke tooneelen had Mevr. MULDER-ROELOFSEN (*Carolien*) uitstekende oogenblikken; wanneer zij opgeruimd moet wezen, heeft haar stem iets gemaakt, dat wellicht spoedig is af te leeren; wij mogen in haar een actrice begroeten, welke talent, beschaving, gevoel en jeugd op aangename wijze in zich vereenigt. *Karelje* (Mej. POOLMAN) maakte het wellicht wat erg bont, doch zoo'n knaapje vergeeft men veel. Bepaald verkeerd vonden wij het kostuum van *George*; dat was geen fat, maar een Zondagsheer; de Heer VAN BIENE speelde echter verdienstelijk, en evenals alle tooneelfatten vond hij bij het lachlustige publiek veel bijval.

Wat heden dwaas moog' schijn',
Kan morgen waarheid zijn.

Wie had dat kunnen denken, toen wij in April van dit jaar een opstel aan *Vorstenschool* wjdden! Wat al aanmerkingen hebben wij toen moeten slikken; het scheen wel de ergste cacographie te zijn, welke wij ooit geleverd hadden!

Vooral dat wij met name, in het 1° en 3° Bedrijf, liever een jongere Koningin hadden gezien; dat was toch te dwaas om alleen te loopen! Deemoedig hebben wij toen het hoofd gebogen en gezwegen, doch thans, nu men ons jong actricetje, Mej. ALIDA KLEIN, de Louise heeft zien spelen, wagen wij de vraag: »Hadden wij zoo geheel ongelijk?»

In het begin was ons debutantje erg zenuwachtig en moeilijk te verstaan; menige angstige blik werd zijdelings geworpen in die ruime, lastig te bespreken zaal, naar dat vreemde publiek! Zou het welwillend of gestreng zijn, koel of geestdriftig? De stemming was gunstig, maar al luisterde men met welgevallen naar de melodieuze stem, al bewonderde men de correcte voordracht en het sentiment in sommige oogenblikken, het was nog niet het ware. Den droom sprak Mej. Klein prachtig uit, wellicht naar aanleiding van de opmerkingen in de Haarlemsche Courant, want zij dunkt ons veel te verstandig om vrienden, die haar haar feilen toonen, niet te waardeeren; wij betwijfelen echter of de toeschouwers alles hebben kunnen verstaan; het was een heerlijk stukje kunst, maar paste niet in deze groote lijst. De scène in het priël (derde Bedrijf) maakte niet veel indruk; het publiek bleef welwillend, doch kalm. Men wachtte meer en niet tevergeefs.

Bij Hanna was de Koningin reeds veel meer op haar gemak; haar stil spel liet te wenschen over, doch haar uitroep:

» — Scheer je weg!
»'t Lakeienpak flatteert je, Hesselfeld!
»Het past je!»

trof het publiek in het hart. De welwillendheid groeide tot geestdrift en driemaal moest het scherm omhoog.

Bepaald verrast heeft Mej. Klein ons in de zware slot-scène; hier toch redt geen jeugd, hier vordert men talent en intellect, gevoel en majesteit; wat zou de jeugdige debutante daarvan terecht brengen? Welnu, zeker van haar zaak, duidelijk verstaanbaar, speelde Mej. Klein het tooneel met van Huisde uitmunten. Toonden verschillende intonaties, stembuigingen en gebaren, dat zij niet vergeefs Mevr. Beersmans de Louise heeft zien vertolken, door enkele wijzigingen — daarom nog niet altoos verbeteringen — bewees zij, dat het geen slaafsch navolgen was, dat men te doen had met een actrice, die scherp opmerkt, maar tevens oordeelt en studeert. Nu en dan, bij het gaan verzitten, bij sommige bewegingen, in enkele gezegden, kwam het jonge meisje voor den dag, maar in aanmerking genomen, wat men in aanmerking moet nemen (ook dat zij verkouden was en hoestte), heeft Mej. Klein haar taak hoogst bevestigend vervuld. Het publiek was opgetogen en kwistig met toejuichingen; bloemen verwelkomden haar, en mogen het bewijs leveren dat zij met sympathie in de Maastricht ontvingen is.

Haar eerste optreden was een overwinning; wanneer zij nu den moed heeft, niet alleen als Louise, maar ook als Alida Klein, Multatuli's woorden lachende te herhalen:

»Ik . . . koningin van wapenen! Mama,
»'t Is al te gek . . . ik heb nog niets gedaan
»En ben maar schildknaap! O . . .
»O, 't heeft nog tijd! Ik heb nog veel te doen!
»M'n preuven zijn nog niet volkomen,»

dan, . . . ja dan . . . welnu: qui vivra verra!

Niet onvermeld mogen wij laten, dat de overige vertooners het mogelijke deden om het verschil in leeftijd tusschen deze jeugdige Koningin en haar oudere omgeving te doen vergeten. In alle opzichten was het een merkwaardige opvoering van Multatuli's onvolprezen werk.

Een Fabriekskind (die Haubenlerche) van ERNST VON WILDENBRUCH heette te zijn een tooneelspel in het genre van SUDERMANN's *de Eer*, voor ons geen groote aanbeveling. Dit laatste had ons weinig kunnen behagen, voornamelijk omdat de auteur de groote vraag, welke hij stelt, onbeantwoord laat; toch hadden wij het begroet als een pogen in een nieuwe richting, een streven naar natuur en waarheid. Von Wildenbruch zou ons meer geven; zijn tooneelspel heette te zijn »een greep uit de hedendaagsche maat-»schappij in realistisch gewaad»; »een greep in het groote, »sociale vraagstuk, te midden waarvan wij opgroeien;» »een greep in het volle menschenleven»; »een werk in beslist »realistischen geest;» kortom de Heeren LE GRAS & HASPELS hadden uit de Duitse bladen een ruikertje weten te plukken, zoo verleidelijk dat de geuren het publiek wel moesten bedwelmen, althans tot nadere kennismaking aanmoedigen. Wij gingen, zagen en waren teleurgesteld. Men schonk ons honing en stroop met een scheutje azijn, wellicht een patent middel tegen keelpijn, doch met deze ingrediënten, in literarischen zin genomen, maakt men nog geen tooneelstuk, allerminst in realistischen geest. Lieb Vaterland, kanst ruhig sein; wanneer zulke werken reeds als realistisch worden uitgekreten, loopt uw romantische geest, uw zucht naar dwepen en droomen geen gevaar. Wij gunnen u die rust van harte, maar men miskenne dan ook Ibsen niet, door von Wildenbruch in zijn gevolg te willen opnemen.

Wij kunnen *een Fabriekskind* (welk een ongelukkige titel, waarom niet *het Leeuwerikje*? Waarom heeft men het woordenboek niet geraadpleegd, in plaats van wonderveel achter die woordkoppeling *Hauben-Lerche* te zoeken?) niet juister karakteriseeren dan door het te noemen een moderne editie van *Dorp en Stad*, maar wat in Mevr. BIRCH-PFEIFFER's tooneelspel door de vingers wordt gezien, omdat het uit de oude doos komt, moet hier veroordeeld worden als onnatuur; terwijl de schrijfster er in geslaagd is het juiste licht op goed en kwaad te doen vallen, maakt von Wildenbruch, vooral wat den twee broeders aangaat, daarin fiasco. Ge hadt het gisteravond moeten hooren! De vaak on gepaste, doch meestal zuivere waarheden van Herman tegenover August vonden toejuiching en men gaapte bijna als de deugd aan het woord was. Wij bouwen onze meening niet gaarne op toejuichingen of afkeuringen van het publiek, waar het genoemde geval zich echter zoo herhaaldelijk voordoet, geeft het stof tot nadenken. De sociale kwestie, zal men zeggen, wordt in *Dorp en Stad*, toch niet aangeroerd; de vergelijking gaat dus totaal mank (dat zij een beetje hinkt heeft zij met alle vergelijkingen gemeen). Ach waarde lezer, in *een Fabriekskind* loopt het met de sociale kwestie heusch zoo'n vaart niet. Wel neemt de Heer August haar nu en dan bij den kop, maar zijn drijfveeren, gedurende het stuk althans, zijn hoofdzakelijk zijn liefde voor het leeuwerikje en daarmee gepaard gaande jaloezie, wantrouwen en drift.

Een kort verhaal van den inhoud moge onze ongunstige opinie staven. August Langenthal, eigenaar van een papierfabriek, is een brave Hendrik, een breedspakige en naïeve idealist. Hij woont met zijn nicht (waarschijnlijk alleen niet zijn zuster, omdat de schrijver hem dan later geen echtgenoot zou kunnen bezorgen, de man moet toch belood worden!) en zijn minderjarige stiefbroeder, een Don Juan, die er geen gewetenszaak van maakt burgermeisjes van het pad der deugd te voeren. De broers hebben beiden het oog geslagen op Leentje, het leeuwerikje, natuurlijk met verschillende bedoelingen; het meisje is min of meer verloofd met den eersten werkmans uit de fabriek, Paul Hefeld. Zij wordt met eerbied behandeld door August, zij keuvelt en schertst met Herman, die haar in de wangen knijpt en om de leest vat, hetgeen de oudere broer hem heftig verwijt, omdat hij daarmee een laagheid begaat, omdat alle menschen — — enz. enz. enz., dat wil von Wildenbruch ons wellicht wijsmaken, doch

Herman noemt het ware woord: omdat hij op Leentje verliefd is. Vermeld moet nog worden, dat Herman in de stad wil gaan luieren, maar August hem tot zijn meerderjarigheid op de fabriek wil houden, om een rechtschapen mensch van hem te maken; niet onjuist voert de jongere broer den ouderen te gemoet: »jouw zin is mijn plicht niet!»

In het tweede bedrijf komt August Leentje's moeder de hand van haar dochter vragen; of zij hem ook bemint, zie daar schijnt hij zich het hoofd niet over te breken. Mama is met het aanzek hoogelijk ingenomen, vooral omdat zij dan op een badplaats genezing voor haar kwalen zal kunnen zoeken; ook Oom Ale, een aardige bijfiguur, verkneutert zich in het vooruitzicht zo'n schatrijken neef te krijgen. Ons leeuwerikje aarzelt echter; zij gevoelt een innig medelijden met Paul, maar — — — Moeder zal weer gezond en wel worden, dat geeft den doorslag bij het engelachtige kind. August is overgelukkig, Leentje angstig en treurig.

Het kost heel wat moeite het fabriekskind een beetje manieren te leeren, en Leentje blijft ook schuw tegenover haar aanstaande, terwijl het berouw Paul slecht behandeld te hebben steeds heviger aan haar hartje knaagt. Met Herman is zij steeds op een vertrouwlijken voet, niettegenstaande de protesten van August, die den toelag van zijn broer doorziet. Het wordt het vrije natuurkind te erg; zij kan zich niet onderwerpen aan al die vreemde vormen; zij heeft August niet lief, zij bemint Paul en deze is door haar aanstaande uit jaloezie weggestuurd; (dit heeft Herman haar wijsgemaakt) foei! het kan zoo niet blijven, ja, Herman moet haar helpen, en na een langen tweestrijd neemt zij diens voorstel aan. Zij zullen samen vluchten naar Berlijn, waar zij kan wachten tot Paul weer een betrekking heeft om te kunnen trouwen; Herman zal alles betalen tot zelfs de badreis van haar moeder, wanneer August dit thans mocht weigeren. Ja, ja, als er geen andere uitweg bestaat — en Herman toont haar dit duidelijk en klaar — dan stemt zij toe; zij zal 's morgens vroeg op zijn kamer komen om met den eersten trein te vertrekken. Deze dialoog, aan de eene zijde lage berekening, aan de andere onschuld en argeloosheid, is fraai geschreven; jammer dat alles niet van hetzelfde allooï is.

Leentje komt op Herman's kamer, gejaagd en angstig; zij heeft reeds half berouw van haar besluit en een onbestemd voorgevoel van wat haar wacht. Herman noodt haar tot drinken, toont geld, dat haar verblindt, vleit, paait, bereikt bijna zijn doel, doch als het schuldelooze kind de vreeselijke waarheid raadt, den valstrik ziet dien haar gespannen is, komt zij in opstand. Zij wil vluchten, de deur is gesloten; zij roept hulp, Herman tracht met geweld zijn doel te bereiken — — — August, door Paul, die buiten de wacht hield, gewekt, bevrijdt haar. Het leeuwerikje is gered! August wil zijn broeder dooden, Julia (de nicht) verhindert dit, Herman wordt weggejaagd. Thans eerst ziet August in hoe egoïstisch hij handelde, hoe hij zich vergist heeft met Leentje tot vrouw te willen; hij voert haar Paul in de armen en gevoelt een plotselinge liefde ontwaken voor zijn nicht, die hem wil troosten voor het verlies van het leeuwerikje.

De slotsce'ne van het derde en de eerste helft van het laatste bedrijf vormen het scheutje azijn, waarvan wij gewaagden. De verdiensten van dien arbeid zullen wij stellig niet miskennen, integendeel betreuren wij levendig, dat het overige daarmede geen gelijken tred houdt. Welk een slot! Twee gelukkige paren en de deugniet gestraft! Wie durft nu nog van waarheidszin spreken; het woord *realisme* laten we liever geheel rusten, het past hier als roekeloos kruut in den dertigjarigen oorlog.

Over de karakterteekening der meeste personen hebben wij reeds het noodige gezegd. August is onbestaanbaar, Herman's zijn zoo zeldzaam niet, Julia is kleurloos; Vrouw Schmalenbach (Leentje's moeder) had iets zwarter, hebzuch-

tiger moeten geteekend worden; Oom Ale en Paul zijn verdienstelijk geschetst. Het leeuwerikje is een ideaaltje, begaafd met alle mogelijke deugden, doch met een bitter klein beetje gezond verstand, en wij dachten, dat men nu juist niet naar een fabriek moest gaan om zulke pracht-exemplaatjes te ontdekken. Ongetwijfeld is zij op het tooneel een hoogst aantrekkelijke figuur, welke niet kan nalaten het publiek in geestdrift te brengen, maar de waarheid....!

Het mag een spoedstuk genoemd worden een tooneelspel, dat in het oorspronkelijk 26 September zijn eerste voorstelling beleefde, 28 October hier op te voeren; ons compliment voor die voortvarendheid. Wellicht had de vertaling beter verzorgd kunnen zijn, wanneer den vertaler meer tijd was gelaten, o. a. om te overwegen hoe men een gesprek van burgerlieden onderling ongedwongen kan laten klinken zonder Duitsche toestanden te verhollandschen; dat voortdurende »Mijnheer" en »u" scheen zonderling. De typische gezegden van Herman en van Oom Ale waren daarentegen gelukkig weergegeven, op enkele weinige uitzonderingen na.

Wij vermoeden, dat de opvoering het gezelschap der Heeren LE GRAS & HASPELS weinig moeilijkheden heeft geboden, zij is zeer goed. Wel vonden wij Mej. ALIDA KLEIN als *het leeuwerikje* te veel dametje, waardoor sommige momenten niet altijd den juiste indruk maakten; het timbre van haar stem leent zich niet volkomen tot het weergeven van dergelijke naïeveteiten, het klonk vaak te beschaafd, zouden wij bijna zeggen. Voor een debuut hadden wij haar deze rol niet aangeraden; hulde zij evenwel gebracht aan haar vertolking, die blijk gaf van talent, gevoel, en niet het minst van grooten ijver; na korten tijd van voorbereiding deze rol te vervullen als zij heeft gedaan, is, voor een beginneling vooral, waarlijk geen geringe verdienste. Het gelukkigst vonden wij haar in het eerste bedrijf; de tooneeltjes eerst met Herman, later met haar moeder en Paul, speelde Mej. Klein allerleefst.

De Heer HENRI DE VRIES was onverbeterlijk als *Don Juan-Herman*; wij mogen niet in bizonderheden treden om de kracht van dit bijvoegelijk naamwoord niet te verzwakken; wij hebben reeds heel wat fatten, lichtmissen, enz. door hem zien spelen, maar zoo volmaakt als deze nooit. Mej. Klein en hij waren de helden van den avond en met het volste recht.

Wij wezen er reeds op hoeveel deugd August heeft uit te kramen; »de man transpireert deugd", zeggen wij Herman, of wel, »het is net dominee op stoel", Leentje na. De Heer TARTAUD is er de man niet naar zoo'n partij te matigen; het was jammer, want er viel in zijn vertolking veel te prijzen.

Als Paul verdient de Heer VAN EIJSDEN een woord van lof; hij deed braaf zijn best en met succès.

De overigen: de dames BURLAGE (*Vrouw Schmalenbach*) en VINK (*Julia*) en de heer J. HASPELS (*Oom Ale*) deden wat hun hand vond te doen; de rollen werden uitmunten vervuld, doch waren beneden hun krachten. Bescheidenheid is een groote deugd; op zijn eere-avond hadden wij den Heer J. Haspels evenwel liever een meer belangrijke partij zien spelen.

29 October 1890.

JEAN VALJEAN.

UIT HET BUITENLAND.

De groote gebeurtenis op tooneelgebied van de laatste verlopen maand te Parijs was ongetwijfeld de lang verbeide eerste voorstelling van *Cléopâtre*, drama in 5 bedrijven, 6 tafereelen, van VICTORIEN SARDOU en EMILE MOREAU, in den Schouwburg van de *Porte Saint Martin* met Mme SARAH BERNHARDT in de titelrol.

Weken en weken lang was er al over dat stuk gesproken, waarvan, men wist het vooruit, de intrige niet nieuw zou en ook niet kon zijn. Daarvoor was het liefdesdrama tusschen

Antonius en Cleopatra al te dikwijls ten tooneele gebracht. Wel was men eenigszins benieuwd naar de woorden, die Sardou zijn heldin in den mond zou leggen, als ze betoo-veren, minnen, toornen of zich vergiftigen moet, maar met veel meer verlangen werd uitgezien naar de decoraties der zes tafereelen, die zoo realistisch zouden zijn, dat ze alles overtroffen, wat er tot nog toe op dat gebied was geleverd: de boot, waarop Cleopatra voor hun eerste samenkomst Antonius te gemoet vaart, zoo nauwkeurig door Plutarchus beschreven; de egyptische koningspaleizen te Thebe en Memphis; een romeinsch paleis te Actium; een panorama aan den Nijl en de koninklijke grafkamer in een der Pyramiden. Het allermeest echter was men begeerig te weten en te zien of het waar was, dat Cleopatra door een heusche aspisslang zou worden gebeten of althans bekropen.

Nu, de Parijzenaars, die zich op die dingen hebben gespitst en geen litterarisch kunstgenot vroegen, hebben geen reden van klagen. En zij, die iets meer verhevens wenschten,.... om weer te geven wat die ondervonden kan ik niet beter doen dan ten deele overnemen wat eenige ook hier te lande welbekende critici over de vertooning schreven.

Onze voormalige landgenoot JOHAN DE MEESTER, correspondent van *Het Algemeen Handelsblad*, uit zich a. v.:

»De indruk, door Sarah's vertooning gelaten, is in twee woorden te geven: Cleopatra is maar voorwendsel, aldoor zien wij Sarah; het ware dus beter de figuur ik weet niet welken fantasie-naam te geven, dan dachten we niet aan vroegere indrukken en ontvingen den vollen indruk van het hartstochtelijk-menschelijke in dit spel, terwijl we thans gevoelen: beurtelings bewondering voor Sarah's spel, bewondering voor de decors en.... ergeris over het oppervlakkige en *nagemaakte* van het geheel. Sarah komt weder met hare *trucs*, maar die trucs zijn *mooi*. Sarah komt weder met hare toiletten, maar die toiletten zijn *mooi*. Sarah komt weder met hare raadselachtige, etherische, langzaam-zachte gestes en woorden, maar die gestes en woorden zijn *mooi*. Niet mooier dan bij andere gelegenheden, ook niet nieuwer, — maar *mooi* toch en heerlijk om te zien, hoewel niet aangrijpend.»

In den *Figaro* heeft ALBERT WOLFF ditmaal de taak overgenomen van AUGUSTE VITU, die door een hem overkomen ongeluk verhinderd werd de voorstelling bij te wonen. Hij schrijft over het geheel in zeer pieuzen toon maar kan toch enkele hatelijkheden niet achterwege laten; zoo zegt hij o. a.:

»Nous ne parlerons ni de Shakespeare ni d'aucun autre écrivain dramatique à propos de cette Cléopâtre de MM. Sardou et Moreau; ils ont traité le sujet à leur façon, genre fin de siècle, en songeant autant au plaisir des yeux du spectateur qu' à ses instincts litteraires. — Dans un roman d'amour comme celui de Cléopâtre et de Marc-Antoine, il est souvent dangereux d'arracher le spectateur à ses sensations pour l'occuper ailleurs. Quoi qu'il en soit, la Cléopâtre de MM. Sardou et Moreau est une oeuvre pleine de talent dans ses parties essentielles et, si fin de siècle qu'elle paraisse dans son riche encadrement, par sa préoccupation visible de donner satisfaction au goût moderne de la mise en scène, visant les centaines de représentations, il faut leur rendre cette justice que jamais on n'a offert au public de spectacle plus complet que celui-ci pour l'illusion qu'il donne de l'époque où se déroule le drame.»

Strenger in zijn oordeel is FRANCISQUE SARCEY in *Le Temps*:

»J'arrive au grand événement de la semaine: la première représentation de Cléopâtre. Ce grand événement est un fort petit, si l'on ne considère que le mérite intrinsèque de l'ouvrage. Mais il avait pris une importance extra-

ordinaire, grâce à la curiosité passionnée que soulève toujours toute création nouvelle de Mme Sarah Bernhardt, grâce aussi peut-être à l'une des plus prodigieuses réclames et à l'une des plus savamment organisées qu'il y ait jamais eu.

»Cléopâtre n'est pas, au sens propre du mot, un drame, non plus qu' une comédie; c'est une succession de tableaux adroitement coupés, les uns pour donner prétexte à de somptueuses décorations, les autres pour fournir à Mme Sarah Bernhardt l'occasion de montrer une face nouvelle de son talent. Ou plutôt les auteurs se sont arrangés pour que chacun de leurs tableaux fut tout à la fois un motif de décoration curieuse et un prétexte à monologue pour Mme Sarah Bernhardt.

»Quand M. Victorien Sardou travaille pour Mme Sarah Bernhardt, il réduit ses ambitions. Il se résigne à n'être que le metteur en oeuvre de son génie. Il lui taille dans un sujet donné des scènes qu'elle peut jouer toute seule ou aidée de quelques comparses insignifiants. — Ce n'est pas, si vous le voulez, une besogne très relevée pour un auteur dramatique. Elle n'en est pas plus aisée pour cela, et croyez bien que tout le monde n'en est pas capable.»

Het ondeugendst uit zich JULES LEMAÎTRE in het *Journal des Débats*:

»Si vous voulez savoir ce que vaut, comme oeuvre littéraire la *Cléopâtre* de MM. Sardou et Moreau, allez la voir, bien entendu; puis demandez vous ce qu'elle deviendrait sans les décors, sans les costumes, sans Mme Sarah Bernhardt et sans l'aspic vivant. Bref, essayez de vous figurer ce qui resterait de la pièce si d'aventure on la jouait, je ne dis pas à Guéret ou à Carpentras, mais à Limoges ou à Orléans.

»Et alors vous comprendrez que j'obéis à un sentiment de scrupuleuse équité en vous parlant des décors un peu plus que de la pièce, et de Mme Sarah Bernhardt presque autant que des décors.»

Als hij dan tafereel voor tafereel de decoraties en mise en scène heeft beschreven met een enkel woordje over text en spel, zegt hij verder:

»Telle est l'oeuvre collective de MM. Emile Moreau, Victorien Sardou, Thomas, Lemeunier, Lavastre, Carpezat, Rubé, Chaperon, Jambon, Amable, Gardy, Xavier Leroux, Duquesnel et de Mme Sarah Bernhardt.» (Die elf namen, te beginnen bij Thomas tot Duquesnel inclus, zijn natuurlijk die van de ontwerpers der decoraties.)

»Le drame est, je crois, médiocre, à l'exception de deux ou trois scènes. Il est peu clair et passablement décousu. Ce n'est qu'une monologue pour Mme Sarah Bernhardt, coupée quelquefois de duos avec M. Philippe Garnier et de conversations de quelques cuirasses. Mais, si le drame est faible, le spectacle est amusant, et je dois confesser que le spectacle ne m'a pas toujours permis de suivre le drame comme je l'aurais voulu.

»Ce n'est pas que, sur le spectacle même, il n'y ait rien à dire. Si les ombres d'Antoine et de Cléopâtre revenaient, je pense qu'elles le trouveraient un peu mesquin.»

En daarop beweert hij dat ondanks alle gemaakte kosten wat men te zien kreeg nog geen flauw denkbeeld geeft van de weelde en pracht, die er in die dagen heerschten.

Aan het bovenstaande veel toe te voegen acht ik overbodig. Alleen nog dit. Allen, die tot de vertooning hebben meegewerkt, kunnen tevreden zijn, ook de aspisslang, want, toen deze in het laatste bedrijf uit haar mandje te voorschijn kwam, had het heele publiek slechts oogen voor haar; hoe Sarah Bernhardt, zo lang de adder te zien was, sprak en acteerde kwam er minder op aan. Een dame, die, toen de slang zichtbaar werd, een angstig gillette hooren liet, wekte daardoor de verontwaardiging der andere toeschouwers; bij zoo'n realistisch schouwspel te worden afgeleid is toch

ook te erg! En de laatste drie tafereelen, die op zich zelf al niet zoo boeiend waren als de vorige, werden met eenig ongeuld gevolg; men verlangde blijkbaar naar de adder.

Met dit stuk en deze slang gaat de groote artiste een kunstreis in Amerika ondernemen. Zal ze uit dat excentrieke land een nog prikkelender truc meebrengen voor haar rentrée in Parijs?

* * *

In het *Théâtre Libre* is vertoond *l'Honneur*, pièce in 5 bedrijven, van HENRY FÈVRE. — »De eer» is een vreemd woord. De een houdt haar voor het uitsluitend privilege eener bevoorrechte klasse, de ander zoekt haar in achterbuuten zoowel als, misschien meer dan, in hoogere standen. Maar de tooneelschrijvers, die haar in den laatsten tijd als uithangbord hunner voortbrengselen hebben gekozen, schijnen haar in het geheel niet te kunnen vinden. Gebruiken zij soms den naam als een bijtend sarcasme tegen onze zeden? Maar dan zijn zij moralisten, die veeleer afschrikken dan verbeteren. Of is het hun ernst en willen zij inderdaad aan hun publiek dit als een juiste opvatting van het begrip »eer» voorleggen? Maar dan verkeeren zij zelve in een ergerlijke dwaling, want niemand, die een greintje gewoon eergevoel bezit, kan in hun oplossing van het vraagstuk ook maar het minste ontdekken, dat aan zijn innerlijke gewaarwordingen op dat punt beantwoordt.

Het zou voor de hand liggen een parallel te trekken tusschen bovengenoemd drama en het gelijknamige stuk van SUDERMANN, *die Ehre*.

L'Honneur voert ten tooneele een achttienjarig meisje, door een vriend van den huize, een gehuwden vijftiger, verleid. De moeder ontsteekt, als ze dit verneemt, in woede en wil haar kind doodden, maar, daarvan teruggebracht, besluit ze de meest barbaarsche middelen aan te wenden om te voorkomen dat de schande van haar kind bekend wordt. Ze dwingt dus het meisje tot allerlei verrichtingen, die niet anders dan nadeelig op haar toestand kunnen werken. Het afgetobde kind neemt haar toevlucht tot haar vader, die aan de plagerijen der moeder paal en perk stelt. Men komt thans overeen een neef van de familie er in te laten loopen. Ondanks het verzet van den vader, wordt hem door moeder en dochter een fraai souper bereid, aan het eind waarvan de jongeling, vol zoeten wijns, met het meisje alleen gelaten, bezwijken moet. Alzoo geschiedt het. Neef, een eerlijke jongen, vraagt daarop, zooals van zelf spreekt de hand van nicht. Op den dag van de bruiloft wil de over het voorgevallene verontwaardigde vader alles openbaren aan den gelukkige, die zoo aanstonds de bruid naar het altaar zal voeren, en begint dus met te zeggen in welken toestand zij zich bevindt, maar de bruigom, gedachtig aan wat na het souper is gebeurd, vindt dien toestand niet meer dan natuurlijk en trouwt. Het scherm valt.

Wie vertegenwoordigt hier de eer? Niemand. Twee sluwe vrouwen komen in het stuk voor, wien het er voornaamlijk om te doen is, haar positie te redden. Twee halzen van mannen treden op, die er beiden inloopen.

In het duitsche stuk wordt althans nog over het begrip »eer» gediscussieerd; graaf von Trast kan verondersteld worden de gevoelens van den schrijver te vertolken; hij wijst op een verkeerde beteekenis, die aan het woord gehecht wordt, en de hoofdpersoon heeft onze sympathie, al eindigt dan ook het stuk met een vraagteeken. Maar hier niets van dat alles. Zoo de schrijver de gevoelens van het jonge Frankrijk heet weer te geven, zouden wij liever een eeuw of meer teruggaan en ons daar meer op ons gemak gevoelen dan te midden eener schare, die zoo »de eer» moet vertolken of — loochenen.

Het stuk wordt opgesierd door uitdrukkingen »d'une crudité extravagante», die zelfs in een fransche schouwburgzaal nu en dan een gemompel van ontevredenheid deden ontstaan.

Mlle THÉVEN spelde de rol van de dochter met succès, door

den Hr. ANTOINE en Mme BARNY, als haar ouders, ter zijde gestaan. Gelukkig voor »de eer» zegt een criticus van den schrijver: »il lui manque le goût et la logique».

In *La Renaissance* geeft men een revue, getiteld: *En scène, Mesdemoiselles* van CH. CLAIRVILLE et G. BOYER. Er komen eenige aardige tooneelen in voor, maar het stuk schijnt zijn grootste aantrekkingskracht te ontleenen aan enkele »jolis déshabillés».

BRASSEUR »le joyeux comique» is plotseling gestorven, tengevolge van het overmatig gebruik van ijswater. Zijn ware naam was DUMONT en reeds sinds 1847 deed hij de lever van het parijische publiek schudden. Vele rollen heeft hij gecreëerd; Sarcey was een zijner bewonderaars. Sedert verscheiden jaren had hij de directie van de »Nouvautés» op zich genomen en speelde er de voornaamste rollen met zijn zoon. Juist in den laatsten tijd had hij groote plannen voor de toekomst en wilde den toegang tot zijn tooneel ook voor de jongere kunstbroeders open stellen.

In *L'Eldorado* gaat een fantaisie, genoemd *Etapas de la Chanson*. Het denkbeeld is niet onaardig. Béranger komt zich overtuigen van den toestand der chanson in 1890. Twee dames leiden hem rond, het Klassieke Lied en het Café-chantant, waarvan de eerste hem wel eens naar een andere zijde trekt dan de tweede. Hij vindt veel veranderd, vooral den vroolijken dronkelap van 1830, deze is gemetamorphoseerd in den absinthomaan van onzen tijd, die droevig zingt:

»Qui m'a mis dans cet état?

C'est l'absinthe;

Si j'suis saoul, c'est la faute à

A l'absinthe.»

In het *Odéon* heeft de première plaats gehad van *Roméo et Juliette* van SHAKESPEARE, vertaald door GEORGE LEFÈVRE.

Het succès was niet groot. Sarcey, — men weet trouwens dat hij geen bewonderaar is van Shakespeare, — schrijft het volgende: »il est certain que notre plaisir n'est pas allé dans un mélange de fatigue et même d'ennui. Quelques-uns parmi nous ont été pris d'impatience et sont partis avant la fin. Beaucoup d'autres ne sont restés que par un scrupule de respect pour une oeuvre consacrée». Lemaître spreekt daarentegen van een »belle soirée», maar is toch alles behalve enthousiast.

Porel, de directeur van het *Odéon* heeft intusschen zijn uiterste best gedaan om de voorstelling te doen slagen. De decoraties waren prachtig, de mise en scène uitstekend verzorgd en de muziek verruklijk. Deze laatste, die hoofdzakelijk diende ter begeleiding van de balcon-scène, van het bal, van het huwelijk en van de ballade van *Queen Mab*, was opzetlijk gecomponeerd door FRANCIS THOMÉ.

Minder eens zijn de critici het over de kunstwaarde der vertaling. Lemaître roemt haar »souplesse et clarté»; Sarcey verwijt haar te groote letterlijkheid, het was volgens hem maakwerk geen poësie.

De hoofdrollen waren in handen van MARQUET (*Roméo*) Mlle ROSA BRUCK (*Juliette*). Geen van beiden heeft erg voldaan. Marquet was wel statig, maar niet vurig en niet bevallig genoeg, en Rosa Bruck moet bijkans nog kouder zijn geweest dan gewoonlijk, zij verstaat ook niet de kunst van »zeggen». Lemaître had haar nog liever als Roméo gezien dan als Juliette. De eerste liefdes-tooneelen tusschen beiden werden op een graftoon gesproken, wat natuurlijk een glad verkeerden indruk maakte.

De overige rollen werden vrij verdienstlijk vervuld, maar men zag meer Franschen dan personen uit een stuk van Shakespeare.

* * *

Engeland zwijgt op tooneelgebied. *The Sixth Commandment* van BUCHANAN, ontleend aan DOSTOJEWSKI's *Schuld en Boete*, trok de aandacht langen tijd, zonder dat men er hoog over riep.

HENRY IRVING heeft er ten slotte in toegestemd in een stuk van een levenden meester op te treden. Het is *Ravenswood*, van HERMAN MERIVALE, naar *the Bride of Lammermoor*, den roman van WALTER SCOTT. De stof is door den auteur geheel origineel en zeer dichtelijk behandeld, en IRVING en ELLEN TERRY behaalden grooten lof.

In het *Avenue Theatre* een schandelijk slechte vertaling en reproductie van *la Lutte pour la vie*. Slechts ALEXANDER (*Paul Astier*) en Miss WARD (*Maria Antonia*) munten door hun spel uit.

* * *

Uit Duitschland komen twee verblijdende berichten. Ten eerste blijkt de toestand van den ook in ons land zoo gevierden tooneelspeler JUNKERMANN veel minder erg te zijn dan men dacht; hij schijnt alleen rust noodig te hebben. En voorts is het verbod tegen de vertooning van SUDERMANN'S *Sodom's Ende* opgeheven. De *Freie Bühne* heeft dus haar gang kunnen gaan. Het stuk is echter bij de première gevallen. Een tooneelspel van STRINDBERG, »den Zweedschen Zola" (dat zegt genoeg) vond er een koel onthaal.

* * *

Het laatste nieuwtje uit Parijs is *Ma Cousine*, comédie in 3 bedrijven van MEILHAC, een buitengewoon-succèsstuk. Riquette is een comédienne, geparenteerd (men behoeft niet te weten hoe) aan een barones, die door haren echtgenoot bedrogen wordt. Zij neemt op zich hen weer tot elkaar te brengen, en bereikt dit doel door allerlei middelen, o. a. door de bekoorlijkheid harer pas seuls.

Gaarne hadden we de intrige wat uitvoeriger verteld; maar wie Meilhac kent, weet dat we daartoe ettelijke kolommen van ons blad zouden hebben moeten gebruiken, en zelfs dan onzen lezers slechts een erg slap grogje van het geestrijke stuk hadden kunnen voorzetten. We hebben intusschen bij de lezing van den inhoud in de fransche bladen letterlijk gewatertand, (»de l'esprit, de l'esprit et encore de l'esprit!" roept de critiek uit); maar helaas, als we niet naar Parijs gaan, zal dat verlangen wel een Tantaluskwelling blijken. Hier krijgen we het toch niet te zien, het is volkomen ongeschikt om te worden vertaald, de toestanden zijn typisch-Parijsch. Lemaître b. v. noemt het stuk: »une des plus caractéristiques de nos mœurs (j'entends chez les classes oisives), que j'aie vue depuis longtems; tout imprégnée du plus pur nihilisme moral, et, avec cela, je ne sais comment, plus gaie, plus légère, plus aimable et même plus pénétrée d'indulgente douceur que je ne saurais dire". En gesteld al dat het vertaald werd en dat de een of andere directie waagde het op te voeren, dan nog zou de vertooning zelfs in de verste verte niet in de schaduw kunnen staan van die, welke er in de *Variétés* aan ten deel viel; want al is de critiek over het werk van Meilhac zoo gunstig als maar eenigszins denkbaar is, en al bekennen allen volmondig dat Meilhac de kunst verstaat de meest gewaagde toestanden ten tooneele te voeren zonder dat iemand er aanstoot aan neemt, . . . als het mogelijk is, is de lof Mlle RÉJANE eenstemmig toegezwaaid, nog grooter. Ze heeft in de rol van Riquette getoond een der eerste, zoo niet de eerste comédienne te zijn van Parijs. Zeer wordt ook geprezen BARON, die het type van een huidigen parijschen *clubman* voorstelt.

Om toch een greintje van een idee te geven van den pittigen geest, die door het heele stuk heen tintelt, schrijven we hier het monoloogje af, dat die »clubman" houdt, als hij in een »garni commode pour rencontre avec femmes mariées" den mantel van zijn vrouw en dus zijn vermoeden van haar ontrouw bevestigd vindt. Hij komt binnen, zijn vrouw is juist ontsnapt: »Personne! . . . et la pelisse de ma femme sur le canapé. Ça y est! Que je suis fâché d'être venu! J'ai eu tort! Je me disais tout le long de la route

que j'avais tort. Qu'est ce qu'on va dire au cercle? Comme c'est ennuyeux! Quand les valets de pied me passeront mon paletot, ils prendront des airs de condoléance. Mes amis me diront: »Voyons ça n'est pas une raison pour ne pas faire notre partie de piquet". Mon Dieu! que je suis fâché d'être venu!"

Gelukkige Franschen, die zulke tooneelschrijvers hebben!
Amstel- en Sleutelstad, Nov. '90. M. + P.

REPERTOIRE.

Ik bladerde dezer dagen in de *Annales du théâtre et de la musique* van Edouard Noël en Edmond Stoullig, en het viel mij op dat bij de opsomming der honderde tooneelwerken, die in de zestien schouwburgen — waarvan het werk spreekt — voor het voetlicht kwamen, geen enkel werk op meer dan één tooneel is gebracht.

Vergelijken wij deze verscheidenheid bij den toestand, dien wij kennen, en herinneren wij ons b.v. hoe één winterseizoen ons onlangs drie schandvlekken gelijktijdig aanbod, dan mogen wij wel vragen: »waaraan is dit verschil toe te schrijven?"

Ik antwoord daarop: »aan ontstentenis van repertoire."

Bij ons te lande worden de vruchten der tooneelletterkunde onrijp geplukt, uitgeknepen en dan weggeworpen.

De schouwburg-besturen zien het publiek aan als een schrokkerig, niet te verzadigen monster, dat men onop- houdelijk nieuwe brokken in den muil moet werpen om het te voldoen en wakker te houden. Misschien oordeelen die schouwburg-besturen juist, maar zij verlagen zich tot dienaren van dat publiek, wanneer ze naar niets anders streven dan naar het voldoen van zijn eischen: kunst bevorderen ze niet.

Hongerig en begeerig zien onze schouwburg-besturen altijd uit naar iets nieuws en grijpen dat van overal, uit het huis van Molière en uit het Ambigu, zij stroopen in Spanje en in Noorwegen, plunderen Duitschland en lieten zelfs Albion, op zijn dorre krijtrotsen, niet ongemoeid.

Van richting, van kunstovertuiging is geen sprake, ja zelfs de éénjarige onderneming, die onder wijsch patronaat de planken betrad met groote beloften en in ieder opzicht kleine middelen, dwong een veeleischend, indrukwekkend russisch sensatie-werk in hetzelfde kader, waarin zacht-getinte, zangerige fransche dichtregelen moesten passen.

Laat ons daarbij eens vergelijken wat in Parijs voorvalt en hoe weinig nieuws daar aan het publiek wordt aangeboden.

In de Comédie française werden 93 tooneelstukken ten gehore gebracht, waarvan 5 nieuwe.

In het Odéon 48 tooneelstukken, waaronder 5 nieuwe; één der laatsten is »Shylock", dus niet nieuw in de gewone beteekenis.

Het Gymnase dramatique heeft een zeer klein repertoire en streeft naar groote aantrekkelijkheid. Het vertoonde negen werken, waaronder »les Femmes nerveuses" »Belle-maman" en »la Lutte pour la vie", bij ons bekend. Zulke vertooningen beleefden 225 en 240 avonden.

Het Théâtre du Palais royal, dat eenigszins op hetzelfde veld jaagt als het Gymnase en met »Parfums" en dergelijken publiek tracht te lokken, bracht 16 werken, waarvan drie nieuw waren.

Deze schouwburgen, als het Ambigu, dingen naar het grootste aantal vertooningen van een tooneelstuk. »La portouse de pain" behaalde er 157.

In het Théâtre de la porte Saint Martin, waar »la Tosca" en »Theodora" haar intrede hielden, werd in het jaar 1889 slecht één nieuw werk ten tooneele gebracht.

Met uitzondering van het Théâtre libre, dat een bijzonder doel beoogt, hebben dus alle schouwburgen in Parijs een repertoire en een min of meer scherp gelijnd kader.

Waarom geschiedt het niet bij ons? Noch bij de Koninklijke Vereeniging, noch in het Grand Théâtre of in het Salon des Variétés vinden wij iets, dat daarnaar zweemt.

Alleen Tivoli en Frascati kiezen werken van ééne soort. De voordeelen van een kader, waarin de te kiezen tooneelwerken moeten passen, en van een vast repertoire zijn te tastbaar, dan dat de schouwburg-besturen ze niet onmiddellijk zouden beseffen.

Het tooneelgezelschap behoeft niet zóó uitgebreid, zóó talrijk te zijn, als nu b. v. bij de Koninklijke Vereeniging het geval is, de artisten zullen meer regelmatig dezelfde soort rollen vervullen en er dus meer in te huis komen.

De voordeelen van een vast repertoire zijn grooter, want het artistiek gehalte der vertooningen wint er bij. Wanneer een tooneelstuk goed voorbereid en zoo te zeggen bij de vertooners in het bloed gegaan op de planken wordt gebracht, niet om acht of tienmaal achtereen gespeeld en dan begraven te worden, maar om te blijven leven, nu en dan, enkelen herhaaldelijk, aan het publiek aangeboden, dan behoeft het slechts te worden onderhouden, niet weder ingestudeerd.

Décor, mise en scène, costumes, alles blijft en helpt in het beperken der uitgaven.

Hoevele werken zijn er niet, gelukkig, die men gaarne herhaaldelijk ziet, maar niet drie dagen achtereen.

Ik geloof, dat een tooneelbestuur niet beter kan doen dan een vast repertoire op te maken, waarbij naast eerbiediging der eischen van de kunst, rekening wordt gehouden met het tooneel dat men bespeelt en met het gezelschap dat vertoont. Een gekozen werk mag niet voor het voetlicht worden gebracht, dan wanneer het werkelijk »af» is en het repertoire wordt slechts spaarzaam aangevuld en uitgebreid. Is er een nieuw tooneelstuk dat werkelijk verdient gespeeld te worden en dat past in het kader van het repertoire, dan zij het welkom, maar het worde nooit gekozen omdat het nieuw is of elders opgang maakte.

Wanneer een goed samengesteld tooneelgezelschap, en dat is gelukkig in Amsterdam te vinden, op zijn repertoire een paar werken van Breëroo nam, van Langendijk misschien; dan vertalingen van Shakespere, waarbij ik hoofdzakelijk zoude noemen: A Winterstale, The merry wives of Windsor, As you like it; van Lessing: Nathan der Weise; van Goethe: Goetz von Berlichingen; een bloemlezing uit de rijke moderne fransche tooneellitteratuur: Augier, Paileron, Dumas, Sardou; eindelijk Echegaray en Ibsen, ik ben overtuigd de ernstige tooneelbezoekers, het publiek van goeden smaak, zoude het tooneelbestuur dank weten en steunen door trouw bezoek.

Waarom hebben enkele corspronkelijke werken, maar zoo kort geleefd, hoewel ze én door kritiek én door publiek met welgevallen zijn ontvangen, »Uitgaan» in de eerste plaats? Hoevele jaren geleden werd het vertoond? Waarom is het begraven?

Nog een woord ten slotte: een théâtre libre, zooals Parijs heeft, en nu ook Berlijn, is veel waard voor het tooneellevens. Van menigen schouwburg-bestuurder en van meer dan één tooneelcriticus vernam ik, dat een werk bij lezing niet is te beoordeelen, maar eerst in het leven moet worden geroepen.

Dat doet een théâtre libre, dat rijp en groen op de planken brengt en aan den vuurproef van het voetlicht bloot stelt.

Wanneer een klein gezelschap van jonge, intelligente, wel onderwezen kunstenaars — zooals Nederland er nu een kent — die taak aanvaardde, zoude het een goed werk doen en aan het tooneellevens een grooten dienst bewijzen.

Septb. 1890.

D. H. JOOSTEN.

NIEUWE UITGAVEN.

Hugo (L.), <i>der Bundesschwur</i> . Lustspiel.	f 1.05
Isnardon (J.), <i>Le Théâtre de la Monnaie depuis sa fondation jusqu'à nos jours</i> . Illustrations de Dardenne	» 7.80
Halbe (M.), <i>Freie Liebe</i> . Modernes Drama.	» 1.—
Amelang (G.), <i>Hennings von Treffensfeld</i> . Vaterländisches Schauspiel.	» 0.65
Streibel (K.), <i>Cassius und Julia</i> . Schauspiel.	» 1.—
Streibel (K.), <i>Lucius Papirius Cursor</i> . Schauspiel.	» 1.—
<i>Um den Kaiserthron</i> . Historisches Trauerspiel.	» 0.65
Gelbcke (F. A.), <i>die Englische Bühne zu Shakespeare's Zeit</i> . 12 Dramen seiner Zeitgenossen. 3 Thle.	» 9.75
Curto (H.), <i>die Figur des Mephisto im Goethe'schen Faust</i>	» 1.30
Pollard (A. W.), <i>English miracle plays, moralities and interludes</i>	» 4.90
Petit (L.), <i>Les comédiens malgré eux</i>	» 1.40
Müller (G.), <i>Nausikaa</i> . Schauspiel.	» 0.55
Allers (C. W.), <i>die Meininger. Prachtmappe mit 40 Zeichnungen in Lichtdruck</i>	» 13.—
Golm (R.), <i>die Logik der Gesellschaft</i> . Schauspiel.	» 1.30
Arnold (H.), <i>Theorie und Praxis</i> . Lustspiel.	» 1.—
Kayser (W.), <i>Gregor der Grosse</i> . Schauspiel.	» 0.80
Höberle (G.), <i>das Drangsal der deutschen Schaubühne</i>	» 1.30
Berger (A. von), <i>Dramaturgische Vorträge</i> . 2 ^e Auflage	» 2.60
Gelber (A.), <i>Shakespeare'sche Probleme</i>	» 3.90
Raimund (F.), <i>Dramatische Werke</i> . 2 ^e Auflage. 3 Bnde.	» 3.90
<i>Hoftheater (Das) zu Darmstadt von 1810—1890</i>	
Hrsg. von H. Knispel. 1 ^{er} Halbband.	» 3.25
Dahn (F.), <i>Moltke</i> . Festspiel.	» 0.35
Grenet-Dancourt (E.), <i>La scène à faire</i> . Comédie en un acte.	» 0.55
d'Arnaville (E.), <i>Ennuyé</i> . Monologue.	» 0.55
Saverne (L.), <i>Vercingélorix</i> . Drame lyrique en 2 actes	» 2.20
Monteil (E.), <i>La tournée dramatique</i>	» 1.90
Noel (E.) et E. Stoullig, <i>Les annales du théâtre et de la musique</i> , 1889.	» 1.90
<i>Almanach des spectacles</i> . Publié par A. Soubies. Année 1889.	» 2.75
Duruy (G.), <i>Ni Dieu ni maître</i> . Pièce en 4 actes	» 1.90
Maeterlinck (M.), <i>Les aveugles (L'intruse, Les aveugles)</i> . Deux drames en prose.	» 1.65
Lerberghe (Ch. van), <i>Les Flaireurs</i> . Drame en prose	» 0.55
Laya (L.), <i>Le duc Job</i> . Comédie en 4 actes. Nouvelle édition.	» 1.10

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandse Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 4 EN 5.

29 NOVEMBER 1890.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel gedeelte: Het Nederlandsch Tooneelverbond bij het afsterven van Z. M. Koning Willem III. — Vergadering der Tooneelschoolcommissie. — Uit onze Afdelingen.

Niet Officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Koning Oedipus. — Correspondentie.

Officieel Gedeelte.

Het Nederlandsch Tooneelverbond bij het afsterven van Z. M. Koning Willem III.

Ook ons blaadje verschijnt ditmaal met een rouwrand, want ook wij deelen in den rouw van het Nederlandsche volk; ook ons treft de slag waardoor het Vaderland en het Vorstenhuis van Oranje getroffen zijn.

Onder de goede daden van Koning Willem den Derde zal onze Vereeniging altijd dankbaar de groote belangstelling herdenken waarmede deze Vorst de ontwikkeling van het nationaal tooneel heeft gadeslagen, de warme sympathie waarmede ons streven door Hem is aangemoedigd en bevorderd.

De oprichting der Tooneelschool is alleen mogelijk geworden, hare instandhouding is alleen verzekerd gebleven doordien de overleden Koning die instelling vorstelijk heeft gesteund.

Behalve de jaarlijksche gift ten behoeve der Tooneelschool heeft Koning Willem III ook een gouden, een zilveren en een bronzen medaille beschikbaar gesteld voor verdienstelijke leerlingen der School welke na hun ontslag in het gezelschap der Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» zijn opgenomen. Vier malen is die medaille uitgereikt geworden.

Bij Haar jaarlijksch bezoek aan de Hoofdstad ontving Zijne Majesteit ook de vertegenwoordigers van het Tooneelverbond en de Bestuurders der Tooneelschool en liet zich op de hoogte brengen van hetgeen voor de opleiding

van tooneelspelers door onze Vereeniging verricht wordt.

Bovenal werd de arbeid der betreurde Mevrouw Kleine door den Koning gewaardeerd, en de dood dier begaafde kunstnares werd ook door Hem een buitengewoon groot verlies geacht voor de School.

Sommige onzer leerlingen en oud-leerlingen genoten het voorrecht voor den Koning en de Koningin op te treden, en te 's Gravenhage weet men nog dankbaar te spreken van menig bezoek door den overleden Vorst aan den Hollandschen Schouwburg gebracht.

Moge in den geest en in het gemoed der jeugdige Koningin, die thans door een edele Moeder wordt opgeleid voor de hooge taak die Haar wacht, ook die fijne, nationale kunstzin zich ontwikkelen, waardoor het streven van vereenigingen als de onze wordt gerechtvaardigd, en waarop de leiders dier Vereeniging voor het voortzetten van hun arbeid blijven rekenen. Ook in het eeren en het handhaven van dien kunstzin mogen Nederland en Oranje steeds vereenigd blijven!

Overtuigd dat de leden der Vereeniging die het vertegenwoordigt deze gevoelens deelen, heeft het Hoofdbestuur een brief van rouwbeklag aan Hare Majesteit de Koningin-Weduwe gezonden, waarvan wij den inhoud hier laten volgen:

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

HOOFDBESTUUR.

AMSTERDAM, 25 November 1890.

*Aan Hare Majesteit de Koningin-Weduwe der Nederlanden,
Regentes van het Koninkrijk.*

Mevrouw,

De treurmare van het overlijden van Nederlands geliefden en geëerbiedigden Koning, Uwer Majesteits hoogen Gemaal.

heeft geheel het Nederlandsche volk diep en smartelijk getroffen.

De Kunstvereeningen welke zich in de hooge bescherming van den overleden Vorst mochten verheugen, waartoe ook het Nederlandsch Tooneelverbond de eer genoot te behooren, gevoelen die smart in bijzondere mate.

Daarom nemen Hoofdbestuurders van het Nederlandsch Tooneelverbond de vrijheid met den diepsten eerbied aan Uwe Majesteit de innige deelneming te betuigen waarmede de smart van Uwe Majesteit en van de jeugdige Koningin Wilhelmina hen vervult.

Dankbaar herdenken zij de vorstelijke sympathie waarmede het streven hunner Vereeniging door den overleden Koning gesteund werd.

Het vele goede dat door wijlen Zijne Majesteit Willem den Derde is tot stand gebracht, ook op het gebied der kunst, is niet verloren. Het zal vruchten dragen voor de toekomst van het Vaderland en voor de toekomst van het Vorstenhuis.

Moge de deelneming van het Nederlandsche volk in deze dagen van rouw Uwer Majesteit tot troost wezen, en de jeugdige Koningin met vertrouwen de toekomst doen te gemoet gaan.

Van Uwe Majesteit de gehoorzame onderdanen,

De Hoofdbestuurders van het Nederlandsch Tooneelverbond.

- (w. g.) A. G. VAN HAMEL, Voorzitter.
 (») C. I. VINKESTEYN, Secretaris.
 (») HENRY TINDAL, Onder-Voorzitter.
 (») JEAN BROWNE, Penningmeester.
 (») DAN. DE LANGE.
 (») M. B. MENDES DA COSTA.
 (») MARCELLUS EMANTS.
 (») L. J. FLEMP VAN DUIVELAND.
 (») J. A. HEUFF.

* * *

In hare vergadering van 25 November j.l. besloot de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool een adres van rouwbeklag aan H. M. de Koningin-Weduwe te zenden. Bij ontstentenis van den Voorzitter memoreerde de Onder-Voorzitter, Prof. Stokvis, welk een groot verlies de Tooneelschool geleden had door het afsterven van haar hoogen Beschermmer. Er werd bepaald de leerlingen der Tooneelschool niet in openbare uitvoeringen te laten optreden, zoolang de begrafenis van Z. M. den Koning niet heeft plaats gehad.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

's-GRAVENHAGE. — Den 3en November j.l. vergaderde de Afdeeling »den Haag». Nadat de Afgevaardigde ter Algemeene Vergadering op 9 Mei j.l. te Amsterdam gehouden rapport had uitgebracht over de verschillende punten, welke hij op die Vergadering ter tafel moest brengen, doet de Secretaris eenige mededeelingen, omtrent de plannen voor het winterseizoen:

De Koninklijke Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel» is ook dit seizoen wederom zoo welwillend, den leden der Haagsche Afdeeling elk met ééne dame, eene gratis-voorstelling aan te bieden.

De directie van den Tivoli-Schouwburg te Rotterdam zal vermoedelijk eene tweede opvoering van het oorspronkelijk tooneelspel *Fatsoen* door MARCELLUS EMANTS geven, toegankelijk voor de leden dezer Afdeeling tegen de helft der toegangsprijzen, die het overige publiek betaalt.

Het Bestuur der Afdeeling is voorts van plan eene opvoering van de leerlingen der *Tooneelschool* te organiseeren.

In verband met bovenstaande mededeelingen, zal het

Bestuur steeds bedacht zijn, nieuwe leden aan te werven, waartoe het plannen heeft beraamd.

In de plaats van den heer HAAXMAN, wordt tot lid van het Bestuur gekozen de heer Mr. F. W. J. G. SNIJDER VAN WISSENKERKE. (De wijze waarop het bestuur is geconstitueerd, zal in het volgend nummer vermeld worden.)

De Rekening en verantwoording van den Penningmeester werd goedgekeurd en sloot met een batig saldo van circa f500.

De heer M. EMANTS stelde voor op den beschrijvingsbrief voor de volgende Algemeene Vergadering dit punt te brengen:

»Is het niet wenschelijk het Hoofdbestuur uit te noodigen, »zich in betrekking te stellen met den journalistenkring, »ten einde te verkrijgen, dat de bladen, welke van plan zijn »eene bespreking te geven over een oorspronkelijk tooneel- »werk, die bespreking eerst opnemen na de *tweede* opvoering van het stuk»?

De heer EMANTS licht dit voorstel toe. — »Spreker geloof dat de critiek, zooals deze nu in de verschillende bladen wordt uitgeoefend, het tegendeel uitwerkt, van hetgeen er mede beoogd wordt. *Men wil* de publieke opinie voorlichten; doch in waarheid doodt men feitelijk de opinie van het publiek. Naar eene eerste opvoering van een oorspronkelijk stuk gaat het groote publiek *niet*; men wacht de beoordeeling in een geliefkoosd blad eerst af; is die gunstig, dan besteedt men zijn geld er aan, is deze ongunstig, dan blijft men thuis. — Een opinie van het schouwburgpubliek bestaat dus feitelijk niet. — Men oordeelt, voordat men gezien heeft. — Spreker meent, dat door zijn voorstel en de Nederlandsche auteurs en de Nederlandsche Tooneelgezelschappen zouden worden gebaat.»

Over dit voorstel liepen de meeningen zeer uiteen. Vooral twijfelden velen, of het practisch uitvoerbaar zoude zijn. Intusschen werd *met algemeene stemmen* besloten het voorstel als punt op den beschrijvingsbrief te laten brengen. Het algemeen gevoelen was, dat de door den heer EMANTS te berde gebrachte kwestie, belangrijk genoeg was, om op eene Algemeene Vergadering te worden besproken.

LEIDEN. — Op de vergadering der Studentenafdeeling zijn benoemd: de Heer L. J. FLEMP VAN DUIVELAND tot gedelegeerde bij de vergaderingen van de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool, Mr. P. YSSEL DE SCHEPPER tot lid van verdienste en de Heeren J. W. SCHORER en L. J. FLEMP VAN DUIVELAND tot honoraire commissarissen van het Bestuur.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Kon. Ver. „het Nederlandsch Tooneel”.

Pierre Clémenceau, een jong beeldhouwer, ziet op een bal in het atelier van zijn oud-leermeester, Thomas Ritz, eene jonge Poolsche, Iza Dombranska, verliefd op haar, maakt haar tot zijne vrouw, wordt door haar bedrogen, jaagt haar uit zijn huis, keert nog eens tot wie hij bleef liefhebben weer, en doodt haar.

Men zal niet kunnen beweren, dat dit voor vijf bedrijven of zes tafereelen overvloed van stof is. Toch moet het tooneelspel van ALEXANDRE DUMAS en ARMAND D'ARTOIS, dat naar den roman, waaruit het getrokken is, geheel verkeerdelijk *De zaak Clémenceau* heet, het er mee doen. Dat er in de eerste drie tafereelen van de *zaak* Clémenceau niets te hooren of te zien valt, vinde men niet al te curieus: in de tweede helft merkt men er evenmin iets van. Wel draagt de roman terecht dien naam: daar is Pierre Clémenceau beschuldigd en de door hem gepleegde moord onderwerp eener rechtszaak. Maar het stuk! Men kan

even goed spreken van »De zaak Hamlet», »De zaak Othello».

Elk wat wils! — Houdt ge van lachen? Iza's moeder, Gravin Dombranowska, de uit haar land gejaagde, van hare goederen ontzette, voor hare mooie dochter van een troon en rijkdommen droomende, die even gaarne over bank-van-leening-briefjes als over brieven uit Rusland praat en ze laat kijken, zal u voldoen. — Wilt ge nobele en verheven gevoelens? Zie dan de vriendschap van Constantin Ritz voor Pierre en de wederkerige liefde tusschen dezen en zijne moeder. — Sleeft hartstocht u mee? Geniet dan van het laatste tafereel, als Iza bekent Pierre nog altijd boven alles lief te hebben en zij tracht hem terug te nemen. — Een tooneelmoord bezorgt u geen kippevel? Ge zaagt er te vele en begint ze te afdoend, en te gemakkelijk... voor den auteur te vinden, niet waar? Er is anders voor een gezorgd. — Maar bovenal, wilt ge graag kijken? Kijk dan. Kijk in het eerste tafereel naar het atelier van Ritz in zijn werkpak (het atelier, meen ik); er is een heusch model, levend; er zijn beeldhouwersmaatjes, pardon, -leerlingen aan het werk. Kijk in het tweede tafereel naar de versiering der balzaal en de costumes, en naar de mooie Iza, naar die vooral; in het derde tafereel naar het armoe-dig rommeltje der Dombranowska's — zoo iets is pikant na al het moois; in het vierde naar het atelier van Clémenceau en de mooie Iza; in het laatste naar de mooie kamer en de mooie Iza!

Inderdaad, het is een *kijk*-stuk, en dat er wat te kijken valt is er niet de minste deugd van. Bij *Het Nederlandsch Tooneel*, waar het 15 Nov. voor de eerste maal ging, had men, te oordeelen naar de moeite, blijkbaar aan het uiterlijk van het stuk besteed, dat ook zoo begrepen.

Vergelijkt men de tooneelschikking met wat men gewoonlijk hier ter stede te zien krijgt, dan moet zij ditmaal geroemd worden. Vraagt men meer, dan mag men zich verwonderen, dat in Ritz' atelier geen ietwat minder ongeschikte achterwand was aangebracht, en betwijfelen of een man van smaak — beeldhouwer of niet — een wand zou versieren als hier met den rechter gedaan was; dan mag men zijn ongelooft betuigen, als zouden feestvierenden op zoo schaa-pachtige wijze elkander van de eene kamer in de andere dringen, de wandversiering in Pierre's atelier-kamer niet die vinden, als men bij een groot artist zou meenen te kunnen verwachten, en het onwaarschijnlijk achten, dat de verstooten of wegge-loopen vrouw uit de echtelijke woning een schild-rijtje zou meekrijgen of meenemen, om dat in het hôtél, waarin een hertog haar onderhoudt, op te hangen.

Ofschoon, op Mevrouw Iza valt niet te rekenen. Zij kon het schilderijtje hebben meegenomen in eene soortgelijke artistieke bui, als haar schijnt aangewaaid, als zij met alle geweld een beeldhouwwerk van Pierre, de Naiade, in haar bezit wil hebben. Aangewaaid, want eene ziel heeft zij niet, en de hartstocht, dien zij ten laatste voor Pierre nog veinst te bezitten, komt haar logisch niet toe. Zoo zal waarschijnlijk ook niemand uit het publiek de dupe geworden zijn van het geweld over kunst, dat Iza haar man ten beste geeft. Men vraagt zich met verbazing af, hoe zulk een leeghoofd aan die wijsheid gekomen is. Wat wel haar eigen is: hare zucht naar weelde, hare schaamteloosheid. In dit laatste opzicht overtreft ze bijna hare mama, Gravin Dombranowska, en die is voor geene kleinigheid vervaard. Precies een kermiswif, of eigenlijk nog iets anders, dat ik hier niet verkies te zeggen. En zat er nu in die menschen maar een schijntje van geest! Maar niets; alles wordt even plompverloren gezegd en gedaan; alle grofheden, beleedigingen aan uw beter gevoel, worden u zoo botweg in het gezicht geworpen. Welk motief moeder en dochter hebben, om hare infame stukken uit te halen? Geen, tenminste geen zoödanig, waardoor zij, zelfs maar in de geringste mate, op onze belangstelling aanspraak te maken hebben.

Wekt Pierre Clémenceau die? Evenmin. De man is werkelijk een sul. Waarom hield hij zijne oogen niet wat

open! Hij is er kunstenaar voor, om in de eerste plaats verliefd te zijn op het mooie lichaam van zijne vrouw; dat behoeft hem echter niet blind te maken, voor wat elk ander wel ziet; zijne bescheidenheid had hem moeten leeren, dat de pracht van zijn huis in zonderlinge verhouding tot zijne verdiensten staat.

De moeder, Mevrouw Clémenceau, en de vriend, Constantin Ritz, zijn twee, waarmede wij vrede kunnen hebben, moge de laatste ook al wat heel tooneelmatig zijn, en de eerste niet zeer verstandig — maar zeer gelukkig voor het stuk — handelen, door op haar sterfbed aan den vriend te verbieden haren zoon diens schande te openbaren.

Eene sympathieke *Mevrouw Clémenceau* gaf Mevr. PAUWELS-VAN BIENE te zien. Haar spreken was zeer fraai en haar spel niet al te pathetisch. Een klein oogenblik speelde zij met den Hr. CLOUS (*Constantin Ritz*) verrassend natuur: het was, waar de vriend op het punt staat te vertrekken en zij hem dringt, nog wat te blijven. Ook de Hr. Clous hoedde zich voor overdrijving, waartoe anders een enkel gedeelte zijner rol aanleiding had kunnen geven. Het is hem werkelijk gelukt het onmogelijk soort vriend, dat hij had voor te stellen, een weinigje aanne-melijk te maken.

Om tot de hoofdpersonen te komen: de Hr. DE JONG had het als *Pierre Clémenceau* tegenover Mevr. FRENKEL als *Iza* en Mevr. DE VRIES als *Gravin Dombranowska* zwaar te verantwoorden; — wie zou het niet gehad hebben, tenzij die eene, wiens naam wij noode op het affiche mis-ten? — alles klonk in zijn mond even averechtsch; zoowel betuigingen van vriendschap als van liefde, uitingen van eens kunstenaars voelen, uitbarstingen van hartstocht. Die laatste vooral werkten juist het tegendeel uit van wat er mee bedoeld was: koudwaterbad in plaats van vuur gaven zij.

Wie met *entrain* speelde: Mevr. de Vries. Zij maakte zelfs in de eerste tafereelen de Gravin nog een ziertje meer *canaille* dan zij al is, een gevaarlijk bestaan, daar de toeschouwer wel verplicht is ook met haar om te gaan en toch bezwaarlijk zich kan afwenden, als Mevr. Dombranowska ten tooneele verschijnt.

Mevr. Frenkel had gelegenheid te toonen, dat haar talent meer dan een kant heeft: zij zelve zal allerminst in twijfel zijn, welken zij 't best doet te laten zien en welke haar bijwijlen weinig eer aanbrengen. Zoo werd het versje, dat Iza op het bal in een album leest, het tegendeel van fraai gezegd; was er in het derde tafereel onderstreping van gezegden door overbodig en leelijk oogknippen en mondvertrekken — wat in de familie scheen te zitten —; hoorde men in enkele zinnen den klank van wat vanbui-tengeleerd, in het laatste tafereel b. v. waar Iza tracht Pierre terug te nemen en zegt »laten wij nu eens verstan-dig praten» of iets dergelijks. Lag het aan het stuk, lag het aan de vertaling ¹⁾? Ik weet het niet; zeker is het, dat die woorden met wat er onmiddellijk volgt ontucht-terend werkten, — wat zij ook hadden moeten doen, maar in anderen zin. Zooals het eigenlijke stuk besloten is binnen de drie laatste tafereelen, zoo ook begon in het vierde eerst het echte spel van Mevr. Frenkel. Daar en in het vervolg had zij oogenblikken harer geheel waardig, van die oogenblikken, waardoor groote kunstenaars zelfs aan zeer middelmatige werken succes vermogen te bereiden.

Niet, dat in dit geval van zulk een welslagen sprake kan zijn. Daartoe is het stuk, middelmatig en onsamenvast als het reeds is, veel te weinig glad en rad afgespeeld. Het geheele eerste tafereel was zwaar op de hand, onbehaaglijk. In het tweede: wat stijfheid overal bij en tengevolge van het langdurig schetsen van Iza en wat manier van den Hr. SPOOR (*Thomas Ritz*) om Pierre aan het werk te zetten; het publiek had zoowaar *loisir* een praatje te maken. Hetzelfde verschijnsel had zich nog eens eer voor-

¹⁾ De vertaling is van de hand des heeren TACO H. DE BEER.

gedaan, bij het zingen van den nar. De man zong zoo gewichtig, als had hij heel wat te vertellen. Niets had in de twee eerste tafereelen gewichtig moeten gebeuren: zij dienen immers toch alleen, ons op omslachtige wijze met de personen bekend te maken. Aan de manier, waarop Mevr. Frenkel en Mevr. de Vries het derde tafereel deden loopen, hebben de overige spelers een voorbeeld kunnen nemen.

Van de vertooners der kleinere rollen kweet Mevr. VERENET als *Mevrouw l'Espéron* zich tamelijk wel van hare taak; jammer, dat de Hr. ROJAARDS zich zulk eene bescheiden rol als die van *Serge Vainoff* zag toebedeeld.

Nov. '90.

A.

UIT DE MAASSTAD.

Als *Mercadet* in de comédie van dien naam van HONORÉ DE BALZAC heeft de Heer WILLEM VAN ZUYLEN een flinke zege bevochten. Bevochten . . . ja, dat is wel het ware woord, in weinig tooneelstukken toch concentreert zich alle kracht zóó op den hoofdpersoon als in *Mercadet*; de man is niet van het tooneel, hij moet de zon zijn, rond welke enkele planeetjes zich bescheiden mogen bewegen, mits zij het niet wagen haar glans te verduisteren, m. a. w. de bijpersonen kunnen hun rollen eenigszins typeeren, hoofdzakelijk betreden zij de planken om Mercadet van repliek te dienen. Een zware taak derhalve voor den kunstenaar, die de titelrol heeft te dragen; eischt de voorbereiding veel talent en studie, elke uitvoering moet een ontzettende inspanning kosten, doch het is bij Van Zuylen alsof zijn krachten toenemen, naar mate de partij gewichtiger wordt. Van het begin tot het einde heeft hij met dezelfde opgewektheid gespeeld, met een glimlach op de lippen den zwaren last getorst, zoodat, trots enkele opmerkingen, welke wij hieronder denken te maken, wij moeten beginnen met een: knap, zeer knap!

Men kent het verhaal; het zou een doorlopend triomf-lied van handige onbeschaamdheid mogen heeten. Bij den aanvang van het stuk reeds zit Mercadet tot over de ooren in de schulden en wordt hij door zijn crediteurs geen oogenblik met rust gelaten; maar niet alleen, dat hij allen weet te verschalken, den een door op zijn gevoel te werken, den ander door hem groote winsten in nieuwe ondernemingen voor te spiegelen, een derde door barschheid, hij weet hun steeds opnieuw geld af te troggelen, daardoor zijn positie op te houden, totdat aan het slot . . . nu ja, de ontkenning is wederom de zwakke zijde van het stuk; bedenken wij evenwel, dat *Mercadet* dateert uit een tijd, toen het publiek bij dergelijke vertooningen een zoogenaamd bevredigend slot wenschte; thans is het daarvoor veel te verstandig geworden! Wanneer wij het stuk nader gingen onderzoeken, zouden wij er tevens op moeten wijzen, dat een eigenlijke handeling ontbreekt, het is meer een aaneenschakeling van gelijksoortige tooneelen, of liever de schildering van Mercadet's karakter, stellig oppervlakkig en overdreven, maar niettemin bijtend waar. Een ontleding van het blijspel ligt evenwel niet in onze bedoeling; twee opmerkingen slechts!

In de eerste plaats — en dit slaat meer op het onthaal dat *Mercadet* bij het publiek vond — wat zijn wij toch zonderlinge schepsels! Een iegelijk zou in het werkelijke leven een afkeer hebben van den brutalen schuldenmaker en hier kozen wij allen partij voor Mercadet en hadden grooten schik, wanneer hij den schuldeischers door listen en streken telkens weer geld aftapte. Voor een deel ligt dit stellig daaraan, dat wij, — wij spreken op gezag van Pierre Véron, — groote kinderen zijn en blijven; toch schuilt de fout o. i. ook in de zonderlinge schildering der schuldeischers. Het zijn eerder geldwolven en woekeraars, luidjes om niet veel medelijden mee te hebben. Wellicht deed

ook De Balzac verstandig ze zoo te teekenen; want daardoor werd de Mercadet-figuur minder zwart.

En dan: wat blijken verschillende nijldige uitvallen in dit stuk voor alle tijden geschreven! Mercadet beweert, dat men de beurs wel kan afbreken als men windhandel voorkomen wil, . . . in 1890 worden dergelijke bittere gezegden als fonkelnieuw met gejuich begroet en maakt een Raadslid van een onzer groote gemeenten een — volgens sommigen on gepaste — aardigheid op den tocht waarover beursbezoekers klagen en de soort handel dien vaak in Mercurius tempel gedreven wordt. Als *Mercadet* een comédie de moeurs moet heeten, zal het nog heel wat keeren gespeeld dienen te worden, eer men den invloed zal mogen bespeuren!

Een der voornaamste klippen, welke de vertolker der titelpartij te vermijden heeft, is dat hij niet te luidruchtig wordt. Reeds in het eerste bedrijf is hij in volle actie en voortdurend bezig zijn belagers om den tuin te leiden; als een scherpzinnig veldheer weet hij van de verschillende zwakheden zijner vijanden partij te trekken en hij kan ze in dit geval niet verslaan, want hij bezit geen sou, hij mag ze niet ontloopen, daar zij zijn eenige bron van inkomsten vormen. Hier was de Heer Van Zuylen vrij bedaard en dit moet ook; want een Mercadet, die telkens een andere komedie moet spelen, zou door opgewondenheid zich leelijk in de kaarten laten zien; kan hij evenwel nog bedaarder zijn, dan zou zijn spel o. i. er bij winnen. Hoogst verdienstelijk werden de tooneeltjes met de verschillende schuldeischers — in dit stuk is het een beroep geworden! — gespeeld; de Heer Van Zuylen wist zijn stem uitnemend te nuanceeren en maakte het recht natuurlijk, dat allen voldaan vertrokken. Aan het slot van het eerste bedrijf werd hij wel wat druk, al erkennen wij, dat eenige overmoed hier niet misplaatst is en het ontzettend moeilijk is, zonder stemverheffing den onmisbaren climax te bereiken.

In het tweede bedrijf viel het tooneel met Minard zeer te roemen, evenals de kostelijke scène met De la Brive, in wien Mercadet een rijken schoonzoon denkt te vangen en die de hand van zijn dochter alleen blijkt te begeeren om van Mercadet's vermeende schatten te kunnen genieten. De ontgoocheling met den snel daarop volgenden ommekeer, wanneer de duivelskunstenaar in De la Brive, die op een landgoed van 30 duizend francs, 45 duizend hypotheek heeft weten te krijgen, een niet te versmaden bondgenoot begroet, het werd alles met groote komische kracht weergegeven.

Zeer terecht o. i. heeft de Heer Van Zuylen het volle licht laten vallen op het tooneeltje, wanneer hij de 30 duizend francs weigert, waarmede Minard hem wil helpen. Het is bijna de eenige opwelling van beter gevoel die wij bij Mercadet waarnemen en zij moet onderstreept worden, want de man is vermetel, hij ontziet niets, maar: zijn hart zit nog niet in zijn portefeuille. De woeste scène, als de waaghals bijna krankzinnig van vreugde wordt, dat alle schuldeischers zijn afbetaald, dat hij zelf een vermogend man is, werd woest weergegeven; maar kan dit bijna anders, vooral in verband met de geheele opvatting van den Heer Van Zuylen? Wij kunnen ons voorstellen, dat de geheele partij rustiger, fijner wordt vertolkt; allicht zal men dan evenwel de bonhomie missen, die dezen Mercadet ondanks zijn fouten, sympathiek maakte. Kan men zich echter met de opvatting van den Heer Van Zuylen vereenigen, dan dient men ook deze scène te accepteren, gelijk hij haar speelde, al maakt zij een eenigszins pijnlijken indruk: zij is het logisch gevolg van hetgeen voorafgaat.

Aan het slot kan Mercadet naar onze meening meer impressie maken dan thans het geval was. Eenmaal overtuigd, dat het geen komedie maar werkelijkheid is, dat hij het masker kan afrukken en zichzelf zijn, moet Mercadet gebroken wezen: de vermete speler wel te verstaan; de goede echtgenoot en vader zal een nieuw leven beginnen,

zonder schijn en bedrog. Deze overgang kan niet te scherp genomen worden; hij moet hen die nog omtrent Mercadet's karakter in twijfel verkeerden, toonen dat de man intrinsiek niet slecht is.

Ziehier enkele kantteekeningen; op sommige plaatsen minder luidruchtigheid en de Heer Van Zuylen zal een Mercadet geteekend hebben, welke met eere mag genoemd en door velen verdient bewonderd te worden.

Een paar woorden slechts over de bijpersonen; de meesten werkten bescheiden en met tact mede. *De Verdellin* van den Heer HOLKERS vonden wij het best, doch ook de drie schuleisers werden door de Heeren VAN BIENE, W. VAN ZUYLEN JR. en WAGEMANS verdienstelijk getypeerd. *Mevrouw Mercadet* was zwak; de rol is flauw aangegeven, dat is waar; wij begrijpen evenwel niet waarom Mevr. KLEIJ steeds op denzelfden klaagtoon sprak. Haar positie is wel niet aangenaam, maar *Mercadet* is geen melodrama; dat zij beter kan, bewees Mevr. Kleij in het stukje *Een Huis met Commensaals*, een kluchtspelletje zonder pretenties, dat vlot gespeeld, eenige aangename oogenblikken verschafte. In beide stukken vervulde de Heer TERNOOY APËL een ondergeschikte rol; hij heeft een gunstig voorkomen, spreekt echter niet gemakkelijk; wellicht spoedig meer over dezen nieuweling bij het Tivoli-gezelschap.

In den Kleinen Schouwburg ging 14 dezer *Algemeene Dienstplicht* (*Les Noeës d'un Réserviste*) een hier en daar vrij gewaagde klucht van CHIVOT & DURA, slordig vertaald en slordig gespeeld. Men moet roeien met de riemen die men heeft en wij zijn steeds bereid bij kleinere gezelschappen wat door de vingers te zien, thans was het vaak al te erg. Het gezelschap van den Heer ALEX. FAASSEN kan in dit genre iets goeds leveren en men had mogen verwachten, dat allen daartoe zouden medewerken, nu het de voorstelling gold van den wakkeren directeur; de opvoering had echter meer van een repetitie dan van een behoorlijk voorbereide vertooning.

Wat de Heeren LE GRAS & HASPELS er toe gebracht heeft *Frou-Frou* op te voeren is ons een raadsel; moeilijk zou men ten minste een tweede modern stuk kunnen noemen, dat zoozeer buiten — wij zeggen niet boven — de krachten van hun gezelschap ligt. Geen der spelers paste in zijn rol, behalve de Heer DE VRIES, die een goede *Valréas* had kunnen leveren, doch wellicht prefereerde de anderen niet te overtreffen; hij verhief zich althans niet boven het middelmatige. Het kostte ons heel wat moeite de voorstelling van het begin tot het einde bij te wonen; het was alsof men met breikatoen een spinneweb trachtte na te bootsen! Wij hebben den beker tot op den bodem geleedigd, ons geërgerd aan het taalje dat gesproken werd en de curieuze kleeding der dames met verschuldigde eerbied bewonderd. Op toiletgebied geleeke het wel een wedstrijd onder het motto: »le laid c'est le beau», Schotland won den prijs.

Spoedig schitterend revanche, dames en heeren!

Naar wij met genoegen vernemen, heeft in den Tivoli-Schouwburg het drama *Eerloos* van W. G. VAN NOUHUYS een groot en welverdiend succès behaald. Wij hopen spoedig in de gelegenheid te zijn over dit oorspronkelijke tooneelwerk te kunnen berichten en de gunstige meening te mogen onderschrijven.

20 November 1890.

JEAN VALJEAN.

KONING OEDIPUS.

Nu in de meeste dagbladen een min of meer volledig uittreksel heeft bestaan van het bericht in het Studentent-Weekblad *Minerva* omtrent de aanstaande vertooning van *Koning Oedipus* van SOPHOCLES te Utrecht, heb ik mij afgevraagd of het zaak was ook in ons tijdschrift een en ander dienaangaande mede te deelen.

Eenige oogenblikken heb ik geweeft of ik daartoe wel zou overgaan; want, daar bij het zoeken naar een regisseur de keuze was gevallen op mij, stelde ik mij, door erover te schrijven' bloot aan het gevaar van een tweeledig verwijt op te loopen, dat van indiscreet te zijn, en dat van een *oratio pro domo* te houden. Maar, wijl het hier in de eerste plaats geldt het lofwaardig streven van de utrecht-sche studenten in het rechte licht te plaatsen, opdat eensdeels geen al te stoute verwachtingen gewekt, anderdeels verkeerde voorstellingen uit den weg geruimd zouden worden, moest ik, docht het me, mij niet door overmatige bescheidenheid laten leiden; en dus schrijf ik hier neer, wat ik niet alleen in het belang acht van de onderneming zelve, maar ook en bovenal beschouw als geschikt om den lezers van ons tijdschrift belang in te boezemen.

* * *

In December van het vorige jaar vatten eenige utrecht-sche studenten het plan op in het Hollandsch een vertooning te geven van een antiek treurspel.

Hoe ze tot het ondernemen van zulk een waagstuk gekomen zijn? Wie zal het zeggen?

Misschien heeft het buiten verwachting slagen van de *Antigone*-vertooning door de amsterdamsche gymnasiasten in 1885 er schuld aan. Maar hoe ook, het feit, dat zij iets zoo moeilijks aandurven, is ongetwijfeld een verblijvend teeken. Het bewijst dat de tegenwoordige studenten nog niet doortrokken zijn van het betreurenswaardig pessimisme onzer dagen, dat zij nog iets anders in het leven zien dan een strijd om het bestaan, dat zij nog gelooven in wat goed is en schoon.

De keus der jongelui was gevallen op *Koning Oedipus* van SOPHOCLES, en daar ze het stuk in het Hollandsch wilden spelen, sprak het van zelf dat ze liefst de metrische vertaling van Prof. H. VAN HERWERDEN wilden gebruiken, en deze hoogleeraar gaf daartoe gaarne zijn toestemming.

Voor dat het plan echter werd vastgesteld, wendden zij zich om raad tot Prof. J. H. GALLÉE, en het sprak haast wel van zelf, dat deze, enthousiast als altijd, hen sterkte in hun voornemen.

Nu begonnen de onvermijdelijke maatregelen: er moest worden uitgemaakt wie de regie op zich zou nemen en wie hun de noodige inlichtingen zou geven omtrent al wat het archeologisch gedeelte van décor en costumes betreft. Tot het laatste verklaarde zich Dr. L. G. MORELL, lector in de geschiedenis der grieksche kunst aan de utrecht-sche universiteit, gaarne bereid, terwijl ik mij belastte met de regie en het helpen instudeeren van de rollen.

Ook moest er, daar de onderneming niet werd op touw gezet door de Utrechtsche-Studenten-Tooneelvereniging maar door leden van het Utrechtsche Studentencorps, natuurlijk een comité worden gevormd tot regeling van de vele werkzaamheden.

Dit comité constituueerde zich als volgt:

H. P. L. C. DE KRUIJFF JR.,	voorzitter.
F. L. A. ROELOFFS VALK,	vice-voorzitter.
J. J. JANSSEN,	secretaris.
G. KIRBERGER,	2 ^o secretaris.
J. A. F. GEISWEIT VAN DER NETTEN,	penningmeester.
H. A. VAN DEN WALL BAKE,	tooneelcommissaris.
H. SMISSAERT,	sen.
A. A. NIJLAND,	muziekcommissaris.

Nu werd de medewerking ingeroepen van allen die bereid mochten zijn bij de vertooning een rol te vervullen. Die oproeping leidde tot een gunstig resultaat. Velen meldden zich aan. En den 6^{en} Mei 1890, — de influenza en de Paaschvacantie hadden de voorloopige maatregelen langer doen duren dan men gewenscht had, — werden de rollen uitgedeeld en tevens aan Prof. GALLÉE het eerevoorzitterschap aangeboden, die dit welwillend op zich nam.

* * *

Hoogstwaarschijnlijk heeft nu menigeen na het lezen van het bovenstaande bij zich zelf gedacht dat er voor zulk een vertooning wel wat veel omslag wordt gemaakt, en werkelijk, als men bedenkt dat er tusschen de uitdeeling van de rollen en het tijdstip, waarop het stuk zal worden gespeeld, bijkans een vol jaar zal verlopen, schijnt eenige verbazing op zijn minst genomen gewettigd; maar, nu ik eenmaal in het regisseursschuitje zit en er dus van mee kan praten, durf ik gerust verzekeren dat de tijd van voorbereiding allerminst te lang is en dat de hierboven opgesomde bestuursposten alles behalve *sinecuren* zijn.

Voor de hand ligt echter dan de dubbele vraag: »verdient het ter vertooning uitgekozen stuk de kolossale moeite, die aan het voorbereiden van de vertooning en het instudeeren der rollen verbonden is? En verdient het ook de belangstelling van onbevooroordeelde toeschouwers?»

Dat woord »onbevooroordeelde» brengt vanzelf mee dat ik mijn meening dienaangaande maar voor mij zal houden. Daarom zal ik dan ook eerst de donnée en het verloop van de tragedie medeelen, en vervolgens het oordeel van een drietal bevoegde critici, één Griek uit de oudheid, en twee Franschen, onze tijdgenooten, want, zooals men weet, behoort *Oedipe Roi* tot het repertoire van het *Théâtre Français*. Als ik dan daaraan eenige beschouwingen omtrent enkele punten van mij zelf heb vastgeknoopt, geloof ik dat het mijn lezers niet moeilijk zal vallen zelf zich omtrent een en ander een oordeel te vormen, en het zou me niet verwonderen als dat ten slotte gunstig luidde.

Vooraf echter nog een enkele opmerking aangaande de wijze, waarop Sophocles zijn taak als tragedie-schrijver heeft opgevat. Hij vraagt minder belangstelling voor zijn onderwerp, dan voor de personen die erin optreden, en voor hun karakters. Hij kiest een onderwerp, liefst zoo eenvoudig mogelijk, en bezigt dat om de botsing tusschen verschillende karakters te vertoonen, of liever nog, — en wat tevens veel moeilijker is, — om den tweestrijd in het karakter van een zelfden persoon aanschouwelijk te maken, terwijl dan uit die botsing of uit dien tweestrijd de katastrofe als van zelf voortvloeit. Hij vereenigt in zijn stukken de drie machten, die volgens hem de wereld beheerschen, *noodlot, vrijheid van handelen* en *toeval*, tot één doel: het verkrijgen van *emotie*.

Zal nu ook bij ons, moderne menschen, door het aanschouwen van het stuk emotie worden gewekt? Ziedaar de straks gedane vraag herhaald, maar eenigszins anders gesteld.

* * *

De mythe, waarop de donnée van de tragedie berust, is kortweg deze.

Oedipus is de zoon van *Laius*, koning van Thebe, en van *Iokaste*. Het orakel heeft voorspeld dat dat kind zijn vader zou doodden en zijn moeder huwen. Om de vervulling van dat orakel te voorkomen laat *Laius* het pasgeboren kind door een slaaf naar het woeste Cithaeron-gebergte brengen, met de opdracht het bij zijn voeten aan een boom op te hangen.

De slaaf begint met de voeten van het wicht te doorboren, trekt er een riem door heen, maar dan door medelijden bewogen staakt hij het volvoeren van zijn taak en geeft, zonder te zeggen wie het is, het knaapje aan een korinthischen herder, die toevallig daar in den omtrek zich bevindt. Deze neemt het mede en geeft het aan zijn heer, den koning van Korinthe, *Polybus*, die zelf kinderloos is en den knaap als zoon aanneemt.

Oedipus, opgegroeid in de meening dat hij *Polybus'* werkelijke zoon is, wordt op een gastmaal verweten dat hij een vondeling zou zijn. Hij vraagt *Polybus* of dat verwijt gegronnd is. Deze ontkent het, maar *Oedipus* de zaak nog niet vertrouwend gaat naar het orakel en verneemt als antwoord op zijn vraag wie zijn ouders zijn, dat hij zijn vader zal doodden en zijn moeder huwen. Overtuigd dat

daarmee *Polybus* en diens vrouw worden bedoeld, besluit *Oedipus* nooit weer naar Korinthe terug te keeren en voortaan een zwervend leven te leiden.

Op een van zijn zwerftochten ontmoet hij, zonder hem te kennen, aan een driesprong, *Laius*. Geen van beiden wil voor den ander uitwijken. Er ontstaat een twist. *Oedipus* treft *Laius* en doodt hem, waarna hij zelf ongestoord zijn weg vervolgt.

Over Thebe, dat om den dood van den koning in rouw gedompeld is en in naam van de koningin-weduwe *Iokaste* door haar broeder *Kreon* wordt bestuurd, komt een nieuwe ramp. De omstreken van de stad worden onveilig gemaakt door de *Sphinx*, een monster, dat allen voorbijgangers een raadsel opgeeft; wie het niet raadt, wordt door de *Sphinx* verscheurd, maar wordt het door iemand geraden, dan moet de *Sphinx* volgens de bepaling van het noodlot zich van een rots te pletter gooien.

Kreon vaardigt een proclamatie uit dat wie het land van de *Sphinx* verlost, de koningin-weduwe zal huwen en vorst van Thebe worden. *Oedipus* raadt het raadsel en ontvangt de uitgelooft belooning. Als echtgenoot van *Iokaste* heerscht hij gelukkig en kalm over Thebe, zonder te vermoeden welke band er tusschen hem en zijn vrouw bestaat, tot dat op eens over de stad een vreeslijke pest losbreekt.

Zoo staan de zaken op het oogenblik dat de tragedie begint.

Bij het opgaan van het scherm is vóór het koninklijk paleis een aantal smeekelingen bijeen, — die *Oedipus* vragen de stad te bevrijden van den plaag der pest, en deze antwoordt ¹⁾:

»Mijn arme kind'ren, welbekend was mij uw wensch, want ach! ik weet maar al te goed, dat ge allen lijdt; doch schoon ge lijdt, lijdt toch geen uwer half het leed, hetwelk ik lijdt! Het leed van ieder uwer treft slechts één, hem zelve, niemand anders; maar mijn ziel bejammert gansch de stad, en u en mij! Dus wekt uw beë geen droomer uit den slaap; maar weet, dat ik reeds veel heb onderzocht en zwerfen liet mijn geest langs menig pad! Het eenig middel dat mij raadzaam scheen, werd reeds beproefd: ik zond *Menoikeus'* zoon, mijn zwager *Kreon*, naar het Pythisch ²⁾ huis van *Phoebus*, om te vragen door welk woord of welke daad ik Thebe redden kon».

Weldra komt *Kreon* terug, en op de vraag van *Oedipus*, wat het orakel bevolen heeft, zegt hij:

»Een schuld, zoo luidt het klaar bevel heeft Thebe verontreinigd; zware vloek rust op haar grond, die nog den dader voedt. Verdrijft dien vloek, eer 't kwaad onheilbaar wordt!

Oedipus.

Den vloek om welke schuld? En op wat wijs?

Kreon.

Door met verbanning of met dood den moord te zoenen, die ons vloek en rampspoed bracht.

Oedipus.

Wie was de man toch, op wiens moord hij doelt?

Kreon.

Eer gij, mijn vorst, het roer van dezen staat bestierdet, heerschte koning *Laius*.

Oedipus.

Ik hoorde 't, want gezien heb ik hem nooit.

¹⁾ Bij het citeeren maak ik natuurlijk gebruik van den tekst der vertaling van Prof. van Herwerden. Daar deze echter werd geschreven met het doel om gelezen, niet om gereciteerd te worden, zal zij, met toestemming van den schrijver bij de vertooning op enkele plaatsen een kleine wijziging ondergaan.

²⁾ *Pytho* is de ouderwetsche naam van Delphi, waar het beroemd orakel was van *Phoebus-Apollo*.

Kreon.

Hij viel door moordnaars hand; de god beveelt ten stelligste dat men de daders straft'.

Oedipus.

Waar zijn die? Zal wel ooit het duister spoor van zulk een oude schuld te vinden zijn.

Kreon.

Ze zijn, zoo sprak hij, hier. Wie zoekt, hij vindt; doch wat verwaarloosd wordt ontsnapt den blik!"

Dan vraagt eenige oogenblikken later Oedipus:

»Welk leed belette na des konings dood het onderzoek dier goddelooze daad?

Kreon.

Toen dwong de Sphinx ons 't oog te wenden van die duistere dingen naar wat voor ons lag'.

Daarop laat Oedipus volgen:

»Ik breng die duistere dingen weer aan 't licht',

en vol zelfvertrouwen gaat hij, gevolgd door Kreon het paleis binnen, om na te denken over de te nemen maatregelen.

Hiermede is dus de expositie van het stuk geëindigd. De moordenaar van Laïus moet worden gevonden. Daarom is het te doen.

Na den koorzang, aangeheven door de oudsten des volks, komt bij den aanvang van het tweede gedeelte Oedipus weder uit het paleis. Hij heeft den blinden wicheelaar *Tiresias* ontboden en in afwachting van diens komst zegt hij tot het koor:

»Nu richt ik tot mijn volk dit hoog bevel:

Wie uwer weet, door wiens hand Laïus, de zoon van Labdakos, gevallen is, geve onverwijld daar kennis van aan mij. Ja, zelfs den dader houd' geen vrees terug van zelfbeschuldiging: geen zwaarder straf wacht hem dan veilige aftocht uit dit land. Maar wie een ander als den moordenaar kent of als meeplichtige verzwijge 't niet; ik zal met dank hem loonen en met goud.

Ik grijp bij 't zoeken naar den moordenaar elk middel aan en deins voor niets terug! Vervloekt zij elk die mijn bevel veracht! Geen vruchten schenke hem der aarde schoot, geen kinderen zijn vrouw! Een felle pest als deze, of erger, sleepe hem in 't graf! Vervloekt zij de onbekende moordenaar! Hem wensch ik met zijn makkers — zoo ze er zijn — een jammervol bestaan, een wreeden dood! Vervloekt zij eind'lijk ik, indien mijn huis den dader herbergt, en ik zelf dat weet'.

Zoo heeft dus nu Oedipus onbewust den vloek over zijn eigen hoofd uitgesproken; en op dat moment verschijnt de ziener *Tiresias*, die alles weet maar uit eerbied en medelijden met den koning weigert antwoord te geven op diens vraag wie de moordenaar is. Oedipus, die van dit hardnekkig zwijgen niets begrijpt en naar de reden daarvan zoekt, komt tot het besluit, dat *Tiresias* zelf schuldig moet zijn aan den moord, en duwt hem toe:

»Weet dat ik ú

voor meeberamer en meeplichtige aan 't schelmstuk houd, behalve dat uw hand den moord niet pleegde. Want, als gij kondt zien, dan hield ik dien geheel voor uw bedrijf'.

Maar nu kan *Tiresias* zich niet langer bedwingen en barst uit:

»Ei zoo? maar naar 't verbod, daar straks door u geuit, verbied ik u van nu af aan ooit meer tot mij te spreken of tot hen, daar gij het zijt die vloek bracht over 't land'.

Deze woorden hebben intusschen op den koning een geheel andere uitwerking dan men zou verwachten; want,

overtuigd van zijn eigen onschuld, ziet hij in de beschuldiging van den wicheelaar niets anders dan een door Kreon op touw gezette poging om hem van den troon te stooten; en als hij dat *Tiresias* heeft verweten, zegt deze:

»Ik ga, doch niet eer 't woord, waarom ik kwam, gesproken is. Uw macht bereikt mij niet, en 'k zeg u zonder vrees: de moordenaar van Laïus dien gij zoo lang reeds zoekt en dreigt met zware straf, die man is hier, in naam een vreemdeling, maar dra blijkt dat hij Thebaan van afkomst is. Niet tot zijn vreugd zal hij 't bemerken! Want van ziende blind, en arm van rijk, zal hij naar 't vreemd gewest zich voorwaarts sleepen, tastend met zijn staf, als 't is gebleken dat hij van zijn kroost èn vader is èn broeder, tevens zoon en echtvriend van zijn moeder, die de koets des vaders, dien hij moordde met hem deelt! Bepeins die woorden; blijkt het dat ik lieg, zeg dan dat mij de wichelkunst niets leert'.

In plaats van Oedipus te overtuigen sterken deze woorden hem meer en meer in zijn vermoeden dat alles een vooraf beraamd plan van Kreon is. En, als hij dezen dan ook in het derde gedeelte (bedrijf) op het plein voor het paleis aantreft, voegt hij hem toe:

»Gaaft gij mij niet den raad, of deedt ge 't wel, te zenden om dien trotschen wicheelaar?

Kreon.

Welzeker, en die raad berouwt mij niet.

Oedipus.

Hoe lang is 't wel geleëen, dat Laïus. . . .

Kreon.

Wat heeft gedaan? Ik vat niet wat gij meent.

Oedipus.

Gevalen is door snoode moordenaarshand?

Kreon.

Zeer langen tijd is sinds verstreken, vorst.

Oedipus.

Was toen *Tiresias* reeds wicheelaar?

Kreon.

Ja, even wijs en hooggevierd als thans.

Oedipus.

Gewaagde hij dan toen wel ooit van mij?

Kreon.

Ten minste niet als ik aanwezig was.

Oedipus.

Maar spoordet gij den moordenaar niet na.

Kreon.

Ja wel; maar tevergeefs, wij hoorden niets.

Oedipus.

Waarom hield toen de wijze man zijn mond?

Kreon.

Liefst zwijg ik over wat ik niet versta.

Oedipus.

Maar zeggen kunt ge 't geen u zelf betreft.

Kreon.

Wat? Zoo ik 't weet, dan loochen ik 't niet.

Oedipus.

Dat, zoo hij niet een afspraak had met u, hij mij niet van die wandaad had beticht!"

Kreon blijft kalm, toont duidelijk aan dat en waarom hij niet naar het koningschap streeft en zegt ten slotte:

»Wilt gij 't bewijs, vraag slechts te Pytho na, of 'k u de godspraak juist heb meegedeeld. En blijkt het, dat ik met den wicheelaar iets tegen u in 't schild voer, dood mij dan,

veroordeeld door mijn eigen stem, maar dicht
mij niet op los vermoeden misdaad toe!
't Is onrecht zonder grond een braven man
voor slecht te houden of een schurk voor goed".

Dat alles is intusschen olie in het vuur. Immers, blijkt Kreon onschuldig, en heeft Tiresias dus de waarheid gesproken, dan is Oedipus de moordenaar; en dat is volgens deze natuurlijk onmogelijk. Hij kan derhalve Kreon niet geloovent, en staat op het punt het doodvonnis over hem uit te spreken, als juist ter rechter tijd Iokaste verschijnt. Aan de vereenigde smeekingen van haar en van het koor gelukt het van den koning genade te verkrijgen voor Kreon, die daarop het tooneel verlaat.

Het nu volgende gesprek tusschen Oedipus en Iokaste is een der belangrijkste tooneelen van het drama. Op de meedeeling van den koning omtrent wat de wichelaar heeft verkondigd zegt zij:

»Laat alle zorg daarover varen, vriend,
en leer van mij dat alle wichelkunst
der menschen ijdel, niets dan onzin is!
Eens werd aan koning Laïus voorspeld,
'k zeg niet door Phoebus zelven — merk dit wel —
maar door zijn dienaars, dat zijn eigen zoon,
indien ik hem een schonk, hem dooden zou.
Hem hebben vreemde roovers, zooals 't heet,
eens aan een driesprong afgemaakt, en 't kind
was nauw drie dagen oud, of Laïus
liet met gebonden voeten 't arme wicht
neerleggen op het woest gebergte, en dus
heeft Phoebus noch den knaap tot moordenaar
gemaakt zijns vaders, noch ook Laïus
den dood doen vinden door zijn eigen zoon.
Zoo ijdel is, mijn vriend, der zieners taal!"

Op het hooren echter van het woord »driesprong" is Oedipus ontsteld, want hij herinnert zich dat hij zelf eenmaal aan een driesprong een oud man heeft gedood. Hij vorscht uit waar die driesprong lag, hoe lang geleden de moord werd gepleegd, hoe de koning er uitzag, hoe groot zijn gevolg was. En al de antwoorden van Iokaste laten bijkans geen twijfel meer over: de door Oedipus verslagene kan niemand anders zijn geweest dan Laïus. Er is echter nog een enkele schemering van hoop. Eén ooggetuige van den moord is nog over, een slaaf, die na de troonsbestijging van Oedipus verzocht heeft ver weg op het land het vee te mogen weiden. Dien man wil Oedipus zien, »wan"?, zegt hij:

»blijkt wat hij bericht
te strooken met uw woord, dan ben ik vrij.

Iokaste.

Wat is 't gewichtig woord dan, dat ik sprak?

Oedipus.

Ge zedet roovers hadden volgens hem
den koning afgemaakt. Noemt hij er nu
zooveel als vroeger, dan deed ik het niet;
— hoe toch kan één gelijk aan velen zijn? —
maar noemt hij éenen reiziger, dan is
het duidelijk dat ik de dader ben".

In groote spanning gaan de vorsten het paleis binnen.

Na het koorlied, dat het derde gedeelte van het vierde scheidt, keert Iokaste terug om een offerande te brengen op het altaar van Apollo, en dezen god om redding te smeeken en om licht.

Daar verschijnt op eens een bode uit Korinthe met een bericht dat deels smart, deels vreugde zal baren, want koning Polybus is gestorven en het volk wil Oedipus, als diens rechtmatigen erfgenaam, op den troon plaatsen. Nu blijkt voor Oedipus zonneklaar hoe weinig men aan Pytho's godspraak hechten moet, want:

»Zou ik niet
mijn vader dooden? Zie, hij is niet meer,
en de aarde dekt hem zonder dat mijn hand
een zwaard gevoerd heeft!"

Maar toch zal hij niet naar Korinthe gaan, want zijn moeder leeft nog altijd, en de vervulling van de eene helft van het orakel is dus nog steeds mogelijk. De Korinthiër evenwel wil hem geruststellen en deelt hem mee dat hij niet de werkelijke zoon is van Polybus, maar een kind indertijd door hem, den bode, op den Cithaeron van een herder van Laïus gekregen. Die herder, tevens de ooggetuige van den moord, zal uitsluitel kunnen geven, waar dit kind vandaan kwam.

Iokaste, voor wie nu de waarheid volkomen duidelijk is geworden, doet haar best Oedipus terug te houden van verdere nasporingen, maar deze zegt:

»Ik kan niet anders; klaarheid moet er zijn.

Iokaste.

Verneem, rampzaalge, nimmer wie gij zijt!

Oedipus.

Men brenge op staanden voet den herder hier! —
Laat haar zich troosten met haar rijk geslacht!

Iokaste.

Wee! ongelukkige!... 't Is 't laatste woord
dat ik u toespreek... nooit een ander meer!"

En met dezen wanhoopskreet snelt de ongelukkige moeder en vrouw in het paleis. Oedipus echter, die de reden van haar wanhoop verkeerd begrijpt, roept uit:

»Er kome van, wat wil; mijn oorsprong zal
en moet ik kennen, hoe verachtelijk die ook zij!
Zij schaamt, hoovaardig als de vrouwen zijn,
misschien zich over mijn onedel bloed! —
Ik ben een zoon van Tyche ¹⁾; hoe zou zij
mij schande brengen, die mij gunstig is?"

Maar aan deze overmoedige stemming wordt een einde gemaakt door de komst van den ouden herder, die wel, ofschoon herkend door den bode uit Korinthe, eerst nog ontwijkende antwoorden tracht te geven, maar ten slotte gedwongen de bekentenis aflegt, dat Oedipus de zoon is van Laïus en Iokaste. De koning, die met groote zelfbeheersching het verhoor heeft geleid, barst eindelijk los met de woorden:

»Wee! Wee! Zoo komt dan alles, alles uit! —
O zoon, moge ik voor 't laatst uw stralen zien,
Ik die het licht zag, van wie 't niet mocht zijn ²⁾,
die 't bloed vergoot van wien het niet mocht zijn,
die omgang had met wie het niet mocht zijn!"

In het paleis, dus niet voor de oogen der toeschouwers, heeft Iokaste zich opgehangen, en steekt Oedipus zich de oogen uit. Een dienaar doet het verhaal hiervan aan het koor, en daarna komt Oedipus, blind, half leunend op zijn bedienden, terug. Hij gaat in ballingschap, na zich voor Kreon, die hem welwillend te gemoet komt, te hebben vernederd, en na afscheid te hebben genomen van zijn nog zeer jonge kinderen, terwijl het koor de tragedie besluit met een kort gezang, waarin het aantoonst dat men niemand gelukkig moet noemen vóór zijn dood.

* * *

ARISTOTELES, de oudste tooneelcriticus dien wij kennen, beschouwde dit stuk als het model van een tragedie. Telkens en telkens komt hij erop terug en ontleent hij er voorbeelden aan in zijn verhandeling over de eischen, waaraan een goed drama behoort te voldoen. Geen ander stuk beantwoordt beter aan zijn bekend voorschrift: »alle deelen van de handeling moeten zóó geordend zijn dat men geen enkel daarvan zou kunnen verplaatsen of weglaten zonder het geheel uit zijn verband te rukken".

¹⁾ De Fortuin.

²⁾ Het orakel had namelijk Laïus den omgang met zijn vrouw verboden, maar hij overtrad in dronkenschap dat verbod.

De drie onvermijdelijke eenheden, waarbij na Aristoteles ¹⁾ eeuwen lang alle voorstanders van de klassieke plachten te zweren, de eenheid van *plaats*, van *tijd* en van *handeling* zijn in *Koning Oedipus*, zooals van zelf spreekt ²⁾, in het oog gehouden.

De noodzakelijke bestanddeelen van de handeling zijn volgens Aristoteles: de *plotselinge ommekeer* in den toestand, de *erkenning*, d. w. z. de overgang van niet weten tot weten, en de *tragische gebeurtenis*. Van het laatste hoeft hij natuurlijk geen voorbeeld aan te halen, zonder dat zou een tragedie er geene zijn. Als voorbeeld van »erkenning» weet hij uit geen treurspel een schooner bij te brengen dan het onderhoud tusschen Oedipus en Iokaste. En als voorbeeld van »plotselinge ommekeer» citeert hij de komst van den Korinthiër, die, terwijl hij Oedipus meent gerust te stellen ten opzichte van zijn moeder, juist het tegenovergestelde bewerkt door hem mee te deelen wie hij is.

Voorts eischt hij dat de held van een treurspel noch absoluut goed, noch absoluut slecht zij. Aan dien eisch beantwoordt Oedipus volkomen: hij is bezorgd voor het welzijn van zijn volk, hij is rechtvaardig, hij heeft lief; maar aan den anderen kant is hij trotsch, opvliegend, en kan geen tegenstand verdragen. Die fouten zijn de oorzaak van den moord van Laïus; die fouten komen ook telkens in de tragedie te voorschijn, de eerste vooral op het oogenblik dat Iokaste vol wanhoop van hem weggaat en hij alleen nog op de fortuin vertrouwt, de beide andere voornaamlijk tegenover Tiresias en Kreon.

En terwijl hij verder beweert dat alles, wat het menschlijk gevoel zou kunnen kwetsen, behoort geplaatst te worden *buiten* het treurspel, zooals bijvoorbeeld de moord van Laïus en het huwelijk van Oedipus met zijn moeder, ook hiertegen wordt niet in *Koning Oedipus* gezondigd.

Het is niet te verwonderen dat de *Comédie Française*, de klassieke schouwburg bij uitnemendheid, ertoe overging dit naar Aristoteles' oordeel zoo voortreffelijk stuk in haar repertoire op te nemen. Het was vertaald door JULES LACROIX. Den 8^{en} September 1858 had de eerste vertooring plaats. Een bevoegd beoordeelaar, die deze bijwoonde, gaf zijn toen opgedanen indruk na jaren als volgt weer: »Ce fut une belle soirée, sans rien de plus. Admiration et respect dans le public lettré, une impression générale pénible. L'inceste toujours présent, toujours remis sous les yeux, répugnait aux femmes». Maar tevens voegt hij eraan toe: »La Comédie n'avait plus, ou n'avait pas encore de tragédiens. Il y eut des efforts louables et des bonnes volontés desservies par des qualités physiques insuffisantes». De mise en scène liet ook te wenschen over. Na vijftien voorstellingen met een gemiddelde opbrengst van 1600 francs per avond verdween het stuk van het affiche om drie en twintig jaar later weder te worden opgevat, in dezelfde vertaling, maar natuurlijk met een geheel andere bezetting. Emile Perrin, de toenmalige administrateur van de Comédie had goed gezien. Het publiek was anders geworden; het was nu geen mode meer zich te ergeren aan de zoogenaamde onkieschheden van *Oedipe Roi*, men had er wel andere op de planken geslikt. Met MOUNET-SULLY in de titelrol had het stuk een daverend succès; de gemiddelde opbrengst bedroeg 4000 francs, en de plaats op het repertoire is voor goed heroverd. Telkens wordt het weer voor den dag gehaald, o. a. nog dezen zomer. Zeer merkwaardig was ook de voorstelling van het stuk, die ter gelegenheid van de feesten, in 1888 in het Zuiden van Frankrijk gevierd, plaats had in den romeinschen schouwburg te Orange. »La représentation eut un succès immense et laissera un souvenir inoubliable à tous les spectateurs», schreef SARCEY in *le Temps*.

Gelukkig is het voor den roem van Sophocles dat Emile

Perrin de proef heeft durven wagen; want daargelaten de halfbakken vertooring van 1858, die niets bewees, was het oordeel van bevoegde beoordeelaars over de mogelijkheid van een succès zeer uiteenlopend. NAPOLEON I beweerde »Il ne serait point applaudi, mais il saisirait, il ferait repandre des larmes», en J. J. ROUSSEAU zeide: »Nul doute que la plus belle tragédie de Sophocle, traduite fidèlement, ne tomba à plat sur notre théâtre». Zijn profetie is niet uitgekomen.

Nemen we nu het oordeel van twee anderen, na de gelukkige reprise van 1881 uitgesproken.

JULES LEMAITRE, de bekende criticus van het *Journal des Débats*, een scepticus, dien niemand zal beschuldigen van overmatigen eerbied jegens de volgens anderen nooit genoeg te prijzen klassieken, heeft onlangs in zijn *Impressions de théâtre*, 3e série, 1889, een opstel over deze reprise geschreven. Hij begint met de bekentenis »c'est une joie, et aussi un attendrissement, de se sentir encore, à travers vingt-trois siècles écoulés, en communion avec les plus chers et les plus respectés de nos ancêtres intellectuels». Maar na »ses plaisirs» deelt hij aan zijn lezers ook »ses doutes et ses embarras» mede, en blijkt dan zeer veeleischend te zijn tegenover de oude sage, waarop de tragedie berust. Hij ziet in de donnée van het stuk enkel een »conte à dormir debout, une matière invraisemblable jusqu'à la plus naïve extravagance». Hij gelooft dat geen enkel drama, noch uit de oudheid, noch uit den nieuweren tijd, ja zelfs dat geen enkele vaudeville, geen enkele klucht »repose sur un aussi énorme postulat que l'*Oedipe Roi*». Want al wil hij desnoods de mogelijkheid toegeven, dat men zou hebben verzuimd een onderzoek in te stellen naar aanleiding van van den moord van Laïus, en dat Oedipus en Iokaste, zoolang zij getrouwd zijn, nooit een woord zouden hebben gewisseld over den vroegeren koning, dan gelooft hij toch nog dat de geschiedenis van een man, die zonder het te weten, zijn vader doodt en zijn moeder trouwt, »sur un million de chances n'en a pas une de se reproduire», en dat dien tengevolge elke toeschouwer het al te zeer voor onmogelijk houdt dat hem zoo iets overkomt, om er belang in te kunnen stellen. En ten slotte merkt hij op dat hetgeen Oedipus overkomt hem is voorspeld geworden; dat hij dus op zijn hoede had moeten zijn; en »puisqu'il craignait si fort de tuer son père et d'épouser sa mère, la première précaution qu'il avait à prendre, semble-t-il, c'était de ne jamais tuer personne, sauf des gens de son âge ou à peu près, et de ne jamais se marier, sinon avec une très jeune fille, et dont il aurait vu l'acte de naissance». In de legende van Oedipus ziet hij dus niets anders dan »une sorte de conte philosophique populaire», opzettelijk uitgedacht tot steun van het axioma: »quoi qu'on fasse, on ne saurait échapper à sa destinée»; en hij beklagt zich erover dat een dichter een eigenlijk gezegd symbolisch verhaal gegoten heeft in den vorm van een tooneelstuk, »car alors ou le conte, traduit par des personnes réels, me semblera absurde, ou je ne pourrai plus croire au drame, attendu qu'un conte et un drame, cela fait deux».

Vrijwel lijnrecht daartegenover staat het oordeel van GUSTAVE LARROUMET, die in de *Revue bleue*, 1890, zich als volgt uitlaat: »entre toutes les pièces du théâtre antique, comme aussi du théâtre chez tous les peuples, je doute qu'il n'y ait aucune qui produise un effet aussi puissant qu'*Oedipe Roi* sur les diverses catégories de lecteurs et de spectateurs. C'est vraiment la pièce universelle, accessible à tous, lettrés ou ignorants, et la plus capable de produire cette communication particulière qui, dans une salle de spectacle où sont représentées toutes les différences de condition sociale et de culture intellectuelle, confond les esprits et les coeurs pour en former un seul être, animé pendant quelques heures des mêmes sentiments». En dan iets verder: »Pour ma part, dans mes souvenirs du Théâtre Français, je ne retrouve aucune impression com-

¹⁾ Dat Aristoteles zelf den eisch der drie eenheden zou hebben gesteld is in den laatsten tijd, misschien te recht, in twijfel getrokken.

²⁾ In de grieksche tragedies geschiedt dit steeds.

parable à celle que j'éprouvai, le rideau se levant sur *Oedipe Roi*, à la vue de la place publique de Thèbes, présentant d'un côté le palais d'Oedipe, soutenu par des colonnes doriques, au fût peint en rouge jusqu'à mi-hauteur, de l'autre le temple d'Apollon Lycien et la statue du dieu, au fond les deux temples de Pallas 1). Viellards, femmes 2) et enfants, prosternés devant le palais et tenant des rameaux d'olivier lentement élevés et abaissés, formaient des groupes dont l'ajustement aux couleurs éclatantes ou sourdes rappelait les vases peints et dont la disposition harmonieuse était inspirée par les bas-reliefs antiques. Sur les marches du palais se tenaient des soldats 3) à la tunique sombre, aux armes bruniées, contrastant avec les étoffes brodées et les cuirasses étincelantes des chefs. Au dessus de la scène, un ciel bas et cuivré, aux nuages lourds, un ciel de peste. Pour achever l'impression et saisir l'oreille en même temps que les yeux, avant que ne fussent entendus des vers pour lesquels l'interprète principal avait voulu et imposé une diction fortement rythmée, qui reportait l'esprit vers les temps lointains où la tragédie était une partie d'un culte et reproduisait la solennité lente d'une cérémonie religieuse, une musique de scène précédait, comme en 1858, les grandes scènes dialoguées et accompagnait les chœurs".

* * *

Zooals we dus hebben gezien, zijn en Aristoteles en Gustave Larroumet groote bewonderaars van de tragedie, terwijl Jules Lemaître daarentegen beweert dat de donnée van het stuk ons geen belang kan inboezemen, en wel om vijf redenen:

1°. de oude legende is een »conte à dormir debout, une matière invraisemblable";

2°. het is hoogstonswaarschijnlijk dat geen onderzoek zou zijn ingesteld naar den moord van Laïus;

3°. het is hoogstonswaarschijnlijk dat Oedipus en Iokaste nooit over den vroegeren koning zouden hebben gesproken;

4°. Oedipus had, ware hij voorzichtiger geweest, alle rampen kunnen voorkomen;

5°. de lotgevallen van Oedipus zijn buitengewoon exceptioneel, niemand behoeft te vreezen dat hem zoo iets zal overkomen.

Laten wij nu nagaan in hoeverre deze objecties steekhoudend zijn.

Bij het beoordeelen van de waarde der Oedipus-legende als onderwerp van een tragedie moet men zich natuurlijk niet op het standpunt stellen van de oude Grieken; want, men kan er zeker van zijn, verreweg de overgrootste meerderheid van dezen twijfelde er geen oogenblik aan of Oedipus had geleefd en geleden juist zooals de sage het meedeelt. Voor hen was de inhoud der tragedie even belangrijk, even waar, even heilig, als voor de toeschouwers in de middeleeuwen de inhoud der mysteriespelen.

De vraag voor ons van gewicht is deze: boezemt de inhoud ons belang in? En dan gaat het niet aan zich van het beantwoorden dier vraag af te maken met de phrase: »c'est un conte à dormir debout". Immers, wat doet het er toe of het orakel in die legende een groote rol speelt of heeft gespeeld? Wat doet het er toe of Laïus, liever dan dit aan een slaaf op te dragen, zelf zijn eigen kind had moeten dooden? Wat doet het er toe of Oedipus op een wonderlijke manier koning van Thebe is geworden?

1) De tempels van Pallas en van Apollo zullen bij de vertooning te Utrecht niet zichtbaar zijn. Ze staan in geen verband met de handeling en zouden op het toch al niet groote tooneel te veel plaats innemen.

2) Dat er vrouwen onder de smeekelingen zouden moeten zijn, ontken ik. Bij dergelijke processies bleven de vrouwen in Griekenland thuis.

3) Dit militair vertoon kan op het groote tooneel van het *Théâtre Français* best geschieden. De kleine ruimte op dat te Utrecht maakt het daar onmogelijk, en m. i. zonder schade voor den indruk.

Dat alles laat mij koud, en, ik ben er heilig van overtuigd, ook de meeste toeschouwers. Als we die dingen voor onze oogen zagen gebeuren, ja, dan was het wat anders. Maar nu zijn ze al gebeurd. Oedipus is als kind gespaard, is koning, heeft zonder het te weten zijn vader gedood en zijn moeder gehuwd. De vraag is nu maar of zijn handelingen, die uit die praemissen voortvloeien *menschlijk* zijn of niet. Zijn ze dat wèl, dan is de toeschouwer, mits hij niet hyper-sceptisch is, tevreden en voelt hij mee. De meest alle-daagsche praemissen kunnen een stuk niet redden als er geen werkelijk leven in zit, en omgekeerd worden gemoedstoestanden en handelingen, die wij, menschen, kunnen *begrijpen* en *meeleven*, niet onnatuurlijk, al vloeien ze voort uit een verleden, dat ons misschien eenigszins zonderling voorkomt.

»Het is hoogstonswaarschijnlijk", zegt Jules Lemaître. »dat geen onderzoek zou zijn ingesteld naar den moord van Laïus". Zou hij, als hij het stuk nog eens goed overlas en er eens kalmpjes over nadacht, dat blijven beweren? Ik betwijfel het. Wat toch lezen we in de tragedie?

»Oedipus.

Viel Laïus te huis, of op het land,
of in een vreemd gewest door dezen moord?

Kreon.

Hij ging naar Delphi, zei hij, om den god
daar iets te vragen, maar kwam niet terug.

Oedipus.

En heeft geen reisgenoot dan iets verhaald,
wat tot de ontdekking van de daders leidt?

Kreon.

Ze vielen met hem; één slechts, die ontkwam,
wist niets met zekerheid dan ééne zaak.

Oedipus.

Wat dan? Men hebbe slechts een klein begin,
een schemering van hoop, licht vindt men meer!

Kreon.

Hij zeide dat een bende roofgespuis,
niet ééne hand de reizigers versloeg.

Oedipus.

Hoe had een roover zulk een daad gewaagd,
wanneer hij niet van hier was omgekocht?

Kreon.

Zoo scheen 't, maar onder 't leed, dat toen ons trof,
trad niemand op als wreker van de doôn.

Oedipus.

Welk leed belette na des konings dood
het onderzoek dier roekelooze daad?

Kreon.

Toen dwong de Sphinx ons 't oog te wenden van
die duistere dingen naar wat voor ons lag".

En Oedipus vraagt in een later gesprek met Kreon:

»Maar spoordet gij den moordenaar niet na?

Kreon.

Ja wel; maar tevergeefs; wij hoorden niets".

Wij zien dus dat wel degelijk Kreon, die na den dood van Laïus als regent optrad, begonnen is met den eenig overgeblevene te ondervragen. Hij vernam echter niets anders dan dat een *bende* roofgespuis den koning had overvallen; en nemen we voor het oogenblik eens aan dat Kreon het signalement van die roovers heeft gevraagd, dan zal de overgeblevene wel niet erg duidelijk zijn geweest in zijn aanwijzingen; vooral daar hij van *meer dan één* roover had gesproken alleen om zijn eigen op de vlucht gaan te verontschuldigen; hij wist namelijk zeer goed dat het er maar één was, want, toen hij in den nieuwen koning Oedipus den moordenaar van Laïus had herkend, verzocht hij Iokaste dringend

»het vee te mogen weiden op het land
om zoo ver mogelijk van de stad te zijn".

Wat had dus Kreon daarop moeten doen? Als ik even luchthartig en flauw over de zaak wilde praten als Lemaître, dan zou ik kunnen vragen, of hij soms telegraphische berichten had moeten zenden aan de politie-commissarissen in alle grieksche steden om eventueel zich vertoonende rooversbenden uit te leveren. Neen, het was hier niet te doen om het genezen van een ramp, maar alleen om het straffen van roovers, en waarlijk die waren in die dagen in Griekenland geen zeldzaamheid. Voegt men nu daaraan toe, dat de moord van den koning bijna op den voet werd gevolgd door het verschijnen van de Sphinx, dan kan het toch allerminst verwondering baren dat het opsporen van de moordenaars in het vergeetboek is geraakt.

Lemaître's derde verwijt, de onwaarschijnlijkheid dat Oedipus en Iokaste nooit vroeger over Laius zouden hebben gesproken, is al haast zoo oud als de tragedie zelf. De Grieken waren daar reeds over gevallen. En, al zou ik ter verdediging van Sophocles kunnen aanvoeren dat het voor een vrouw niet aangenaam is haar tweeden man mee te deelen hoe haar eerste man, op bevel van de godheid, geen omgang met haar hebben mocht, hoe die dat bevel eenmaal in dronkenschap had overtreden, en hoe zij toen, uit vrees, het zóó verwekte kind hadden laten ombrengen; al zou het dus eigenlijk van zelf spreken, dat ze niet dan door den nood gedwongen hem dat alles vertelde, ik geloof dat een dergelijke verdediging wat te veel op een sophisme zou lijken. Ik stem dus toe dat dit een eenigszins zwak punt is; maar Sarcey zegt zeer te recht: »il faut accepter, sans y regarder de trop près, les points de départ que nous offrent les poètes dramatiques, sous peine de paralyser leur invention. C'est au poète à masquer de son mieux les invraisemblances dont il a besoin et à faire en sorte que le spectateur ne songe pas à la chicaner ou n'y songe qu'après la représentation". Welnu, het oogenblik waarop Iokaste Oedipus vertelt, wat hij dan in gewone gevallen al lang zou hebben vernomen, is zoo juist gekozen, dat, ik ben ervan overtuigd, en tijdens dit verhaal, en dadelijk daarna het geen enkelen toeschouwer zal opvallen dat Oedipus dit nu pas voor het eerst hoort. Natuurlijk beweer ik dit in de veronderstelling dat de rollen goed worden gespeeld, want zonder dat spreekt het van zelf dat van meelevens, van meegevoelens, van voorwaarschijnlijk aannemen wat eigenlijk onwaarschijnlijk is, geen sprake kan wezen.

Wat de bewering betreft, dat Oedipus, als hij niet zoo onvoorzichtig was geweest, alle hem overkomen rampen had kunnen vermijden, die grenst werkelijk aan het kluchtige. Ten eerste hoeft men niet eens heel aandachtig het stuk te lezen om te weten dat Oedipus tot tijdens de komst van den bode uit Korinthe heilig overtuigd is de vleeschlijke zoon te zijn van Polybus en diens vrouw. Hij zegt immers tegen Iokaste:

»Zoon van Korinthe's koning, Polybus,
bij Merope uit Doris, was uw man
ginds de eerste burger van den staat, totdat
er iets gebeurde, dat, hoe vreemd het scheen,
toch niet zoo veel becomm'ring waardig bleek.
Eens aan een maaltijd hoont in dronkenschap
men mij als Polybus gewaanden zoon.
Hoezeer gegriefd, bedwong ik toen mijn drift,
maar, 's andren daags tot Polybus gegaan
en tot mijn moeder, vroeglijk rekenschap.
Zij noemden 't lastertaal en toerden zeer
op mijn beschimper. Wel stond mij dat aan,
maar toch liet mij het smaadtijk woord geen rust,
en buiten weten van mijn ouders ging
ik op naar Pytho, waar geen antwoord mij
ten deel viel op mijn vraag, maar 't gruwelijkst
en aakligst leed door Phoebus werd voorspeld.
Ik zou mijn moeder huwen en een kroost
verwekken ijzingwekkend om te zien,
en 'k zou mijns eigen vaders moordnaar zijn!

Die taal vernemend, keerde ik niet terug,
maar vlood Korinthe en, naar der sterren loop
mij richtend, zocht ik eene schuilplaats, waar
ik nooit die gruwelen vervuld zou zien".

En als later bovenbedoelde bode uit Korinthe heeft meegedeeld dat Polybus is overleden, roept Oedipus, wiens vertrouwen op orakels en vogelwichelarijen door wat er vlak is voorafgegaan wel eenigszins geschokt is, uit:

»Welk sterv'ling zal dan langer nog, o vrouw,
aan Pytho's godspraak of aan 't schor gekras
der vogelen iets hechten? Zou ik niet
mijn vader dooden? Zie, hij is niet meer,
en de aarde dekt hem, zonder dat mijn hand
een zwaard gevoerd heeft, — zoo hij niet misschien
uit wensch naar mij verkwijnde, en dit de zin
der godspraak was; hoe 't zij hij nam haar mee
naar Hades woning als een ijdel woord!"

We zien dus dit: Oedipus gaat, zoodra hij twijfel koestert omtrent zijn ware geboorte, naar het orakel; dit antwoordt hem, volgens gewoonte en plicht van elk fatsoenlijk orakel, niet duidelijk, maar zóó dat Oedipus er door van de wijs raakt. Voorzichtigheidshalve keert hij dus niet naar Korinthe terug; ja meer nog, als hij jaren daarna tot koning van Korinthe wordt verkozen, weigert hij daarheen te gaan; immers, als de bode gezegd heeft:

»Juist daarom kwam ik hier, opdat gij thuis
gekomen, eens aan mij zoudt denken, Vorst!"

roept hij vast besloten uit:

»Maar nooit ziet mij mijn moeder meer terug".

En wat eischt nu Lemaître van Oedipus? Eerstens dat hij nooit iemand had gedood tenzij die iemand even oud als of jonger dan hij zelf was. Naef niet waar? Net alsof Lemaître niet heel goed wist, dat men niet in koelen bloede een ander doodt. Verbeeld u, dat bij het uitbreken van een oorlog, — wat in die dagen toch waarlijk nog al eens placht te gebeuren, — Oedipus stil thuis was gebleven, omdat onder de vijanden wel eens zijn vleeschlijke vader wezen kon! Tweedens verlangt hij dat hij nooit was getrouwd tenzij met een heel jong meisje, wier geboorte-acte hij had gezien. Geestig! Erg geestig! Le vrai esprit gaulois! Mijn hart was goed om hier niets meer aan toe te voegen, maar voor wie onder mijn lezers misschien even sceptisch mochten zijn als Lemaître, wil ik enkel nog dit zeggen: Iokaste heeft geen kinderen gehad, behalve dan dat eene, dat als dood wordt beschouwd en welks geboorte natuurlijk zooveel mogelijk geheim gehouden is, zoodat men in Thebe het er voor hield dat hun echt steeds kinderloos was gebleven. Hoe kon nu Oedipus, die niet anders denkt dan dat hij een zoon is van den korinthischen koning, gevaar zien in een huwlijk met die vrouw uit een heel ander land?

Maar basta over dergelijke kwajongens-opmerkingen! Liever wijd ik nog een paar woorden aan zijn laatste bezwaar: »de lotgevallen van Oedipus zijn buitengewoon exceptioneel, niemand behoeft te vreezen dat hem zoo iets zal overkomen".

Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn te zeggen: »daar is wel iets van aan". Maar mag ik dan eens vragen of niet precies hetzelfde gezegd kan worden van Hamlet, van Macbeth, van koning Lear? Leven we soms met die tragische personen niet mee, omdat, als we bijvoorbeeld nooit een oom hebben gehad, die onzen vader niet kan hebben vermoord? Of omdat we niet getrouwd zijn en onze vrouw ons dus niet kan aansporen aan de taal der heksen, — die ook niet tot onze dagelijksche conversatie behooren, — geloof te slaan? Of omdat we niet twee valsche ondankbare dochters hebben en een oprechte liefhebbende dito?... Het zou er mooi uitzien met het tooneel, als we alleen iets konden voelen voor menschen, wier lotgevallen ook ons wel eens konden overkomen! Geen

man onder de toeschouwers zou meer iets kunnen voelen voor een ongelukkige vrouw op het tooneel, en geen vrouw voor een man!

Zoo heb ik dan nu, in mijn oogen althans, alle bedenkingen van den franschen criticus weerlegd of geneutraliseerd. Zelf nog meer tot aanprijzing van de tragedie zeggen wil ik niet. Ik ben niet onbevooroordeeld. En bovendien, ik vlei me dat het bovenstaande mijn lezers wel den indruk zal hebben gegeven, dat het stuk de kennismaking ruim waard is.

* * *

Nu ten slotte nog een en ander over de wijze waarop de tragedie te Utrecht zal worden vertoond, welke vertooring in April 1891 zal plaats hebben.

Menigeen, die geheel buiten de zaak stond, haalde, als ik met hem erover sprak, bijna onmerkbaar de schouders op of lachte heel eventjes met een haast niet te onderscheiden ironisch tintje; wij, welopgevoede menschen, doen dat namelijk liever, en het is ook veel beleefder, dan dat we elkaar zeggen wat ons van elkaar vreemd of dwaas toeschijnt. En de gewoonte van met zulke lieve menschen om te gaan heeft me dan ook geleerd wat dat schouderophalen en dat lachen in dit geval in gewone taal overgebracht beteekent; namelijk of: »denken die jongelui nu heusch dat ze zoo'n zwaar stuk spelen kunnen?», of: »hebben ze om dat voor te bereiden nu zooveel tijd noodig?» — Ik zal trachten beide vragen te beantwoorden.

Gesteld eens dat diezelfde studenten bij mij waren gekomen met het plan om bijvoorbeeld een stuk van Shakespeare te spelen, dan zou ik hun dat even sterk hebben afgeraden, als ik hun nu het vertoonen van *Koning Oedipus* aanried.

In deze tragedie namelijk, — gelijk trouwens in verreweg de meeste treurspelen der ouden, — komt het meer aan op juist *zeggen* dan op wat men pleegt *spel* te noemen. Niet dat den erin optredenden personen hartstocht ontbreekt, maar zij uiten dien meer door den toon hunner woorden, dan door zichtbare handelingen. Een stuk van Sophocles zal voorgelezen door iemand, die op zijn stoel is gezeten, reeds veel indruk maken; een meer moderne tragedie niet.

Daarom acht ik het mogelijk en waarschijnlijk dat de jongelui zich bij een ijverige studie, — en aan ijver ontbreekt het hun niet, — de vereischte zeggingskunst zullen eigen maken en leeren zullen hoe het best door gebaar en stand hun woorden te steunen.

Van zelf spreekt het intusschen, dat zoo iets veel tijd vordert, want elke toon, elke stembuiging, elke beweging moet worden bestudeerd, niets mag aan het toeval worden overgelaten, de spelers moeten geheel meester zijn over hun stem en hun spieren.

Verder vergete men ook niet hoeveel moeite aan het instudeeren van de koren moet worden besteed. In het *Théâtre Français* werden deze niet gezongen maar gereciteerd door twee jonge meisjes. Bij de utrechtische vertooring zullen ze *unisono* op het tooneel worden gezongen door de veertien leden van het koor en hun aanvoerder, slechts kleine stukken ervan zal de laatste *solo* zingen. De muziek daarvoor is gecomponeerd door Jhr. Mr. J. C. M. VAN RIEMSDIJK, die tevens zoo welwillend is geweest zich met de leiding der repetities van het koor te belasten.

Zijn de vijftien zangers eenmaal text en muziek meester dan begint voor hen een tweede taak, het leeren meelevens in de handeling; want, behalve het allereerste gedeelte, zijn zij gedurende het geheele stuk op het tooneel, en ze mogen er dus niet bijstaan als raakte hetgeen er voorvalt hun in het geheel niet.

Daarmee en met het zoogenaamde samenspel kan pas worden begonnen als de muziek bij de zangers en de rollen bij de spelers er wat men noemt *in* zit. Ieder zal dus, dunkt mij, nu wel begrijpen dat een zoo veelom-

vattend werk niet maar in een week of wat kan worden tot stand gebracht.

Hulp en steun ontvangen de jongelui, zooals ik boven zei, van veel kanten; het is nu maar te hopen dat zij ook de belangstelling zullen ondervinden van de buitenwereld. Immers het decoratief wordt voor hun rekening gemaakt, evenzoo de costumes en andere accessoires; en wel hebben ze gezorgd dat er een waarborgfonds is, maar het is de plicht van ieder, die niet alleen beweert belang te stellen in het tooneel maar dit ook werkelijk doet, de voorstelling te gaan bijwonen ¹⁾. Een talrijke opkomst loone hen voor de ontzaglijke moeite, die zij zich getroosten. En al weet men vooruit dat men geen artisten van beroep te zien krijgt, de voorstelling zal alles saamgenomen ongetwijfeld het bijwonen wel waard zijn. Men zal zien wat een antieke tragedie is, welke kracht en schoonheid erin schuilt; en als de jongelui door hun spel slechts dit verkrijgen, dat men zich een denkbeeld kan vormen van den overweldigenden indruk, die het treurspel, *volmaakt* vertoond, zou te weeg brengen, dan is hun hoofddoel bereikt. En wie weet, misschien bereiken ze nog wel iets meer.

M. B. MENDES DA COSTA.

Amsterdam, November 1890.

¹⁾ Inteeckenlijsten zullen tijdig circuleeren.

CORRESPONDENTIE.

Een onzer lezers vraagt ons of de namen nog niet zijn bekend gemaakt van de leden der Jury in zake de prijsvraag, uitgeschreven door de »Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten».

Ons antwoord luidt: »voor zoo ver wij weten, niet; en wij vertrouwen dat ons, die het program van de prijsvraag in ons eerste nummer opnamen, wel terstond het bericht van de samenstelling der Jury zal worden gezonden».

M. B. M. d. C.

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandse Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

VERSCHEENEN:

C. P. T. BIGOT

DOOR

Willem van Leer.

Prijs f 0.30.

Uitgave ABRAHAMSON & Co., Amsterdam.

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 6.

20 DECEMBER 1890.

XXe JAARGANG.

I N H O U D :

Officieel gedeelte: Bericht. — Het Ned. Tooneelverbond bij de uitvaart van Z. M. Koning Willem III. — Uit onze Afdelingen. Niet Officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Het Leidsche Studententoneel. — De Kleine Lord. — Tooneeltaal. — Een Ontboezeming. — Boekaankondigingen. — Pot-pourri. — Nieuwe uitgaven.

KONINKLIJK PALEIS 'T LOO,
30 November 1890.

*Aan
Heeren Hoofdbestuurders van
het Nederlandsch Tooneelverbond.*

Ingevolge de bevelen van Hare Majesteit de Koningin-Regentes, heeft de Adjutant van dienst bij Hoogstdezelve de eer, aan H. H. Hoofdbestuurders van het Nederlandsch Tooneelverbond, Harer Majesteits dankbetuiging over te brengen voor de waardeerende gevoelens van deelneming, door Bestuurders aan Hare Majesteit aangeboden, bij het groote door Hoogstdezelve en Koningin Wilhelmina geleden verlies.

*De Adjutant voornoemd,
(w. g.) J. A. RÖELL.*

Ook de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool ontving namens H. M. de Koningin-Regentes een schrijven van Jhr. J. A. Röell, als dankbetuiging voor het adres van rouwbeklag door deze Commissie aan H. M. de Koningin-Weduwe gezonden.

Officieel Gedeelte.

B E R I C H T.

L. S.

Men wordt verzocht brieven, bestemd voor het Hoofdbestuur of voor de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool tusschen 20 DEC. en 4 JANUARI a. s. te zenden aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, Jonas Daniel Meijerplein 13, AMSTERDAM.

Amst., *De Algemeene Secretaris,*
15 Dec. 1890. C. I. VINKESTEIJN.

**Het Ned. Tooneelverbond bij de uitvaart van
Z. M. Koning Willem III.**

Namens het Hoofdbestuur werd een krans op de lijkbaar des Konings gelegd.

Het Hoofdbestuur had de eer zich bij de begrafenis des Konings door twee zijner leden te laten vertegenwoordigen.

Op den dag van de uitvaart van haar hoogen Beschermer was de Tooneelschool gesloten.

In antwoord op het adres van rouwbeklag, door het Hoofdbestuur aan H. M. de Koningin-Regentes gezonden, is het volgende schrijven ontvangen:

UIT ONZE AFDEELINGEN.

DELFT. — Op de vergadering der Afdeling Delft van 11 Dec. j.l. bracht de Heer Mr. C. F. A. Milders verslag uit van het verhandelde op de laatste Algemeene Vergadering. De rekening en verantwoording van den Penningmeester werden nagezien en goedgekeurd. In plaats van de H.H. Dr. C. I. Vinkesteyn en P. H. Maas Geesteranus, die wegens hun vertrek naar elders voor hun bestuurslidmaatschap bedankt hadden, werden tot leden van het Bestuur gekozen de H.H. G. J. van de Well en J. A. Kalf; de H.H. J. Post van der Burg en Mr. C. F. A. Milders, die aan de beurt

van aftreding waren, werden herkozen. Ten slotte werd op voorstel van het Bestuur besloten in den loop van dezen winter een kunstavond voor de leden en hunne Dames te organiseren.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Salon des Variétés.

Op 1 December j.l. herdacht de Heer C. P. T. BIGOT den dag, waarop hij vóór dertig jaar zijne loopbaan als tooneelspeler begon. Ook al had WILLEM VAN LEER zijn aardig boekje *) niet geschreven, de Salon des Variétés ware, als nu, te klein gebleken om de menigte te bevatten, opgekomen ten einde hulde te brengen aan een geliefd acteur. Verdienste hulde; want de Hr. Bigot is een der bevoorrechten, die zeker publiek altijd in goeden luim kunnen houden of brengen; wier verschijning alleen een glans van »pret zullen hebben» op de gezichten brengt en wier spreken doet lachen. Maar ook in ander en beter opzicht heeft hij *verve*, — wat van een bedroefd klein getal tooneelspelers kan gezegd worden. Zoodra en zolang hij op het tooneel is, heeft het publiek oog noch oor voor anderen, en het ondervindt eene zekere teleurstelling, wanneer het geene aanleiding of gelegenheid vindt, hem eenige malen terug te roepen.

De tijdsomstandigheden waren er misschien niet vreemd aan, dat de feestviering een wat huiselijk karakter droeg: eene hartelijke toespraak van den Heer KREUKNIET, zeer vele en zeer fraaie geschenken van collega's en verwanten, tal van kransen, was wat de jubilaris ontving; een kort woord van dank, wat hij gaf. Publiek dronk bier en rookte sigaren — bij MOLIÈRE. *Tartuffe* ging over de planken van den Salon: alle eer is aan de planken geweest; geene werd aan het meesterstuk der *haute comédie* bewezen.

Daartoe behooren andere krachten, dan hier te werk waren. Naar het hoogste te streven, het stoutste aan te durven moge prijzenswaardig zijn, zeker verraadt het dikwijls weinig zelfkennis. Zoo hier: de geheele vertooning was eene doorgaande beleediging aan den geest van Molière. Hoe nu, waren deze stijfarmige, stijfbeenige, met mooie kleeren omhangen poppen Parijzenaars uit den tijd van den grooten koning? Kwamen dezen de woorden ook zoo onbeholpen uit den mond en gaf hunne wijze van spreken den indruk alsof zij, van wat zij zeiden, niets begrepen? Wat gemis aan gratie overal! Hoe los van elkander alle vertooners! Welk gezaag van maat en rijm! Hoe Thym's pittig Hollandsch zich wreekte op wie het zoo ongelukkig verhandelden: telkens en telkens vroeg de oplettende toeschouwer zich af, wat er toch wel in het oorspronkelijk mocht gestaan hebben, zoo geheel duister bleef hem de zin van het gesprokene.

Molière zelf zegt in zijn préface voor den *Tartuffe*, waarom hij twee geheele bedrijven gebruikt heeft ten einde het ten toonele komen van zijn scélérat voor te bereiden. Dat hij het gedaan heeft is een feit, waarmede bij de vertooning rekening moet gehouden worden. Iedereen weet, dat *Tartuffe* komen moet, iedereen verwacht hem en houdt zich op zijne komst gespitst. Het eerste en tweede bedrijf dienen dus vooral niet te vervelen en dat deden zij hier in de hoogste mate. Bijna nergens eenige wisseling in toon: Mevr. HUIJZERS wist *Madame Pernelle* niet van uitdrukingswijze te doen veranderen naarmate zij andere personen aansprak; toch ware dat het eenige middel geweest, om naar hare boetpredikatie te doen luisteren. De

*) Gaarne sluiten wij ons aan bij het oordeel van onzen mede-werker over deze levenschets. Zij bevat veel lezenswaardig, heeft op den omslag een goed gelijkend portret van den Hr. Bigot, is netjes uitgegeven bij ABRAHAMSON & Co., en de prijs is zeer matig (f 0.30).

DE REDACTIE.

Hr. BLASER is als *Orgon* er nog veel minder in geslaagd, onze belangstelling te wekken; wel maakte hij soms op gansch ongewenschte wijze den lachlust gaande. Beter kweet zich de Hr. VAN KUIJK van zijne taak: zijn *Cléante* was bescheiden en niet vervelender dan noodig was.

Hoewel Mevr. RÖSSING-SABLAIROLLES als *Dorine* de overige dames ver in de schaduw stelde, bijzonder Mej. BEUKERS (*Elmire*) en Mevr. POONS-VAN BIENE (*Marianne*), ware het toch wenschelijk geweest hare rol door eene andere te hebben doen vervullen.

En nu: kan van den Hr. BIGOT getuigd worden, dat hij *Tartuffe* belichaamd heeft, dat hij getypeerd heeft? Ware dat zoo, zou de geheele rol niet consequenter moeten gespeeld zijn? Verrieden uiterlijk als gebaar en spreken voldoende den faux dévot? Zoo als *Tartuffe* vertoond werd, zou hij in de werkelijkheid weinig slachtoffers gemaakt hebben: de man ware spoedig ontmaskerd geweest. Deze *Tartuffe* had iets van een *boeren*-bedrieger en die van Molière heeft het anderen te doen.

Non omnes omnia possumus. Dit is eene waarheid, even weinig nieuw als al het andere onder de zon: zij heeft in deze vertooning eene bevestiging te meer gevonden.

Curiosa:

Loyal (de Hr. PILGER) deurwaarderde het publiek zoo naar den zin, dat hij voor zijn rolletje werd teruggeroepen: de souffleur beijverde zich zoo, dat hij door acteurs als publiek tot zwijgen — ik meen tot minder luid spreken, werd aangemaand. Het eerste ware noodlottig geweest: de man droeg opperdaad de heele voorstelling.

2 Dec. '90.

A.

UIT DE MAASSTAD.

Frits Halma, vroeger officier in het N. I. leger, thans rijksontvanger aan een klein kantoor, wordt verontrust door tekorten, welke hij tot driemaal toe in zijn kas heeft geconstateerd. Weliswaar bedragen zij te zamen slechts een onaanzienlijke som, doch het kwelt hem zijn omgeving te moeten wantrouwen en bovendien, Halma moet met een klein traktement rondkomen, want zijn kapitaalje is versmolten aan de opleiding van zijn zoon tot artillerie-officier. Door zijn moeder van jongsaf verwend en vertroeteld, is deze tot een deugniet opgegroeid, die een leventje leidt van vroolijken Frans en telkens op nieuw om geld aanklopt, zonder acht te slaan op de bekrompen omstandigheden, waarin zijn ouders leven; voor Karel is, volgens de verblinde moeder, het beste niet te goed, terwijl aan zijn zusje Anna steeds wordt voorgehouden, dat de familie heel zuinig moet leven. De toeschouwer raadt spoedig wie de kleine diefstallen pleegde, het is Halma's vrouw, die ze beging om den gelddorst van haar zoon te stillen. Karel — onbekend met de wijze, waarop zijn moeder hem het geld verschafte — heeft beloofd het bij zijn volgend bezoek terug te brengen, doch in plaats daarvan vraagt hij meer. Zijn moeder weigert en deelt hem haar verschrikkelijke daad mede; Karel dringt aan, hij moet zevenhonderd gulden hebben om een speelschuld, een eereschuld af te doen, en wanneer ook Halma, die niets weet van de eereschuld door zijn zoon aangegaan, onverbiddelijk blijft verklaren het geld niet te kunnen geven, weet Karel zijn moeder over te halen hem de sleutels der brandkast toe te vertrouwen; hij zal het noodige er uit nemen om het over eenige dagen, als zijn oom teruggekeerd zal zijn en hem het bedrag zal hebben gegeven, al het gestolene er weer in te leggen. 's Avonds als Halma van huis is, sluipt Karel het kantoor binnen, maar de sleutel weigert; hij roept zijn moeder en samen zijn zij op het punt de kas wederom te bestelen, als de vader terugkeert. Moeder en zoon bekennen hem alles en zoodra Halma verneemt, dat indien Karel morgen niet betaalt, deze eerloos zal worden en zijn positie in het leger onhoudbaar,

is zijn besluit genomen. Een officier van ons leger mag niet eerloos zijn, daarvoor heeft hij dat leger nog te lief. Hij zelf neemt de zeventhonderd gulden uit 's rijks kas en laat ze onmiddellijk afzenden. Hij schrijft eenige regels, zooals later blijkt, aan zijn dochter en verlaat het kantoor. Karel en zijn moeder blijven alleen, de eerste is over den afloop vrij wel voldaan. Anna, van alles onkundig, voegt zich bij hen om den brief te lezen, dien Halma haar in de hand heeft geduwd. Het is een afscheid; daar knalt een schot: Halma, tot eerloosheid gedwongen om zijn zoon voor die schande te bewaren, heeft zich het leven benomen.

* *

Ziedaar in korte trekken de inhoud van *Eerloos*, het treffende drama van W. G. VAN NOUHUYS, niet zonder trots voegen wij er bij: van een landgenoot. Vooral indien wij met een eerste proeve van zijn hand op dit gebied te doen hebben, vinden wij zijn werk verdienstelijk en merkwaardig om de soberheid en flinkheid, waarmede het geheel behandeld is. Wanneer het stuk begint, is de knoop om zoo te zeggen reeds gelegd en eenvoudig, zonder onnut bijwerk of overtollige franje, voert de schrijver ons tot de ontkenning. Het speelt in den familiekring en behalve de in bovenstaand verhaal genoemden, treden alleen drie klerken op, aardig geschetste bijfiguren. Wij vergissen ons, wij vergeten Antoon Bosman, die een soort symbolische rol te vervullen heeft en met succès geschrapt kon worden; de bekoorlijke eenvoud van het drama zou er bij winnen. De karakters der hoofdpersonen zijn forsch geteekend en worden uitmuntend volgehouden; de gebeurtenissen worden zeer goed voorbereid; wij genieten een kernachtig, frisch Nederlandsch, kortom wij begroeten in Van Nouhuys een auteur, dien men niet behoeft af te schepen met het traditioneele doch weinig bemoedigende *hij belooft veel voor de toekomst*, maar wiens arbeid nu reeds met eere genoemd mag worden. De schrijver schijnt *le flair dramatique* te bezitten, misschien juist omdat hij in zijn onmiddellijke omgeving zocht en vond, hetgeen velen eerst meenden te kunnen ontdekken na verre reizen op de wieden der fantasie; zij keerden huiswaarts en de sneeuwvlokken, welke zij als edelsteenen hoopten te gebruiken, waren versmolten en hadden roestvlekken achtergelaten op de kroon, welke zij tot sieraad moesten strekken en die daardoor ook niet van edel metaal bleek te zijn

* *

Hebben wij dan geen bedenkingen? Ja, enkele, en uit achting voor den auteur willen wij ze nu minder dan ooit verzwijgen. Antoon Bosman is te veel, de rol is klein, de man staat bij de deur, een kleine overwinning, een pennestreek door de overbodige scène, een schop en de kerel ligt op straat.

In het laatste bedrijf zou eenige besnoeiing niet schaden, integendeel. Met name Halma herhaalt zich te dikwijls en het brutale pistoolschot zou meer indruk maken, indien de zelfmoord niet zoo breed was voorbereid. Wel moet elke gedachte aan een overijlde daad worden vermeden, wanneer echter Halma zoo lang preekt — *passé-nous le mot* — is het bijkans onverklaarbaar, dat zijn vrouw zijn voornemen niet raadt en bijgevolg verijdelt. Den brief hadden wij b. v. graag gemist; dat is zoo oubakken.

Wellicht zou het aanbeveling verdienen de gestolen bedragen iets grooter te nemen; wat heeft Karel aan zestig of veertig gulden, vooral als hij met dubbelen verliest?

Van Anna's aanleg voor muziek zouden wij gaarne overtuigd zijn, ook zonder het tergend langdurige pianogetrommel in het laatste bedrijf. Het is ruim voldoende, wanneer men het een oogenblik hoort, en muziek achter de schermen riekt naar het melodrama, een klip die de

schrijver overigens met tact heeft weten te omzeilen. Was het bepaald noodzakelijk twee bedrijven op het kantoor te laten spelen en ons dus tweemaal op het gebabbel der klerken te onthalen?

Wij spraken nog niet over de vraag of Halma's zelfmoord gemotiveerd was, over de kwestie eer, welke enkelen zoo warm heeft gemaakt; wij lieten het met opzet na. In de eerste plaats dringt de schrijver den toeschouwer geen moraal op; hij schilderde en hoe hijzelf over eer en eerschulden denkt, gaat ons niet aan. Moesten wij echter kiezen, dan schaarden wij ons liever aan de zijde van Halma, van *Chamillac*, dan de vrij origineel ingekleede, maar au fond ploertige redeneeringen van een *Graaf von Trast* te onderschrijven. Tusschen eer en eerlijk ligt een werelddeel en het begrip van eer is te vluchtig, te subtiel om door iedereen begrepen te worden. Gelukkig voor de eer; wellicht heeft zij daaraan haar bestaan te danken.

* *

Aan de opvoering van *Eerloos* kleeft voornamelijk de fout, dat er veel te langzaam gespeeld wordt, misschien op verzoek van den schrijver, doch wij zijn er van overtuigd, dat de vertooning bij tempo-versnelling belangrijk zou winnen. Na *Eerloos* moest men nog een stuk in twee of drie bedrijven kunnen spelen; thans vult het bijkans een avond.

Als *Halma* geeft de Heer JAN C. DE VOS, wat hij kan geven, nl. een zeer goed type en hij tracht niet meer te geven dan hij kan; wij bedoelen: in het laatste bedrijf overschrijdt de partij o. i. de grenzen van zijn talent en zou b. v. de Heer D. HASPELS beter voldoen; de Heer De Vos ontwikkelt daar niet de noodige kracht, doch tracht dit gelukkig niet door knoeimiddeltjes te verhelpen; zijn opvatting verdient lof, zijn soberheid waardeering.

Voor *Mevrouw Halma* speelde bij de latere opvoeringen MEVR. VAN WESTERHOVEN; in de eerste twee bedrijven was zij vrij verdienstelijk, doch daarna bracht zij van haar mooie rol weinig terecht.

De verdorvenheid en het cynisme van *Karel* werden door den Heer CHRISPIJN uitmuntend vertolkt en Mej. AUG. POOLMAN was een aardig zusje, al sprak zij wel wat eentonig. Door zang zou, meenen wij, dit euvel, dat haar lief talent ontsiert, voor een groot deel verholpen kunnen worden. De Heer HOLKERS gaf een goede *Bracht* en de Heer VAN DEN HEUVEL had zich als *Bosman* een fraaien kop gemaakt.

Zij, die het wel meenen met onze tooneel-letterkunde, moeten niet verzuimen *Eerloos* te gaan zien; oorspronkelijke stukken van dit gehalte zijn, helaas, nog te zeldzaam. Toonen wij de witte raven te waardeeren!

9 December 1890.

JEAN VALJEAN.

HET LEIDSCHÉ STUDENTENTOONEEL.

Onder al onze afdelingen is er geene die met de Leidsche afdeling vergeleken kan worden. Zij vertegenwoordigt de altijd zich vernieuwende jeugd. Zij verliest ieder jaar het grootst aantal leden, maar ieder jaar wint zij er een minstens even groot aantal bij. Zij steunt onze Vereeniging niet alleen door hare contributies, maar bovenal door haar werk. Zij behoort niet alleen tot het Tooneelverbond, zij maakt ook deel uit van het Tooneel zelf. Eén woord zegt alles: het is een studentenafdeeling; studenten zijn niet gewoon alleen met hun beurs te betalen, ils paient de leur personne.

En zoo er al andere afdelingen mochten zijn waar de sympathie zich in soortgelijke vormen openbaart, dan betwijfel ik toch, of daar diezelfde opgewektheid, dat onbekrompen geven, dat ongedwongen zich-geven, en tegelijkertijd dat decorum gevonden wordt waardoor de Leidsche studentenafdeeling zich onderscheidt.

Donderdag 20 November l.l. was de Leidsche schouwburg, zaal en tooneel beide, door de Leidsche studenten in beslag genomen. In de loges en op de galerijen bespeurde men eenige professoren en andere deftige burgers der sleutelstad, omlijst door een breede rij van dames, meest alle even jong als de studenten. In parket en parterre troonden de studenten zelve.

»Troonen” is het woord dat hier past. Want, al zaten zij op de allerlaagste plaatsen, zij beheerschten de zaal. Hun frissche, luid klinkende stemmen gaven den toon aan. Hun lach klonk ver uit boven de zenuwachtige lachjes der dames, en het deerde hun niet of deze al nu en dan bloosden, wanneer eene gewaagde aardigheid van Labiche, op het tooneel nog met schromvallige bescheidenheid voorgedragen, door het vroolijk parterre luidruchtig onderstreept werd.

En toch was het er ook deftig. De beide voorste banken waren enkel bezet door zwarte rokken, laag uitgesneden vesten, witte dassen, en veelkleurige insigniën. Alle corpsgezelschappen hadden twee afgevaardigden als officieele vertegenwoordigers naar deze tooneelvertooning gezonden. En toen al die decoratieve personen op de tonen van het »Io vivat!” binnentraden, de Voorzitter van het Hoofdbestuur, als de »chief-guest”, in het eerste gelid, tusschen den Voorzitter der afdeeling en den Praeses van het Collegium, — toen was er in dien optocht iets waardigs en tegelijk iets opwekkends, toen kreeg men den indruk dat die studentenwereld de rijk verlichte antichambre is van de deftige en zeer gewichtige maatschappij.

Het komt mij voor, dat de Leidsche studenten een voortreffelijke opvatting hebben van hetgeen een studententoneel wezen kan en wezen moet. Zij zoeken hun kracht niet in hoog dramatische stukken, waarin de meesten slechts hunne zwakheid zouden openbaren. Boven het drama verkiezen zij in den regel het blijspel, en in dit genre geven zij zelfs de voorkeur aan de klucht. Zoo worden ze altijd gedragen door de stukken die zij vertoonen, en mocht de onhandigheid van dezen of genen speler al eens de lachlust der toehoorders opwekken, dit incident verhoogt slechts den vermakelijken indruk dien de geheele vertooning maken moet. Geen lach werkt storend, want alles is op lachen berekend.

Zulk een komisch repertoire maakt ook het vervullen der vrouwenrollen gemakkelijk. Men zoekt onder de kameraden een paar fijne gezichtjes uit, liefst, als het kan, gesecondeerd door eene slanke gestalte, — men levert ze over aan de handen van den kapper, men neemt zelf de rol van kamermeisje op zich, rijgt het corset en plooit het kleeftje, — en zendt deze buiten-modelsche dametjes op de planken, in het vertrouwen dat zij in vele gevallen zullen bekoren en in alle gevallen zullen vermaken.

Voor Labiche mogen de leden van het Leidsche Studententoneel wel een standbeeld oprichten. Want Labiche is hun groote schutspatroom. Nu, hij heeft zich over deze cliënten niet te beklagen. Zij weten met veel oordeel in zijn rijk repertoire te snuffelen, zij vertalen hem (want ook dit werk doen zij zelve!) uitstekend, en zij behandelen hem, zoo hun talent ook nu en dan moge te kort schieten, met den ernst en den kunstzin waarop zij gevoelen dat deze meester van het blijspel recht heeft.

Den 20sten November l.l. werden drie stukken van Labiche, *Hij heeft haast*, *Fluweelen handjes* en *Een kritiek geval*, ten tooneele gebracht. Vooral bij het tweede en het derde stuk vermaakte het publiek zich kostelijk. Er zijn onder die tooneelspelende studenten die bijzonder begaafd zijn, wier verve, wier tact, wier koelbloedigheid niets te wenschen overlaten. Natuurlijk zijn niet alle krachten gelijk, en het samenspel is dientengevolge de zwakke zijde van deze voorstellingen. Toch getuigde alles, mise-en-scène, decoratief, zelfs de grime, al was die een enkele maal mislukt, en bovenal ook de dialoog, van zeer ernstige voorbereiding.

Waarlijk, dit was niet »uit de hand beslagen”. En zoo sommige spelers den toeschouwer koud lieten, hem niet wisten in te pakken, zoo er nu en dan geen contact genoeg bestond tusschen het tooneel en de zaal, dan lag dit niet aan gebrek aan voorbereiding bij die spelers, maar enkel aan gemis aan ervaring.

Alles wat men op het tooneel zegt en doet moet over de »rampe” heen de zaal bereiken. Aan de eischen van die eenvoudige waarheid doen »liefhebbers” zoo licht te kort. Zij spreken dikwijls òf te zacht, òf te vlug, òf te onduidelijk; zij geven aan hunne bewegingen en hunne standen niet altijd het noodige relief; zij beseffen niet genoeg, dat op het tooneel alle natuurkunst moet wezen, omdat het nu eenmaal eene kunstmatige omgeving is waarin men optreedt. Physieke energie is een der eerste eischen die aan een tooneelspeler gesteld moeten worden; zoolang hij op de planken is, moet alles gespannen zijn: zijne aandacht, zijne spraakorganen, al zijne spieren. Elke matheid, in dictie of spel, wreekt zich door eene verflauwing der belangstelling van het publiek.

Voor aanstaande tooneelspelers is uit eene vertooning van dergelijke »liefhebbers” veel te leeren. Aan den eenen kant zullen zij aanstonds het groote voordeel inzien van beschaafde manieren en van eene beschaafde, natuurlijke uitspraak van het Nederlandsch. Aan den anderen kant zullen zij telkens in de gelegenheid zijn te ontdekken, hoe het komt, dat een effect gemist wordt, »qu’un mot ne porte pas”, dat een tooneel aan het kwijnen raakt, dat er, zoals de Fransen zeggen, dikwijls »des creux”, gapingen, zijn in zulk eene voorstelling. Dit ligt gewoonlijk aan allerlei kleinigheden, waaraan de »liefhebber”, bij het instudeeren en het repeteeren van zijn rol, niet gedacht heeft, en die toch, zoodra hij voor het voetlicht staat, zaken van groote beteekenis blijken te wezen. Hij geeft er zich niet genoeg rekenschap van, dat de ooren en de oogen van een paar honderd menschen voortdurend op hem gevestigd zijn; hij moet in zijne verbeelding zich zelve hooren en zien van uit de zaal; hij moet speler en toeschouwer tegelijk zijn.

Ik mag hier niet in bijzonderheden treden over de voorstelling van 20 November. Alleen mag ik wel zeggen, dat de Leidsche afdeeling van het Tooneelverbond goed heeft gezien, toen zij op de zetels der bestuursleden ook de beste kunstenaars uit haar midden plaatste en tot haren aanvoerder een waardigen »chef d’emploi” benoemde.

Het was voor mij en voor velen een zeer aangename verrassing, toen een eerlid der afdeeling, thans reeds oudstudent, vroeger een der beste spelers, of liever speelsters, ons op het »intermède” van twee allergeestigst voorgedragen Fransche monologen vergastte.

En nu ik het woord »vergasten” heb gebruikt, moge ten slotte eene dankbare herinnering aan de schitterende wijze waarop de Leidsche jongelui ook na afloop der voorstelling de rol van gastheeren wisten te vervullen, mijne welgemeende hulde aan de studentenafdeeling van ons Tooneelverbond besluiten.

A. G. VAN HAMEL.

DE KLEINE LORD.

Het is stampvol in de groote zaal van de Academie en geen wonder. De tooneelschrijvers aller natiën zijn opgekomen om den uitslag te vernemen van de uitgeschreven prijsvraag voor het beste tooneelstuk. Honderden riemen papier zijn volgekraabbeld met alle mogelijke en onmogelijke tragedies, drama’s, blijspelen, kluchten, en met spanning verbeiden de schrijvers de uitspraak der jury. Natuurlijk meent een ieder zich zeker van den prijs en is gereed in dat geval de lof-trompet te steken over het scherpzinnige en onpartijdige oordeel der juryleden, terwijl hij — mocht het eens misloopen! — een aantal verwijten en verdachtmakingen in

voorraad heeft. Behalve den hoofdprijs zijn een aantal mindere prijzen, verrassingen, uitgelooft, de verwachting is derhalve hooggespannen. . . . De jury treedt binnen; het is doodstil, met ingehouden adem hoort men haar oordeel aan. . . . heeft men goed verstaan, de hoofdprijs wordt niet uitgereikt! Is het mogelijk? En mijn stuk dan? Heeft men bijgeval verzuimd mijn tragedie te lezen, die waarlijk voor *Hamlet* niet behoefte te wijken? Of mijn blijspel Molière en Regnard waardig? Onbegrijpelijk, onbegrijpelijk! . . . Doch stil, thans komen — na een breed gemotiveerd vonnis, waarom de hoofdprijs niet is toegekend, waarnaar niemand luistert, — de verrassingen aan de beurt. Het gelijkt wel een kerstboom, voor ieder wat! Onmogelijk allen te vermelden. Sardou wordt leelijk afgescheept, men geeft hem zijn export-drama terug, verder ontvangt hij niets, alleen hoort hij Corneille's woorden:

»Il a fait trop de bien, pour en dire du mal;
Il a fait trop de mal, pour en dire du bien.»

Ibsen krijgt een fraaien lauwerkrans ter aanmoediging, doch tevens den welgemeenden raad een medewerker te zoeken, hoofdzakelijk om hem op het rechte pad te houden en tot soberheid te manen. Achter hem loopt Jules Lemaître, die door zijn drama *Révolution* met zijn badinette tegen de ruiten van het huisje conventie heeft getikt, waarvan de Noorsche reus reeds de deuren had opengeramd. Enfonceur de portes ouvertes, houd u liever bij uw vak: kritiek!

Pailleron ontvangt een kunstig bewerkte geeselroede, De Marthold, auteur van *L'Ogre*, een aanstelling als detective.

Volgen talloze Duitsche kluchtspelschrijvers, welke allen worden beloofd met. . . . een zakje ulevellen. Kort daarna komen Coppée, Richopin, etc., en warempel, zij krijgen dezelfde versnapering! Rosier Faassen heeft een hulde in ontvangst te nemen wegens zijn trouw aan taal en vaderland, evenals Tolstoï. Het gedrang bij de tribune neemt toe en het is onmogelijk alles te onderscheiden. Zekeren realisten wordt geraden liever fotograaf te worden, den ergsten doet men het beroep van gotenschepper of vuilnisman aan de hand; Von Wildenbruch wil men tot schoenlapper promoveeren, Bisson, Blum en Toché tot architecten van coquette, grillige villa's, . . . er valt niet meer uit wijs te worden. Het gejoel wordt steeds heviger, de kritiek over de kritiek hoe langer hoe ongunstiger. De dames, welke — niet zeer wellevend van den kant der jury — na de heeren komen, hebben moeite door te dringen en slechts de dichtstbijstaanden vernemen, dat Mevr. Hodgson Burnett, schrijfster van *De Kleine Lord* bekroond is met . . . den prix Montyon.

* * *

De onplechtige plechtigheid is afgelopen, men stormt naar buiten om zijn vrienden te melden, hoe onrechtvaardig men behandeld is. In het gedrang stoot een Franschman onzacht tegen Mevr. Burnett; hij herkent haar en spot met de haar ten deel gevallen onderscheiding; in drift verliest zelfs een Franschman zijn spreekwoordelijke beleefdheid uit het oog.

»Ik heb eens gezegd, Mevrouw, dat ik in den schouwburg soms iets te zeggen heb, dat niet voor de ooren van jonge dames geschikt is. Dat weet ik, maar die moeten dan maar wegblijven. Een schouwburgzaal is geen kinderkamer, daar blijf ik bij. Maar u, met uw bewijs van zedelijkheid en goed gedrag, ha, ha. . . !»

»Lach niet, mijnheer, of liever, lach wel, de lach van een Franschman verheldert onzen prozaïschen tijd; hoor mij echter even aan, ik wil u een wettingschap voorstellen.»

»Echt Engelsch! Bij voorbaat aangenomen!» antwoordt de galante Franschman, inmiddels tot kalmte gekomen.

»U lacht om mijn *Kleine Lord*?»

»Eerlijk gezegd, ja Mevrouw, ik vind. . . .»

»Pardon, wat u vindt, vraag ik thans niet; ik weet zelf veel te goed, hoe mijn werk krioelt van fouten. Ik zocht een tegengift, nadat ik gezien had hoe het publiek walgde van uw cocottes, overspelige vrouwen en onechte kinderen; en dat beweer ik gevonden te hebben. Noem mijn *Kleine Lord* een onding, een sprookje, een ziekelijke fantaisie, noem het zooals u wilt. Ik zal het overal laten opvoeren en het zal overal succès hebben. Houdt u tegen?»

»U stelt de kwestie niet zuiver en draagt bovendien de uitspraak op aan het publiek. C'est trop fort, voyons!»

»Neemt u mijn wettingschap aan?»

»Ik heb het u beloofd.»

* * *

Mevrouw Burnett won haar wettingschap: overal waar *De Kleine Lord* verscheen, veroverde hij aller harten; met zichtbaar welgevallen volgde men de lieve tooneeltjes, waarin het aanvallige, vrijmoedige kereltje zijn grimmigen grootvader tot een model-schoonpapa omkneedt, niet alleen de kinderen, maar ook de groote menschen, welke de overspeldrama's hadden toegejuicht. Overal vond Cedric Errol bijval, niet het minst in Nederland, doch Mevr. Burnett beantwoord eens oprecht de vraag: Moogt u zich daar alleen de eer van toeëigenen? Is dat billijk tegenover den Heer Louis Bouwmeester en zijn schrandere leerlinge Mina Sasbach? Kinderen hebben op het tooneel altijd succès; dit is zoo dikwijls herhaald, dat men het bijna zou gaan gelooven. En toch, hoe dikwijls hebben juist kinderen door hun onbeholpen, stijf spel de aandoenlijkste tooneeltjes niet bedorven en alleen toejuiching verworven van oude juffers, die alles »lief» vinden, wat uit den kindermond komt. Het wordt tijd dat pseudo-axioma eens omver te stooten.

Het is zeer moeilijk een kind goed te doen comedie-spelen, het te doen voorstellen en daarom hulde aan den kunstenaar, die zoo uitnemend slaagde, die daarenboven den Graaf van Dorincourt zoo prachtig typeerde. De Heer Loffelt schreef in het Vaderland: »Zelfs de Heer Bouwmeester was vol ambitie en bij de werken?» Is dat dan niet steeds het geval? Bestaan er kunstenaars die goed *kunnen*, maar niet goed *willen*? Pas op, Graaf van Dorincourt, laat Cedric dat nooit merken! Kinderen zien scherp en slechte indrukken in hun jeugd ontvangen, worden niet gemakkelijk uitgewischt. Het zou doodjammer wezen, wanneer deze jeugdige veelbelovende leerlinge der School, reeds nu de ervaring moest opdoen, dat op het tooneel soms met halve kracht gewerkt wordt; opgepast dus voor Mina Sasbach en uzelve!

En nu, *Kleine Lord*, zet uw zegetocht voort, vermaak de jongeren, ontlok ouderen een traan en een glimlach; mijn beste wenschen vergezellen u.

IDA.

TOONEELTAAL.

In het Zondagsblad van het Nieuwsblad voor Nederland (nummer van 20 October 1890) brengt de Heer L. Simons Mz. de vraag te berde welke taal op het tooneel moet worden gesproken. Hij veroordeelt namelijk de volgende claus:

»Luistert! In de laatste jaren heeft mijn fortuin zware klappen gekregen. Toch hebben wij onze levenswijze kunnen volhouden, omdat tegelijkertijd mijn aandeelen in een Hongaarsche landontginning-maatschappij, waarvan ik commissaris ben, steeds grootere dividenden *) afwierpen. Maar ziet, de winsten schijnen maar zand in de oogen te zijn geweest. Op een ongelooftelijk listige

*) De Heer Simons merkt nog ter loops op, dat elke Nederlander, die niet »gemaakt» spreekt, dividenden zegt. 't Is mogelijk, dat in den Haag iedereen *wel* gemaakt spreekt; *mijne* ooren althans hebben er het woord dividenden nog nooit gehoord in de kringen, waarvan bovengenoemde commissaris deel uitmaakte.

wijze heeft de administrateur ons al lang bedot. Toen de zaak aan het licht kwam, was hij verdwenen en nu schijnt deze bron van inkomsten eensklaps geheel verdroogd te zijn."

en geeft er onderstaande lezing voor in de plaats:

»Foei, Carolien, zeg zoo iets niet—je maakt 't me nog moeilijker jullie te bekennen dat, . . . wat ik toch niet meer verzwijgen kan. En ook niet hoef . . . wel? Want jullie zult . . . ja, je hebt er wel niets van kunnen merken, omdat we altijd op denzelfden voet zijn blijven leven, maar . . . ik heb klappen gehad in de laatste jaren . . . door allerlei oorzaken. Gelukkig had ik nog aandeelen in een Hongaarsche maatschappij van land-ontginning, waar ik . . . commissaris van was. En die gaven mooie hooge renten. -- Dat dekde de andere tekorten begrijp je? Maar nu is 't uitgekomen . . . we hebben die rente opgestoken en ik . . . (*haastig*) en we hebben er niet aan gedacht den administrateur daar na te gaan . . . Hij heeft ons beet genomen. Al die hooge dividenden waren maar zand in de oogen. Nu is de bom gebarsten. Hij is op den loop en de aandeelen zijn . . . scheurpapier. Ten minste, waarschijnlijk. En daardoor ben ik nu (*dof*) aan lager wal geraakt . . ."

De Heer Simons grondt zich hierbij op het karakter van den vader, die deze woorden uitspreekt, en zegt:

(hij) »wordt ons voorgesteld als een man van weeke gemoedelijkheid, die meer liefheeft dan nadenkt, en zulke gevoelsmensen zijn nerveuse naturen. Moet hij dus tot die opheldering komen, dan zal hij spreken, als iemand die moeite heeft om precies te zeggen wat hij meent, die zich ook niet bekommert om dit zoogenaamd taalkundig juist te zeggen. Er zal iets weeks zijn ook in zijn expressie en dat weeke zullen zijn kinderen gevoelen met een weertrilling van medelijden."

Deze quaestie schijnt mij toe waard te zijn er een oogenblik bij stil te staan.

Dat de auteur van de afgekeurde claus het met den Heer Simons *in 't algemeen* eens is, blijkt uit andere clausen van hetzelfde stuk, waar de man »van weeke gemoedelijkheid" zich inderdaad uit »als iemand, die moeite heeft om precies te zeggen wat hij meent". Toch is de schrijver op bovengenoemde plaats anders te werk gegaan.

Waarom?

Het komt mij voor, dat het verlangen van den Heer Simons om de taal van het werkelijke leven over te brengen op de planken, niet zonder voorbehoud ingewilligd kan worden. Ongetwijfeld beoogt een dramatisch auteur met zijn werk den toeschouwer een brok leven te doen medeleven; maar dit doel bereikt hij in 't geheel niet door dit brok leven zoo nauwkeurig mogelijk achter het voetlicht te reproduceeren.

De *weergegeven* werkelijkheid maakt een anderen indruk dan de *oorspronkelijke* werkelijkheid, zoowel, doordat de toeschouwer tegenover beiden verschillend gedisponeerd is, als ook, doordat de eerste in een eng kader wordt samengedrongen.

Ieder, die wel eens iemand moreel heeft zien lijden, weet, dat de mensch, in de vervoering van zijn smart, dikwijls gebaren en grimassen maakt, woorden en geluiden uitstoot, die een volkomen onverschilligen toeschouwer zouden doen lachen. De toeschouwer in de schouwburgzaal begint met onverschillig te zijn en wordt alleen door de kunst uit deze onverschilligheid opgeheven. Brengt nu deze kunst de bedoelde gebaren, grimassen, woorden en geluiden ongewijzigd op de planken over, met andere woorden, dwingt zij hem niet bovendien tot het medegevoelen, dat hij tegenover de werkelijkheid, door zijn vriendschap, zijn verwantschap, desnoods alleen door zijn mensch-zijn, van zelf ondervindt, dan zal hij teleurgesteld terugvallen in zijn onverschilligheid en in de schouwburgzaal . . . lachen.

Hoe leuker het publiek blijft, des te gemakkelijker wordt zijn hilariteit opgewekt door tooneelen, die eenvoudig waar zijn. De Nederlandsche acteurs weten dit bij ondervinding.

De Heer Simons heeft m. i. volkomen gelijk met zijn bewering, dat de bovenbesproken vader in de moeilijke

momenten van zijn leven altijd hortend, stootend en aarzelend onvoltooide zinnen zal uitbrengen. In het stuk doorleeft hij echter telkens zoo'n moeilijk moment en liet de auteur hem nu aanhoudend weifelend, langdradig en met afgebroken phrasen voor den dag komen, dan zou de vertooning de helft langer duren en de toeschouwer ten slotte niet onder den indruk zijn van een weeke gemoedelijkheid; maar wel van een *onuit-* en *onverstaanbaar* gezeur.

De proef op de som kan iedereen voor zich zelve lichtelijk maken door de lezing van den Heer Simons eens met luider stem, met de noodige gebaren en met inachtneming van al de leestekens op te zeggen. †)

In een drama wordt buitengewoon snel geleefd. De pauzen—waarin jaren voorbij kunnen gaan—buiten rekening gelaten, staan de dramatische personen op de planken veel meer door, dan zij in de werkelijkheid gedurende denzelfden tijd zouden beleven. Ergo moet er op het tooneel—zonder dat men sneller spreekt—in een zelfde tijdsbestek meer gezegd worden, dan in die werkelijkheid en dient de gewone taal dus te worden ingekort en samengeperst.

Er is echter meer.

De dialoog van een tooneelstuk bevat nog andere bestanddeelen dan hetgeen de Heer Simons aanduidt met: hoe deze mensch onder deze omstandigheden zou spreken. Aanvullingen der handeling en karakteristieken der personen moeten er bovendien in voorkomen. Ongetwijfeld karakteriseeren de menschen ook in het dagelijksch leven dikwijls elkander, somtijds zich zelve, en dit doen zij nu eens juist, dan weer glad verkeerd. Op het tooneel moet dit bijna altoos op een andere wijze en op andere tijdstippen gebeuren.

Van een onjuist karakteriseeren kan maar hoogst zelden gebruik worden gemaakt, omdat het den toeschouwer slechts in de war zou brengen, die ondanks de snel voortschrijdende handeling, welke geen uitweidingen gedooft, toch volledige, scherp omlijnde karakterbeelden in zich moet opnemen. Blijven deze uit en vraagt hij: waarom gaat A zoo en niet zus te werk, dan begrijpt hij niet, dan leeft hij niet mee, dan mist het stuk zijn werking.

Waar de actie verschillend geïnterpreteerd kan worden—wyl niet ieder mensch en één mensch niet altijd zich zóó teekent in zijn taal als de Heer Simons schijnt te onderstellen—is de auteur dus genoodzaakt scherp tekenende zetten in te lasschen, die wel is waar zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht moeten worden met den aard der beoordeelende persoonlijkheid; maar die ten slotte toch zullen vertolken: de opvatting van den schrijver.

Hier komt bij, dat het zonder een aanvullende en toelichtende karakteristiek onmogelijk zou zijn een twee-à-drietal menschen binnen den tijd van een twee-à-drietal uren alleen uit hunne daden volledig te leeren kennen. De belangrijke zijden hunner individualiteiten, die in het stuk niet onmiddellijk ageeren, moeten derhalve met hulpmiddelen worden gekenschetst, die het werkelijke leven—dat den tijd heeft—in zijne openbaringen noch kent, noch behoeft.

Bijvoorbeeld is het geval denkbaar, dat een hartstochtelijk karakter, van het oogenblik zijner ten-tooneele-verschijning af volkomen medegesleept door den drang der omstandigheden, zijn zachtere, liefelijkere qualiteiten niet zal kunnen toonen. Acht de auteur het toch noodig, dat de toeschouwer ze kenne, dan kan hij zijn doel bereiken door bijv. een toespeling op een edele, zelfopofferende daad in te schuiven, ook al ware 't onaannemelijk, dat de omgeving van den held deze daad niet reeds kende en dat iemand op dit oogenblik van de handeling er melding van zou maken.

†) Men leide hier niet uit af, dat ik de andere lezing voor onverbeterlijk houd.

Hoe raadzaam het moge wezen zoo min mogelijk te vertellen, geheel en al zal men er nooit buiten kunnen.

Dit laatste geldt ook voor de aanvulling van de actie.

Wie in het werkelijke leven een spannende gebeurtenis bijwoont, weet doorgaans heel goed, wat er vooraf is gegaan. Het publiek in een schouwburg daarentegen moet omtrent het verleden altijd worden ingelicht. Ook hierdoor komt er dus een element in den dialoog, dat geen weerga heeft in de taal der werkelijkheid, en mij dunkt, dat de bovengenoemde gewraakte claus in dit licht moet worden beoordeeld. Juist, omdat zij geen ander doel had dan het geven van een opheldering, het vaststellen van een paar feiten, moest zij zoo kort-meedeelend mogelijk worden ingericht en mocht zij niet dienen voor een karakteriseering, die elders veel beter op hare plaats was.

De taal van het tooneel kan dus geen werkelijkheidsstaal zijn. Zij moet tegelijkertijd meer gecondenseerd, en meer gecompliceerd wezen. Toch blijft zij het voornaamste middel, waardoor de acteur zijn toeschouwers den indruk geeft van een brok werkelijkheid mee te doorleven.

Op welke wijze nu een schrijver de genoemde ingrediënten van zijn taal verwerken en versmelten moet om zijn doel te bereiken . . . ja, dat is niet neer te leggen in een recept, dat behoeft volstrekt niet altoos op dezelfde manier te geschieden, dat is . . . kunst. Daar het woord werkelijkheid bovendien voor iederen auteur eene andere beteekenis heeft — de een geeft meer acht op het uiterlijke omhulsel, de ander op de innerlijke kern van het leven — zal de taal nu eens meer dan weer minder de gewone uitdrukkingen van het dagelijksch leven in zich kunnen opnemen. Eene andere vraag — waarover uit te weiden ons hier te ver zou voeren — is: tot welken denkbeeldigen toeschouwer móet een schrijver zich richten? In 't algemeen, dunkt mij, behoort den auteur de vrijheid te worden gelaten zich een klein publiek van geestverwanten te denken of een groote, uit den aard der zaak gemengde menigte te verkiezen. In beide gevallen kan zijn arbeid goed zijn. Zoowel in het belang echter van zijn eigen zelfstandigheid, als ter wille van de kunst, die hem dierbaar is, zal hij altijd goed doen zich den idealen toeschouwer voor te stellen als volkomen onbevangen en dus nooit te schrijven voor hem, die den schouwburg binnentreedt met eng begrensde eischen omtrent hetgeen de dramatische kunst moet zijn, het tooneel moet geven, *deze* auteur moet leveren.

MARCELLUS EMANTS.

EEN ONTBOEZEMING.

De kritiek is toch maar 'n heerlijk iets, of een vervloekt iets; pijnlijk is zij altijd. Toch heerlijk; ook als 't koudes van den kouden chirurg in het vleesch van onze meeningen dringt; maar we moeten weten, dat hij wegsnijdt wat bedorven is; we moeten het slechte vleesch, dat ons den dood had willen doen, kunnen zien en betasten. Zoodat we zeggen kunnen: kijk nu eens, zoo iets verkeerd, dat aan mij was, is nu geheel van mij af. Hè, ik weet, dat ik nu veel gezonder ben. Maar als de kritiek niet dien indruk maakt dan . . . dan bederft ze ons, dan maakt ze ons wantrouwend, achterdochtig, skeptisch, cynisch, zou ik haast zeggen; dan leert ze ons eindeloos twifelen; ze leert ons zoeken naar wat niet goed is, helaas, het ergst van al, ze leert ons het bewonderen af. En bewonderen, met geheele ziel, met ons geheele hart, is toch zoo'n groot en adellijk genot; zich geheel over te geven aan de wellust van het mooi vinden — weg met restricties — toch zoo'n intense genieting. Wee hen, die over niets onvolmaakt hartstochtelijk kunnen worden; ze moeten, dunkt mij, de ziel van een schelvisch hebben.

Dit, waarde Redactie, moest ik schrijven naar aanleiding van een kwaadsprekerijtje van den heer Joosten over de abonnementsvoorstellingen zaliger gedachtenis. Hij maakt er zoo *en passant* den heeren leiders van deze voorstellingen

een verwijt van, dat de vertoonde stukken litterarisch zoo ver, zoo erg ver van elkander stonden.

't Is zwak, maar ik kan geen kwaad van die heeren hooren. Hoe weet de heer Joosten, dat die sterke afwisseling naar den wensch van de heeren zelve is geweest? Ze hebben toch niet kunnen doen en laten wat ze gewild hebben.

En is zij inderdaad de zin van de heeren geweest, nu dan meen ik dat ze . . . groot gelijk hebben gehad. Dan hebben ze, stel ik mij voor, *zoo* geredeneerd: Geen eenzijdigheid! 't Is ons niet te doen om directeurtes te spelen, om permanent bestuur van een troep te zijn. Dat we als zoodanig gauw dood gaan, hindert niet (mij hindert 't wel), maar we moeten laten zien dat er in velerlei vormen, tijden, landen goeds te vinden is. We moeten bij de menschen het vermogen ontwikkelen om sterk verschillende kunst te kunnen begrijpen en bewonderen. Geen exclusivisme — maar breedheid, breed van blik, breed van gevoelen. We moeten het goede nemen, waar we 't krijgen kunnen, al moeten we nu naar Spanje dan naar Noorwegen, nu naar Frankrijk, dan weer naar Rusland gaan. En daar hebben ze groot, groot gelijk in gehad.

Wie weet, hoe de heeren om deze mijne verdediging lachen zullen; nu, ik schreef dit niet voor hen, maar voor mij. De totaal-indruk van de abonnementsvoorstellingen staat als een mooie bloem in een diepen hoek mijner herinnering. Naar die bloem te zien, is mij een teeder genoegen, doet mij aan met een fijn gevoel van welbehagen. Het doet mij pijn te zien, dat zij met ruwe hand wordt aangeraakt.

En omdat ik pijn had, heb ik geluid gegeven.

Amsterdam, Nov. 1890.

A. B. DAVIDS.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Gelukkig zijn al sedert ettelijke jaren, in navolging van de gevestigde tooneelgezelschappen, rederijkers en dilettanten gaan inzien dat het nu maar eens uit moest zijn met de slordige, boekachtige vertalingen, die tot dusverre waren gebruikt en geheugen en spraakwerktuigen van de vertooners zoo lang hadden gemarteld.

Elke nieuwe »goede» vertaling dus, die er verschijnt, verdient met dankbaarheid te worden vermeld, en dien cijns breng ik dan ook van ganscher harte aan den Hr. JAC. DE VOS, die bij den uitgever J. HEIJNIS Tz., te Zaandijk, een vertaling het licht heeft doen zien van twee bekende blijspelen: *Het Zangersfeest* van G. VON MOSER, en *Inkwartiering* van G. VON MOSER & F. VON SCHÖNTHAN.

Hierbij zou ik mijn aanbeveling wel willen laten, maar toch acht ik me verplicht erop te wijzen dat de vertaling hoe verdienstlijk ook, niet vlekkeloos is. Hier en daar speelt het verschil tusschen schrijf- en spreektaal den Hr. De Vos parten; verlangt hij bewijzen, hier volgen er een stuk of wat:

»Je tante verwacht me, en ik geloof dat er van middag iets extra's is; dan weg te blijven, *ware* beleedigend voor eene vrouw.»

»Ik zou wel eens willen weten, hoe de mannen 't maken zouden, *indien* wij niet altijd aan 't ordenen en schoonmaken waren.»

»Bij ons in de stad bestonden er *toch* verscheidene mannenzangvereeningen.»

»Van daag komen *reeds* de gasten.»

De gecursiveerde woorden worden absoluut nooit, in dien zin althans, in de spreektaal gebezigd. Wij zeggen in de plaats daarvan respectievelijk: *zou . . . wezen, als, moet u weten, al*. Natuurlijk weet de Hr. De Vos dat ook wel en het is daarom te meer jammer dat hij bij het corrigeren van de proeven die en dergelijke vlekjes niet heeft uitgewischt. Dan ware de vertaling zonder voorbehoud te prijzen geweest.

A'dam, Nov. '90.

M. B. MENDES DA COSTA.

POT-POURRI.

Grimeeren. In *Een gewetenszaak* zegt de Hr. SMITS tot den Hr. CLOUS: »Wat ben jij toch prachtig geconserveerd! Wij zijn geheel van dezelfden leeftijd, en jij ziet er bepaald tien jaren jonger uit dan ik!» — Meent de Hr. Smits dit wezenlijk? Dan had hij zich beter moeten grimeeren. Waarom zijn haar niet peper-en-zout gemaakt? Waarom zulk een hoogroode kleur over zijn wangen gestreken? Hij leek nu een jonger vriendje van den Hr. Clous. Ook kon deze dien leelijken baard, die hem veel ouder maakte, voortaan wel weglaten.

Vergissingen op het tooneel. De Hr. RASI, directeur der Tooneelschool te Florence, is bezig eene verzameling »vergissingen op het tooneel» aan te leggen; hij verlangt ook hollandsche in die verzameling op te nemen. Wie helpt ons, ten behoeve van den Hr. Rasi, aan bijdragen voor zijne collectie? Ten einde den vriendelijken zoeker op den weg te helpen geven wij hier een voorbeeld: Eene vrouw komt op; haar man zit gevangen. Zij moet tot den gevangenebewaarder, die haar vraagt wat ze komt doen, zeggen: »Ik kom mijn man zien, of anders sterven.» De gevangenebewaarder antwoordt: »daar is een permissie voor noodig.» Een officier treedt voor den dag, met een papier in de hand, en zegt: »hier is de permissie!» De actrice, die de rol der vrouw vervulde, vergat het eerste gedeelte van haar volzin en antwoordde op de vraag wat zij kwam doen: »Ik kom sterven!» De gevangenebewaarder hernam zonder aarzelen: »Daar is een permissie voor noodig!» en de optredende officier viel dadelijk in: »Hier is de permissie!»

Een onzer nederlandsche acteurs verhaalt ons dat eene actrice in een stuk moest zeggen, naar buiten ziende: »Hé! daar is ons aapje in den boom geklommen.... De lucht betreft geheel en al; nu krijgen we zeker onweer.» Zij vergat de middelmoot van die volzinnen en zeide: »Hé! daar is ons aapje in den boom geklommen! Nu krijgen we zeker onweer!»

NIEUWE UITGAVEN.

Maeterlinck (M.), <i>La princesse Maleine</i> . Drame en 5 actes	f 1.90
Parigot (H.), <i>Emile Augier</i> . Orné de nombreuses illustrations.	» 1.40
Valabrègue (A.), <i>Les ménages Parisiens</i> . Comédie en 3 actes	» 1.10
Vitu (A.), <i>Les mille et une nuits du Théâtre</i> . 8 ^e Série	» 1.90
Bornier (H. de), <i>Pour les victimes</i> . Poésie. Dite à la Comédie-Française	» 0.55
Kruse (H.) <i>Hans Waldmann</i> . Trauerspiel	» 1.95
Senne (Camille le), <i>Le Théâtre à Paris</i> . 3 Série 1880—87	» 1.90
Doehler (G.), <i>Die Pflicht</i> . Soziales Drama	» 1.—
Henzen (W.), <i>Die heilige Elizabeth</i> . Ein Volksbühnenspiel. Mit 2 Bühnenplänen der Wormser Volksbühne.	» 1.—
Milman (C.), <i>The Doll's drama and other plays</i>	» 1.65
Cutler (E.), Smith (T. E.) and Weatherly, <i>Law of musical and dramatic copyright</i>	» 2.30
Mc. Clatchie (T.R.H.), <i>Japanese plays</i> . With illustrations	» 3.25
Wheatley (J. A.), <i>Dramatic Sketches</i> . Six plays	» 3.90
Petersen (J.), <i>Faust und Brand. Hamlet</i> . Zwei Vorträge	» 2.80
Werther (J. van), <i>Mazarin</i> . Schauspiel	» 1.30
Mendthal (S.), <i>Kaiser Friedrich III</i> . Schauspiel	» 0.65
— <i>Die Schönste von Allen. Tante Hannchen</i> . Lustspiele.	» 0.65
Zimmermann (G.), <i>Komödianten-Fahrten</i>	» 0.65
Wild-Queisner (R.), <i>Wie man küsst</i> . Lustspiel	» 0.65
Kühne (A.), <i>Das Mädchen von Orleans</i> . Ein Trauerspiel.	» 0.65
Jagow (E. von), <i>Der Ammeister von Straszburg</i> . Drama	» 1.95
Bleibtow (Karl), <i>Rache. Auferstanden</i> . Zwei Dramen.	» 1.—

Kaatz (H.), <i>Die Frage der Volksbühnen</i>	f 0.65
Müller--Guttenbrunn (A.), <i>Irma</i> . Schauspiel	» 0.65
Kalisch (C.) <i>Shakespeare yngre saintidige og efterfølgere</i>	» 2.—
Hertz (H.), <i>Ninon</i> . Schauspiel in 5 Akten. Nach dem Dänischen	» 1.30
Renan (Ary), <i>Le Costume en France</i>	» 1.90
Köster (A.), <i>Schiller als Dramaturg</i>	» 3.90
Shakespeare's <i>Macbeth</i> , nach der Folioausgabe von 1623 hrsg. van A. Wagner.	» 0.80
<i>Trachtenbilder für die Bühne</i> . 1er Jahrgang. Hrsg. van P. Köhler. 60 in Gold- Silber und Buntdruckhergestellte Tafeln. Gebunden	» 16.25
<i>Wieder die Ehre — und wieder Ehre</i> , von **	» 0.20
Ruseler (G.), <i>Die Stedinger</i> . Trauerspiel in 5 Aufzügen	» 0.65
Freitag (G.), <i>Dramatische Werke</i> . 5e Auflage, 2 Bnde.	» 5.20
Schabelsky (E. von), <i>Der berühmte Mann</i> . Lustspiel.	» 1.30
Bunzeck (G.), <i>Ein toller Streich!</i> Lustspiel	» 1.—
Anhäuser (W.), <i>Fredegunde</i> . Trauerspiel in 5 Akten	» 1.30
Kühne (A.), <i>Das Mädchen von Orleans</i> . Trauerspiel	» 0.65
<i>Deutsche Volksschauspiele in Steiermark</i> . 2 Bde	» 6.50
Bonhöffer (E.), <i>Graf Ulrich von Wirttemberg</i> . Schausp.	» 0.65
Isnardon (J.), <i>Le Théâtre de la Monnaie</i>	» 8.25
Rhoda (F.), <i>Nur von Adel!</i> Lustspiel	» 1.—
Hartleben (O. E.), <i>Angele</i> . Comoedie	» 0.50
Becque (H.), <i>La Parisienne</i> . Comédie en trois actes.	» 1.10
Hauptmann (G.), <i>Vor Sonnenaufgang</i> . Soziales Drama. 9e Auflage	» 1.—
Jacobi (J.), <i>Prinz Louis Ferdinand</i> . Schauspiel	» 1.30
Joliet (Ch.), <i>Violette. Misère et splendeur d'une comédienne</i>	» 1.90
Uchard (M.), <i>La Fiammina</i> . Comédie en 4 actes	» 1.10
Fouquier (H.) et Carré (F.), <i>Le roman d'une conspiration</i> . Drame en 5 actes	» 1.10
Dumas (A.), <i>Théâtre complet</i> . Tome I.	» 8.50
Lemaître (J.), <i>Impressions de théâtre</i> . 5e Série	» 1.90
Pougin (A.), <i>Le Théâtre à l'Exposition universelle de 1889</i>	» 1.65
Friedrichs (H.), <i>Die Sicilianerin</i> . Bühnen-Dichtung.	» 1.30
Heitmüller (F.), <i>Das MedeaBild</i> . Drama	» 0.65
Lothar (R.), <i>Lügen</i> . Schauspiel in 4 Aufzügen	» 1.05

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsche Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 7.

10 JANUARI 1891.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel gedeelte: Staat van het Nederlandsch Tooneelverbond.
Niet officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. —
Uit het Buitenland. — Tooneeltaal. — Is toch spreektaal? — Realisme
in spel en tooneelschikking. — Verbetering.

Officieel Gedeelte.

Staat van het Nederlandsch Tooneelverbond
OP 1 NOVEMBER 1890.

Eereleden van het Verbond.

Mr. J. N. van Hall en Mevr. M. E. A. Waller—Schill.
Hoofdbestuur.

	Jaar van aftreding.
Prof. Dr. A. G. van Hamel (Groningen), <i>Voorzitter</i>	1892.
Jhr. Henry Tindal (Amsterdam), <i>Ondervoorzitter</i>	1893.
Dr. C. I. Vinkesteyn (Amsterdam), <i>Secretaris</i>	1893.
Jean Browne (Rotterdam), <i>Penningmeester</i>	1891.
Marcellus Emants ('s Gravenhage)	1892.
Dan. de Lange (Amsterdam)	1891.
M. B. Mendes da Costa (Amsterdam)	1892.
L. J. Plemp van Duiveland (Leiden)	1893.
J. A. Heuff (Tiel)	1891.

AFDEELING AMSTERDAM.
665 Leden.

Prof. Mr. G. A. van Hamel, *Voorzitter*.
— — — — — *Ondervoorzitter*.
H. K. Westendorp, *Secretaris*.
W. A. van der Mandere, *Penningmeester*.
F. van der Goes.
A. Fentener van Vlissingen.
C. F. van der Horst.

AFDEELING ROTTERDAM.
503 Leden.

F. Ebeling, *Voorzitter*.
Dr. G. Pekelharing, *Secretaris*.
J. J. Havelaar J. E.zn., *Penningmeester*.
Jean Browne.
Hendrik P. N. Muller.

AFDEELING LEIDEN.
(Studentenafdeeling.)
270 Leden.

A. C. Maas Geesteranus, *President*.
J. Salomonson Lzn., *Secretaris*.
F. C. D. Budding, *Penningmeester*.
J. M. C. Mouton, *Bibliothecaris*.
J. C. Prins, *Vice-Secretaris*.
C. F. van Maanen, *Vice-Penningmeester*.
J. Schoemaker, *Commissaris voor het tooneel*.

AFDEELING DEN HAAG.
244 Leden.

M. Hymans van Wadenoyen, *Voorzitter*.
D. F. van Heijst, *Ondervoorzitter*.
J. C. van den Tol, *Secretaris*.
Mr. H. W. F. Struben, *Penningmeester*.
Mr. Th. der Kinderen.
Mr. P. W. G. J. Snijder van Wissenkerke.
J. C. van Brakel.

AFDEELING UTRECHT.
61 Leden.

Dr. L. G. Morell, *Voorzitter*.
Mr. W. G. F. A. van Sorgen, *Secretaris-Penningmeester*.
J. C. van Eelde.
Prof. H. E. Moltzer.
F. L. A. Roeloffs Valk.

AFDEELING DELFT.

50 Leden.

J. Post van der Burg, *Voorzitter*.
 G. J. van de Well, *Onder-Voorzitter*.
 Mr. C. F. A. Milders, *Secretaris*.
 J. M. Fürstner, *Penningmeester*.
 A. Kalf, *2e Secretaris*.

AFDEELING GRONINGEN.

48 Leden.

Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, *Voorzitter*.
 Jhr. Mr. D. R. de Marees van Swinderen, *Secretaris*.
 Mr. G. M. Doornbos, *Penningmeester*.
 Prof. Dr. A. G. van Hamel.
 Prof. Mr. N. K. F. Land.
 Mr. B. ten Bruggen Cate.

AFDEELING DORDRECHT.

44 Leden.

C. J. J. Verbroek van Nieuw-Beijerland, *Voorzitter*.
 P. J. de Kanter, *Secretaris*.
 D. Crena de Jongh, *Penningmeester*.
 Mr. D. van Tienen Jansse.
 Dr. H. J. Kiewiet de Jonge.

AFDEELING MIDDELBURG.

27 Leden en 1 Donateur.

Jhr. Mr. W. H. Snouck Hurgronje, *Voorzitter*.
 Joh. L. van der Pauwert, *Secretaris*.
 F. M. Wiebaut, *Penningmeester*.

AFDEELING HARLINGEN.

27 Leden.

S. Hannema, *Voorzitter*.
 Mr. A. H. van Kleffens, *Secretaris-Penningmeester*.
 C. P. Simonsz.

AFDEELING TIEL.

24 Leden.

J. A. Heuff, *Voorzitter*.
 J. L. van Lidth de Jeude, *Secretaris-Penningmeester*.

AFDEELING HAARLEM.

21 Leden.

J. H. Krelage, *Voorzitter*.
 Mr. Th. de Haan Hugenholtz, *Secretaris*.
 M. N. Beets, *Penningmeester*.
 P. J. L. Huet.
 H. T. Waller.

AFDEELING 'S-HERTOGENBOSCH.

12 Leden.

Mr. J. F. Boelens, *Voorzitter*.
 — — — — — *Secretaris-Penningmeester*.
 J. N. Houba.

Aantal Algemeene Leden 29.

Gedelegeerden der Afdeelingen

bij de Vergaderingen der Commissie van Beheer en
 Toezicht over de Tooneelschool.

Leiden, L. J. Plemp van Duiveland.
Utrecht, Mr. W. G. F. A. van Sorgen.
Delft, Mr. C. F. A. Milders.
Dordrecht, Dr. H. J. Kiewiet de Jonge,
Haarlem, J. H. Krelage.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Urbs antiqua ruit.

Onze gewone verslaggever, A., heeft het de laatste weken erg makkelijk gehad. Er was absoluut niets voor hem te doen; want er *ging* niets, niets nieuws ten minste, dat de moeite van het beoordeelen verdiende. *Het Tooneel* is geen reclame-blaadje; wij achten het dus noch noodig, noch gewenscht, dat nietsbeteekende blijspelen of kluchten, draken of melodrama's zonder kunstwaarde erin worden besproken.

Maar al is er niets nieuws gespeeld, nieuws is er wel, nieuws van belang, al is het dan ook nieuws waarover men zich moet bedroeven. Met de aloude traditie, waaraan ze zich tot nog toe steeds had gehouden, van op den 1^{en} Januari of althans in de eerste dagen dier maand *Gysbrecht van Aemstel* te spelen, heeft de Koninklijke Vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel* dit jaar gebroken.

Jaar in jaar uit trok dit stuk althans een paar avonden stampvolle zalen, en geen verstandige directie laat een dergelijke gelegenheid om haar kas te stijven voorbijgaan; voeg daaraan toe dat de Raad van Beheer weet of weten kan hoe populair nog steeds de *Gysbrecht* hier in de stad is, en men zal tot de conclusie moeten komen dat alleen zeer overwegende redenen ertoe kunnen hebben geleid van de goede gewoonte ditmaal af te wijken. Men spreekt van het ontbreken van geschikt decoratief; misschien — ik zeg »misschien», want, toen elf jaar geleden *Het Nederlandsch Tooneel* in hetzelfde lokaal speelde als nu, vertoonde het toch wel den *Gysbrecht* — is dat de reden, maar al ware het zoo, geen verstandig en *onpartijdig* mensch zou het den Raad van Beheer hebben kwalijk genomen, als ditmaal het stuk met een minder passend decoratief was gespeeld; ja al ware het dat het publiek meer kwam om *De bruiloft van Kloris en Roosje* dan om *Gysbrecht*, al ware het zelfs dat men wiskunstig zeker wist dat het niet vol zou loopen, dan nog zou het des ondanks vertoonen van het zoo geliefde treuspel een daad geweest zijn eener *koninklijke* vereeniging waardig.

Alweer is dus een van die dierbare overblijfselen uit de goede dagen van weleer weg. Verdwenen is de oude schouwburg en met hem de *Gysbrecht* *). Zoo gaan we met onzen tijd mee! Geen *Gysbrecht*, en *Kloris en Roosje* vertoond door een Operette-gezelschap! Wat wil men meer? Op en top *fin de siècle!*

2 Jan. '91.

M. B. MENDES DA COSTA.

*) We koesteren nog ééne hoop: *als* er een nieuwe schouwburg komt en het er niet mee gaat zooals met de Beurs, wie weet, wellicht wordt ze geopend met hetzelfde stuk als waarmee de Schouwburg op de Keizersgracht werd geopend in 1637. Als dat gebeurt, is de *Gysbrecht* er weer boven op.

UIT DE MAASSTAD.

In October 1877 had de eerste opvoering plaats van een oorspronkelijk blijspel van Lodewijk Mulder, getiteld *De Kiesvereeniging van Stellendijk*; het was bekroond geworden in den wedstrijd uitgeschreven door het bekende driemanschap Le Gras, van Zuylen & Haspels; de jury bestond uit de Heeren A. G. van Hamel, P. Haverkorn van Rijsewijk en nu helaas wijlen C. Vosmaer. De gunstige meening dier deskundigen is sedert door het publiek geestdriftig gedeeld, overal had het stuk succès en trok het volle zalen, bij feestelijke gelegenheden werd het dikwijls voor den dag gehaald als staal zoowel van goede, oorspronkelijke tooneel-letterkunde als van hetgeen de kunstenaars van ons voor-

naamste gezelschap vermogen, men zag het twee, drie, vier keer en amuseerde zich kostelijk, en 19 dezer mocht de algemeen bekende *Kiesvereening* de 100ste opvoering beleven.

Een heugelijke gebeurtenis voorwaar, wel geschikt om onze schrijvers aan te moedigen, misschien ook om den Heer Mulder er toe te brengen het niet alleen te laten staan.

Wij zullen niet trachten over het blijspel iets nieuws te schrijven; de toestanden in de politiek, die geschilderd worden, zijn wel eenigszins verouderd, maar er blijft genoeg waars in, dat men sommige toespelingen, welke thans hun doel missen, gaarne vergeet; de handeling is van weinig beteekenis, eigenlijk zwak, maar de karakters en typen zijn flink geteekend, de toon is juist getroffen, het geheel aardig, nationaal behandeld, zoodat men zich 19 dezer van harte verheugde in het succès van den schrijver en hem met luid handgeklap dankte voor het genotene.

De Directie had aan deze 100ste opvoering een feestelijk cachet weten te geven; de schrijver en de Heeren van Hamel en van Rijsewijk woonden haar bij; het publiek was vrij talrijk opgekomen en de Rotterdamsche Afdeeling van ons Verbond symboliseerde haar belangstelling in een lauwerkran.

De Heeren Rosier Faassen, J. Haspels en Le Gras waren onverbeterlijk als Haspelstok, Schor en Marksteen; de Heer D. Haspels had zich belast met de rol van Steekamp en mocht eveneens bijval oogsten, al miste men nu en dan de gemoedelijkheid, welke vroeger zulk een aardig contrast vormde met de grootheid der politici. Of de jongere medespelers aan hun rollen niet meer reliëf hadden kunnen geven, ziedaar een vraag welke beantwoording wij gerustelijk aan hen zelve kunnen overlaten.

* * *

De laatste weken brachten ons twee kluchten, waarvan een zich blijspel noemt, twee draken, waarvan een stellig niet als zoodanig bedoeld is.

De Moulinars, door drie Franschen Ordonneau, Valabrégue en Kéroul samengeflanst, is een amusante klucht, doch eischt vlug spel, en dit liet wel wat te wenschen over. De Heer D. Haspels leverde een zeer vermakelijk type; in het geheel zat echter te weinig gang; men liet den toeschouwer te veel tijd tot nadenken, voor dergelijke producten vaak de doodsteek.

In *Pension Schöller* uit het Duitsch van Laufs had men daarover minder te klagen; de Heer Willem van Zuylen verstaat, gelijk men weet, bij uitnemendheid de kunst leven en beweging op het tooneel te brengen, een stuk te dragen en het publiek alles te doen slikken; ook zijn medespelers deden flink hun best en trachtten gelijken tred te houden. De klucht hangt van nonsens aan elkaar en de meeste personen zijn zulke onbestaanbare wezens, dat Klapproth groot gelijk heeft hen allen voor gek te verslijten. Er is hartelijk gelachen, doch het wil ons toeschijnen, dat men op dezen gevaarlijken weg niet verder moet gaan. Kluchten als *Onze Vrouwen*, *Gevolgen van een Leugen*, *De Bibliothekaris* kunnen nog tot de kunst gerekend worden; *Pension Schöller* voert naar kerstmis-pantomimes, naar het acrobatenspel, naar de poppenkast, misschien ook wel kunst, maar niet die, welke men bij ons in den schouwburg pleegt te zoeken.

Jules de Marthold heeft in *De Wildeman* (L'Ogre) een melodrama gegeven, dat zich niet boven het gewone peil verheft, maar tevens niet te veel heil zoekt in bloed en vergift; het stuk laat zich wel zien en maakte den gewenschten indruk op het publiek der hoogere rangen. De drie laatste tafereelen staan ver achter bij de vier eerste; de beraadslaging der jury is goed bedacht en werd met name door de Heeren Van Kerckhoven en Van Eysden zeer verdienstelijk vertoond. Van de hoofdpersonen mogen

de Heeren J. Haspels, Tartaud en D. Haspels in de eerste plaats worden genoemd en geroemd.

De Bruiloft te Valeni van Ganghoffer en Bruciner is een allerszonderlingst drama; dikwijls zijn de schrijvers het spoor geheel bijster en beginnen maar aan een andere handeling, terwijl de personen zoo dikwijls van karakter veranderen, dat zij eindelijk allen even slecht blijken te zijn. Ongetwijfeld bevat dit drama zeer goed geschreven tooneelen en is de taal vaak verdienstelijk, maar het vormt geen geheel, de goede gedeelten zijn aan elkaar verbonden door prulwerk, scènes waarin wordt vergeten wat zooeven behandeld is en soms precies het tegenovergestelde verkondigd. Het is een doolhof, waaruit de schrijvers zelf niet konden wijs worden en waarin wij niet tot gids willen verstrekken door een poging te wagen de handeling te vertellen of de karakters te ontleden. Bizarremakelijk is de gerechtszitting in het laatste bedrijf en wanneer dit beeld van Rumeensche rechtspleging naar de werkelijkheid is genomen, moeten onze rechters en advocaten niet verzuimen kennis te maken met deze zeden en gebruiken; de voorbeeldeloze orde zal hen ongetwijfeld stichten.

Wellicht hadden wij dit drama vol valsch gevoel geheel buiten bespreking gelaten, wanneer wij niet eenige woorden wenschten te wijden aan de opvoering, voornamelijk om hulde te brengen aan Mej. Augusta Poolman voor de verdienstelijke wijze, waarop zij de partij van Sanda, het grillige, hartstochtelijke Zigeunerkind, vervult. Wij dachten deze soubrette niet in staat een dramatische partij zoo flink te vertolken; weliswaar kwam haar het genre, dat in plaats van fijne schakeering, gespierd, kleurrijk spel vraagt, waarmede jongere kunstenaars meestal beter slagen, goed te stude, aan den anderen kant echter mogen wij niet uit het oog verliezen, dat het onsamenhangende, onlogische der figuur (ofschoon niet zoo erg als bij de andere personen) haar moeilijkheden te over zal hebben geboden, en men houdt zoo licht op het publiek te boeien, wanneer men, na groote, indrukwekkende tooneelen, zich door onbeduidend gebabbel heeft heen te slaan. In het eerste bedrijf nog niet recht op dreuf, wist deze jeugdige actrice in de twee volgende veel kracht te ontwikkelen; haar bewegingen en standen waren mede te prijzen en de stem werd zooveel mogelijk tot afwisseling gedwongen. Met voldoening mag Mej. Poolman op haar Sanda-vertolking terugzien, waarmede zij getoond heeft, dat haar talent niet lijdt aan het euvel van eenzijdigheid en wat zij als jeugdig-dramatische vermag. Gelegenheid zich in deze richting verder te bekwamen zal haar wel niet ontbreken.

Mej. Van der Lugt weerde zich dapper in de vrij uitgebreide ingénue-rol van Pia; zij heeft echter nog zeer veel te leeren en moet zich in de eerste plaats toelagen op het verkrijgen van meerdere schakeering van stem en gebaren.

De mismaakte officier van justitie Tschaku, mismaakt zoowel lichamelijk als geestelijk, vond in den Heer Chrispijn, die zich een typischen kop had gemaakt, een verdienstelijken vertolker, toch zou het o. i. aanbeveling verdienen hem met den Heer De Vos van rol te doen ruilen, want laatstgenoemde was als Jonel niet op zijn plaats, ofschoon hij zeer goed sprak, o. a. in het derde bedrijf tegenover Pia en Sanda, en in de pleitrede. Als gewoonlijk deed de Heer Van den Heuvel zijn best en hij wist den weezinwekkenden Notara zeer goed voor te stellen.

Zal het drama voor hen, die er eenige verwachtingen van koesterden, een groote teleurstelling zijn geweest, voor hen, die gaarne de pogingen van jeugdige, ijverige acteurs gadeslaan, was de opvoering niet van belang ontbloot. Wellicht zullen zij er beloften voor de toekomst in ontdekken, en wanneer past het beter de toekomst met open oog maar tevens met vertrouwen tegemoet te gaan dan bij de intrede van een nieuw jaar? Voorwaarts! moet de leus blijven, Voorwaarts en Excelsior!

UIT HET BUITENLAND.

In een fransch tijdschrift lazen wij een artikel over het theater en de acteurs in Amerika.

Behalve de bekende artisten EDWIN BOOTH, die uitsluitend Shakespeare vertolkt, en JOSEPH JEFFERSON, die ook weinig nieuws meer aanvat, zijn de meest klinkende namen RICHARD MANSFIELD, LAWRENCE BARRETT, DREW en de dames ADA REHAN, een bijzonder populaire actrice, en AGNES BOOTH.

Over de opgevoerde stukken roept de schrijver van bedoeld artikel niet bijzonder: »je crois la critique de New-York infiniment supérieure aux œuvres qu'elle est appelée à juger". Titels zullen wij onzen lezers maar besparen; men speelt er tegenwoordig veel vertaalde stukken (schijnt dus in dat opzicht niet het stelsel: »America for the Americans!" te huldigen), zooals o. a.: *Birth and breeding* (*Die Ehre van SUDERMANN*), *A pair of spectacles* (*Petits oiseaux van LABICHE*).

Naar ten slotte gemeld wordt zijn er in Amerika 3400 schouwburgen, waarbij meer dan 40.000 personen hun brood verdienen.

* * *

Te London in *Shaftesbury Theatre* speelt men een oorspronkelijk stuk van MALCOLM WATSON en de actrice Mevr. LANCASTER WALLIS.

Geoffrey Landon is een echte farizeër, streng rechtvaardig voor het oog van de wereld, huichelend en aan de letter gehecht. Zijn vrouw heeft zich voor haar huwelijk misdragen met Lord Helmore. Dit dreigt uit te lekken, daar de Lord, die aan den rand van het graf staat, zijn papieren aan haar man heeft toevertrouwd. En wordt het ontdekt, dan geen genade! Lord Helmore, op het laatst berouw gevoelend en achting voor de vrouw, die hij eens beminde, neemt zijn papieren terug, en zij verhaalt zelf haar misstap aan haar echtgenoot. Een heftig tooneel volgt, maar eindelijk worden beiden door hun kind tot elkaar gebracht.

De kritiek luidt vrij gunstig. Het eenigszins conventionele slot bevredigt ten zeerste. Alleen treden gedurende het geheele stuk uitsluitend de drie hoofdpersonen op den voorgrond, andere vallen niet in het oog of verdwijnen gedurende het stuk op onverklaarde wijze.

De hoofdrollen worden vervuld door HERBERT WARING (*de Farizeër*), Mevr. LANCASTER WALLIS (*zijn vrouw*) en LEWIS WALLER (*Lord Helmore*). Allen mochten onverdeelde toejuichingen ontvangen.

* * *

In Parijs en ook in den Alhambra-schouwburg te Brussel werd met veel, te Amsterdam in het *Paleis voor Volksvijf* daarentegen met heel weinig succès vertoond het patriotische stuk *Devant l'ennemi*, drama van PAUL CHARTON.

Er komen twee jongelieden Nellot en Marsay in voor, die beiden om de hand dingen van de dochter van generaal de Moissac. Marsay weet door allerlei laster zijn medeminnaar bij het meisje gehaat te maken. De generaal trekt met zijn beide officieren ten strijde; hem zal de hand der dochter toekomen, die zich het dapperst weert. Nellot behaalt grooten roem, Marsay weigert hem te gehoorzamen, in het bereik van de kogels des vijands ontstaat een worsteling waarbij Nellot bezwijkt. De ander tooit zich met zijn roem en zal het meisje zijn vrouw noemen, als plotseling per deum ex machina de zaak terecht komt, en Marsay aan de justitie wordt overgeleverd, terwijl de herstelde Nellot de beloning voor zijn moed verwerft.

Het heeft werkelijk veel van een stichtelijk verhaal voor de jeugd. Dat het stuk in Frankrijk zooveel bijval vond zal dan ook wel grootendeels liggen aan de talrijke vaderlands-lievende uitingen, die erin voorkomen. Ons publiek liet het koud.

* * *

Uit Parijs nieuws van velerlei aard in de laatste weken.

Het meest opzien barend was zeker het tot dusver ongehoorde feit dat een stuk van G. OHNET gevallen is als een baksteen.

Dernier Amour, in 4 bedrijven, gespeeld in het *Gymnase*, bleek een mislukte poging om door een would-be psychologische wijze van behandelen een erg romantische donnée waarschijnlijk en aanneemlijk te maken.

Voor wie er belang in mochten stellen volgt hier de fabel van het stuk.

Gravin de Fontenay, 40 jaar oud, merkt dat haar veel jongere man, — met wien zij, toen ze zelf nog met een ander was getrouwd, die weer veel ouder was dan zij, een ongeoorloofde betrekking had gehad, — niet meer van haar houdt en een platonische amourette heeft aangeknoopt met een nichtje.

De Gravin weet niet dommer te doen dan het nichtje in huis te nemen, en natuurlijk wordt daardoor de liefde aangewakkerd. Nu moet dan maar het nichtje met een protégé van de Gravin trouwen, en, heusch, het zoete kind zegt dat ze het doen zal. Dat is den Graaf te kras. Hij heeft met het voorwerp van zijn vlam een onderhoud, dat, zooals van zelf spreekt, door de Gravin wordt afgeluisterd. En als nu blijkt: 1° dat het meisje om der Gravin plezier te doen toch zal trouwen, 2° dat tusschen nicht en neef nooit iets onbehoorlijks is gepasseerd, 3° dat neef zich voor het hoofd wil schieten, maakt de Gravin aan alle scheeve verhouding een eind door zich te vergifigen.

Noch voor den inhoud, noch voor de wijze van behandelen, noch voor den stijl heeft de kritiek een woord van lof over. Alles was even dun. Voor de spelers was het niet mogelijk er iets van te maken.

In den *Ambigu*-schouwburg wordt met veel succès vertoond *Le régiment*, een (melo-)drama in 5 bedrijven, 8 tafereelen, van G. MARY en J. GRISIER. Het is voor wie van draken houden een heel amusant stuk; er komen verloren kinderen in en gesubstitueerde dito's, een zeer ongelukkige moeder, herkenningen van allerlei aard en veel soldaten. — De mise-en-scène moet uitstekend zijn.

Het affiche van de *Menus-Plaisirs* bevat *Lucienne*, drama in 5 bedrijven van LOUIS DE GRAMONT. Hoewel het stuk enkele goed geschreven tooneelen bevat, bederft het melodramatisch knaleffect van een pistoolschot, waardoor een verleide en van haar kind beroofde moeder zich op haar verleider wreekt, veel van den goeden indruk. — Van denzelfden schrijver werd vroeger een ander stuk, *Fernande*, gespeeld. De verwachtingen toen omtrent hem opgevat zijn door *Lucienne* niet verwezenlijkt, maar men wanhoopt toch nog niet aan hem.

In ditzelfde theater was vóór *Lucienne* opgevoerd en dadelijk weer van het répertoire geschrapt *L'âge critique*, comédie in 4 bedrijven van ARTHUR BYL. Een vrouw à l'âge critique gevoelt zich onweerstaanbaar aangetrokken tot een vriend van haar zoon. De vader ontdekt haar misdrijf, doodt haar en . . . valt zijn zoon in de armen.

Toejuichingen ontbraken; ook de vertolking was niet meer dan middelmatig.

Het *Palais Royal* maakt uitstekende zaken met *Un prix Montyon*, comédie-vaudeville van A. VALABRÈGUE en M. HENNEQUIN. Den inhoud weer te geven is onmogelijk. De eene vergissing wordt erin op de andere gestapeld; en natuurlijk zijn de toestanden hier en daar op het kante af, maar het publiek amuseert zich kostelijk.

De nieuwste snuffes, die het *Théâtre Libre* gegeven heeft, zijn van een verbazingwekkende gedurfdheid.

In *Monsieur Bute*, drama in 3 bedrijven van M. BROLLAY, wordt men vergast op een krankzinnigheids-scène van heb ik jou daar. Een beul op non-activiteit wurgt in een donkere kamer, alleen verlicht door het spookachtig schijnsel van het haardvuur, in een vlaag van waanzin, zijn oude dienstbode; de dochter komt binnen met de lamp, maar deze valt en bij de laatste flikkering van het licht kan men

ook de laatste stuip trekkingen van het ongelukkige vrouwtje aanschouwen.

La belle opération, in één bedrijf van JULIEN SERMET, geeft ons een kijkje van wat er al zoo voorvalt in de woonkamer van een maitresse, wanneer deze zelf in het naaste vertrek zal worden en wordt geopereerd van een gezwel in den buik. Slot: onder het opbergen van de talrijke chirurgische instrumenten zegt de professor dat hij nu ten minste de zekerheid heeft dat zulk een mooie operatie nooit kan gelukken.

Veel vroolijker en amuserender maar dan ook veel gepeperder is *L'amant de sa femme* van AURÉLIEN SCHOLL. Houdt uw nog jonge vrouw het met een ander en zijt ge u bewust haar *en faisant l'amour* steeds met de noodige égards te hebben behandeld (een goed verstaander heeft maar een half woord noodig), dan kunt ge uit dit stuk leeren wat ge doen moet. Ge laat een luxueus souper, tête à tête, aanrichten in haar boudoir, ge drinkt natuurlijk met haar eerst flink wat russischen brandewijn en spaart daarna uw champagne niet; dan brengt ge uw hand brutaaltjesweg naar haar corsage, en dan... ja dan valt het scherm; de rest moet ge er dus maar zelf bij bedenken.

Zoo mogelijk nog meer gedurfd dan het voorgaande is *Conte de Noël*, een zoogenaamd »mystère moderne» van A. LINERT in twee tafereelen. De inhoud is verregaand beestachtig; er komt o. a. een vrouw in voor op het punt van te bevallen, maar, voordat dit geschiedt, verdwijnt ze nog net bij tijds in een varkenshok*); ze komt spoedig terug en nu verneemt men dat ze het kind, — welks geboorte voor haar man, die niet de vader ervan is, verborgen moet blijven, — heeft gesmoord en dat het lijkje door de varkens wordt opgegeten. Zoo iets was zelfs het sceptische publiek van het *Théâtre Libre* te kras; het heeft gisffleerd.

Meer voldoening heeft de directeur van dien zelfden schouwburg gehad van *La Fille Elisa*, pièce in 3 bedrijven, getrokken uit den bekenden roman van EDMOND DE GONCOURT door JEAN AJALBERT; maar toch is ook dit stuk lang niet onverdeeld te prijzen; er zit geen samenhang in; het zijn drie tafereelen, waarvan alleen het eerste eenige handeling bevat, terwijl dan nog die handeling, een spontane moord, in het stuk volstrekt niet psychologisch wordt verklaard, wat in den roman wel het geval is. Zie hier den inhoud:

1ste bedrijf: Elisa, pensionnaire van een publiek huis, ontmoet op een dag dat ze vrij af heeft een soldaat, voor wien zij een werkelijk reine liefde heeft opgevat. Maar de soldaat ziet in haar eigenlijk niet veel meer dan een werktuig voor zijn zinlijken lust, en, als zij dus merkt dat ze zich in hem heeft bedrogen en hij haar te lijf wil, steekt zij hem dood.

2de bedrijf: de gerechtszaal bij avond, een meesterstuk van decoratief en mise-en-scène, dat de triomf van het realisme zou kunnen heeten wanneer niet bij ongeluk de advocaat, die stukken en bescheiden moet voorlezen, in den donker had gezeten. Dit bedrijf wordt grotendeels ingenomen door het pleidooi van Elisa's advocaat, dat 25 minuten duurt, door ANTOINE meesterlijk wordt voorgedragen en een kolossalen indruk maakt. Aan het slot van dit bedrijf wordt Elisa ter dood veroordeeld.

3de bedrijf: Elisa vinden we terug in een gevangenis, waar ze nu al acht jaar is; ze heeft namelijk gratie gekregen van de doodstraf. De gevangenen mogen nooit met elkaar praten; Elisa heeft dus het spreken geheel verlerd, zoodat ze dan ook, als ze den onderprefect bij diens bezoek moet antwoorden, ter nauwernood een enkel woord kan stamelen. Volgt een bezoek van Elisa's moeder, een monster, half vroedvrouw, half entremetteuse, die haar

kind de in de gevangenis verdiende penningen komt aftroggelen. Alleen gebleven raakt Elisa aan het mijmeren, haalt een brief van den soldaat te voorschijn, dien men haar reeds in het 1ste bedrijf heeft zien lezen, en... het scherm valt.

De schijver van het stuk, die natuurlijk tot de hyperrealistische school behoort, heeft hier twee offers gebracht aan de conventie: ten eerste laat hij de moeder van Elisa in de gevangenzaal komen in plaats van, zooals altijd gebeurt, in den parloir, en ten tweede laat hij onopgelost hoe Elisa, die natuurlijk bij haar komst in de gevangenis werd gefouilleerd en in een bad gestopt, den bewusten brief heeft kunnen verbergen en bewaren. In gewone omstandigheden zou de kritiek hier niet over gevallen zijn, maar wel en te recht nu het iemand geldt, die beweert dat alle conventie van het tooneel behoort te worden verbannen.

BLUM en TOCHÉ hebben een vermaaklijke comédie in 3 bedrijven geschreven, *Madame Mongodin*, die in den *Vaudeville*-schouwburg veel succès heeft.

Meneer Mongodin zit vreeslijk onder de plak van zijn wederhelft en mag in zijn huwlijksleven absoluut geen enkel zij-paasje bewandelen, want mevrouw heeft indertijd getoond dat zij zelf tegen alle verleiding bestand is; immers zeker iemand, die, toen zij reeds getrouwd was, haar eer wilde belagen, heeft ze door een messtoot verjaagd; een wonde dezen toegebracht was het bloedend bewijs van haar heldendaad. Dit wordt door haar te pas en te onpas haar man voorgehouden. Maar och, de arme vent wordt niettemin gevangen door de bekoorlijkheden van een schoone, en neemt, om zijn vrouw te misleiden tot alles zijn toevlucht, zelfs tot het voorwenden van slaapwandelaar te zijn. Op een zeer compromitterend moment wordt deze leugen hem dan ook tot redding; maar ten slotte betrapt zijn vrouw hem toch, en een breuk tusschen beiden ware daarvan het gevolg geweest, wanneer niet nog net bijtijds was uitgekomen dat het heldenfeit, waarop mevrouw Mongodin zich zoo beroemt, grotendeels verlicht is; ze had zich namelijk de bon cœur drie kussen laten geven en zou zeker nog wel tot meer concessies bereid zijn geweest aan hem die haar kuste, maar ze werden gestoord en de minnaar vluchtte, mevrouw alleen achterlatende, die toevallig het zakmes vond, waarmee de ander zich even te voren een schrapje aan de hand had gegeven. Met groote tegenwoordigheid van geest verzon ze toen het fabeltje dat haar zoo langen tijd een overwicht over haar man verschafte.

Het stuk heeft enkele allergrappigste tooneelen, waaronder vooral dat van het slaapwandelen uitmunt, maar de kritiek is er toch niet erg mee ingenomen; het heeft er namelijk veel van alsof het stuk alleen geschreven is om de talenten te doen uitkomen van den komiek JOLLY (*Mongodin*), die dan ook werkelijk onbetaalbaar moet wezen in die rol.

Het théâtre *Déjazet* speelt *Ferdinand le Noceur*, een comédie (of, zooals de kritiek zegt, veeleer een vaudeville) in 4 bedrijven van LÉON GANDILLOT.

Als iemand te recht of ten onrechte den roep heeft van een Don Juan te zijn, zal hij vrouwen kunnen veroveren, zooveel als hij maar wil, zonder er ook maar eenige moeite voor te hoeven te doen.

Dit is het thema van het stuk, dat alle avonden onder den grootsten bijval van de toeschouwers wordt vertoond. Den inhoud, die wemelt van qui-pro-quo's, weer te geven loont de moeite niet. Alleen willen we een klein brokje van een tooneel afschrijven.

Een getrouwde dame, — die kort te voren alles wat men van een vrouw kan verlangen, uit eigen beweging opgedrongen en gegeven had aan een braven Hendrik, dien men en ook zij voor een Don Juan hield, — verwijt dezen dat hij niets meer van haar weten wil. Hij verdedigt zich door te zeggen, dat niet hij haar om haar liefde heeft gevraagd, maar omgekeerd, en dat hij toen wel moest »ja» zeggen.

*) »Gelukking» zegt Sarcey »had de bevalling zelf niet op het tooneel plaats. Dat kan nu bewaard blijven voor een volgend stuk; er zou anders geen climax zijn.»

Zij: »Ah! Oui, c'est ainsi que font les Don-Juans! Ils veulent que les femmes courent après eux.»

Hij: »Moi un Don-Juan!... Mais je n'ai jamais eu qu'une bonne fortune en ma vie, et encore n'a-t-elle pas été bonne le moins du monde,... et c'est vous.»

Zij: »Quoi! Vous n'aviez jamais eu de maîtresse?»

Hij: »Jamais.»

Zij: »Mais alors, monsieur, vous m'avez trompée! C'est une indignité! Vous êtes un lache!»

Is het nog noodig te zeggen dat de heele zaal hierbij in lachen uitbarst?

Hoe een Mörmoon in Europa in zeer benauwende omstandigheden kan geraken, leert ons *Les douze femmes de Japhet*, opgevoerd in het *Théâtre la Renaissance*. Gelukkig, wanneer men een handigen oom heeft (commissaire de police!) die ze alle op één na aan den man brengt.

In het theater *Cluny* een revue: *Paris Instantané*, met groot succès vertoond. Men vindt er o. a. de groote trap van de opera in voorgesteld, terwijl de schouwburgen en opgevoerde stukken veel stof tot lachen geven.

Nu wij hier toch eenmaal over spreken, vestigen wij de aandacht op het geruchtmakend proces van Henri Becque tegen Sarcey naar aanleiding van diens afbrekende kritiek over *La Parisienne*, vroeger door hem aanbevolen. Een blad geeft eischer den raad publicaties te laten aanplakken: »On est prié de ne pas lire le numéro... du Temps (critique de M. Sarcey)». — *Gil Blas* geeft een vermaaklijk staaltje van hoe het proces zou kunnen zijn. President van de rechtbank: M. Alexandre Dumas fils; andere bekende critici en schrijvers vormen het rechtscollege. Becque deponeert zijn klacht, Sarcey verdedigt zich, vervalt in een lang discours over allerlei menschen en zaken, waarin de president hem niet durft storen. Alles gaat zeer vreedzaam toe, alleen is het publiek bevreemd, dat het nachtwerk zal worden. Dat gebeurt ook, maar men komt toch tot een conclusie, welke luidt als volgt: »Adversaires renvoyés dos à dos. Dommages-intérêts composés. M. Becque condamné à faire critique dramatique au Temps jusqu'à ce que M. Sarcey ait terminé les *Polichinelles*».

In het *Gymnase* verdween *Dernier Amour* van OHNET, waarover wij boven spraken, spoedig van het affiche en werd vervangen door een reprise van *La Fiammina*, een drama van MARIO UCHARD, dat drie en dertig jaren telt, zeker een respectabelen leeftijd. De hoofdpersoon is een zangeres die haar man heeft verlaten en met een engelschen Lord leeft. Haar zoon wil den minnaar zijner moeder uitdagen, welk schandaal hem zal beletten zijn eigen voorgenomen huwelijk te voltrekken. De moeder, dit vernemend, offert zich op, verlaat den Lord en redt zoo haar kind. Het stuk is volgens de meeste critici zeer verouderd en werd bovendien niet zeer kranig gespeeld.

Daarop is in denzelfden schouwburg gevolgd *L'Obstacle*, tooneelspel in 4 bedrijven van ALPHONSE DAUDET.

Dit stuk heeft als thema de vraag of de mensch zich moet laten influenceeren door de nog steeds niet als waar bewezen leer van de erfelijkheid der kwalen. Een poëet als Daudet beantwoordt deze vraag ten slotte natuurlijk ontkennend.

Didier, Markies d'Alein, is verloofd met een schatrijke minderjarige, Madeleine de Rémondy. Dit is nochtans niet naar den zin van haar voogd, een hooggeplaatst rechterlijk ambtenaar, de Castillon; deze, een weduwnaar van bij de veertig, zoekt naar een middel om, natuurlijk op hoogst nette manier, dat engagement te verbreken ten einde daarna zelf zijn pupil te kunnen trouwen. Het toeval is hem gunstig, want hij verneemt dat de vader van den Markies de laatste zeventien jaren van zijn leven krankzinnig is geweest. Krankzinnigheid is erfelijk, hij mag dus Madeleine niet blootstellen aan het gevaar van een even ongelukkig leven te moeten leiden als Didier's moeder heeft gehad. Hij legt aan de oude Markiezin de zaak uit, en

ofschoon deze hem aantoont dat er van erfelijkheid in dit geval geen sprake kan zijn, daar Didier al twee jaar oud was, toen zijn vader ten gevolge van een zonnesteek krankzinnig werd, de Castillon blijft onverbiddelijk. Wijn intusschen de Markiezin steeds de kwaal van haar man voor Didier heeft verborgen gehouden en dit wil blijven doen, wordt bepaald dat als voorwendsel tot het verbreken van het engagement zal worden opgegeven dat Madeleine Didier niet werkelijk lief heeft. Met een bericht in dien geest komt dan ook, in het 2de bedrijf, de zuster van de Castillon Didier bezoeken; ze brengt hem uit naam van Madeleine zijn brieven terug, en verlangt nu ook van hem haar brieven en een hem geschonken portret. Maar Didier kan niet gelooven dat Madeleine hem niet meer lief heeft, hij vermoedt dat er een geheim achter schuilt en vraagt zijn moeder daarom of misschien zijn vader...; maar de markiezin stelt hem terstond gerust met de verzekering dat zijn vader een man van eer was in den volsten zin van het woord. En, in het bijzijn van zijn ouden leermeester Hornus, die een vriend des huizes is geworden, belooft nu Didier op zijn eerewoord, dat hij portret en brieven zal teruggeven als Madeleine zelf hem verklaart dat ze voor hem geen liefde voelt. In den tuin van het klooster, waar Madeleine tot haar meerderjarigheid vertoeft, heeft het onderhoud tusschen hen beiden plaats (3de bedrijf), en ondanks de bekoring, die de omgeving en het bijzijn van Didier op haar uit oefenen, legt Madeleine, geïnfluenceerd door vrees voor het haar voorgespiegelde gevaar van Didier's krankzinnigheid, tegen haar eigen hart in, de bovenbedoelde verklaring af. »Elle est libre pour tous,» zegt nu Didier tegen den voogd: »mais pas pour vous. Si jamais vous leviez les yeux sur elle...», waarop de voogd antwoordt: »Monsieur le marquis d'Alein, vous voilà fou comme votre père. Et on ne se bat pas avec un fou». Zoo verneemt dus Didier de waarheid, hij zal niet strijden tegen het noodlot. In het 4de bedrijf vinden we de Markiezin zeer bezorgd over den nerveusen toestand van Didier, die niet anders doet dan boeken bestudeeren, waarin de hereditieus-kwestie wordt behandeld. Ze zal, zoo spreekt ze met Hornus af, haar goeden naam ten offer brengen en Didier zeggen dat hij niet de zoon is van den markies, maar van Hornus; maar nauwelijks heeft ze het eerste woord van die bekentenis over de lippen of Didier valt in de rede: »U schuldig...? Waaraan, moeder?... Dat is zoo onmogelijk, dat ik het nooit zal kunnen gelooven»; waarop Hornus er voor uit komt dat het niet meer was dan een verzinzel om hem te genezen van zijn vrees voor krankzinnigheid. Didier antwoordt: »Mais, grâce à Dieu, je ne l'ai jamais eue, cette peur là... d'abord parce que j'ai la tête solide et les yeux bien en place. Je ne connais pas le vertige. Et puis les nouveaux catéchismes de la science moderne, je ne les accepte pas aveuglément; je pense avec toi, mon vieux maître, que, pour lutter contre les puissances mauvaises du sang de l'hérédité, l'homme porte une force morale et intérieure qui, s'il veut, peut l'affranchir de ces lois de fatalité!» en dan roept Hornus uit: »Eh, parbleu! et c'est ce qui nous différencie de la brute!» — Madeleine, die inmiddels meerderjarig is geworden, komt daarop binnen en valt in de armen van Didier.

Het stuk, uitstekend gespeeld vooral door Mevr. PASCA (*Markiezin*), Mej. SISOS (*Madeleine*), DUFLOS (*Didier*) en LAFONTAINE (*Hornus*), is met grooten bijval ontvangen. Wij laten hier het oordeel volgen van vier bekende critici.

ALBERT WOLFF zegt in den *Figaro*: »*L'Obstacle* a passé hier sur le théâtre du Gymnase comme un souffle d'art; il a emporté dans l'oubli le souvenir des soirées malheureuses. La somme de talent que Daudet a dépensée dans ces quatre actes est prodigieuse, et il a réparé du tant de grâce, de charme et de tendresse sur son œuvre qu'on s'est à peine aperçu qu'elle repose en réalité sur une idée pénible, la folie héréditaire.

»L'art de Daudet n'a aucun rapport avec celui d'Ibsen.

Le Norvégien semble prendre à tâche d'enlever à l'homme l'espérance qui nous aide à vivre. Le Français, avec les qualités de sa race, n'accepte pas les arrêts de la science sans contrôle; il proteste de toutes ses forces contre les théories qui reposent sur des observations partielles et ne sauraient être concluantes pour l'ensemble de l'humanité.

»C'est donc une œuvre d'une haute portée philosophique qu'Alphonse Daudet vient de nous donner en même temps qu'il s'efforce de rattacher le public, miné par les théories pessimistes, aux bonheurs de la vie, en exposant devant lui tout ce qu'elle a de consolations; l'amour, l'amitié, le dévouement, l'honneur. Cela nous change un peu.»

MARCEL FOUQUIER, een vurig Ibsen-vereerder, uit zich in de *Indépendance* a. v. »*L'Obstacle* est, quant au sujet, une œuvre de la modernité la plus philosophique, puisqu'elle repose sur les fatalités héréditaires, que les vrais savants avouent connaître encore fort mal, et dont les lois demeurent un problème obscur, si obscur que les termes mêmes n'en sont pas à cette heure clairement posés. *L'Obstacle* est une réponse aux *Revenants* d'Ibsen, ou si le mot paraît trop précis et excessif, une pièce dont les données sont analogues et les conclusions opposées. Ibsen conclut à l'hérédité du vice et il a montré avec une force admirable le progrès continu et lent de cette hérédité chez un homme jeune et sans volonté, qui se débat sous l'étreinte invisible d'une maladie mystérieuse, comme Oedipe poursuivi par la fatalité du Destin. La moralité de son œuvre est toute mystique, qui fait des fautes et des vices des aïeux comme le péché originel des descendants. Ibsen a traité ce sujet avec une cruauté atroce d'analyse, en grand visionnaire dramatique. Sa thèse vaut ce que vaut son œuvre. C'est la beauté du drame qui en constitue seule la vérité morale et même la vérité scientifique, puisqu'en somme il n'y a la encore que des hypothèses. Les *Revenants* peuvent présenter une certaine vraisemblance pathologique à cause du cas particulier d'hérédité choisi par Ibsen. Néanmoins, il semble qu'on doive juger Ibsen d'abord et surtout comme un dramaturge Shakespearien. De même la pièce de M. Daudet doit être jugée surtout et d'abord comme une œuvre de théâtre. Sa signification et sa portée morale sont matière de polémiques, et, à les vouloir discuter, on arriverait vite à mettre sur le tapis la question du déterminisme et quelques autres. Apprécié au point de vue critique, *L'Obstacle* est une esquisse brillante et fine, un peu frêle aussi, de comédie de caractères. Il se peut, il semble même qu'elle pose des questions très graves, très redoutables, mais en passant, en se jouant dans les contemplations adroites d'une action plus intéressante que puissante, et un peu disséminée selon la coutume de M. A. Daudet qui trouve et recherche la grâce dans l'épisode et la force vraie de l'analyse dans la délicatesse du détail.»

En als hij dan den inhoud van het stuk heeft meegedeeld eindigt hij zijn beschouwing aldus:

»C'est la victoire du bon sens, de l'amour, du soleil si l'on veut. C'est le dénouement optimiste d'une comédie un peu trop diverse, sans assez d'unité dans le plan et de vigueur dans les caractères, mais très souvent aimable et élégante. Quant à sa portée philosophique, on n'a que de loin en loin l'occasion de l'apercevoir. Il y a évidemment des indications ou des intentions, de l'«impressionnisme» moral; il semble que ce soit tout.»

JULES LEMAÎTRE heeft geen tijd en plaatsruimte gehad om het stuk ampel te bespreken, toch eindigt hij zijn feuilleton in het *Journal des Débats* van 29 Dec. aldus:

»Sachez seulement que ce beau drame romanesque et très courageusement optimiste a pleinement réussi. C'est sans doute ce que M. Daudet a écrit de plus adroit pour le théâtre, et ce n'est pas ce qu'il a écrit de moins touchant.»

In *Le Temps* spreekt SARCEY voorloopig het volgende oordeel uit:

»Au premier acte exposition claire, mais froide, d'une

donnée originale et douloureuse. Le second acte, une merveille; il ferait pleurer des pierres. Au troisième, des coins exquis de dialogue, mais la pièce tourne sur elle-même et n'avance pas. Le quatrième sera l'objet de grandes discussions.

»La vérité est qu'on ne s'ennuie pas un instant. Nous faisons à cette heure un grand abus du mot *suggestif*, l'épithète est des plus justes si on l'applique à la nouvelle pièce de M. Daudet. Elle fait penser; qu'on se laisse aller, qu'on discute ou s'irrite, on a tout le temps qu'elle dure l'esprit en mouvement, et parfois le cœur pris. Voilà le vrai théâtre!»

Het is nu maar te hopen dat dit stuk, waarvan zooveel goeds wordt gezegd, ook in ons land door een van onze goede gezelschappen zal worden vertoond. De naam van Daudet staat bij ons uitstekend aangeschreven. Dames kunnen het gerust gaan zien. Volle zalen zullen dus wel niet uitblijven.

AMSTEL- EN SLEUTELSTAD. Jan. '91.

M + P.

TOONEELTAAL.

Amice Redacteur!

Je vraagt me, of ik ook iets op het artikel van den heer Emants te antwoorden heb? En ik laat je weten van ja. Maar verwacht daarom geen lang artikel, als 'n heerlijke bladvulling natuurlijk welkom (ik weet er van mee te spreken). De heer Emants heeft zooveel theoretische opmerkingen gegeven, dat 'k er best buiten kan blijven. Vooral omdat ze grootendeels met de eigenlijke kwestie niets te maken hadden.

Mijn bezwaren golden den vorm — de heer Emants spreekt over den inhoud.

Als vaststaand in het geding neem ik aan, dat de dialoog van een dramatisch werk de personen moet karakteriseeren. Niet alleen aan 'tgeen zij doen, aan 'tgeen zij zeggen, maar vooral ook aan de wijze waarop zij de dingen doen en zeggen herkent men de menschen.

De heer Emants maakt nu een onderscheid, en zegt dat de gewraakte claus alleen dient om iets mede te deelen, niet om den bedoelden persoon te karakteriseeren.

Dit nu is een onderscheiding, die zeer vernuftig maar valsch is.

Ik teeken een persoon — dien ik me zus of zoo denk; ik stel hem voor in deze of gene situatie; dan zal die mensch, dien ik spreken laat, zóó moeten spreken, gelijk *die* persoon in *die* situatie doen zou.

Of dit spreken nu dient ter opzettelijke zelfkarakteristiek of niet, doet er niets toe. Karakteristiek moet zijn manier van spreken en doen blijven. *Blijft* ze. Want denkt de auteur er al niet aan, hem zoo te laten zijn als hij wezen moet, dan ziet de lezer of toehoorder hem als iets anders.

Precies als in 't besproken geval.

Wanneer ik den ouden heer Staphorst op die manier tegen zijn kinderen hoor praten, dan denk ik: Wat een pedante schoolfrik, of wat een gepatenteerd Nutsverhandelaar is die vent, om als ie daar zoo maar gewoon met zijn kinderen zit te praten, dat op 'n manier te doen als we 't hier lezen! En dan heb ik dadelijk van dat heer genoeg — ondanks den heer Emants.

Want al zegt die me nu honderdmaal dat die claus niet mocht of moest dienen ter karakteriseering, ze doet het me toch.

De heer Emants heeft de kwestie, dunkt me, niet gevat. Met condenseeren en compliceeren heeft ze niets te maken. Als hij vindt dat een nerveus sprekend mensch den toehoorder op den duur zou vervelen, moet hij zulk een mensch niet op het tooneel brengen. Maar zoo iemand er wel te laten verschijnen, en hem bij tusschenpoozen te zeggen:

»nou moet je maar weer ereis effen anders worden of je verveelt je publiek, versta je!» dat is erkennen: ikteekende je alleen als marionet, niet als levend wezen.

Om nu te laten uitkomen, waar 'm het verschil tusschen den heer Emants en mij in zit, zal ik ten slotte een klein vergelijkend overzichtje geven van dagelijksche werkelijkheidtaal en van tooneeltaal volgens den heer Emants uit zijn laatste stuk.

Onze toekomstige tooneelschrijvers kunnen dan kiezen:

Op eens	Eensklaps
Hoor 'es.	Luistert!
Wat zou dat?	Welnu.
Voortdurend	Steeds
Intusschen	Maar ziet!
Strakjes	Straks
Ik heb er spijt van	Het berouwt mij
Kijk u m'n boschgezicht 'es	Werp u eens even een blik op mijn boschgezicht
Ik ben aan lager wal	De bron mijner inkomsten is opgedroogd
Die uiterste nood is er nu	is werkelijk ingetreden
Toen de zaak uitkwam	Toen de zaak aan het licht kwam
Dividenten geven	Dividenten afwerpen
De zaak is uitgekomen	De zaak kwam aan het licht
U weet, ik heb een aardje naar m'n vaartje.	U weet dat ik naar mijn vader aard
Wij zullen daar strakjes wel eens verder over spreken	Wij zullen ons gesprek straks voorzetten
Nee, nee!	Zeg dat niet enz.

De heer Emants heeft intusschen, hij zegt het zelf terecht, in een groot deel van zijn jongste blijspel »Fatsoen» getoond dat hij niet aan de dusgenoemde tooneeltaal verslaafd is. 't Is noodig, dit op te merken, daar volgelingen uit zijn poging om dergelijke taal goed te praten anders allicht tot een ander inzicht konden komen.

Ook zijn in »De Gids» verschenen schets: »Te laat» is in dit opzicht al te leerrijk. Ik heb de aflevering van September niet in mijn bezit, noch die bij de hand. Anders zou ik daar ook eenige proefjes uit aangehaald hebben.

Een poging om »Het Theerandje» van Wilkema (Gids van December) te excerpeeren heb ik moeten opgeven. Dit is heelemaal een »pastiche».

L. SIMONS MZ.

IS *toch* SPREEKTAAL?

Terwijl de HH. MARCELLUS EMANTS en L. SIMONS MZ. onderling krijg voeren in ons blad over wat wel en wat niet »tooneeltaal» is, dreigt een daaraan zeer nauw verwante strijd zich te ontspannen tusschen den Hr. ARNOLD ISING, te 's Gravenhage, en mij over het gebruik van het woordje *toch*.

Naar aanleiding van mijn in het vorig nummer voorkomende beoordeeling van een vertaling van den Hr. Jac. de Vos ontving ik namelijk onderstaand schrijven, met verzoek het in ons blad te plaatsen.

* * *

Vergun mij het op te nemen voor het woordje *toch* in de spreektaal.

Wat *toch* is er tegen? — In een aantal gezegden kan men *toch* moeilijk een ander woord gebruiken.

Hoe is het *toch* mogelijk, het tegendeel vol te houden?

Wij hebben het *toch* zelf zoo dikwijls gebruikt, bij voor-

beeld: Wat gebeurt er *toch*? — Wie is daar *toch*? — Wie schreeuwt er *toch* zoo? — Wij hebben *toch* muziek van avond. — Men speelt *toch* komedie in Den Haag. — Hoeveel tabakswinkels zijn er hier *toch* wel? — Wij hebben hier *toch* schaatsen gereden... Wil zelf nu maar aanvullen s. v. p.

Wat de aangehaalde zinsnede betreft, die *is* stijf, ik beken het; maar dat ligt niet aan het onschuldige *toch*. Er staat: »Bij ons in de stad bestonden er toch verscheidene mannenzangvereenigen».

Maar wanneer men nu zegt: »Wij hadden hier in de stad toch mannenzangvereenigen genoeg», dan is de stijfheid *toch* weg. Is 't niet zoo?

Uw Dienstw.

(w. g.) ARNOLD ISING.

* * *

Ik zal gelukkig niet heel veel woorden hoeven te gebruiken om den Hr. Ising tevreden te stellen.

Volkomen eens ben ik het, dat in al de door hem aangehaalde voorbeelden het woordje *toch* zeer zeker als tot de alledaagsche spreektaal behoorende moet worden beschouwd. Hetzelfde is het geval wanneer *toch* wordt gebruikt in den zin van *desniettemin*. Maar de Hr. Ising heeft over het hoofd gezien dat ik in mijn beoordeeling schreef: »De geursiveerde woorden worden absoluut nooit, in dien zin *althans*, in de spreektaal gebezigd».

Verder is de door den Hr. Ising voorgestelde verbetering van den zin, dien ik wraakte, niet aanneemlijk, hij zal dat zelf moeten toegeven als hij hem ziet in verband met wat in het stuk voorafgaat en volgt.

Het is een passage uit *Het Zangersfeest* van VON MOSER (vertaling van Jac. de Vos, blad. 3):

Bertha.

Ik zie niet in waartoe zoo'n feest noodig is.

Praatman.

Met uw verlof, mevrouw... laat ik u dat even vertellen. Bij ons in de stad bestonden er toch verscheidene mannenzangvereenigen. Daar had u Concordia... Polyhymnia... Euterpe. Een elk hield zich voor de beste... de allerbeste. Wat de een deed, keurde de ander af... daar was zoo geen eenigheid onder elkander. Daar kreeg mijnheer de geniale gedachte, de verschillende vereenigen tot een enkele te vereenigen. Zoo ontstond het vorig jaar de algemeene Zangersbond. En nu van dit jaar... Zangersfeest!

Ik twijfel niet of de Hr. Ising zal na de lezing van het bovenstaande toegeven:

1°. dat *toch* in dien zin werkelijk niet deugt, daar het niet staat in plaats van *immers* noch in plaats van *desniettemin*;

2°. dat men in de spreektaal zou hebben gezegd: »bij ons in de stad bestonden er *moet u weten* verscheidene mannenzangvereenigen», of *althans* iets van dien aard.

En hiermede beschouw ik onze schermutseling als geeindigd, echter niet dan na het bij het schermen gebruikelijk saluut te hebben gebracht aan mijn geachte tegenpartij.

M. B. MENDES DA COSTA.

Amsterdam, 28 Dec. '90.

REALISME IN SPEL EN TOONEEL-SCHIKKING.

Drie stukken, die in het *Théâtre-Libre* veel bijval hadden gevonden, zijn, toen ze later op andere tooneelen werden vertoond, zoo goed als gevallen. Hoe komt dat? Het antwoord op die vraag tracht ANTOINE, de volijverige en talentvolle directeur van het Théâtre-Libre te geven in een brief aan SARCEY, den bekenden criticus van *Le Temps*.

Dien brief laten we hier, met uitzondering van den aanhef, in zijn geheel volgen. De inhoud ervan zal, dunkt ons, iederen tooneelvriend belang inboezemen, en te meer omdat bij de ettelijke Ibsen-voorstellingen, die we in ons land hebben gehad, hier en daar ook al met een enkel woord gesproken is over wat Antoine in zijn brief zoo helder uiteenzet.

Misschien zal het opnemen van dien brief aanleiding geven tot een debat in ons orgaan tusschen de voor- en tegenstanders van de beide richtingen, de realistische en de conventionele; dat zou ons, redacteuren van *Het Tooneel*, natuurlijk hoogst aangenaam zijn; we stellen er gaarne onze kolommen voor open, en beloven tevens geen lijdelijke toeschouwers te zullen blijven bij dat debat.

* * *

N'êtes-vous point frappé de cette coïncidence: trois pièces, *La Parisienne*, *Grand' Mère*, *Le Maître*, toutes les trois venant du même côté, conçues dans l'esprit de renouveau qui tourmente l'école nouvelle, échouant toutes les trois, dans trois théâtres différens et, de l'avis commun, rencontrant une interprétation insuffisante avec, pourtant, des comédiens qui appartiennent pour la plupart à l'élite des artistes parisiens?

Comment expliquer suffisamment cette triple rencontre et n'est-il pas intéressant d'en rechercher les causes?

Notez, bien entendu, que je ne me permets aucune appréciation littéraire, ce n'est pas mon affaire, je parle simplement *métier*. Eh bien! je pense qu'il y a ici une grosse question technique à élucider, qui doit passionner tous les auteurs de demain et peut-être aussi les comédiens intelligents et avisés, soucieux de leur art et du mouvement théâtral actuel.

Donc, *Grand' Mère* a été un four, *Le Maître* a été un four, *La Parisienne* est, dites-vous, un four.

Pour les trois pièces, la presse s'est généralement accordée à trouver l'interprétation médiocre.

En ce qui concerne *Le Maître* et *La Parisienne*, on avait un point de comparaison; l'interprétation primitive; pour *Grand' Mère*, ce point d'appui manquant, on a, un peu plus que de raison, fait payer à Ancy les pots cassés.

Eh bien! la raison toute simple de cette triple aventure où des comédiens excellents d'habitude, ont été jugés médiocres un soir » et pour cette fois seulement », c'est qu'aucune des trois œuvres n'a été mise en scène et jouée dans le sens.

C'est que ce théâtre nouveau (ou renouvelé) exige d'autres interprètes; c'est qu'on ne doit pas jouer des œuvres observées (ou prétendues telles si vous voulez) comme on interprète le répertoire ou comme on joue les comédies fantaisistes; c'est qu'il faut pour pénétrer dans la peau de ces personnages modernes lâcher tout l'ancien bagage; c'est qu'une œuvre *vraie* veut être jouée *vrai*, de même qu'une pièce classique veut surtout être *dite*, puisque le personnage n'est le plus souvent qu'une abstraction, qu'une synthèse, ou une entité philosophique sans chair ni os; c'est que les personnages de *La Parisienne* ou de *Grand' Mère* sont des gens *comme nous*, vivant dans des intérieurs

comme les nôtres et non dans de vastes salles à dimensions de cathédrales; c'est que ces gens-là vivent, pensent et se meuvent *comme nous*, au coin de leur feu, sous la lampe, autour d'une table et non devant la boîte du souffleur; c'est qu'ils ont des voix *comme les nôtres*, des tics *comme les nôtres*, que leur langage est celui de notre vie journalière, avec ses élisions, ses tours familiers, et non la rhétorique pompeuse des œuvres classiques.

Quand Mlle Reichenberg attaque la première scène de *La Parisienne* avec sa voix *d'actrice* et que M. Frud'hon lui répond avec son timbre de Dorante, ils disent immédiatement *faux* la prose de Becque et ils l'ont fait l'autre soir durant trois heures, sans se lasser. La caractéristique de ce nouveau théâtre est, n'est-ce pas? *l'inconscience* des personnages, toujours comme nous qui faisons des bêtises et disons des énormités sans nous en apercevoir. La plupart de nos comédiens, dès qu'ils sont en scène, sont irrésistiblement portés à substituer leur propre personnalité au bonhomme qu'ils devraient rendre; au lieu d'entrer dans leur personnage, c'est leur personnage qui entre en eux. C'est ainsi que, l'autre soir, nous avons eu Mlle Reichenberg et non Clotilde, MM. Prud'hon, Le Bargy et De Féraudy, mais pas du tout des hommes de Becque.

Et ce salon... Avez-vous jamais rencontré nulle part un salon semblable? Est-ce une demeure de bourgeois aisés que cette vaste salle, haute comme celles du Louvre, froide, sans intimité, meublée en l'air, sans le moindre recoin où l'on sente, comme chez n'importe lequel de nous tous, l'endroit préféré où l'on bavarde et le fauteuil où l'on paresse, la besogne faite?

Je sais l'objection: le décor est secondaire. Oui, peut-être dans le répertoire, toujours et encore. Mais pourquoi ne pas le réaliser, puisqu'on le peut avec du soin et que cela ne nuit en rien à l'œuvre, pourvu qu'on reste dans la juste mesure? Dans les œuvres modernes, écrites dans le mouvement et dans le sens de la vérité et du naturalisme où la théorie des milieux et de l'influence des choses extérieures a pris une large place, le décor n'est-il pas le complément indispensable de l'œuvre? Ne doit-il pas prendre au théâtre la place que la description tient dans le roman? N'est-il pas le corollaire obligé, une sorte d'exposition du sujet? Certes, on ne fera jamais complètement vrai, puisqu'il y a au théâtre, nul ne songe à le méconnaître, une dose de convention adéquate aux conditions matérielles d'expression, mais pourquoi ne pas diminuer cette convention le plus possible.

Les dimensions de la scène ou de la salle importent peu. Si le cadre est trop vaste, pourquoi ne pas le rapetisser en s'ingéniant à des plantations plus en avant, moins larges? Et quant à la diction, ne sait-on pas que l'acoustique de la salle des Français est merveilleuse? La plupart des autres théâtres, moins grands de moitié, sont moins bien partagés. Raison de plus pour ne pas se servir de décors immenses où, lorsqu'il s'agit d'œuvres intimes, la voix se perd. A l'Odéon, on a joué *Grand' Mère* dans un salon monumental; le même qui avait du reste complètement étouffé, par les mêmes inconvénients, un acte de *Renée Mauperin*.

Qu'est ce que vous voulez qu'une œuvre toute de vie et de mouvements familiers devienne dans une atmosphère faussée?

Les mouvements sont aussi mal compris que les décors. On ne *règle* pas les allées et venues des comédiens sur le texte ou dans le sens de la scène, mais selon la commodité ou le caprice des acteurs, qui jouent chacun pour leur compte personnel, sans se soucier des autres. Et cette rampe les hypnotise; tout le monde tâche d'avancer le plus possible dans la salle. On m'a cité un théâtre où, du temps du gaz, ils brûlaient tous, aux becs grands ouverts, le bas de leurs pantalons.

Mlle Reichenberg, l'autre jour, monologuait debout, *en brodant*, comme les bonnes femmes tricotent au pas de leur

porte; pas une fois Clotilde et Lafont ne se sont adressés franchement l'un à l'autre, c'était le balcon qui fixait obstinément leur attention. Mais à la ville, au bout de deux phrases, vous diriez à votre interlocuteur: »Regardez-moi donc, sacrebleu, c'est à vous que je parle!» et vous auriez raison.

La vérité est qu'à ce théâtre nouveau il va falloir logiquement des interprètes nouveaux. C'est une vérité élémentaire que je rabâche partout.

Voyez encore l'exemple du *Maître*. Cette tentative, aux Nouveautés, était aussi baroque que possible. Je l'ai dit l'autre jour aux fils Brasseur et je n'ai caché ma pensée à personne. L'expérience était faite dans les plus mauvaises conditions, *Le Maître* étant sûrement la dernière pièce de chez nous qu'il fallait songer à acclimater en ce milieu élégant et boulevardier. Jullien, excessivement pressé, à fait là une fausse manœuvre dont il peut mesurer les conséquences: il a amoindri le très gros succès d'art qu'il venait de remporter et, sans profit pécuniaire appréciable, il a eu encore le désagrément de fournir aux adversaires et aux incrédules des arguments contre les théories qu'il soutient et contre les camarades qui luttent à côté de lui.

Mais enfin, la chose décidée, il s'est minutieusement appliqué à demander à ses interprètes nouveaux les mouvements notés chez nous. On a peint un décor exactement semblable; on a poussé le soin jusqu'à se procurer les mêmes meubles et les mêmes accessoires. Et pourtant ce n'était pas cela. C'est que les comédiens du boulevard n'avaient pas dans les jambes ces mouvements dont je parlais tout à l'heure. Une »passade» fait par Janvier, par exemple, n'est plus la même quand elle est exécutée par Décori: c'est que Décori, avec toute son expérience, a dans les jambes, j'y insiste, tout le métier courant et que cela ne saurait s'en aller tout de suite. Il est gêné par mille considérations dont on ne doit pas se soucier quand on veut réaliser une interprétation naturelle. On dit à Janvier, qui n'a pas de »métier», d'aller à la cheminée et il y va tout simplement, avec l'allure logique de son personnage; l'autre a une marche spéciale, une »marche de théâtre», dont il aurait cent fois plus de peine à se défaire qu'il n'en a pu avoir à l'apprendre.

Dernièrement j'ai, à la prière des auteurs, fait répéter, par la troupe des Menus-Plaisirs, *Deux Tourtereaux* et une pièce qui sera jouée dans quelques semaines. Pour l'acte de Ginisty et Guérin, j'ai tenté d'indiquer aux deux très gentils camarades qui reprenaient les rôles, les mouvements, l'allure réglés avec France. Eh bien! j'ai dû y renoncer pour ne pas chagriner deux braves gens qui suaient sang et eau sans résultat. Pour l'autre pièce, c'a été encore bien pis. J'ai tout lâché au bout d'une répétition. Je ne pouvais les décider à aller simplement à une table ou à s'asseoir dans un fauteuil sans regarder dans la salle et sans prendre une allure particulière. Il n'y a rien à faire. Et, sans aucun doute, ces artistes savent leur métier; ils font tous les soirs, comme les interprètes de *La Parisienne*, des choses bien plus difficiles, mais ils ont perdu la simplicité et le don d'agir tout bonnement *comme s'ils n'étaient pas regardés*.

Obtenir d'un comédien qu'il parle longtemps assis est impossible. Dès qu'il commence un couplet un peu long, irrésistiblement il dit au metteur en scène: »Je me lève, n'est ce pas?» C'est que, pour eux, rompus à l'ancienne formule, aux Desgenais phraseurs, la scène est une tribune et non un endroit *clos* où il se passe quelque chose. Je me souviens qu'à une conférence chez Ballande, en 73, vous citiez cette anecdote d'un acteur du Palais-Royal, Arnal ou Ravel, je crois, qui, ayant son chapeau à accrocher, se promenait obstinément devant la rampe, cherchant avec conviction un clou sur le quatrième mur. Cela m'avait beaucoup frappé et vous m'aviez paru fort approuver la chose. Ainsi, vous êtes peut-être la cause de mes tâton-

nements actuels. Voilà comment on corrompt la jeunesse sans s'en douter!

Je m'arrête. Mais je vous en supplie, portez votre attention de ce côté et observez. Vous serez frappé du désaccord profond qui s'ébauche entre les œuvres à tendances nouvelles et les interprètes qu'elles rencontrent. Il y a là un point important et une curieuse face du mouvement théâtral actuel.

Pour moi, je suis profondément heureux, car l'évolution se dessine. Et je ne songerais guère à prendre la parole si ce n'était devenu une espèce de sport de »tomber» avec bienveillance, il est vrai, mais enfin de »tomber» le Théâtre-Libre chaque fois qu'une œuvre sortie de chez lui court ailleurs des aventures diverses. Il ne faut pas s'y tromper: on va collectionner encore des fours, recevoir des volées, être nié entrépidement, mais le branle est donné. Il y a tout un travail souterrain et vous savez que le public y mord déjà. On avait dit autrefois que notre modeste maison était affaire de mode et qu'elle disparaîtrait un beau soir, comme elle était venue. Or, vous savez que notre public grandit chaque année, que par conséquent, le terrain s'élargit de plus en plus. On y viendra, aux nouvelles idées, j'en ai le ferme espoir, mais fichtre! il ne faut pas s'emballer et croire naïvement conquérir du coup le renom littéraire, les grosses recettes et l'amour passionné de la foule. Il passera encore beaucoup de pièces sur les affiches auparavant et nous en sommes à peine aux premiers tâtonnements. Pour le moment, il faut se contenter de regarder en arrière et de constater le chemin fait depuis cinq ou six ans.

Votre dévoué

(w. g.) A. ANTOINE.

VERBETERING.

Op bladzijde 45, tweede kolom, regel 33 v. b. zijn twee woorden uitgevallen, waardoor de zin de bedoeling van de schrijfster onvoldoende weergeeft.

Men gelieve te lezen: *Het is zeer moeilijk een kind goed te doen komediespelen, het een kind te doen voorstellen, enz.*

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsehe Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Medaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.— Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 8 EN 9.

31 JANUARI 1891.

XXe JAARGANG.

I N H O U D :

Officieel gedeelte: Aan H.H. Afdelings-Penningmeesters — Prijsvragen. — Tooneelschool — Gewijzigde Statuten. — Uit onze Afdelingen.

Niet officieel gedeelte: Een aanval op de redactie. — Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. — Mme Segond-Weber. — Necrologie. — Critieken. — Ingezonden. — Nieuwe Uitgaven.

Officieel Gedeelte.

Aan H.H. Afdelings-Penningmeesters.

L. S.

De meeste Afdelingen hebben hun bijdragen aan de Algemeene Kas nog niet ingezonden, ofschoon dit volgens de Statuten vóór 1 Januari l.j. had behooren te geschieden.

Mitsdien verzoek ik H.H. Afdelings-Penningmeesters vriendelijk zoo spoedig mogelijk te voldoen aan de verplichtingen den Afdelingen bij Art. 5 en 7 opgelegd.

Desverkiezende kunnen de bijdragen direct worden gestort bij de Crediet-Vereeniging te Amsterdam voor rekening van het Nederlandsch Tooneelverbond; ik zal in dat geval na ontvangst der kwitantie van genoemde vereeniging den Afdelings-Penningmeesters décharge verleen.

ROTTERDAM,
26 Januari 1891.

De Algemeene Penningmeester
JEAN BROWNE.

PRIJSVRAGEN.

Op de prijsvragen, door het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond uitgeschreven, zijn de volgende antwoorden ingekomen:

1. Geruïneerd.
2. Baas Frans.

3. Strijd en Overwinning.
4. *is teruggetrokken.*
5. Matthëus 5 vs. 44.
6. Portret.
7. De familie van zijn vrouw.
8. Hypnose.
9. Een dramatisch dichter.
10. Gecureerd.
11. Een ondermijning tijdens de manoeuvres.
12. Florence.
13. Asschepoetster.
14. Een onleesbare handteekening.
15. Tooneelcriticus.
16. Het draaiorgel.
17. Een goede daad.
18. Mijnheer de President.
19. Papa is uit.
20. Liefdezou.
21. Een losbol.
22. De vrouw van zijn compagnon.
23. Mevrouw heeft bezoek.
24. Soldanella.
25. Leerschool in de Philosophie.
26. De Sociale kwestie.
27. Herinnert ge U?
28. De familie Vredenveld.
29. Zijn zoon.
30. Een kus.
31. Valsche steenen en echte steenen.
32. Maria.
33. Hertha.
34. Corry.
35. Een St. Nicolaasavond.
36. Langs ongebaande wegen.
37. Geld en geen geluk.
38. Een zedelijke misdaad.
39. Twee regels van een vers.

40. Stroovuur.
41. Geluk is broos.
42. De familie van Effen.
43. Geuren.
44. Naïef.
45. Lambertus Hoogeboom ¹⁾.
46. Huismusschen.
47. Een liefde.
48. Sport.
49. Asschepoes.
50. Napraten over Nora.
51. Elsa Gervat.
52. Donkere toekomst.
53. Vrouwenstrijd.
54. Vóór het diner.
55. De beslissende slag.
56. Kruiwagens.
57. Herman.
58. Noodlot.
59. Twee helden.
60. Vriendentwist.

AMSTERDAM,
6 Januari 1891.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

¹⁾ Dit stuk is ingezonden zonder motto en zonder bijvoeging van een verzegeld briefje.

TOONEELSCHOOL.

Maandag 5 Januari j.l. werd aan de Tooneelschool, des morgens van half 11 tot 1 en des namiddags van half 3 tot 4 uur het tweede toelatingsexamen voor dezen cursus afgenomen door Mevr. *Gallas* en de H.H. *L. Simons* en *Wilson*, in tegenwoordigheid van de leden der Commissie Prof. *Stokvis*, Freule *Bicker* en de H.H. *Vinkesteyn*, *Mendes da Costa* en *Krelage*. Elf candidaten hadden zich aangemeld, waarvan aan twee te voren ontraden was zich aan het examen te onderwerpen, en drie niet opkwamen. Van het zestal, dat het examen aflegde, werden de beide jonge dames, die als hospitanten eene plaatsing zochten, afgewezen, de Hr. *J. K. M. Lamberts Hurrelbrinck* als zoodanig toegelaten tot de lessen in Stemvorming, Lezen en Voordracht en de Hr. *M. F. E. Van Schendel* aangenomen voor kl. I der Vakschool. De twee adspiranten voor de Voorbereidende School werden verwezen naar het toelatingsexamen, dat in September a. s. zal worden afgenomen.

De Directeur der Tooneelschool,
Amst., 20 Januari 1891. S. J. BOUBERG WILSON.

GEWIJZIGDE STATUTEN.

In de Staatscourant van Zondag 4 en Maandag 5 Jan. 1891, no. 3 zijn opgenomen de gewijzigde artikels der statuten van het Nederlandsch Tooneelverbond (Goedgekeurd bij Kon. besluit no. 32 van 25 Sept. 1890).

Zij luiden als volgt:

Art. 13.

Het hoofdbestuur bestaat uit 9 leden van welke, buiten den secretaris, 3 leden in Amsterdam moeten wonen. Het wordt door de algemeene vergadering gekozen voor den tijd van drie jaren, in dier voege, dat ieder jaar drie leden volgens rooster aftreden.

De aftredenden zijn herkiesbaar.

Het verbond vergoedt reis- en verblijfkosten aan de leden van het hoofdbestuur, die zich in zijn belang op reis be-
geven.

Art. 14.

Het hoofdbestuur dat uit zijn midden een voorzitter, een secretaris en een penningmeester kiest, vertegenwoordigt de maatschappij in rechten. Het voert de besluiten der algemeene vergadering uit, beheert de financiën door tusschenkomst van den penningmeester en doet jaarlijks vóór 1° October rekening en verantwoording van zijn beheer aan de afdeeling, daartoe door de vergadering aangewezen. Onthoudt deze afdeeling haar goedkeuring, dan wordt er rekening en verantwoording gedaan aan eene buitengewone algemeene vergadering, binnen den tijd van ééne maand bijeen te roepen.

Art. 15.

Het hoofdbestuur delegeert uit zijn midden vier zijner leden om met twee leden van het hoofdbestuur der maatschappij „Tot Nut van 't Algemeen” en twee leden van het comité der dames patronessen te vormen eene commissie van beheer en toezicht over de tooneelschool. Buitendien benoemt de algemeene vergadering nog een lid van die commissie.

Die commissie heeft het recht een secretaris uitsluitend voor de school aan te stellen, buiten het college staande.

Aldus vastgesteld op de Alg. Vergadering gehouden te Amsterdam den 9ⁿ Mei 1890.

A. G. VAN HAMEL, Voorzitter.
D. H. JOOSTEN, Secretaris.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

'S GRAVENHAGE, 21 Januari '91.

Proeven van VOORDRACHT en SPEL

AFGELEGD DOOR

LEERLINGEN VAN DE TOONEELSCHOOL,

op Zaterdag 10 Januari 1891.

Deze uitvoering, die uitsluitend toegankelijk was voor de leden der Haagsche Afdeeling en hunne dames kan in alle opzichten, zoowel voor den Directeur der Tooneelschool, den Heer S. J. BOUBERG WILSON en de leerlingen als voor het Bestuur, dat deze soirée organiseerde, een succes genoemd worden.

In de bovenzaal van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen bleef letterlijk geen plaats onbezet; getuigde de trouwe opkomst der leden van eene groote belangstelling in de Tooneelschool, het applaus, dat na elk der nummers van het programma weêrklonk, zal leeraar en leerlingen het beste bewijs zijn geweest, dat »de Proeven van Voordracht en Spel” ten volle de goedkeuring van het publiek wegdroegen.

Vóór de uitvoering van het Programma, betrad de Directeur der School het tooneel, niet om de toegeeflijkheid van het publiek in te roepen voor één enkelen leerling, wegens plotselinge heeschheid of andere ongesteldheid, maar wel voor *alle* leerlingen, en om er met nadruk op te wijzen dat hetgeen men te zien en te hooren zou krijgen niet beoordeeld moest worden als eene voorstelling, gegeven door vollereerde artisten, maar als proeven van voordracht en spel van *leerlingen*.

Was deze herinnering noodig? In zekeren zin, ja. Daar, waar het op *kracht* van voordracht en houding aankwam, — met name in »*de Vorstenschool*,” — hield het willen der jeugdige artisten niet altijd gelijken tred met het kunnen, doch, waar de leeftijd geen hinderpaal was, kan zelfs een publiek van de residentie, dat in de gelegenheid is, veel schoons te bewonderen, niet anders dan loven en waardeeren.

De avond begon met een lever de rideau van *Vercouzin*, door S. J. BOUBERG WILSON vertaald, getiteld »*Wie van Tweeën?*» waarin optraden de dames M. BRANDT en M. COERDES en de heer W. F. SIEP.

Het geestige stukje liep goed van stapel en viel blijkbaar zeer in den smaak.

Mej. E. TARTAUD droeg daarop STARING's bekende »*Vogelschieten*» voor, gevolgd, door eene voordracht van Mej. C. RENTMEESTER, die tot taak had »*Wijs Klaartjen op 't ijs*» van POTGIETER, een ondankbaar vers, waarmede de leerlinge echter een welverdiend succes behaalde.

Vervolgens kwam de hoofdschotel van den avond: het vierde bedrijf van *Mullatuli's Vorstenschool*, waarin Mej. BRANDT de *Koningin*, Mej. COERDES *Hanna*, en Mej. TARTAUD de *Walbourg* vertolkten.

De Heer F. BOERSMA, onze stadgenoot, was belast met de rol van *Herman*, de Heer W. F. SIEP met die van *Albert*, terwijl de jongenheer H. TEUNE de dubbele rol van *Puf* en *Hesselfeld* vervulde.

Een fragment als dit heeft steeds zijn eigenaardige bezwaren; in den beginne zijn zoowel vertolkers als toehoorders er niet in; toch was het publiek zeer ingenomen met het ten tooneele gebrachte, vooral met de tweede afdeeling van het bedrijf.

Meer nog dan in het voorstukje gaven de dames COERDES en BRANDT blijken van nauwgezette studie en van veel talent

De Heeren vervulden hunne rollen met ijver en vergoedden vaak de fouten hunner jeugd door goed overwogen spel.

Na de pauze droeg Mej. COERDES nog voor »*Sinterklaas*» van JAN VAN BEERS.

De Heer BOERSMA behaalde een groot succes en drie welverdiende terugroepingen met »*de Boterham en de Goudzoeker*» van den *Schoolmeester*.

Mej. TARTAUD trad nog op met »*In de Smidse*» van MARIE BODDAERT en »*Teleurstelling*» van Mevr. DAVID. Vooral in het laatste gedicht gaf deze leerlinge blijk van veel smaak.

»*Het Rijtoertje*» van VAN ZEGGELEN gaf aan Mej. RENTMEESTER gelegenheid hare comische gaven goed te doen uitkomen.

Mejuffrouw BRANDT droeg met veel gevoel, zonder effect-bejag, het zoo gevoelvolle »*Lied van de Zee*» van HÉLÈNE SWARTH voor.

De avond werd besloten met een opgewekte vertooning van het nastukje: »*De Muis*» van A. DES ROSEAUX vertaald daar S. DE HAES.

Na afloop der voorstelling hield een gezellige bijeenkomst, aangeboden door onzen voorzitter den Heer M. HIJMANS VAN WADENOYEN, het te 's Hage wonend lid van het Hoofdbestuur, de bestuursleden en enkele oudbestuursleden der Haagsche Afd., den directeur en de leerlingen der Tooneelschool nog geruimen tijd bijeen.

v. d. T.

AMSTERDAM. — De Heer B. L. Gompertz, op de laatste Afdeelvingsvergadering gekozen tot lid van het bestuur der Afdeeling Amsterdam, zal de betrekking van Vice-Voorzitter bekleeden.

Niet Officieel Gedeelte.

EEN AANVAL OP DE REDACTIE.

Het *Zondagsblad*, hoofdzakelijk gewijd aan de belangen der gemeente Rotterdam, van 25 Januari, bevat onder de rubriek *Kunst en Letteren*, een niet onderteekende beoordeeling of liever veroordeeling van het 7de nommer van ons tijdschrift. Ware het standpunt, waarop de beoordeelaar zich plaatste,

zuiver critisch geweest, we zouden waarschijnlijk zijn artikel niet hebben besproken; maar nu hij blijkens zijn eigen woorden als lid van *Het Nederlandsch Tooneelverbond* protest aanteekeent tegen de richting die ons blad naar het hem voorkomt opgaat, achten we ons verplicht bedoeld artikel in zijn geheel onder de oogen van onze lezers te brengen en ons te verdedigen tegen de verwijten die ons naar het hoofd worden geslingerd.

Het luidt dan als volgt:

* * * „REALISME.”

»Onder de tijdschriften, die ons deze week toegezonden werden, bevond zich *Het Tooneel*, orgaan van het Nederlandsch Tooneelverbond, en het verscheen nu, lijviger dan gewoonlijk, met meer leesstof dan anders. Dit feit echter was op zichzelf niet belangrijk genoeg om aanleiding te geven tot de volgende beschouwingen, maar toen wij met den inhoud kennis maakten, moesten wij telkens onwillekeurig het voorhoofd fronsen, en na de lezing van het geheele blad hadden wij een pijnlijken indruk gekregen door datgene, wat men ons te hooren gaf. Nu zijn wij gewoonlijk trouwe lezers van *Het Tooneel* en vinden er bijna altijd wat merkwaardigs in, doch dezen keer wenschen wij met alle kracht, die in ons is, te protesteeren tegen de richting, waarin het orgaan zich dezen keer beweegt, want het blad heet dan toch de meening te vertegenwoordigen van de leden van het Tooneelverbond, en het zij ons dan geoorloofd, in het midden te brengen, dat wij als lid ons niet kunnen vereenigen met de artikels, die wij lezen. Daarom grepen wij naar de pen om uiting te geven aan onze gevoelens en kozen bovenstaand opschrift tot titel, omdat het ons te doen is het realisme te bestrijden, dat uit elken regel van het onlangs verschenen blad spreekt en omdat wij ook eenige kleingeestigheid in de gevoerde debatten wilden aantoonen.

»Realisme, dat is werkelijkheid!

»Hoevelen, die zich van genoemden naam bedienen om hunne werken te verdedigen, vergissen zich in de opvatting van het woord of passen het op eene verkeerde manier toe. De schilder die zich geïnspireerd voelt door een zwijn, zich wentelende in het vuil, zegt, dat hij realist is, want hij geeft de werkelijkheid weer! De schrijver, die zijne bezieling gaat zoeken in het ontleden van onderwerpen, waarvoor de lezer een gevoel van walging niet kan onderdrukken, houdt den standaard in de hoogte, waarop realisme in duidelijke letters te lezen staat, en de vlag moet de lading dekken. De tooneeldichter, die personen opvoert en toestanden laat zien, waarvoor men in de werkelijkheid vluchten zou, is alweder realist, en dus ook hier moet de critiek zwijgen, want zij behoeft haar oogen slechts open te doen om in het werkelijke leven te gaan zien, wat zij nu wraakt. Doch de schilder, de schrijver, de tooneeldichter vergeten, dat die werkelijkheid wel bestaat, doch zij zijn ze grootendeels gaan opzoeken, zij hebben er daardoor niet den juisten indruk van gekregen. En voortbouwende op hetgeen zij zichzelf opdrongen en later het publiek evenzoo onder den neus duwen, scheppen zij eene wereld, die, als men hen geloofde, bevolkt is door menschen, die nog dichter staan bij het dier dan in den tijd, toen die trapsgewijze vorming plaats had, welke Darwin aanleiding gaf zijne meesterwerken te schrijven. Nu moge het aan den eenen kant goed zijn, dat die duizenden van menschen, welke, om de woorden van den dichter te gebruiken, het leven doorgaan als vlinders, door schrijvers te weten komen, dat het leven niet aan iedereen weelde en geluk geschonken heeft, dat er wezens zijn bij wie elk zedelijk gevoel schijnt verstikt te wezen, en dat er dus gelegenheid te over is om hier met geld, daar met moreelen steun te helpen, maar er is verschil in de wijze van beschrijving.

»Hij, die daarbij zijn doel voorbij streeft, die tusschen de regels door als het ware te verstaan geeft, dat hij abnormale toestanden beschrijft uit pure aantrekkingskracht tot het lage, die den lezer niet verheft, maar hem tot zich neertrekt in het vuil, waarin hij zelf zijn pen gedoopt heeft, bewijst der maatschappij geen dienst, doch werkt in elk opzicht verderfelijk. Den beschaafde stoot hij van zich en vervult dezen met een hevigen afkeer voor de geheele realistische letterkunde; den onbeschaafde bekoort hij wellicht, en geen van beide voelt zich gedrongen om mee te werken tot het bevorderen van den evenwichtstoestand in de maatschappij. Dan voorzeker geven wij de voorkeur aan den idealist, den dichter, die de wereld beschouwt door het vergrootglas zijner verbeelding en slechts oog heeft voor het schoone, het verhevene; geeft de droomer een verfraaid beeld, zijn geschriften ten minste doen in de borst eenige snaren trillen en wekken op tot de toepassing van deugden, die nog steeds onder het menschedom voortleven en slechts voortdurend voedsel behoeven om krachtig zich ten allen tijde te vertoonen.

»Daarenboven, het realisme is bij ons nooit recht inheemsch geweest. Ja, onze groote schilders waren realisten, doch in den goeden zin des woords; zij bestudeerden de natuur in hare spelingen van schaduw en licht; onze dichters der zeventiende eeuw waren ook realisten in den zin, dat zij onbarmhartig den vinger legden op de wonden der samenleving, ten einde als hare heelmeeesters te kunnen optreden. Doch het realisme, opgevat zooals het in deze eeuw helaas, te dikwijls gedaan wordt, is van den vreemde tot ons overgewaaid en heeft ook hier zijne aanhangers gevonden, en het lezende publiek kan dagelijks vergast worden op oorspronkelijke producten of vertalingen, die alle verdedigd worden door één leus, zij zijn realistisch, dus ontleend aan de werkelijkheid!

„Het waren bovenstaande gedachten, die zich in ons hoofd verdrongen, toen wij het orgaan van het Tooneelverbond lazen. De hoofdschotel, die nu toch aan de leden van het Tooneelverbond opgedischt wordt, bestaat uit eene bespreking van de stukken, die nu te Parijs opgevoerd worden. Indien het het doel is geweest van de redactie, om de lezers te vervullen met een afkeer voor de producten der realistische Fransche school, indien zij onuitgedrukt door de bloote vermelding der feiten heeft willen te kennen geven, dat ook zij van zulk eene richting gruwet, dan heeft zij volkomen bereikt wat wij veronderstellen, dat zij bereiken wil, doch dan ook hebben de leden het recht te vragen, voortaan van zulke uitvoerige mededeelingen verschoond te blijven, omdat zij *Het Tooneel* anders niet gevoegelijk in de huiskamer kunnen laten liggen. Indien er bladvulling noodig is, het is op eene andere, meer onschuldige manier te leveren en elders gezocht, zal de lectuur wellicht meer verheffend, meer veredelend zijn dan de ontleding van eenige tooneelstukken, met wier kennismaking wij volstrekt niet gediend zijn.

»En dan, de redactie bederft zodoende hare eigene zaak! Wilde zij ons betrekken in den strijd tusschen Marcellus Emants en den heer L. Simons M.zn, en wij veronderstellen ten gunste van den laatste, dan moet zij niet het door ons gewraakte artikel laten voorafgaan, want, wij zeiden het reeds, zij maakte zodoende propaganda voor het idealisme, en dan moeten wij de tooneeltermen van den heer Emants verkiezen boven de spreektaal van den heer Simons. Maar, afgescheiden van onze beschouwing over het realisme, voelen wij ons toch gedrongen ons te mengen in den strijd, gevoerd tusschen den schrijver en den beoordeelaar en dan scharen wij ons aan de zijde van den eersten.

»De heer Simons schijnt realist te wezen en vurig aanbieder van Multatuli, getuige de schrijfwijze, die hij volgt; realist, omdat hij uit alle macht tegen de tooneeltaal opkomt, en al onze uitdrukkingen, die wij in het gewone leven gebruiken, overgenomen wil zien op het tooneel.

Doch genoemde heer schijnt te vergeten, dat een tooneelstuk eene belangrijke episode moet weergeven uit het leven van een mensch; niet alles wat wij om ons zien gebeuren, is geschikt tot een tooneelstuk verwerkt te worden; maar de dichter wordt getroffen door eene bijzondere verwickeling of door een eigenaardigen toestand. Nu zet hij zich aan het werk en zich verplaatsende in zijne personen, legt hij hun woorden in den mond, die anders klinken dan onze gewone spreektaal. Wij zijn de eersten om op te komen tegen gemaaktheid in de keuze van woorden op het tooneel, doch aan den anderen kant zijn wij gedwongen te erkennen, dat ook in onze omgeving personen, die anders slechts weinig woorden tot hun beschikking hebben, welsprekend worden en zich anders uitdrukken, wanneer zij zich in bijzondere omstandigheden bevinden. Het is dus best mogelijk, dat de toehoorder op zeker oogenblik getroffen wordt door het feit, dat de persoon, die zich in den schouwburg voor hem beweegt, geheel andere woorden bezigt, dan hij gewoon is te hooren, maar dan moet hij ook niet vergeten, dat er voor zijn bliken buitengewone toestanden ontwikkeld worden, want anders zou de schrijver zich niet gedrongen hebben gevoeld, aan zijne verbeelding vorm en kleur te geven. En bovendien, waar zou het heen, indien men aan onze tooneelschrijvers den eisch ging stellen, dat zij slechts de taal van het dagelijksche leven mochten afluisteren, indien zij zoogenaamde *comédies de mœurs* opzetten? Hoe slordig spreken wij niet het Hollandsch, hoe beknopt is niet onze woordenkeus, en mag men dus schrijvers den dwang opleggen, hun tooneelmenschen dezelfde afgebroken zinnen, dezelfde half ingeslikte woorden in den mond te leggen, als wij om ons hooren? Buitendien, wie naar den schouwburg gaat, moet zich voorbereiden op *conventie*; in den tijd van een paar uren moet soms het publiek met de helden van het stuk dagen of jaren doorleven, is het dan niet noodzakelijk, dat, daar de schrijver gedwongen is, de hoofdmomenten uit het leven zijner personen voor te stellen, hij hen in één zin meer laat zeggen, dan anders in tien? Indien de heer Simons zich zoo ergert aan onschuldige tooneeltaal, dan moet hij zelfs niet naar den schouwburg gaan, want zoodra hij er den voet in zet, heeft hij zich ook overgeleverd aan fictie, en dus moet hij hare rechten laten gelden! Laten wij ons verstand toch niet altijd de hoogste rechten gunnen, want indien dit altijd spreekt, dan zouden wij zooveel moeten laten, waar wij ons nu gewillig aan overgeven. Te meer hebben wij recht, bovenstaande te schrijven, omdat de heer Simons uiterst zwak is in het leveren van bewijsstukken; waar hij verklaart dat *strakjes* spreektaal is en *straks* tooneeltaal; waar hij *eensklaps* wil doen vervangen door *op eens*; *het berouwt mij door ik heb er spijt van*; *steeds* door *voortdurend*; *toen de zaak aan het licht kwam* door *toen de zaak uitkwam*; *dividenten* door *dividenten*; zeg dat niet door *nee, nee* enz. enz., daar moet ons de bewering van het hart, dat de ijveraar voor het dagelijksch leven zich klaarblijkelijk geweld heeft aangedaan om zijne meening duidelijk te maken en dat wij hem het recht ontzeggen, om zijne spreekwijze als de algemeen geldende te doen voorkomen. Daar ook behoeven wij niet alleen meer van realisme te spreken, doch mogen wij ook het woord kleingeestigheid gebruiken, want het is niet op zulke wijze, dat er sprake is van kunst, van breede beoordeeling, doch het is een zich hechten aan kleinigheden, uitvloeisel van een te ver gedreven zucht naar realisme. En of eene zoodanige quaestie in het orgaan van het Nederlandsch Tooneelverbond toch al min of meer misplaatst is, dan zien wij den heer Mendes da Costa nog zeer ernstig aan het woord over het gebruik van het woordje *toch* in een zeer onschuldigen zin. Mij dunkt, de beslissing van zulk eene taalvraag hoort thuis in een blad, waar schoolmeesters aan het woord zijn, maar heeft bitter weinig belang voor de leden van het Tooneelverbond, die op iets anders recht hebben.

»De verklaring moet ons dan ook van het hart, dat wij teleurgesteld waren toen wij dezen keer *Het Tooneel* lezen; aan den eenen kant zagen wij het realisme aan het woord, dat, alhoewel het slechts in eene bespreking van stukken voorkwam, toch een pijnlijken indruk maakt; aan den anderen kant zagen wij zaken tot quaestie's verheven, welke dien sierlijken naam niet dragen mogen en dus wij herhalen, dat wij als lid van de Vereeniging opkomen tegen een verder voortgaan in deze richting, want zij is die van de redactie van het blad, doch vindt bij het gros der leden en bij de buitenwereld geen sympathie.»

* * *

In de eerste plaats moeten we onze verbazing te kennen geven dat een lid, zoo goed op de hoogte van wat »*bij het gros der leden en bij de buitenwereld*» wel of niet sympathie vindt, niet ons blad heeft uitgekozen om »*met alle kracht die in*» hem »*is te protesteeren tegen de richting waarin het orgaan zich dezen keer beweegt*»; hij zou dan zeker geweest zijn dat zijn ongetwijfeld welgemeende uiting ter kennis kwam van alle leden van ons Verbond, want opgenomen hadden we zijn protest natuurlijk, daarvoor zijn we onpartijdig genoeg, zooals blijkt uit het feit dat we dit nu zelfs ongevraagd doen. Ook zouden we het, als hij dat wenschte, onder pseudoniem hebben geplaatst. Waarom dus dat niet gedaan? We mogen toch niet veronderstellen dat hij er tegen opzag *ons* zijn naam te noemen?

En wat is nu in het beweren van den schrijver o. i. òf onjuist, òf onwaar?

»*Het blad heet de meening te vertegenwoordigen van de leden van Het Tooneelverbond.*» Kom, kom, dat is heusch iets nieuws! Het is werkelijk goed dat wij, zij het dan ook laat, dat vernemen. We zullen nu op onze eerstvolgende Hoofdbestuurvergadering — want nog altijd draagt het geheele Hoofdbestuur de verantwoordelijkheid van de redactie terwijl het den ondergeteekende alleen als penvoerder heeft aangesteld — we zullen dus nu, zeg ik, moeten overleggen hoe we op de meest practische wijze komen kunnen achter *de* meening van de leden. Maar als het nu eens blijkt dat ze het niet allen eens zijn, of dat er onder de ruim 2000 leden geen volstreckte meerderheid voor de een of andere meening te vinden is, wat dan? Zullen we dan ons blad, evenals een bij proportioneele verkiezing gekozen kamer, moeten verdeelen in rubrieken met zooveel regels voor de idealisten, zooveel voor de realisten, zooveel voor de aanhangers der romantiek, enz. enz.? . . . Enfin dat zijn enkel practische bezwaren, met een klein beetje moeite en tijd zijn die te overwinnen. We zullen er over denken; en mochten we soms er niet toe overgaan, dan is de Algemeene Vergadering daar om ons, Hoofdbestuurders en Redacteurs-ad-interim, in staat van beschuldiging te stellen, als hebbende niet gedaan wat naar het oordeel van den anoniemen schrijver onze plicht is.

»*Indien het het doel is geweest van de redactie, om de lezers te vervullen met een afkeer voor de producten der realistische Fransche school, indien zij onuitgedrukt door de bloote vermelding der feiten heeft willen te kennen geven, dat ook zij van zulk een richting gruwet, dan heeft zij volkomen bereikt wat wij veronderstellen dat zij bereiken wil.*» Jongens, dat is een zegepraal voor mijn vriend M., want *hij* was het, niet P., die juist dat gedeelte van de rubriek »Buitenland» heeft geschreven, en hij is een heel intiem vriend van me; hij droeg mij dan ook op hier uit zijn naam te verklaren dat het hem erg veel genoegen heeft gedaan te zien dat hij zijn doel niet heeft gemist, iets wat dan ook wel niet alleen zal liggen aan *de bloote vermelding der feiten* maar ook aan de keus der woorden, waarin die bloote vermelding vervat was.

»*Doch*» gaat de schrijver voort, als dat werkelijk de bedoeling is, »*dan ook hebben de leden het recht te vragen, voortaan van zulke uitvoerige mededeelingen verschoond te blij-*

ven, omdat zij Het Tooneel anders niet in de huiskamer kunnen laten liggen.» Zeker mogen de leden zoo iets vragen, als ze het dan maar doen aan het rechte adres, d. w. z. in *ons* blad. Maar al is nu de vraag slechts bij toeval ons onder de oogen gekomen, wij willen er niettemin op antwoorden. De geïncrimineerde regelen schrifts van M. hebben wij niet afgekeurd omdat ons blad in de eerste plaats een vakblad is, gewijd aan de belangen van ons vaderlandsch tooneel, en pas in de tweede plaats in aanmerking komt om als lectuur te dienen voor de huiskamer; en we hebben ze opgenomen, omdat het *Théâtre Libre* meer en meer in gunst begon te komen bij het parijische publiek; stukken, die daar voor het eerst waren gespeeld, werden door andere schouwburgen overgenomen, o. a. *La Parisienne* door het eerzame *Huis van Molière*. Hoe licht kon het dus niet gebeuren dat »voor de eerste maal vertoond in het *Théâtre Libre*» een reclame werd? We vonden het daarom verkeerd onze opinie uit te spreken in den vorm van een niets bewijzende doodoener; we wilden door in het kort den inhoud te vertellen ten minste onze tweeduizend lezers waarschuwen voor het beestachtige dat die stukken bevatten; noemt men de zaken bij haar naam dan slaan ze in, anders niet, ten minste naar onze meening. En wat nu betreft de vraag of de leden voortaan van zulke uitvoerige mededeelingen verschoond kunnen blijven, antwoord ik dit: wanneer het weer vuile stukken zijn van het *Théâtre Libre*, acht en M. en de redactie zich volkomen verantwoord voortaan enkel de titels te noemen met de sobere bijvoeging »*onzedelijk*»; we hebben wat dien schouwburg betreft thans genoegzaam aangetoond dat daar den bezoekers bij voorkeur walglijkheden van de ergste soort worden voorgezet; maar wanneer een andere schouwburg, waarvan we datzelfde niet zoo met één slag kunnen doen, een stuk speelt van soortgelijk gehalte, dan zullen we onzen lezers den inhoud niet sparen, op gevaar af dat het nummer, waarin die mededeeling voorkomt, uit een of meer huiskamers gebannen wordt. Noch M., noch ik, noch iemand anders ter wereld bezit een brevet van onfeilbaarheid als censor. Hetgeen ik onzedelijk noem, kan een ander nog net even oorbaar vinden, en omgekeerd. Wat is dus beter dat een eerzaam huisvader bijvoorbeeld van *Madame Mongodin* in ons blad den inhoud kan lezen en zelf oordeelen of het een stuk is geschikt voor jonge dames, of dat hij, als het hier eerstdaags wordt vertoond, er met zijn dochters heengaat en misschien bedrogen uitkomt?

»*De redactie bederft haar eigen zaak.*» Ja, dat blijft de schrijver nu te zeggen, evenals hij ook beweert dat »*het realisme uit elken regel van het onlangs verschenen blad spreekt*». Maar waaruit dan toch? Soms uit dat ik me geërgerd heb over het niet vertoonen van den *Gysbrecht*? Of uit dat M. er ironisch op heeft gewezen hoe ondanks een zeer realistisch décor de advocaat in den donker zat te lezen, en hoe zelfs een hyper-realist als AJALBERT twee offers heeft moeten brengen aan de conventie? Of uit de aanprijzing van Daudet's idealistisch stuk door dienzelfden M.? O, wacht ik weet het: uit den titel van het laatste artikel »*Realisme in spel en tooneelschikking*», maar toch niet uit wat wij aan den brief van Antoine lieten vooraf gaan; want — komt het eenmaal tot een debat over deze kwestie in ons orgaan — dan zullen de lezers zien dat wij niet geheel staan aan de zij der realisten. Voor wie er dus nog op gesteld mochten wezen het zwart op wit te zien volgt deze verklaring: de redactie acht zich geenszins geïncrimineerd te maken voor realisme, noch voor welk ander kunstprincipe ook; van *bederven van haar eigen zaak* kan in deze dus geen sprake wezen.

De kwestie wat wel of niet *Tooneeltaal* is, behandeld door de HH. EMANTS en SIMONS, oordeelt de schrijver »*min of meer misplaatst in het orgaan van het Nederlandsch Tooneelverbond*». Nu zoo'n beweren grenst op zijn zachtst uitgedrukt aan het lachverwekkende. Let wel! Ik zeg

niet dat de wijze waarop de zaak behandeld is mij juist zoo heel rationeel voorkomt, en evenmin dat het vraagstuk zijn oplossing nu een schrede nader is gekomen, maar als zoo iets nu niet meer zoo thuis behooren in een orgaan dat den bloei van ons Tooneel moet bevorderen, dan zou ik wel eens willen weten wat er dan wel in hoort.

Ten slotte wordt mij persoonlijk als smet aangewreven dat ik »zeer ernstig aan het woord» was »over het gebruik van het woordje toch in een zeer onschuldigen zin», en naar het oordeel van den anoniemen schrijver »hoort de beslissing van zulk een taalvraag thuis in een blad waar schoolmeesters aan het woord zijn». Eerlijk gezegd vond ik zelf dat punt ook niet zoo erg belangrijk; maar wat moest ik doen? Mij waren een paar vertaalde tooneelstukken ter beoordeeling gezonden; ik had in ons 6de nummer bij de bespreking ervan een paar foutieve uitdrukkingen aangestipt, en daarop ontving ik van den Hr. ARNOLD ISING, den bekenden letterkundige, te 's Gravenhage, die zooals men weet zich veel met tooneelzaken bezig houdt, den brief, die op pag. 56 is afgedrukt, met verzoek dien in *Het Tooneel* te plaatsen. Mocht ik dat weigeren? Neen, niet waar? En was ik dan toen niet ook verplicht den Hr. Ising te overtuigen dat ik gelijk had? Dat alles had de anonymus, als hij even had nagedacht, kunnen en moeten begrijpen, en vond hij het toch noodig daar aanmerking op te maken, dan had hij den Hr. Ising de schuld ervan moeten geven en niet mij.

Maar ik neem het dat welgezinde lid niet kwalijk, want nauwkeurig te overwegen wat hij schrijft schijnt zijn fort niet te zijn, ten minste de gedachtengang in zijn artikel is, zooals ik boven heb aangetoond, nu juist niet overal even logisch. We zouden dan ook misschien over het heele artikel gezweven hebben, wanneer het niet had gestaan in een blad dat waarschijnlijk veel in Rotterdam gelezen wordt. Hadden wij niets van ons laten hooren dan zouden de leden van de Rotterdamsche Afdeling al licht hebben gedacht dat de schrijver gelijk had; en dat mocht niet.

A'dam, 26 Jan. '91.

M. B. MENDES DA COSTA.

UIT DE AMSTELSTAD.

Het drama *De Wildeman* van JULES DE MARTHOLD, vertoond bij *Het Nederlandsch Tooneel*, staat tot de moderne psychologische stukken als een roman van Louis Noir tot een van de Goncourt of Bourget. Ginds: gebeurtenis op gebeurtenis, meer overkomen aan dan bewerkt door eene soort menschen, die in de werkelijkheid in het geheel niet, en op het tooneel hoe langer hoe schaarscher gevonden worden. Hier: ziel, karakter, met handelingen tot logisch gevolg. Onwaarschijnlijk toeval tegenover noodzaak; het eerste hoogstens nieuwsgierigheid wekkend —, het laatste beslag leggend op ons voelen en denken.

De vertoening was niet slechter dan het stuk waard was. Dit zegt al wat, indien men in aanmerking neemt, dat geen der personen behoorlijk tijd gelaten wordt zich in het stuk te spelen. 't Is een wonderlijk gefladder af en aan: ieder zegt of doet wat zonder veel den schijn te hebben op het zeggen of doen van anderen weerslag te geven; 't is een stel marionetten: in elkaar schuiven, weer uit elkaar, enzoovoort — elk poppetje heeft zijn eigen draadje, geen twee lijken iets om of door elkander te doen. Voor de goede artisten moet zulk spelen eene kwelling zijn: mee te doen als het vijfde wiel aan den wagen en dan niet eens te zien, waar de wagen is! Want het is niet wel mogelijk te zeggen, wie van de bijna veertig personen, die de acht tafereelen van het stuk vullen, de hoofdpersonen zijn. Elk is het bijna op zijn beurt. In het vierde tafereel (de jury) zijn er niet minder dan twaalf tegelijk, daar zij met hun twaalf over leven of dood van den zoobedoelden held — tegelijk van het stuk — beslissen.

De Hr. SCHULZE had als het jurylid *Touttebique* ver-

diend door den voorzitter eenige malen tot de orde geroepen te worden. Het moge de bedoeling van den schrijver geweest zijn door den uitslag der stemming vooral — daar een blanco-stem bij de voorstemmers geteld wordt en de wet bij staking ten gunste van den beschuldigde beslist, komt deze hier vrij — te hebben doen zien, wat dergelijke rechtspleging waard is, toch dient bij de vertoening wat schijn van waarheid behouden. Dergelijke druktemakerij is zelfs geen parodie van de werkelijkheid.

Zij, die door hun spel het stuk wat optrokken, waren de Hr. BOUWMEESTER als *Madécasse* en de Hr. DE BOER als *Lacajorne*. De laatste was, voor zoover zijne rol het hem toeliet, een aardige oude zeebonk. De eerste gaf een echt tooneeltje, waar hij met een garçon, ex-notaris, een praatje maakte.

De Hr. VAN SCHOONHOVEN was de moordenaar - dief-zelfmoordenaar. Te zijner eer is gebleken, dat hij voor eene dergelijke rol veel te goed is: het boosdoeners-gefluisster en -oogrollen ging hem allerongelukkgst af. N'est pas scélérat qui veut!

Waarom stond Mevr. POOLMAN (*Nogarette*) bij het zingen van haar liedje met den rug naar haar publiek? Om toch maar niet onbeleefd te zijn jegens het publiek waarschijnlijk, er niet aan denkende, dat dit laatste juist daardoor iets te zien kreeg, wat het tegenover zichzelf allerminst zou dulden.

* * *

In den *Salon des Variétés*, gaf men *Multatuli's Max Havelaar*, eene reeds twintig jaar oude bewerking van het boek door den Hr. VAN KUIJK. Nu, bijna onmiddellijk na de verschijning van Multatuli's brieven, vooral na die verschijning, weer voor den dag te komen met een stuk, dat naam en inhoud ontleent aan het beroemde pamflet-manifest *Max Havelaar*, legt getuigenis af van een bedroevend gebrek aan piëteit jegens den auteur en zijn werk. Jegens den auteur: hoe kon men ooit, hoe kon men nu den persoon Max Havelaar, dat is Multatuli, dat is Douwes Dekker, op de planken brengen; welk een verbazend zelfvertrouwen moet de acteur bezitten, die het onderneemt dien man voor te stellen! Jegens het werk: dat geheel eenige stuk in onze letterkunde kan niet, had nooit »bewerkt» moeten worden. Zoo iets is even wreed als het met ruwe hand verstoren van een fijn organisme: 't is het uittrekken van de blaadjes eener zeldzame orchidee om ze tot eene zoogenaamde kunstbloem in elkander te zetten. Wat in het boek meeslept, wordt op het tooneel bombast, humor wordt potsenmakerij.

Men heeft dezer dagen kunnen lezen, dat het Multatuli griefde, zijn eigen persoon op de planken gebracht te zien. Natuurlijk; wie onzer, die toch geen Multatuli's zijn, zou zich »gespeeld» willen zien; wie onzer zou niet meenen, dat geen tooneelspeler ter wereld zijn ik weergeven kan? Hoe moest een man als Multatuli dat meenen, die zijn »ik» zoo tot studievoorwerp maakte en het zoo geheel afwijkend van dat der middelmaat-menschen wist. — Nu deert het hem niet meer, maar er zijn er, die in zijne plaats voelen, dat de rol *Multatuli* zich niet weer creëeren laat.

Dit tooneelspel in twee afdeelingen, waarvan de eerste op Java, de tweede te Amsterdam speelt, is geen stuk maar eene opeenvolging van zes vertooninkjes, die aan dezen en genen, meest aan den hoofdpersoon, gelegenheid tot wat declameeren geven. Rollen zijn hier niet te vervullen. In het eerste tafereel spreekt Havelaar zijne rede tot de Lebakische hoofden uit; in het tweede dragen Saïdjah en Adinda bij wijze van duo de vertelling voor tot en met »ik weet niet, waar ik sterven zal»; in het derde wordt de vertelling afgemaakt door den intusschen krankzinnig geworden Saïdjah. Het eerste tafereel der tweede afdeeling vertoont Droogstoppels huiskamer; de man verkoopt zijne

wijsheid, zijne vrouw praat hem na en zijn zoontje Frits.... Dat zoontje Frits heeft me het heele tafereel bedorven, dat anders nog het meest genietbare was: de Hr. POOLMAN gaf, wat ruw misschien, maar aardig, een der vele Droogstoppels, die men zich voorstellen kan. Daar komt me nu zoo'n jongske uit de tweede of derde klasse eener hoogere burgerschool met zijn ongaar verstandje vertellen: »die man moet een groot dichter zijn» — hij heeft het over Sjaalman, die aan zijn papa een stapel geschriften gebracht heeft, waarin hij wat bladert en waarvan hij ternauwernood de titels moet kunnen lezen —; »dat is verheven»; »die man moet veel geleden hebben». Ergerlijk; nog ergerlijker dan het feit, dat Droogstoppel in plaats van zijne bekende toelichting bij »Auf Flügeln des Gesanges» een stuk uit Multatuli's beoordeeling van Bilderdijks »Floris de Vijfde» ten beste geeft, dat in die omgeving een allertreurigst figuur maakt, maar — toch niet wegens zijne dubbelzinnigheid? — zeer in den smaak van het publiek viel.

Ergerlijkst van al is het laatste tafereel: daar ziet men de armoede van Sjaalman, — neen, van Multatuli, — neen, van Eduard Douwes Dekker; daar ziet en hoort men, hoe Fritsje Droogstoppel met een paar kameraadjes Sjaalman blijk van waardeering komt geven, moed inspreken en zijne hulp toezeggen; daar ziet men hoe Sjaalman, — neen, Multatuli, het ventje de hand drukt met de betuiging dat hij vol vertrouwen de toekomst tegen ziet, nu het Jonge Holland — nota bene, Fritsje c. s. — hem begrijpt en hem steunen wil!

Dat zoo iets vertoond kan worden in deze dagen, nu Multatuli meer dan ooit hoog gesteld is, nu men te weten gekomen is, onder welke omstandigheden de Max Havelaar geschreven werd, nu zijn invloed zich krachtig doet gevoelen, geeft te denken.

Van de declamatie der verschillende stukken is niet veel terechtgekomen. Dit dient den vertooners niet tot verwijt gerekend te worden. Declameeren, zooals het hier dient opgevat, is eene afzonderlijke en moeilijke *kunst*, die ten onzent weinig, onder de tooneelspelers bijna geene, beoefenaars telt. 't Spreekt van zelf, dat eene onberispelijke uitspraak hierbij het eerste noodige is. Daartegen zelfs werden hier grove fouten gemaakt, als onzuivere uitspraak van klinkers, en denke, komz, enz. in plaats van denken, komen, enz.

Op het talrijke publiek, waarvan ik deel uitmaakte, bleef het gezegde dikwijls niet zonder uitwerking, vooral, waar het de woorden van den schrijver te hooren kreeg. Aan Multatuli's geest ontkomt geen publiek en dan — wat een genot, zijn prachtig Hollandsch te hooren na het water-en-melk vertaal-Hollandsch, dat men den schouwburgbezoekers in den regel te genieten geeft.

* * *

Ook door het *Hollandsch Tooneelgezelschap* van Gebr. VAN LIER, werd in den *Plantage-Schouwburg* een stuk in tafereelen gegeven: *Het Meisje van het eiland Marken*, door W. N. PEYPERS bewerkt naar eene novelle. Er wordt veel vertoond, dat is te kijk gegeven: o. a. eene zeer fraaie Marker kamer, zóó mooi, als er zeker op heel Marken geen te vinden is; verder het kostuum der eilanders. Van deze zelve merkt men niet veel meer, dan dat de jongeren aardig zingen en dansen kunnen en zij allen eene taal spreken, die overal thuis hoort behalve op Marken. Er komen in dit stuk Engelschen voor, waarvan een gemeenschappelijk kenmerk is, dat zij vloeiend Hollandsch spreken, onder hen eene laudanum-mengster, brandstichtster, vraakneemster, een vrouwelijke boef, die eerst behoorlijk vermoord, daarna in haar ware gedaante optreedt en ten slotte, krankzinnig geworden, sterft, een keer meer het publiek trachtende wijs te maken, dat de ondeugd hare straf vindt.

De deugd vindt waardige vertegenwoordigers in den visscher *Geert Smit*, zijne vrouw *Catharina* en hun pleegkind *Engeltje*, voorgesteld door den Hr. VELTMAN, Mevr. ALBREGT-ENGELMAN en Mej. ALBREGT. Het spel van beide eerstgenoemden vormde met dat van de overige vertooners voor dezen leerzame tegenstelling. Jammer, dat den Hr. Veltman niet het onmogelijke gelukte: terecht te komen met de halfslachtige taal, die hem in den mond gelegd was. Zijn verhaal, hoe hij Engeltje gered en als pleegkind aangenomen had, zou dan meer indruk gemaakt hebben. Mevr. Albregt, die weinig te zeggen had, muntte uit door haar gemoedelijk *doen*. In dit en in andere opzichten heeft hare dochter in haar eene uitstekende leermeesteres gevonden. Mej. Albregt heeft eene zeer fraaie stem en een uiterlijk, dat daarvoor niet onderdoet, — twee noodige, maar nog niet voldoende voorwaarden om eene goede actrice te worden. In eene rol als deze, vol onnatuur, kon zij niet meer toonen dan zekere tooneelvaardigheid te bezitten.

Amsterdam, Jan. '91.

A.

UIT DE MAASSTAD.

Het verloren Paradijs, tooneelspel van LUDWIG FULDA, dat wij onlangs in *Tivoli* zagen opvoeren, is een vlot geschreven stuk al zal men er weinig nieuws of kernachtigs in ontdekken; met vaste hand heeft de schrijver uit oudbakken toestanden en conventionele figuren een tooneelspel opgebouwd, dat zich zeer goed laat zien. Hoe echter enkele er een streven in de hooggeprezen *nieuwe richting*, een breken met conventies in konden vinden, is ons een raadsel. Zeldzaam zijn dergelijke zonderlinge meeningen niet, te betreuren zeker.

De fabrikant Bernardi leeft op zeer weelderigen voet, naar hij wel wat kras beweert, alleen omdat hij alles voor zijn dochter Edith over heeft en haar opvoeding, waaraan kosten, noch moeite zijn gespaard, wil bekronen met een schitterend huwelijk. In Richard van Ottendorf, zonder fortuin, maar met een klinkenden naam, meent hij een schoonzoon naar zijn hart gevonden te hebben. Richard, uit koude berekening handelende, weet van de ingenomenheid van schoonpapa partij te trekken en dezen de duim-schroeven zoo stevig aan te zetten, dat hij dadelijk deelgenoot in de fabriek wordt en wel voor de helft der winst. Edith, een meisje met een nobel karakter, doch door de weelde die haar omringt evenals door de liefde harer ouders, welke aan vergoding grenst, eenigszins in slaap gesust, verlooft zich zonder enthousiasme met den man van vader's keuze.

Intusschen lijden de arbeiders der fabriek een ellendig bestaan en wordt hun een billijke loonsverhooging geweigerd; Bernardi wil er niet van hooren, in tegendeel, de fabriek zal meer, veel meer moeten afwerpen, nu hij een compagnon krijgt, wien hij de helft der winst zal moeten afstaan.

Men ziet, de tegenstelling is met schelle kleuren geschilderd, men raadt de botsing.

De arbeiders vinden een krachtigen verdediger hunner belangen in den technicus Arndt, voorheen gewoon werkmans, maar die zich door stalen volharding en den steun van den ouden van Ottendorf een betere positie heeft weten te veroveren; hij is de vriend der ellendigen gebleven en waarschuwt den patroon, dat een werkstaking onvermijdelijk is, indien de loonsverhooging geweigerd wordt. Het mag hem niet gelukken Bernardi te overtuigen.

Het tweede bedrijf verplaatst ons in de fabriek; de nieuwe compagnon komt met zijn aanstaande een kijkje nemen. Ingelicht door Arndt krijgt laatstgenoemde diep medelijden met de arme arbeiders, niet het minst met de

vrouwen. Wat verdienen zij? — Tien mark. — Per dag? — Neen, per week. — Per week! Dat bedrag heeft Edith alleen voor handschoenen en parfumerie nodig. — Logisch, niet waar?

Van Ottendorf heeft een onderhoud met een deputatie uit het werkvolk en verhaast door zijn barsch en onhandig optreden de werkstaking. Thans vallen Edith de schellen van de oogen en het verwende meisje toont zich een vrouw met wilskracht, doch vooral met een hart. Zij komt in opstand tegen de leelijke werkelijkheid; dat arme volk moest zwoegen, terwijl zij zich in weelde baadde, die stumperds beulden zich af voor haar; hun werd een billijke loonsverhooging onthouden, omdat haar aanstaande ook al uit de fabriek moet worden gevoed, haar aanstaande, dien zij nooit heeft liefgehad, dien zij nu haat. In het laatste bedrijf geeft zij haar gemoed lucht en doet haar ouders de heftigste verwijten, waarna zij haar bruijom zijn ring voor de voeten werpt. Maar nog is Polen niet verloren, ook de vader is een ander mensch geworden; hij begrijpt hoe verkeerd hij zijn dochter heeft opgevoed en hoe slecht hij zijn werkvolk heeft behandeld. De moeder is waarschijnlijk eveneens bekeerd en de bescherm-engel Arndt komt reeds met eenige arbeiders aan, die met een handdruk en hooger loon tevreden worden gesteld. Het vierde bedrijf zou het huwelijk van Edith met Arndt behandelen, doch dit bedrijf is nooit geschreven of vernietigd, om het niet al te mooi te maken. Het Paradijs is immers toch herwonnen?

Trots de bedenkingen, welke wij reeds maakten, willen wij Fulda's tooneelstuk geen kunstwaarde onzeggen; het is flink opgezet en verloopt logisch, alleen smaakt ons het slot te zoet.

In *Het verloren Paradijs* komt een halfbakken letterkundige voor, die in het laatste bedrijf komt vertellen, dat hij het plan heeft opgevat een roman over de arbeiderskwestie te schrijven, liefst na één enkel bezoek aan de fabriek. Men zal lachen en met reden. Maar moet men dan ook niet lachen om Fulda, die er een tooneelstuk aan wilde, insgelijks zonder voldoende met het onderwerp vertrouwd te zijn?

Neen en ja.

Neen voorzeker, indien men zijn werk uitsluitend beschouwt als kunstproduct. Kunst is geen wetenschap en daarenboven, onbestaanbare toestanden worden niet geschilderd. Misschien wilde Fulda niets bewijzen, doch groepeerde hij slechts personen naar zijn eigen fantaisie, waarna hij het geheel aanvulde met zijn, zij het dan ook onvoldoende, kennis van fabriekstoestanden, misschien wilde hij niet zeggen: zoo gaat het in dergelijke kringen toe, maar alleen: zoo kan het in dergelijke kringen toegaan.

Tegenwoordig is het evenwel mode geworden de kunst niet voor de kunst te dienen, doch haar in de eerste plaats te gebruiken (te verlagen?) tot stormram tegen ingebeelde of bestaande misbruiken in de maatschappij, zoo zelfs dat men ongemerkt in sommige personen — en ieder kiest die welke hem het beste lijken — de belichaming van des schrijvers denkbeelden gaat zien, hetgeen volstrekt niet juist *behoeft* te wezen. Is dit nu hier wel het geval en wil Fulda voor zijn ideeën of liever vreemde opvattingen propaganda maken, dan verdient de schrijver een ernstig verwijt.

In elk geval achten wij *Het verloren Paradijs* een gevaarlijk stuk. Het volk op wie dit tooneelstuk niet kan nalaten een eigenaardige bekoring uit te oefenen — wie wordt niet gaarne nu en dan eens in de hoogte gestoken! — het volk kan niet onderscheiden of de schrijver tafereelen schilderde of stellingen trachtte te bewijzen en er zelfs de stichtelijke moraal uit distilleeren dat de rijken de dieven zijn. Nu heeft natuurlijk elke auteur het recht dit aan te toonen, wanneer hij er kans toe ziet en het voegzaam oordeelt, doch in de eerste plaats mag men dan eischen, dat hij de

kwestie zuiver stelt en zich het bewijs der stelling niet vergemakkelijkt door de eene partij met alle menschenlijke zwakheden te versieren en de andere het stempel der rechtshapenheid op het voorhoofd te drukken. En dat Fulda niet onpartijdig te werk ging, zullen wij niet nader behoeven aan te toonen.

* * *

Ofschoon de karakters conventioneel zijn, telt het stuk verschillende rollen welke flinke studie vereischen; het loon zal dan echter niet uitblijven; want zij zijn dankbaar.

De hoofdpartij (*Edith*) werd vervuld door Mevr. MULDER-ROELOFSEN. Met ingenomenheid volgden wij haar spel en bewonderden niet het minst het feu sacré waarmede zij speelde. Wij meenen evenwel, dat zij meer werk maakt van voordracht dan van typeeren; meestal *zegt* zij goed, doch niet altijd slaagt zij er in den toeschouwer de persoon goed *voor te stellen*; van daar dat b.v. haar rollen in *Nora*, *Falioen*, *Kegge*, *Verloren Paradijs* zusters gelijken. In het eerste bedrijf van het onderhavige stuk was zij reeds veel te positief, te dramatisch. Weliswaar worden daar de kiemen gelegd, waaruit het fiere karakter zal ontspruiten, doch de eerste tooneelen moeten o.i. niet zoo zwaar worden opgevat, anders gaat de kracht der tegenstelling met de fabriekstoestanden verloren en mist men later den noodigen climax. Edith kan een onbestemd, vluchtig denkbeeld hebben van een edele levensopvatting, de omgeving heeft haar beter ik in slaap gesust; eerst bij en na haar bezoek aan de fabriek komt zij tot het volle besef van het nietswaardige leven dat zij geleid heeft, evenals van Richard's bedoelingen. Ook scheen deze Edith niet genoeg te weten, hoe men op hoofdmomenten het licht beter doet vallen door bijtooneelen in de schaduw te laten, een kunst waarin de Fransche tooneelspelers het zoo ver gebracht hebben; niet iedere zin mag gearticuleerd worden, alsof hij een gulden waarheid behelste. In het tweede en derde bedrijf had Mevr. Roelofsen uitmuntende oogenblikken; met gloed en overtuiging vertolkte zij wat er in Edith kookte en bruisde; daar was zij in haar volle kracht.

Indien wij van het voornaamste tot details overgaande ons nog een paar opmerkingen mogen veroorloven, wenschen wij haar te wijzen op het vreemde effect, dat het trekken der neusvleugels maakt; terwijl wij den raad geven het gelaat niet zoo sterk te kleuren, anders schijnt Edith steeds geëchauffeerd of in koortsachtige opwinding.

Aan talent ontbreekt het deze actrice stellig niet, aan goeden wil wellicht nog minder; daarom achten wij ons verplicht het bovenstaande in haar aandacht aan te bevelen. Jonge kunstenaars van dit gehalte willen wij niet met een paar gemeenplaatsen afschepen, doch hun nauwgezet en onbewimpeld onze meening zeggen.

De Heer JAN C. DE VOS was verdienstelijk als de zwakke *Bernardi*, Mevr. VAN WESTERHOVEN onnoodig koel als zijn echtgenoot; het leek een tweede editie van de tante in *Falioen*. Met ambitie speelde de Heer VAN BIENE de dankbare rol van *Arndt*; deze acteur weet bijzonder goed te typeeren. Als *Richard* scheen ons de Heer VAN DEN HEUVEL te veel slecht mensch en te weinig kwast; ook hij vatte in het eerste bedrijf de zaak overdreven ernstig op; zijn terugtocht aan het slot — trouwens zeer goed geschreven — verdient lof en het is zijn schuld niet, dat hij even te voren stootend ploertig na rijp beraad beide verlovingsringen in den zak steekt, alsof hij zeggen wilde: die kunnen voor een volgende gelegenheid dienen. De Heer HOLLERS kan de aardige figuur van *Heideck* onmogelijk weergeven; zijn militaire bewegingen wijzen hem voor andere rollen aan. *Lotje*, Mej. SNIJDERS, die ook in *Pension Schöller* optrad, moet het a b c der kunst nog leeren; voorloopig is het alleen een aardig bekje. Ten slotte mogen wij de goede koppen roemen, welke de werklieden zich gemaakt hadden.

Er werd als gewoonlijk door allen met ambitie gewerkt; den regisseur geven wij in overweging meer op de verschillende tempo's te letten, waarin de verschillende tooneelen gespeeld dienen te worden. Ook dit is als men wil een detail, maar stellig een hoogst gewichtig.

Onder de tooneelwerken, welke wij in de laatste jaren besproken hebben, bekleedt ECHEGARAY's *Galeoto* een eereplaats; thans vraagt een ander drama van dezen schrijver *Waaninnig of Heilig* (*ó Locura ó Santidad*) onze aandacht. Behandelde *Galeoto* met een passage uit Dante's werken als uitgangspunt den laster, in het laatste werk wordt, naar aanleiding van Don Quichotte, de vraag gedramatiseerd of iemand, die de waarheid en niets dan de waarheid wil, in de ogen der wereld zoo zonderling kan handelen, dat men hem krankzinnig waant.

Don Lorenzo de Avendano is geacht en rijk; zijn dochter Ines heeft een vurige liefde opgevat voor Eduardo, zoon van de hertogin de Almonte; diens hooge adel dreigde een beletsel te worden voor het huwelijk, doch Lorenzo belooft de hertogin haar toestemming af te smeeken, nadat de dokter Matias, tevens zijn boezemvriend, verklaard heeft, dat het leven van Ines, een teer en hartstochtelijk persoontje, gevaar zou loopen als haar liefde hopeloos bleek. Het heeft moeite gekost den eenigszins hooghartigen Spanjaard tot dien volgens hem vernederenden stap te brengen, maar gelukkig heeft de liefde voor zijn dochter den doorslag gegeven. Tegelijkertijd komt de verblijdende tijding, dat de hertogin, nog onkundig van Lorenzo's voornemen, de hand van Ines voor haar zoon zal komen vragen en de toekomst schijnt onbewolkt. Helaas, slechts om dadelijk weer te betrekken en zwarter te worden dan ooit te voren.

Marta, vroeger min van Don Lorenzo, is stervende en wil dezen vóór haar dood een bekentenis doen. Hij is niet de zoon van hen, die hij steeds als zijn ouders heeft vereerd; ten einde hun groot fortuin uit de handen van verre bloedverwanten te redden, hebben zij hem ondergeschoven, zijn moeder is Marta en vóór haar heengaan moet zij hem als zoon in de armen sluiten.

Vreeselijke waarheid! Het besluit van Lorenzo is genomen; naam en geld, dat hij onrechtmatig bezit, zal hij teruggeven; Ines' huwelijk verklaart hij onmogelijk en de omstanders, die de toedracht der zaak niet kennen en zich over zijn diepe studies reeds bezorgd maakten, beginnen aan zijn verstand te twijfelen.

Ines is gebroken onder den verpletterenden slag. Lorenzo heeft zijn vrouw alles medegedeeld, zonder haar evenwel van den brief te spreken, waarin het zonneklaar bewezen wordt. Zij stemt toe, dat hun fortuin moet worden teruggegeven, doch dit kan in het geheim geschieden; de hertogin zal dan haar woord gestand doen en Lorenzo zich niets te verwijten hebben. Hij weigert; alles moet openlijk geschieden, geen vreemde geschenken aan hen wien het geld toekomt, en ook zijn naam mag hij niet blijven dragen. Nu wijst zijn vrouw hem op de onverbiddelijke logica, die, wanneer hij, zelfs met opoffering van zijn ongelukkige dochter, de waarheid wil najagen, tevens gebiedt, dat hij Marta voor den rechter zal brengen wegens het verduisteren van haar zoon. Lorenzo weifelt een oogenblik; hij is radeloos; zijn dochter en zijn moeder op te offeren aan de waarheid! Het is vreeselijk, het is afschuwelijk!

Marta krijgt berouw over haar bekentenis, die zooveel onheil stichtte en wil alles goedmaken. Zij vernietigt als Lorenzo naar het ziekbed van zijn teerbeminte dochter is gesnel, den brief met het bewijs en legt een onbeschreven stuk papier in de plaats. Lorenzo keert terug en wil zijn moeder omhelzen; Marta zegt in bijzijn van Amalia, Lorenzo's vrouw, Ines, de hertogin, en Dr. Matias, gelogen

te hebben. Lorenzo beseft haar bedoeling niet, drukt haar in de armen, eischt dat zij de waarheid zal herhalen, zij geeft den geest, en door de duisternis misleid meenen de omstanders dat hij Marta geworgd heeft!

Zijn toestand is dus gevaarlijk; er moet snel gehandeld worden; men ontbiedt een tweeden dokter en oppassers om Lorenzo te bewaken. Deze, steunende op zijn bewijs, meent dat de schraapzucht zijner familie hem waanzinnig wil doen verklaren ten einde de millioenen te redden. Hij laat een notaris komen om de acte van cessie op te maken; men verlangt het bewijs te zien; triomfantelijk toont Lorenzo de envelop, hij zal den brief voorlezen en allen verpletteren. Bij God . . . het papier is onbeschreven! . . . Ah, de laaghartigen hebben hem het bewijs ontstolen . . . De moderne Don Quichotte moet zich overwonnen verklaren; met vlijmende ironie neemt hij afscheid van zijn vriend Matias en van zijn vrouw, die daarin uitingen van waanzin meenen te zien, van zijn dochter . . . Neen, neen, zij kan niet gelooven, dat haar vader krankzinnig is, al weet zij geen verklaring te geven van hetgeen in haar binnenste weerklinkt, hij mag niet heengaan, zij zal hem verdedigen, haar diepbeproofden braven vader. Men moet haar uit zijn armen scheuren. De wereld is in het gelijk gesteld, de man heeft immers getoond waanzinnig te zijn.

Ziehier, het aangrijpende drama, dat wij zoo duidelijk mogelijk en zonder commentaar hebben willen weergeven. Dat de meeningen zeer uiteenloopen ligt voor de hand, doch een ieder zal moeten erkennen, dat men te doen heeft met een werk van groote betekenis. Wij waren slechts eens in de gelegenheid *Waaninnig of Heilig* te zien opvoeren en durven ons nog niet aan een uitvoerige bespreking wagen; wellicht later. Dit wenschen wij evenwel reeds nu te verklaren, dat het uitnemend fraaie gedeelte bevat, doch deze liggen o. i. te veel verspreid; er zijn tooneelen welke onafgebroken boeien, er zijn er ook, welke bepaald slepen, vooral in het tweede bedrijf. Het eerste en derde schenen ons het best gebouwd toe en het slottooneel maakt een grootschen indruk, terwijl de scènes van Ines in de tweede en derde acte heerlijk poëtisch gedacht en geschreven zijn. *Galeoto* achten wij meer uit één stuk gegoten, als kunstgeheel derhalve verdienstelijker, ook zal het onderwerp grotere belangstelling wekken, te meer omdat men bij *Waaninnig of Heilig* niet uit het oog kan verliezen, dat de Spanjaard fantastischer, warmbloediger denkt en doet dan de kalmere Hollander, terwijl de handeling in *Galeoto* internationaler mag geacht worden. Wij vermoeden, dat het tweede werk van Echegaray, hetwelk ons ter kennismaking is aangeboden, niet dadelijk in den smaak zal vallen, maar vertrouwen, dat indien de Directie zich niet uit het veld laat slaan en het van tijd tot tijd weer op de planken brengt, het publiek *Waaninnig of Heilig* zal leeren begrijpen en waardeeren, met diep ontzag voor den grooten meester, over wien nu enkelen — God betere 't! — glimlachend de schouders ophalen. Wagner werd ook geruimen tijd miskend en de geniale kolossus is er niet minder om. Integendeel!

* * *

Met de hoofdpartij in dit drama herdacht de Heer D. HASPELS, voor ons een der meest sympathieke kunstenaars, omdat bij hem talent zich paart aan studie, beschaving en groote nauwgezetheid, 20 Januari zijn dertigjarige tooneelloopbaan. Eerlijk gesproken, waren wij bevreesd, dat hij als *Lorenzo* niet voldoende kracht zou ontwikkelen; het liefst ziet men hem toch typeeren en zijn Markies De la Seiglière behoort tot het schoonste, dat wij ooit zagen. Onze vrees is evenwel op schitterende wijze ongegrond gebleken; aangrijpend heeft de jubilaris den wellicht wat overdreven, edelhartigen waarheidsridder geteekend, het publiek geboeid en geroerd. Misschien spaarde hij zich,

o. a. in het tweede bedrijf, voor de zware slotscène, doch deze was dan ook magistraal en verwekte terecht geestdriftige toejuichingen.

Verrukkelijk schoon was de *Ines* van Mej. ALIDA KLEIN; haar rol is zeer dankbaar, doch juist omdat iedereen haar om strijd prijst, moet het moeilijk vallen Lorenzo's dochter zoo voor te stellen, dat zij deze lofuitingen verdient. Reeds in het eerste onderhoud met haar ouders en daarna met Eduardo, boeide zij den toeschouwer en toen zij in het tweede bedrijf optrad, gelijk de Deutsche bewerker het uitdrukt: weiss gekleidet, schön und poetisch, toen kan het niemand vreemd toegeschenen hebben, dat Lorenzo voor haar vluchtte, gelijk men vliedt voor een lieflijk beeld, dat dreigt ons ontrouw te maken aan den ijzeren plicht. Daar straalde poëzie uit die verschijning en nu bazele men niet over jeugd en uiterlijk schoon. Stellig zullen wij deze kwaliteiten niet gering schatten, doch daarmede alleen slaagt men er niet in zulk een effect te bereiken; daartoe behoort talent, gevoel en studie. In de pathetische gesprekken in het laatste bedrijf, waar Ines langzamerhand als verdediger van haar vader optreedt, wist Mej. Klein steeds den goeden toon te treffen en door haar voortreffelijk spel aan het slot verhoogde zij niet weinig den indruk van dit geniaal geschreven tooneel. Het zou natuurlijk niet moeilijk vallen enkele gezegden op te teekenen of gebaren te vermelden, waaruit het schoolsche nog te veel bleek, (zoo het brengen van de handen voor het gelaat om droefheid te vertolken en haar: wat zegt hij? in het laatste bedrijf, dat sterk contrasteerde met het: zegt-i der andere spelers), laat het soms schoolsch geweest zijn, de standen en gebaren waren mooi, de stem klonk als muziek en bij zooveel goeds vergeet men gaarne kleine fouten, die de vertolkster stellig zelf ook zal weten aan te wijzen en trachten te verwijderen. Met begrijpelijke voorliefde schijnt Mej. Klein de Ines bestudeerd te hebben en haar succès was volkomen.

De schaduw-figuur van *Amalia*, Lorenzo's echtgenoot, werd door Mej. VINK consciëntieus vertolkt; veel eer is er niet mede te behalen, doch Mej. Vink leefde mee en ontwikkelde in haar voornaamste scène met Lorenzo (tweede bedrijf, vierde tooneel, volgens de Deutsche bewerking) voldoende zeggingskracht.

Mevr. BURLAGE-VERWOERT zal het ons niet euvel duiden, wanneer wij beweren, dat zij aan de prachtige partij van *Marta* niet voldoende relief weet te geven. Deze actrice bezit evenwel de lofwaardige eigenschap, dat zij in zoo'n geval niet overdrijft en daardoor was haar *Marta*, ofschoon mat getint, verdienstelijk en schaadde zij niet aan den totaal-indruk.

De hertogin en haar zoon hadden wij liever wat aristocratischer gezien (men bedenke dat zij vertegenwoordigers van den Spaanschen adel zijn; waarom had b. v. Eduardo zulk een ongelukkig kostuum gekozen?) en Dr. Matias maakte niet den indruk van den hartelijk deelnemenden vriend; veeleer zou men hem valsche bedoelingen kunnen toeschrijven.

Wat de regie betreft, in het tweede bedrijf werd met het licht zonderling rondgesprongen; daarover geeft Wiene's bewerking duidelijke voorschriften, die het effect der aangrijpende tooneelen niet weinig kunnen versterken.

Het nastukje *Esmeralda* is door enkele critici gunstig ontvangen, al heeft het publiek zich verveeld, nadat de verrassing van enkele goede typen (Mevr. COELINGH als *Juffrouw Rivoli* en de Heer VAN KERCKHOVEN als de oude knecht *Pietro*) had uitgewerkt. Ook de Heer J. HASPELS speelde goed en Mej. KLEIN was een elegante *Anna*, maar dit alles vermocht het langgerekte, onsamenhangende blijspelletje niet te redden; het Fransche répertoire geeft waarlijk betere werkjes in dit genre. Wij spreken over *Esmeralda* hoofdzakelijk een woordje om er de vraag aan te knoopen, of men in dergelijke nastukjes — overigens zeer welkom — niet andere personen kan doen optreden dan in het hoofd-

werk. Het staat zoo dwaas de min *Marta* later voor Cloilde te zien spelen. Buitenaf kan het moeilijk wezen dit te veranderen, in Rotterdam kunnen er echter o. i. geen bezwaren tegen bestaan.

25 Januari 1891.

JEAN VALJEAN.

UIT HET BUITENLAND.

De gedenkdag van GRILLPARZER's geboorte (15 Januari 1791) werd te Weenen met bizonderen luister gevierd; men weet daar zijn groote mannen te eeren.

Zondag vingen de feesten aan met de opvoering in het *Burgtheater* van Grillparzer's drama *König Ottokar*, sedert 1876 niet ten tooneele gebracht.

Den volgenden dag gaf de Journalisten- und Schriftsteller-Verein een feest, dat met de vertooning van *Medea*, de laatste afdeeling van het trilogisch gedicht: *Das Goldene Vlies*, eindigde. Daaraan ging vooraf een proloog van SIEGMUND SCHLESINGER: *Der Traum im Grillparzer-Stübchen*, die verondersteld werd uitgesproken te zijn door des dichters ewige Braut, KATHARINE FRÖHLICH.

De derde avond was gewijd aan een Soirée littéraire van de *Grillparzer-Gesellschaft*. Hier werd ook besloten tot de uitgave van een nieuw, bijzonder belangwekkend jaarboek.

Donderdag was de eigenlijke plechtige Feiertag. Aan den voet van het Grillparzer-Denkmal kwam menige deputatie hare eerbiedige hulde, in den vorm van bloemen en kransen, nederleggen. Daarna begaf men zich naar de Academie, waar Prof. MINOR een schoone rede uitsprak, die eindigde met het woord, dat Goethe eens op Schiller toepaste:

»So feiert ihn; denn was dem Mann das Leben

Nur halb ertheilt, soll ganz die Nachwelt geben.»

Bij deze plechtigheid was een nicht van Grillparzer, het eenig nog in leven zijnde lid der familie, aanwezig.

De feestweek werd gesloten met de opvoering van *Des Meeres und der Liebe Wellen*.

Ook te Berlijn liet men deze feestdagen niet onopgemerkt voorbijgaan. In het *Königliche Schauspielhaus* werd eveneens *Medea* opgevoerd. Frl. POPPE in de titelrol behaalde louter roem met hare voorbeeldige vertolking dier merkwaardige hartstochtelijke vrouwenfiguur. MATHOWSKY een ware »Zeuserscheinung», speelde *Jason*, terwijl Frl. AMANDA LINDNER, ons van de dagen der Meiningers nog welbekend, de rol van *Kreusa* met groot talent vervulde.

De Keizer woonde deze en vorige Grillparzer-voorstellingen van het begin tot het einde bij.

In het *Lessing-theater* is men druk bezig met het instudeeren van een stuk van den Duitsch-Hongaarschen dichter DOCZY, getiteld *Kusz*. Ook de repetitiën van IBSEN's nieuwste drama *Hedda Gabler* zijn reeds begonnen.

* * *

Het *Théâtre Français* heeft vertoond *Une conversion*, comédie in één bedrijf van CHARLES DE COURCY.

De intrige is vrij onbeduidend: Mevrouw amuseert zich tijdens de afwezigheid van haar man met een goeden bekende, zelfs is zij zoo intiem met hem dat ze hem heeft uitgenoodigd tot een souper tête-à-tête; een vriend van haar man echter brengt haar onder het oog hoe onvoorzichtig en verkeerd zij handelt en weet haar van haar plan te doen afzien; maar onder het zedepreeken wordt hij zelf op zijn bekeerlinge verliefd en vraagt of hij nu bij haar mag blijven souperen, waarop de bekeerde hem de deur wijst.

Ouderwetsch en weinig beteekenend als het is, kan dit stukje door de vrij talrijke geestigheden, die er in voorkomen, niet worden gered. Het had dan ook weinig of geen succès ondanks de verdienstelijke vertolking.

LÉON GANDILLOT, schrijver van *Les femmes collantes* en *Ferdinand le nocur*, heeft zijn nieuwste blijspel *De fil en aiguille* doen opvoeren in het *Théâtre d'Application*.

De inhoud is typisch fransch. Louisa, een maitresse, met haar bon ami, voorts een jolig vriend om wat variatie in hun eentonig leven te brengen, verder een nog veel joliger vriend van dien vriend en eindelijk een handig kamermeisje zijn de hoofdfiguren. De vier bedrijven hebben tot slot dat bon ami zijn genegenheid overdraagt op het kamermeisje, dat vriend nummer één tot bon ami van Louisa wordt gepromoveerd en dat vriend nummer twee bij de beide laatstgenoemden de gezelligheid zal aanbrengen.

Het stuk vond veel bijval, vooral werd hartelijk gelachen om de grappige gezegden, die niet op effect berekend waren maar als het ware uit de handeling voortvloeiden. Toch raadt de critiek den schrijver aan hier en daar wat te coupeeren en enkele al te krasse uitdrukkingen weg te laten. Het is reeds bij Ollendorf in druk verschenen. De verdere vertoeningen van *La fille Elisa*, waarover wij in het vorig nummer (pag. 53) spraken, zijn van regeeringswege verboden. Een gelijk lot trof *Thermidor* van SARDOU, dat den 24^{en} dezer in het *Théâtre Français* voor het eerst gespeeld en met veel bijval ontvangen is. In het volgend nummer hierover meer.

AMSTEL- EN SLEUTELSTAD, Jan. '91

M. + P.

MME SEGOND—WEBER.

Er is heden ten dage voor het Parijsche patriotisme een tijd gekomen, waarin men zich tot de geschiedenis moet wenden om het vuur voor de zaken des vaderlands wakker te houden, nu de gebeurtenissen van den dag niet toereikend zijn om algemeene geestdrift te doen ontvlammen, zelfs de aandacht van het publiek te hebben. Vandaar dat de groote beelden uit het verleden worden opgeroepen om de diensten te vervullen, die de mannen aan het roer — bedaard en verstandig — niet wenschen te bewijzen. En weder wordt voor de zooveelste maal de nagedachtenis van Jeanne d'Arc in haar rust gestoord, om bij een aan haar gewijd monument geestdriftige redenaars te bezielen of de harten der eerbiedig behoorende schouwburchbezoekers luider te doen kloppen.

HALBERT zeide van haar in de *Revue des deux mondes*: »Le miracle, qu'elle opère aujourd'hui est plus étonnant encore: elle réussit à nous rallier tous à son culte, à mettre d'accord un pays, qui semblaît condamné à ne s'accorder sur rien.»

De *Jeanne d'Arc*, door Mme SARAH BERNHARDT gecreëerd was nog niet vergeten, al had de gevierde actrice in deze rol zelfs hare vurigste aanbidders niet kunnen voldoen — toen een tweede maagd van Orleans ten tooneele zou verschijnen, minder tooneelheldin en meer dichteres, minder oogverblindend maar eenvoudiger en aangrijpender. Het was het nieuwe stuk van JOSEPH FABRE en de groote rol zou worden gespeeld door Mme SEGOND—WEBER.

Naar aanleiding dezer gebeurtenis kwam mij dezer dagen een stuk in een der Fransche kunstbladen onder de oogen, over deze actrice en haar nieuwe rol handelend. Daar Mme Segond-Weber ook in Nederland door haar laatste tournée niet onbekend is, kwam het mij voor, dat eenige bijzonderheden omtrent deze rijzende ster onzen lezers niet onwelkom zouden zijn. De eerlijkheid gebiedt mij evenwel te verklaren, dat het volgende hoofdzakelijk een bewerking bevat van een onlangs verschenen artikel van M. GEORGES BORDON.

Den dag na de eerste opvoering van *Les Jacobites* (het stuk van Coppée, waarin Mme Segond-Weber met ongehoofdelijk succes debuteerde), toen de dagbladen vol overstelpenden lof in het kleine vertrekje Rue Roquette ter

hand werden genomen, scheen een zon van geluk voor de eenvoudige bewoonsters te zijn opgegaan.

Men was er niet verwend. De vader, M. Weber, had zich in den revolutie-maalstroom van '71 laten meeslepen; hij was gevangen genomen en in dezelfde straat zonder vorm van proces gefusileerd — men wees elkaar de plaats nog. Een weduwe bleef achter met een vierjarig kind. Om zich van het noodige te voorzien, vlocht men lijkkransen (er was vraag naar in die dagen!) en te midden dier droevige omgeving groeide de kleine op.

Op haar negende jaar werd zij naar school gezonden. Al spoedig vatten onderwijzeressen en medeleerlingen de grootste genegenheid voor haar op. Zij was verstandig, levendig van geest en oprecht van hart en onderscheidde zich voornamelijk door stem en manieren. Een groote voorliefde voor fabels scheen haar aangeboren; zij leerde er vele van buiten en reciteerde ze op bijzonder talentvolle wijze. Bij een wedstrijd in declamatie en voordracht (1878) vertegenwoordigde zij hare school, met het gevolg dat haar de prijs werd toegekend, honderd francs voor een twaalfjarig kind!

Haar smaak voor lectuur ontving hierdoor een sterken prikkel. Maar om boeken te koopen was geld noodig. Dus werd er gespaard, in het geheim; eindelijk heeft zij een kleine som bijeen en koopt — Phèdre! Buiten weten der moeder wordt het stuk 's avonds bij zorgvuldig bewaarde stukjes kaars in bed verslonden.

Zoo had zij geheel aan zich zelve haar klassieke opvoeding te danken. Haar kleine bibliotheek nam in omvang toe: Sophocles, Euripides, Racine, Corneille bekleedden er de eereplaatsen. Zij greep alles met ijver aan; nauwelijks vijftien jaar oud doorlas en begreep zij Rousseau. Van langen tijd voor zij zich nog zelfs in het verschieft haar tegenwoordige loopbaan geopend zag, dateert haar groote belegenheid op tooneel- en letterkundig gebied.

Was het wonder dat de lust bij haar ontwaakte die schoone vrouwenfiguren zelve te doen leven voor de oogen der toeschouwers, die heerlijke woorden te vertolken, haar door de grootste dichters aller tijden in den mond gelegd? Langzamerhand werd die neiging roeping en weldra stond haar besluit vast: zij zou naar het Conservatoire gaan en tragédienne worden. Haar moeder verzette er zich ten sterkste tegen, maar het kind hield voet bij stuk. Zonder eenige voorbereiding meldde zij zich aan, doch werd wegens haar jeugdigen leeftijd, zestien jaren, afgewezen.

Een jaar later speelde zij Hermione en werd toegelaten. De verwezenlijking harer idealen scheen niet zoo verre meer te zijn. Maar het leven is duur en dus besluit zij taallessen te geven. Om zeven uur, iederen morgen, is zij op de been; zij draaft Parijs in alle richtingen door, leert hare rollen in de tram, zóó wordt dit zeventienjarig kind al onderwijzend onderwezen. Langzamerhand begint men van haar te spreken in den kleinen kring van het Conservatoire; Perrin laat haar bij zich komen, geeft haar een jaargeldje en antwoordt op hare dankbetuigingen: »Geen dank, lief kind, het is niet voor u, maar voor ons!» En later voegde hij er aan toe: »Ik mag dat kind graag; ik ben al zeer oud en zij is de eerste, die mij Rachel weer voor den geest roept». Helaas, hij stierf te vroeg om van hare triomfen getuige te zijn!

Zoo nadert »le jour du grand concours». Zij treedt op in de rol van Phèdre; nauwelijks betreedt zij de planken of men roept elkaar toe: »Welk een heerlijke verschijning! Wat welluidend orgaan!» François Coppée haalt haar zonder moeite over zijne Jacobites te spelen, zij verschijnt en overwint; de geestdrift gaat alle beschrijving te boven. Jules Lemaître schrijft van haar in het *Journal des Débats*:

»Ce n'est pas une créature mortelle; les destins bienveillants nous l'ont donnée pour mettre çà et là de belles heures, dans la monotonie et dans la tristesse de nos jours.»

Haar eenvoudig vertrek wordt door reporters bestormd, den tienden weigert zij te antwoorden: *J'ai dit tout ce que j'avais à dire.* — »*Merci, mademoiselle!*» — De journalist verdwijnt en zendt den volgenden dag twee kolommen druks over haar in het licht. Men zou vijftig jaren terug moeten gaan en zich de debuten van Rachel herinneren om zich een begrip te vormen van de algemeene geestdrift. Doch bedaard, niet verwonderd ontvangt zij alle huldeblijken; zij gevoelt dat zij kunstenaar is bij de gratie Gods, zij is niet verblind, niet bedwelmd, maar tevreden.

Zóó bleef de roem hare schreden vergezellen. Zij verbond zich achtereenvolgens aan het Odéon, de Porte Saint-Martin, eindelijk aan de Comédie-Française. Doch hier verveelde zij zich; de groote rollen waren en bleven bezet; de heerschappij der sociétaires drukte ook haar en zij werd aldra moede op te rapen, wat deze overlieten. Zij keerde terug naar het Odéon en speelde er *Bérénice*, *Athalie*, *Charles VII*, *Horace*, *Charlotte Corday*, *Macbeth*. Daarna bezocht zij Noord- en Zuid-Frankrijk, vervolgens België en Holland; overal maakte zij even grooten opgang.

Eindelijk keerde zij terug en zal weldra in het Châtelet het groote werk van Joseph Fabre ten tooneele voeren, de rol die geheel voor haar geschreven schijnt, tusschen welker karakter en vertolkster geen grooter overeenstemming denkbaar is, de *Jeanne d'Arc*.

De indruk, door de verschijning van *Mme Segond-Weber* teweeggebracht, laat zich in weinig woorden beschrijven. Hare trekken zijn regelmatig, frisch, antiek; haar blik is doordringend en schitterend, van zuiveren hartstocht getuigend. De lijnen van haar figuur zijn edel, hare bewegingen gracieus maar flink; geheel haar uiterlijk spreekt van kracht aan schoonheid gepaard. Zij gelijkt een marmeren beeld, maar bezielt en vol leven. Zij gelijkt de Muze der Tragedie, bewondering afdwingend door de eenige harmonie van gebaren, gelaatstrekken en stem. Zij vereenigt ten volle de vrouw en de kunstenaar in zich; wat deze begrijpt, gevoelt gene. En eindelijk — men zeide van haar terecht: »*Elle est mieux que jolie, mieux que belle; elle est vivante.*»

Misschien was het ongehoord succès van haar eerste optreden ten deele voor haar zelve een ramp. Want de pers en het publiek, nog tot heden toe verblind door die verschijning, hebben zich sinds dien tijd te weinig reukenschap gegeven van de diep ingrijpende studie, aan al hare creaties besteed, van den rijken stroom van talent, over elke harer opvattingen uitgegoten. Het was alsof na die ééne overwinning alle eerbewijzen haar waren toegeworpen, waarover men te beschikken had. Want *Les Jacobites* was voor haar een bijzonder gelukkig debuut gebleken. De aard van haar talent leende er zich merkwaardig toe. Kracht en teederheid, gratie en vuur, dat alles was vereenigd in den persoon van *Marie*. Toch wachtte men nog de groote rollen van haar répertoire — en zij deed hare beloften gestand.

Op al hare creaties, *Hermione*, *Camille*, *Bérénice* en zoo vele andere, wist zij haar eigen stempel te drukken. Zij dacht er zich in, gevoelde er zich in, leefde ze mede, zij was allermint een dier afgerichte leerlingen, die voordragen, wat zij op het Conservatoire leerden. Altijd en vóór alles wilde zij zelfstandig en waar zijn.

Nauwelijks twee en twintig jaar oud, speelde zij *Andromaque*. Zij scheen geheel veranderd. Hare stem was zachter geworden, over geheel haar optreden lag een weemoedig waas uitgebreid; toch hoorde men daarbinnen dien droeven strijd woeden tusschen de gade, gekrenkt in haar geloof, en de moeder, bedreigd in haar kind. Zoo trad zij ook als *Doña Sol* op, waarbij een harer medespelers haar toevoegde: »Goed, zeer goed! alleen zou men kunnen zeggen, dat ge *Sarah Bernhardt* wat te veel navolgt.» — »*Mijnheer*», antwoordde zij, »ik heb *Sarah Bernhardt*

nooit gezien; toen zij *Doña Sol* speelde, was ik tien jaar oud!»

Later speelde zij *Lady Macbeth* en, naar de critiek zeide, overtrof zij in die rol hare beide beroemde voorgangers. — Het is zeldzaam, dat een zoo groote artistieke nauwgezetheid gepaard gaat met zoo groot aangeboren talent. Elke harer heldinnen, hetzij historisch, hetzij legendarisch, hetzij louter aan de fantaisie ontsproten, wil zij door en door kennen; vandaar hare grondige studiën op elk gebied. Eigenaardig kwam dit o. a. uit bij de opvoering van *Ponsard's Charlotte Corday*. *Mme Segond-Weber* maakte een uitgebreide historische studie van den persoon van het ongelukkige meisje en het gevolg was, dat er eene geheel andere *Charlotte* ten tooneele verscheen, dan door den auteur bedoeld was.

Wat het klassiek tooneel betreft; hier spoort zij de bronnen der oudheid zelve na. Eerst na zich aldus in de persoonlijkheid harer heldin ingewerkt te hebben, eerst na zóó een geraamte te hebben opgetrokken van het gebouw harer schepping, legt zij zich op de rol zelve toe, waarmede zij na zulke voorbereidselen gewoonlijk geen moeite meer heeft. Toen zij als »*la petite Weber*» de rol van *Phèdre* op het Conservatoire instudeerde, had een harer leeraars, *Got*, reeds meermalen een leeren tasch in hare handen gezien, vol gepropt met boeken en papieren. Dat prikkelde zijn nieuwsgierigheid; en eens, terwijl het jonge meisje met reciteeren bezig was, opende hij de tasch. Hij vond er een dik boek in. De oude »*Rabelaisien*» dacht den titel van een jolig romannetje te zullen lezen, het was *Euripides!*

Mme Segond-Weber is thans drie en twintig jaren oud en reeds is de zon van haren roem in Frankrijk tot de middaghoogte gerezen. Maar zij heeft bewezen die weelde te kunnen dragen; zoowel haar karakter als haar talent geven er blijk van. Zij is nederig van gemoed gebleven, eenvoudig, hartelijk, mild, liefvallig. En dat haar talent onder den roem niet geleden heeft, dat haar ijver tot de studie niet verminderd is, daarvan zal eerstdaags, de vertolking van het heerlijk werk van *Fabre* getuigen, van wiens *Jeanne d'Arc* gezegd is:

»*C'est l'acte de foi, l'hymne d'amour d'un homme, qui n'a qu'une pensée, un rêve, un but, une foi, un amour: Jeanne!*»

P. v. D.

Leiden, Januari '91.

NECROLOGIE.

CÉLINE MONTALAND, sociétaire der *Comédie-Française* is op 47-jarigen leeftijd gestorven aan het roodvonk, nadat zij haar aan die ziekte lijdend dochttertje met voorbeeldige zorg had opgepast. Haar heengaan mag geen gering verlies genoemd worden.

In 1843 te Gent geboren, kwam zij reeds als vijfjarig kind op de planken en speelde op haar zevende jaar de hoofdrol in *La fille mal gardée*.

In Frankrijk en Italië behaalde zij grooten roem als comédienne. *LABICHE* schreef voor haar en *BLANCHE PIERSON* zijn stuk *Le point de mire*, waarin de held, geen wonder voorwaar, als de ezel, die tusschen de hooischelven verhongerde, hopeloos heen en weer geslingerd wordt tusschen *Blanche*, la blonde adorable, en *Céline*, la brune exquise.

Céline Montaland trad o. a. op als *Ida de Barancy*, de moeder van *DAUDET's Jack*. Na het spelen van de *Duchesse de Réville* in *Le monde où l'on s'ennuie*, beloofde *PAILLERON* haar een voorname rol, die van *Mme de Moisan* in *la Souris*. Doch toen het stuk gereed was, kwam de schrijver op zijn belofte terug, meenende, dat het het fijne, delicate talent van *Mme Montaland* niet mogelijk zou zijn de bur-

gerlijke, provinciale figuur van Mme de Moisan tot haar recht te laten komen. Hij droeg de rol aan Mme PAULINE GRANGER op.

Deze weigerde kortaf, waarna Céline Montaland een brief aan den schrijver zond, die eindigde met de volgende woorden: »Ayez confiance en moi, et je crois que vous n'aurez pas à vous en repentir».

Pailleron gaf toe en den dag na de opvoering verklaarde publiek en pers eenstemmig, dat de creatie der *Mme de Moisan* boven loftuitingen verheven was. Den dag na dezen triomf werd zij benoemd tot sociétaire der Comédie-Française.

Aan verschillende theaters heeft zij zich achtereenvolgens verbonden. Het laatst trad zij op in *Margot* van MEILHAC, natuurlijk in de Comédie-Française.

Vele Fransche bladen wijden min of meer uitvoerige artikelen aan de necrologie dezer »artiste, jolie femme, femme de coeur et d'esprit».

CRITIEKEN.

(Overgenomen uit de *Middelburgsche Courant*.)

Wat men tegenwoordig denken moet van sommige critieken op kunstgebied weten wij niet. Het zal misschien wel altijd zoo geweest zijn maar het zonderlinge en het uiteenlopende van enkele meeningen viel ons dezer dagen bijzonder op.

Men herinnert zich wellicht dat nog niet lang geleden in de Nederlandsche opera te Amsterdam eene jonge dame optrad, eene Indo-Europeesche zangeres, onder den tooneelnaam van *Meath Piazza*. Haar eigenlijke naam werd ook genoemd, want men vond daarin geen bezwaar, wijl zij in Amsterdam zulk een succes had en algemeen de loftrumpet over haar werd gestoken.

Nu dezer dagen zong zij in dezelfde opera *Lakmé*, waarin zij zoovele lauweren oogstte, te Rotterdam, maar de critiek daar verkondigt heel wat anders omtrent haar. In een dezer ongunstige recensies lezen wij o. a. dat »hare stemmiddelen volslagen onvoldoende te achten waren, ook voor een schouwburg van beperkte grootte, en dat haar volhardend onzuiver zingen den toehoorders geen groot denkbeeld geeft van haar muzikale gaven.»

Nu kan men in gevoelens verschillen over de meerdere of mindere lieflijkheid van iemand's stem en over de bijzondere eigenschappen, waardoor deze zich kenmerkt, maar iemand, die volgens den een onzuiver zingt en geen muzikale gave bezit, door een ander zoo hoog te zien verheffen als in de hoofdstad geschiedde, dat is al vrij zonderling en wettigt de vraag of men soms aan de eene zijde met de vruchten der reclame of aan den anderen kant met eene, voor het groote publiek ondoorgroondelijke, sterke antipathie te doen heeft.

Misschien kan als *juste milieu* tusschen beide dienen de verklaring in het *Utrechtsch Dagblad* — in Utrecht is de Nederlandsche opera ook een troetelkind — dat mej. *Meath Piazza* doorgaand zuiver, met gemak en, wat niet het minst zegt, met gevoel zingt; bovendien is zij eene aangename verschijning en is haar spel natuurlijk en rustig.

Een ander voorbeeld van sterk uiteenlopende meeningen betreft het nieuwe stuk van Marcellus Emants, *Fatsoen*, dezer dagen te Rotterdam in den *Tivoli*-schouwburg opgevoerd.

In verschillende berichten uit die stad aan andere bladen, werd dit stuk geprezen; en o. a. beweerd dat het zeer goed is opgezet, veel bijval had, enz. enz.

In een correspondentie uit Rotterdam aan de *Zwolsche Courant* lezen wij echter: »De schrijver zal waarschijnlijk niet veel genoegen van dat stuk beleven; wat het te zien en te hooren geeft is niet genoeg van onzen tijd om uit dien hoofde te boeien, en het is evenmin genoeg uit den tijd, om belangwekkend te zijn of aardig als zedenschets van een vroegere periode. En een kunstwerk, dat schoon

is, altijd en overal, dat is *Fatsoen* in geen deele; kunst heeft met dit tooneelspel niets te maken.

»Als geheel genomen maakt *Fatsoen* een saaien en vervelenden indruk; en als het uit is, vraagt men zichzelf stilletjes af, of de drie bedrijven van dit tooneelspel wel waard zijn om een avond in den schouwburg door te brengen.»

De waarheid zal ook hierbij wel in het midden liggen; en juist zal daarom zeker wezen wat een der critici schreef, dat nl. het tooneelspel van Emants wat goeds had, een vrij gunstigen indruk maakte, maar toch niet meer dan een *succès d'estime* verwierf.

Wij zijn trouwens nu eenmaal met onze moderne tooneel-literatuur niet gelukkig. Een jong tooneelgezelschap probeert nog wel eens, eerder dan een reeds gevestigd — ook als middel van reclame voor zichzelf — om zulke nieuwe stukken van Nederlandsche schrijvers op te voeren, maar veel plezier beleeft het meestal niet van de moeite en zorgen, daaraan besteed.

Er wordt dan echter dikwijls toch, vooral ter wille van het gezelschap, door al te vurige vrienden de loftrumpet hoog gestoken, waar een kalmer toon beter zou geweest zijn; en men vergete daarom nooit dat meermalen bij zulke critieken het belang van deze of gene onderneming meebrengt dat een noviteit worde verheerlijkt om het publiek te lokken en de kas te stijven.

Het is maar al te waar: allerlei invloeden werken en zullen steeds zich blijven doen gelden op het schrijven van critieken; persoonlijke sympathieën en antipathieën en tal van andere zaken, die wij niet kennen, spelen daarbij een hoofdrol. Zoo herinneren wij ons nog dat indertijd in een onzer groote steden een letterkundig kranjsje bestond, welks leden door allerlei middelen elkaar's verdiensten in de oogen der buitenwereld ophemelden. Het publiek meende ten slotte, met voorbijzien van menig ander talent, hetwelk buiten dat kringetje was gesloten, dat er geen verdienstelijker schrijvers waren dan zij, wier faam was rondgebazuind door een en hetzelfde gezelschap van mannen, die elkaar wederkeerig in de hoogte staken.

Het publiek laat zich — het bleek ook hierbij — zoo gemakkelijk meeslepen en wordt zoo licht dupe van dergelijke machinaties.

Op dit zwak wordt ook gespeculeerd door hen, die om nog een ander motief reclame maken: het winstbejag speelt daarbij zoo licht een voornamelijk rol. Men moet soms niet vragen uit welke onzuivere bron de berichten aan de bladen buiten Rotterdam of Amsterdam hun oorsprong hebben. Mijnheer A. levert aan deze of gene onderneming of geniet daarvan enkele gunsten; hij is tevens correspondent of eenige bladen of neemt een occasional-correspondentschap op zich. Fluks worden fraaie berichten aan de couranten gezonden om die onderneming hemelhoog te verheffen, en een andere, waarvan men geen voordeel geniet, af te breken. En dan: wie zijn meestal zulke berichtgevers? Vaak mannen die in het geheel niet op de hoogte zijn van de zaken, waarover zij schrijven, en die dikwijls een oordeel aan de pers toevertrouwen, dat voor hen louter de waarde van het honorarium vertegenwoordigt.

Is het wonder dat menig kunstenaar op musicaal of tooneelgebied met ergernis en met minachting neerziet op de critieken, waarin hij door eene onbekende grootheid vaak wordt afgebroken, soms louter uit gril, dikwijls met niet al te eerlijke bedoelingen?

Is het wonder dat artisten, die van hun vak eene ernstige studie maken, die zich conscientieus rekenschap weten te geven van al hun doen en laten, moedeloos of onverschillig worden, wanneer zij met één pennestreek hun arbeid zien veroordeeld en afgekeurd tegenover een publiek, dat helaas maar al te dikwijls in ongunstige critieken een dek-mantel zoekt om zich aan een eigen beoordeeling te onttrekken?

Is het wonder, dat zij bij zooveel tegenstrijdigheden en oneerlijkheden scherp worden als Mina Kruseman eertijds in haar *Kunst en Critiek* en de critiek met grond durven beschuldigen dat zij misleidt?

Is het wonder, dat zij ten slotte, de waarde van de critiek miskennend, ook zich aan de goede, eerlijke beoordeelingen niet laten gelegen liggen?

Na alles wat wij in den laatsten tijd opmerkten, zullen wij de laatsten zijn om hun dit kwalijk te nemen.

Wij, bewoners der provinciën, wij dienen al zulke feiten goed in gedachten te nemen bij het lezen en taxeren van verschillende critieken, waarop wij zoo dikwijls afgaan. Er is geen gebied, waarop intrige en andere minder edele drijfveeren zulk een rol spelen, als op dat van kunst-critiek.

Toch zijn er gelukkig ook eerlijke, onbevangen beoordeelaars, wier pennevruchten de duidelijke sporen dragen van hun ernst, van hun kennis, van hunne onpartijdigheid, die hen verheft boven alle persoonlijke of andere sympathieën en antipathieën. Zulke critieken, gedekt door hun naam of door de bekendheid met hun persoon, leert een nauwgezet courantenlezer al zeer spoedig onderscheiden van die van z. g. »beunhazen».

Met zulke degelijke mannen mag men verschillen in opinie; men zal toch hun beoordeelingen moeten waardeeren, als voortkomende uit waarachtige belangstelling in de kunst, aan de bevordering waarvan zij hunne pen wijden.

Zij ondervinden natuurlijk hoe moeilijk en lastig het critiseeren valt; hoe zeer zij aanstoot geven en zich vijanden maken. Maar waar zij naar hun innige overtuiging schrijven, zijn zij zoo verstandig zich boven dat alles te verheffen.

Deze enkele opmerkingen moesten ons uit de pen naar aanleiding van de schreeuwende tegenstrijdigheden, die wij dezer dagen opmerkten. Zoo licht laat men zich in de provinciën meesleepen door de beoordeelingen, die in Holland worden geschreven, en wij weten het uit eigen ervaring hoe bitter teleurgesteld wij daarmee vaak uitkomen.

Op enkele drijfveeren tot beoordeelingen meenden wij bij deze ongezochte gelegenheid eens te moeten wijzen. Zij kunnen menigeen weerhouden van al te groote waarde te hechten aan critieken, waarbij wij niet altijd kunnen nagaan of zij wel uit zuivere bron voortkomen.

Een gelukkig mensch, die door al zulke beoordeelingen niet op een dwaalspoor geraakt, ze naar waarde weet te schatten, daarin liefst een middel ziet om het geziene nog eens te herdenken en zijn eigen zelfstandig oordeel eraan te toetsen.

En nog gelukkiger hij, die zich door allerlei critieken niet laat afhouden van het genot om aan de uitingen der kunst zich te laven. Ondervindt hij dan wel eens eene teleurstelling omdat zijne verwachting niet werd vervuld, het is nog meer voorgekomen, dat men, door al te opgeschroefde recensies, zich een genot had voorgespiegeld, hetwelk ten slotte bleek zeer, zeer alledaagsch te zijn.

Du choc des opinions jaillit la vérité. Dat geldt ook wel van de verschillende critieken. Het is echter jammer dat zoovele critici hun opinie in verband brengen met andere belangen, die er geheel buiten moesten blijven. Daardoor verhinderen zij dat onder de krachtige pressie van eene goede en eerlijke critiek, een critiek die rekening houdt met de omstandigheden, die niet het onmogelijke wil maar aan het bereikbare strenge eischen stelt, op het gebied der kunst algemeen meer en meer worde gestreefd naar het eenige, dat bij elke degelijke kunstuiting op den voorgrond moet staan: het onschuldig-vroolijke, het verheffende, het veredelende voor den mensch.

Dit bevorderen kan alleen eene onpartijdige en onbevooroordeelde critiek, die voor kunstenaars en publiek »eene rijke bron van ontwikkeling en beschaving zijn kan».

INGEZONDEN.

Geachte Redacteur!

De Nieuwe Rotterdamsche Courant van 13 Januari II. bevat een berichtje uit de residentie over het optreden van de leerlingen der Tooneelschool voor de leden der Haagsche Afdeling. Aangenaam was het mij te lezen, dat men zeer tevreden was geweest over de afgelegde proeven, doch het spijt mij, dat de berichtgever zich van zulke krasse adjectieven bediende om die tevredenheid uit te spreken. Ik heb ook wel eens het genoegen gehad de leerlingen te zien spelen en voordragen, en meen, dat men hoogst voorzichtig moet wezen in zijn oordeel over dergelijke uitvoeringen, vooral wanneer men dit aan de pers toevertrouwt.

Natuurlijk neemt men het ontledmes der critiek niet ter hand als men over *proeven van leerlingen* schrijft, dit zou onbillijk zijn; onpractisch acht ik het echter de leerlingen met opgeschroefde loftuitingen te overstelpen; zij zouden bijna gaan gelooven, dat zij reeds volleerde kunstenaars zijn. Wierook bedwelmt zoo licht; een woord van lof en aanmoediging, meer verwachtten de jongelui immers niet; tegen overdrijving had de Directeur reeds in zijn openingswoord gewaarschuwd.

Ik ben zoo vrij mijn waarschuwing daarbij te voegen, niet het minst met het oog op de nog talrijke tegenstanders der Tooneelschool; men geeft hen door dergelijke sterk gekleurde berichten over leerlingen een te gemakkelijk wapen in de hand bij mogelijke teleurstellingen later. De sympathie van den Haagschen berichtgever voor de Tooneelschool deel ik volkomen, doch juist die sympathie geeft mij het verzoek aan zijn adres in de pen: geen overdrijving; indien de toekomst der leerlingen zooveel belooft, zal zij haar beloften wel nakomen. Laten wij de resultaten van het onderwijs afwachten, eerst zien wat de leerlingen na het verlaten der school op het tooneel presteeren, in plaats van reeds nu, op knoppen wijzende, geestdriftig uit te roepen: ziet, welke fraaie bloemen!

U, geachte Redacteur, dank zeggende voor de verleende plaatsruimte, teeken ik, met de meeste achting,

Uw dw. dienaar,
Mr. W.

NIEUWE UITGAVEN.

Giraudet (E.), <i>Traité de la danse</i>	f 1.40
Henle (E.), <i>Drei Bühnenwerke</i>	» 1.95
Oekander (G. H.), <i>Eugenie</i> . Tragödie	» 1.95
— <i>Christian Günther</i> . Tragödie	» 1.95
Wildenradt (J. von), <i>Herzensrechte</i> . Schauspiel . . .	» 1.95
Ibsen (Henrik), <i>Hedda Gabler</i> . Schauspiel in 4 Akten. Deutsch von E. Klingensfeld	» 1.—
Courcy (Ch. de), <i>Une conversion</i> . Comédie en 1 acte. »	0.85

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandse Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 10.

14 FEBRUARI 1891.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel gedeelte: Vergadering van het Hoofdbestuur.
Niet officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit het Buitenland.
— Berlijnsche Schouwburgen. — Shylock. — Hedda Gabler. —
Practische Kunstbescherming. — Pot-pourri. — Nieuwe Uitgaven.

Officieel gedeelte.

VERGADERING VAN HET HOOFDBESTUUR.

Zaterdag 7 Febr. j.l. vergaderde het Hoofdbestuur. Ter vergadering waren aanwezig alle Hoofdbestuurders behalve den Heer Dan. de Lange.

Bij het openen der vergadering wees de Voorzitter op het groote verlies, dat het Tooneelverbond door het afsterven van Z. M. den Koning geleden had.

De Heer Tindal bracht rapport uit over de financieele kosten, verbonden aan de uitbreiding der werkzaamheden van het Tooneelverbond. Deze zaak werd aangehouden tot de volgende vergadering.

Er werd bepaald op de volgende begrooting een som te plaatsen voor honorarium van den Redacteur van het Tijdschrift. De commissie van redactie werd belast met het voeren van onderhandelingen met personen, die in aanmerking kunnen komen om aan de Alg. Vergadering als Redacteur voorgedragen te worden.

De Alg. Secretaris,
C. I. VINKESTEYN.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Bij *Het Nederlandsch Tooneel* werd vertoond *Judah Levellijn*, tooneelspel in drie bedrijven door HENRY ARTHUR JONES. Een Engelsch criticus zegt van den schrijver: »he (Mr.

H. A. Jones) may be a little fantastic, but he is never commonplace. His personages are, as a rule, discoveries; and they are inducted into dramatic situations. They are typical, rather than individual, studies from life, no doubt. We should not know where to find most of the characters in *Wealth*, *Judah*, *The Middleman* or *The Dancing Girl*; but if the author derives them from his imagination, he invests them with very natural attributes. We recognize them, though we may not know precisely where they live; they are by no means old acquaintances, yet we seem to know, that they exist. Moreover — and this is a great thing — Mr. Jones works a vein of humour from which he constantly obtains fresh material. The lovers in *Judah* were quite new," etc.

De lofspraak, den landgenoot niet gespaard, is zoo tweeslachtig en vaag, dat men aan haar ernst twijfelt, te meer, als men haar toetst aan den inhoud van bovengenoemd stuk.

Judah Levellijn, jong Presbyteriaansch predikant en half en half spiritist, bij zijne gemeentenaren in hooge achting staande om zijne rechtschapenheid, maakt kennis met mejuffrouw *Vashti Dethic*, die den roep heeft, wonderbaarlijke genezingen te verrichten. Welke kracht gaat er dan van haar uit? Waarschijnlijk geene andere dan die harer verschijning. Wat lammen en kreupelen hunne krukken in den hoek doet werpen en ongeneeslijk verklaarde zieken van hun leger doet opstaan is dan ook alleen het onwankelbaar vertrouwen, dat zij door haar zullen genezen: het geloof deed van ouds wonderen. De goe gemeent heeft echter ten allen tijde het natuurlijke te onverklaarbaar gevonden, en ten einde nu eene eenvoudige zaak den lieden wat smakelijk te maken laat Vashti's vader zijne dochter voor elke genezing, die zij verricht, twee of drie weken vasten — voor den schijn. In het geheim weet hij, gewezen goochelaar, haar altijd voedsel te bezorgen. Vader en dochter dus bedriegers? Ja, ten minste als het niet waar is, dat het doel de middelen heiligt; iets, waarvan de vader ten volle,

maar de dochter hoe langer hoe minder overtuigd is. Ditmaal echter, nu het de genezing van *Lady Eva*, de dochter van den Graaf van Asgarby, geldt, wil zij de comédie nog spelen, ten eerste, omdat zij bang gemaakt is door haar vader, dan omdat het wreed zou zijn Eva, reeds half genezen door hoop op beterschap, teleur te stellen, dan omdat Judah het wil, dan omdat zekere professor *Jopp*, die dreigt haar te ontmaskeren, dient getart te worden. Ditmaal echter ook wordt het bedrog ontdekt door... Judah Levellijn, die de nachten, welke Vashti vast in een toren van 's graven kasteel, doorbrengt op een steen er *buiten*. De liefde tot eene vrouw doet hem van het pad der deugd afwijken: hij zweert aan professor Jopp, dat Vashti niet uit den toren geweest is, ofschoon hij haar daarvoor in zijne armen heeft gehad. Judah en Vashti hebben elkander hunne liefde beleden en het geheim van Judah's ontdekking blijft tusschen hen beiden en Vashti's vader. Lady Eva geneest bijna geheel; de dankbaarheid van den graaf kent geen grenzen. Voor Judah zal hij eene nieuwe kerf doen verrijzen, overeenkomstig de belofte, aan zijne dochter geschonken. Op den dag, dat Judah ten huize van den graaf eenige stukken moet teekenen, betrekking hebbende op den bouw, zal Vashti eene aanzienlijke schenking in geld bekomen. Het jonge paar -- want Judah en Vashti gaan trouwen -- zal bezorgd zijn. Beiden echter weigeren, wat hun toegedacht is. Zij bekent haar bedrog, hij zijn valsch zweren: niemands achting hebben zij verbeurd, en, hoewel Judah niet langer predikant kan zijn, wil men hem niet laten gaan. Hij zal zich een nieuwen werkkring zoeken en te midden zijner oude vrienden blijven wonen, gelukkig door de liefde van Vashti.

He (Mr. Jones) may be a little fantastic, but he is never commonplace. Rather! of is zoo'n tweede bedrijf niet commonplace: blauw-groen alles in het rond; twee juffrouwen in het wit, waarvan de eene bij wijze van recitatief een droom voordraagt; accompagnement: Chopins Nocturne in Es-dur, waarvan den concert-, ik meen schouwburgbezoeker, geen nootje gespaard wordt. — *His personages are, as a rule, discoveries, and they are inducted into dramatic situations.* Very dramatic! Daar is bijvoorbeeld de dominee: hoe houdt de man het vijftien nachten achtereen uit bij dien toren, zonder verkouden te worden; zeer dramatisch ook van mej. Vashti om honger te krijgen, als zij een paar dagen zonder eten blijft; verheffend gezicht, de schoone hongerlijdster een broodje — het bleek niet, met of zonder iets — te zien verslinden en te voren maagkramp te zien hebben! Dit stuk grimmelt van onwaarschijnlijkheden en grove fouten, wat modern aangekleed. Zou het wel heel verwonderlijk zijn, als Vashti het eens drie weken zonder eten kon uithouden? Zucci dan en al die anderen? En dan, waar is het hier om te doen? Om de genezing van Eva. Welnu, daar het huichelen Vashti toch tegenstaat, wat was gemakkelijker geweest dan Eva *alleen* te doen gelooven, dat zij hongerde! Verder, welk bezwaar was er geweest, het zoo te doen voorkomen van het oogenblik der ontdekking door Judah? Zelfs wanneer een dominee, een Presbyteriaansche dominee, er toe komt ter wille van eene vrouw zoo gruwelijk te liegen, blijft hij dan een jaar lang met dien last op zijn geweten loopen en zal hij pas besluiten hem af te werpen, als hij op het punt staat voor zijn bedrog iets als eene belooning te ontvangen? Het eenige in het stuk, dat van werkelijk belang is, de inwendige strijd van Judah, kan men zich *voorstellen* in de pauze tusschen het tweede en derde bedrijf. Het schijnt iets zoo eenvoudigs te zijn, dat de schrijver niet heeft noodig gevonden er iets van te laten *zien*. In de geheele rol van Vashti Dethic is iets onvast. Als zij in het eerste bedrijf tegenover professor Jopp en ook voor Judah de nobele speelt en in het tweede zoo lustig de luidjes bedriegt, daar lijkt zij niet weinig van haar heer papa te hebben. En dan *het* moment van het stuk: Judah's ontdekking van het bedrog.

Wat er dramatisch mocht zijn in den toestand, het wordt inderdaad op al te vulgaire wijze in het leven geroepen. Gebeurlijkheid, anders niets.

Behalve de genoemde personen, die *iets* met het stuk te maken hebben, komen er in voor: de heer en mevrouw *Prall*, hun zoon *Juxon* en *Sophie*, de dochter van den professor, die er letterlijk *niets* mee uitstaan hebben. Juxon Prall en Sophie Jopp moeten waarschijnlijk dienst doen als contrasten van Judah en Vashti, terwijl de eerste daarenboven de vlegelachtigste van alle zonen is.

Zoover het stuk beneden de middelmaat is, zoover was de vertooning, die ik bijwoonde, er boven. Den Hr. ROJJAARDS (*Judah*) is hier zijn fraaie oogopslag zeer te stade gekomen; zijne houding had iets rustigs, zonder stijf te zijn. *Vashti Dethic* vond, vooral ook voor het uiterlijk, eene waardige vertolkster in Mevr. HOLTROP, die zich blijkbaar zeer beijverde den dramatischen toon in hare rol te brengen, schoon die er zich weinig toe leent. Mej. SOPHIE BOS gaf eene, vooral in het eerste bedrijf wat heel ernstige, overigens goede *Eva*. De Hr. DE BOER leverde in *Dethic* een saltimbanque van het echte soort. De vuurroode das alleen typeerde al, om niet van den kop te spreken. Hoe aardig de Hr. SCHULZE als *Juxon Prall* ook samenspeelde met Mej. LORJÉ (*Sophie Jopp*), zijn doen tegenover zijn vader was onbetaalbaar onbeschaamd, vooral, waar hij tegen hem begint: »Ziet u, waarde heer», zijn vader verbetert »vader», en hij antwoordt: »Neen, heer», en dat op een toon, dat ieder ander dan de heer Prall zoonlief bij zijn kraag zou gepakt hebben!

Als nastukje werd gegeven *Kloek en kuikens*, blijspel in twee bedrijven van *Emile de Najac*. De kloek is eene schoonmoeder, die à tout propos begint te grienen en niet scheiden kan van haar dochter, een der kuikens. Het andere is haar schoonzoon, die wel graag met zijn jong vrouwtje wat vrijer zou willen zijn dan het geval is in de woning zijner schoonouders. Hij krijgt met veel moeite zijn zin en schoonmama komt in de gelegenheid hare liefde over te dragen op een kleinkind, waarvan zij te voren het bestaan niet vermoedde.

Het stukje eindigt alleronbehaaglijkst met de verschijning van den zuigeling op het tooneel. Het werd door Mevr. DE VRIES, Mej. LORJÉ en den Hr. SCHULZE als hoofdvertooners zeer los afgespeeld.

AMSTERDAM, Febr. '91.

A.

UIT HET BUITENLAND.

SARDOU had in de laatste jaren weinig anders gedaan dan met weergalooze handigheid stukken in elkaar zetten voor Sarah Bernhardt, stukken van niet de minste letterkundige waarde, maar die desniettemin duizenden en duizenden toeschouwers trokken.

Of zucht naar het slijk der aarde hem zoo willens en wetens de kunst in het aangezicht deed slaan of wel zucht naar réclame, wie zal het zeggen? Zeker is het intusschen dat geen betere réclame denkbaar is, dan voor hem is gemaakt door de regeering van de fransche republiek. Wat toch is er gebeurd?

Een historisch drama van hem, *Thermidor*, was den 24^{en} Januari door het *Théâtre Français* vertoond; ondanks het weinig belangwekkende van de intrige, ondanks het aanwezig zijn van elementen die ontgeenzeglijk in een draak thuis hooren, had het succès. Maandags daaraanvolgende heeft de tweede vertooning plaats. Een bloedrood heethoofd en een troepje studenten maken kabaal op het oogenblik dat een tirade wordt afgestoken tegen het schrikbewind en zijn den heelen avond niet tot bedaren te brengen; de acteurs kunnen hun eigen woorden niet verstaan, maar toch wordt het stuk afgespeeld. Dinsdag-avond was de schouwburg natuurlijk weer stampvol, maar de toe-

schouwers vernamen dat het der regeering had behaagd *par mesure d'ordre public* de verdere vertooningen te verbieden. Waarom? Niet omdat het stuk zelf antirepublikeinsch is, want de censuur had haar zegel eraan gehecht, en ook niet omdat er een enkelen avond in den schouwburg onge-regeldheden waren voorgevallen, want die zouden bij de verdere vertooningen best hebben kunnen voorkomen of onderdrukt worden; maar wel, naar de minister in de kamer meedeelde, omdat in een door den staat gesubsidierden schouwburg geen stuk mocht worden gespeeld dat aanleiding gaf tot politieke woelingen.

Groot is de schade door het Théâtre Français dientengevolge geleden — reeds waren voor zeventien avonden alle plaatsen besproken, wat een bedrag van 160,000 francs vertegenwoordigt —, groot is ook de verontwaardiging van de sociétaires, en, worden de geruchten bewaarheid, dan zijn deze voornemens het Huis van Molière te verlaten en elders hun tenten op te slaan. Reeds zou, om hen in hun plannen te steunen, een bedrag van vier miljoen francs zijn bijeengebracht.

Er bestaat dus alle kans dat niet alleen in het buitenland en in de provincie, maar ook in Parijs zelf het stuk nog wel zal worden vertoond, en dan zal de toeloop zeker verbazend groot wezen, ook al blijkt het dan dat *Thermidor* als kunstgewrocht eigenlijk niet de minste waarde heeft.

Ontdaan van alle bijwerk is de inhoud deze: twee gelieven, die elkander dood waanden, staan plotseling tegenover elkaar; zij was in een klooster-orde gegaan en had daar de gelofte afgelegd, maar nu ze hem terug heeft gevonden is ze na eenigen strijd bereid die gelofte te verbreken en valt hem in de armen; een oogenblik later echter wordt zij gearresteerd, want de in het geheim gehouden bijeenkomsten van de zusters der orde zijn ontdekt, en de guillotine wacht haar. Haar geliefde wil haar redden; dat kan, als er maar tijd wordt gewonnen, en om hem dien te doen winnen is een vriend van hem bereid in plaats van haar papieren die van een gelijknamige gedétineerde bij het Schrikbewind in te leveren; maar op eens verneemt men dat Robespierre gevallen is en dus achten de beide vrienden het gevaar voor haar geweken. Ze hebben echter misgerekend, en ten slotte blijft der ongelukkige geen ander redmiddel over dan voor te wenden dat zij moeder moet worden; dat wil zij niet; zij wordt naar het schavot gevoerd en haar geliefde, die de haar begeleidende soldaten te lijf wil, wordt door een van dezen doodgeschoten.

Men ziet het: de intrige is mager genoeg, en wat nog erger is, het is eigenlijk in het geheel geen stuk, want als het meisje haar vroegeren geliefde niet weer had ontmoet zou zij evengoed als nu naar het schavot zijn verwezen. Er gebeurt niets wezenlijk dramatisch, immers de mislukte poging om haar te redden, die ten slotte weer halverwege wordt opgegeven, omdat zij naar het oordeel van de optouw-zetters onnoodig is geworden, is geen stof genoeg om er een drama van te vormen.

Toch bevat het stuk een paar mooie tooneelen: ten eerste den strijd van het meisje tusschen plicht en liefde, of ze namelijk haar gelofte houden en haar teruggevonden beminde opgeven zal, of wel aan haar gevoel voor hem gehoor geven en met hem vluchten, en tweedens de verzoeking waarin de jonge minnaar komt om in plaats van zijn geliefde een ander meisje, dat misschien ook onschuldig is, te laten onthoofden. Bovendien is de vriend, die alles in het werk stelt om de bedreigde te redden, een uiterst sympathieke rol; zij werd uitnemend door COQUELIN vertolkt, en zal ongetwijfeld, doorspekt als zij is met anti-terroristische tirades overal veel succès hebben.

Voeg daaraan toe tricoteuses, sansculottes, volkscènes achter en vóór de schermen, en bedenk dan nog dat ook buiten Frankrijk genoeg belang wordt ingeboezemd door alles wat in meer of minder nauwe betrekking staat tot de fransche revolutie en haar gevolgen, — en ge zult

moeten toestemmen dat er gegevens te over zijn om het stuk als het soms hier in het land wordt vertoond — in Duitschland zal het al heel spoedig worden gespeeld — een grooten toeloop te voorspellen.

* * *

De reprise van FABRE's *Jeanne d'Arc* in het *Théâtre du Châtelet* heeft veel succès gehad. Zooals onze lezers uit het artikel van P. v. D. in ons vorig nummer weten, werd de titelrol vervuld door Mme SEGOND-WEBER. Zij wordt door de critiek zeer geprezen, voornamelijk om het flinke, het werkelijk heroïsche dat zij in de figuur van Jeanne wist te leggen. Zij heeft de verwachtingen, die men van haar in deze rol had, niet te leur gesteld.

AMSTEL- EN SLEUTELSTAD, Febr. '91. M. + P.

BERLIJNSCHE SCHOUWBURGEN.

Een goed lid van het Nederlandsch Tooneelverbond gaat overal naar den schouwburg; hij wil weten wat en hoe er gespeeld wordt in de landen en steden waarheen het lot hem voert. Mij althans laat dat tooneelgeweten zelden rust wanneer ik in een vreemde stad een avond tot mijn beschikking heb. Zoo herinner ik mij zelfs op een zomerschen dag in den kleinen schouwburg van Salzburg gekropen te zijn, om er *De Sabijnsche Maagdenroof* te zien spelen. Te Rome trok ik reeds den eersten avond van mijn verblijf, na 's morgens San Pietro en 's middags den Monte Pincio bezocht te hebben, naar het Teatro Nazionale, waar Gustavo Salvini den *Othello* speelde.

Te Berlijn kon ik onlangs over drie avonden beschikken; en zonder eenig protest van mijne andere gewetens, verwees mijn tooneelgeweten mij naar het Lessing-Theater, het Berliner Theater en het Deutsche Theater. Het Schauspielhaus moest worden opgeofferd; een deskundige verzekerde mij, dat ik dit offer gerust brengen kon, want dat de tooneelspeelkunst in dezen schouwburg het minst goed vertegenwoordigd is.

In het *Lessing-Theater* trof ik Sudermann's geruchtmakend drama, met zijn réclame-titel, *Sodom's Ende*, of, zooals de hôtélbediende die mij in de lift naar boven heesch, spottend zei, *So'n dummes Ende*. Van het stuk zelf had ik niet veel verwachting; ik wist dat het reeds bij de eerste opvoering gevallen was. Maar toch viel het mij nog tegen. Wie kon belangstellen in het lichtzinnige leven van een jongen schilder, den »amant payé" eener »dame du monde", die door deze zal worden uitgehuwlijkt aan een mooi nichtje, en die, voordat hij, op eene partij, er toe komt om dat nichtje, waarvan hij eerst niet heeft willen weten, te schaken en haar in den nacht naar zijn atelier te brengen, nog even gelegenheid vindt om een lief, onschuldig meisje, dat bij zijne ouders inwoont, te verleiden en door die verleiding tot wanhoop te brengen? Wat een versleten trucs in dit »moderne" drama! Een brief waarvan de schrijfster herkend wordt door de vergelijking met een vodje papier dat uit den prullemand gehaald wordt! Zelfs Sardou zou met zoo iets niet meer voor den dag durven komen. Eene maîtresse die door een vlag van berouw overvallen wordt en dan de moeder van haren amant toeroept: »Darf ich Sie Mutter nennen?" Zoo iets zou zelfs d'Ennery versmaden.

Maar wat mij in dit theater — een gezellig lokaal, in soberen Régence-stijl versierd — bijzonder trof, was het decoratief en het spel der acteurs. Aan stemmingtooneeltjes geen gebrek. Zeer aardig, bij voorbeeld, was de »Berliner Stube" in de woning van een Meierei-Inspektor, met den hoogen sledevormigen armstoel bij het venster, de twee kooitjes met levende kanaries, die aardig zongen, en het eekhortje, dat het getraliede rad van zijn kooi lustig liet ronddraaien. Een roode keukenmeid, die de tafel afnam, en, met twee hooge stapels borden onder haar armen, de

kamer uitklotste, scheen het Berlijnsche publiek bijzonder te vermaken, evenals de oude heer die zijn laarzen zelf niet meer kon aantrekken, en de Lehramts-candidat die het arme Clärchen in alle eer en deugd liefhad.

Nog pakkender was dit zelfde tooneel bij nacht; over elk der vogelkooitjes lag een doek; het eekhorntje was in zijn nest gedoken en de kamer werd alleen verlicht door de spiritusvlam van een komfoortje, waarboven de moeder een kopje koffie warmde voor haar man, die op den kouden winterdag zoo vroeg moest uitgaan.

Het spel der spelers, van de voornaamste althans, was zeer modern, vlug en ongegeneerd, de dictie over het geheel natuurlijk, soms extra-modern, in de houding door het Théâtre Libre ingevoerd, met den rug naar het publiek! Een uitzondering maakte misschien de acteur die de hoofdrol vervulde, en om wien het mij vooral te doen was, de veel besproken Jozef Kainz, die ongelukkig, nadat hij zijn contract met het Deutsche Theater verbroken heeft, alleen hier en daar gastrollen vervullen mag. Deze verviel al te dikwijls in koude declamatie. Contrent de verdiensten van dezen acteur waren de enkele personen met wie ik over hem sprak, het blijkbaar niet eens; sommigen beweerden, dat hij het best speelde in moderne stukken, anderen, dat zijn talent eerst recht voor den dag kwam in de drama's van Shakespeare. Zelf heb ik ongelukkig geen vergelijking kunnen maken; zij slechts die ééne maal heb ik hem zien spelen. Het best was hij in het laatste bedrijf — ook een keurig tooneeltje, het rijk met draperieën versierde atelier van den schilder — en heel handig viel hij dood op den grond, den schildersezel meeslepend in zijn val. Dat laatste tooneel, waarin het verdrongen Clärchen wordt binnengedragen, — of eigenlijk niet binnen, want ze wordt neergelegd in een aangrenzend vertrek, door een portière van het atelier gescheiden, en alleen aan het slot wordt de portière even opgelicht, — was met buitengewoon veel talent en indrukmakende soberheid geschikt.

Het *Berliner Theater* is de schouwburg van Barnay. Ik hoorde er *Kean*, en hoe zonderling de intrige van het stuk ook moge wezen, uit het oogpunt van tooneelspeelkunst levert het eene verscheidenheid op die elken goeden speler in verrukking moet brengen. Barnay was voortreffelijk, niet het minst in het tooneeltje met de matrozen in den herberg, en onder de handen van den tooneelkapper, in de kleedkamer van *Kean*. Wat een verve! Wat een natuurlijk gespeelde agitatie! Het kwam mij voor dat Barnay over een zeer goed gezelschap beschikken kon, en wat mij het meeste trof was de vlugheid van het tempo waarmede alle rollen gespeeld werden en de volkomen harmonie van het samenspel.

O, dat tempo! Dat onze Hollandsche tooneelspelers daarin bij de Franschen achterstaan, is misschien niet meer dan natuurlijk. Maar door hunne Deutsche collega's moesten zij zich daarin de loef niet laten afsteken. En toch, deze Berlijnsche tooneelspelers geleken halve Franschen. Altijd was er gang in het stuk, en dat *Kean* werd afgespeeld tusschen zeven uur en ruim half tien, lag niet alleen aan de korthed der entr'actes en de vlugheid waarmede de machinisten het decoratief verschikten. Ook de spelers konden hun deel nemen van den dank waarmede de vlugheid der vertooning door het naar Pschorrbier smachtend publiek beloond werd.

Het *Deutsche Theater*, vroeger de schouwburg van Kainz, heeft iets van zijn prestige verloren. Het gaf in de dagen die ik te Berlijn doorbracht, eenvoudige comedies en kleine volksstukken. Het succes van *Haubenlerche* was juist voorbij, men speelde *Die Kinder der Excellenz*, een onschuldig dramaatje, dat zich geheel en al beweegt om de vraag, hoe een speelschuld van vierduizend Mark, door een garde-luitenant gemaakt, betaald zal worden. De komische effecten werden hoofdzakelijk teweeggebracht door het Keulsch dialect van een majoor, een vriend van de generaals-weduwe

en van hare kinderen, en door een jong Amerikaan die gebrekkig Duitsch spreekt en o. a. zegt, dat hij moeite heeft »gemeine Worte» te vinden.

Maar het spel was weer alleraardigst. De bekende en te Berlijn zeer gewaardeerde komiek Engels speelde de rol van den majoor met groote »Gemüthlichkeit» en zonder eenige overdrijving in grime, spel of voordracht. Allerliefst klonk de stem van Fräulein Lehmann, een pendantje van onze Alida Klein (evenals deze ook de *Haubenlerche*) en, behalve de Frau Excellenz, die vervelend koud declameerde, waren al de spelers geheel voor hun taak berekend.

Mijn korte »Theaterreise» in een drietal Berlijnsche schouwburgen heeft bij mij den alleraangenaamsten indruk achtergelaten. Gaarne had ik Shakespeare of Ibsen zien vertoonen, gaarne een hooger denkbeeld gekregen van de moderne tooneeldichtkunst der Duitschers, (ongelukkig ontging mij de opvoering van Hauptmann's *Einsame Menschen* in het Verein »die freie Bühne».) Maar de tooneelspeelkunst der Berlijnsche artisten vond ik, vergeleken bij hetgeen zij een jaar of acht geleden was, zeer veranderd en verbeterd; de dictie was eenvoudiger en natuurlijker geworden; spel en tooneelschikking beide waren met veel kunst geregeld, en het »Gesammtspiel» was merkwaardig vlug en goed. De groote tooneelspelers mogen op dit oogenblik te Berlijn niet talrijk zijn, overal herkent gij den arbeid van een bekwamen directeur en vooral van eene artistieke regie.

De lokalen waren behoorlijk, doch niet bovenmatig, verwarmd, en de electricische verlichting, — die te Berlijn bijna overal het gas heeft vervangen — geeft gelegenheid om gedurende de voorstelling het publiek geheel in het donker te plaatsen en alle licht op het tooneel te concentreren. Ook op het tooneel heeft de electricische gloeidraad zich overal, tot in de beweegbare lampen toe, genesteld. En het leek wel wat dwaas, het was zeer weinig realistisch, toen, in *Sodom's Ende*, het arme Clärchen een kleine hanglamp moest aansteken en zij, op de tafel geklommen, een lucifertje afstreek en het glas oplichtte, dat haar vlammetje op eens in die hanglamp een schitterende peer uit Edison's fabriek deed ontgloeien.

Ook de ruimte der couloirs, de foyer, met het onmisbare, rijk voorziene buffet, maakten een prettigen indruk en lokten uit tot het bezoeken van den schouwburg. Alleen, — de drawback van het »gemaszregelt werden» ontbrak ongelukkig niet. Toen ik, in de pauze alleen in den foyer rondlopend, op Parijsche manier, mijn hoed had opgezet, werd ik dadelijk door een of anderen Inspektor op den schouder geklopt en werd mij het verzoek gedaan »den Hut abzulegen». Ik zag het oogenblik aankomen dat mij ook zou worden gelast, bij het buffet mijn »belegtes Brötchen» met »Zunge», »Wurst» of »Schinke» en mijn Seidel Bier te gaan halen. Maar gelukkig liet men mij vrij om, in onderscheiding van mijn Deutsche medebezoekers, ditmaal eens niet »etwas zu genieszen».

A. G. v. H.

SHYLOCK.

Eenigen tijd geleden heeft de Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel weder een paar malen den *Koopman van Venetië* gegeven. Over de opvoering, die tot weinig nieuwe opmerkingen aanleiding gaf, wil ik niet spreken; een enkel woord over het stuk zelf moge hier eene plaats vinden. Vraagt men of ik dan over het stuk iets nieuws te zeggen heb, na al hetgeen daarover reeds geschreven is, dan zal mijn antwoord moeten luiden: »Waarschijnlijk niet», maar het stuk heeft mij weder zeer onbevredigd gelaten en daardoor ben ik er over gaan denken en lezen en heb een stuk over mijn onderwerp gevonden, dat in elk geval het mededeelen waard is. Ik hoop dat men mijne eigene opmerkingen er bij zal willen slikken.

FRANCISQUE SARCEY heeft in December 1889 in een zijner Maandagsche kronieken in den *Temps* eene curieuse beoordeeling van den *Koopman van Venetië* gegeven, naar aanleiding eener opvoering van *Shylock, comédie en trois actes et en vers de M. Edmond Haraucourt d'après Shakespeare*, in het *Odéon*. De Fransche criticus noemt het stuk, schrikt niet, Shakespeare-commentatoren en devoten, eene *opérette*, of liever eene *féerie-opérette*, waarin de muziek vervangen is door poëzie en dat wel door poëzie van Shakespeare! En hij blijft de bewijzen niet schuldig: wat is Portia, die rustig te Belmont haar vrijers zit af te wachten, anders dan *une reine d'opérette*? de drie kistjes, waaruit de pretendent moet kiezen, terwijl een misgreep hem zal dwingen levenslang ongetrouwd te blijven? *un moyen d'opérette*; Bassanio kiest en kiest (toevallig?) goed — de gelukkige geeft zijn hart lucht in charmante verzen, die thans cavatines en duos zouden geweest zijn.

Zoo gaat het voort. Shylock zal Antonio een pond vleesch uit het lijf snijden, maar niemand gelooft aan zulk eene *fumisterie*; daartegen wordt natuurlijk wel een middelje gevonden, een middelje *qui sent son opérette d'une lieue*. Portia verkleedt zich als advocaat en wordt door niemand herkend, zelfs niet door Bassanio: *Est-ce que nous ne nageons pas en pleine opérette?* enz. Ja, zelfs schrijft Sarcey: *»ne cherchez pas dans cette pièce, non plus que dans nos opérettes, du bon sens né de la raison.*

Ik vermoed, dat slechts weinigen der talrijke toeschouwers, die den *Koopman van Venetië* zagen, hetzij met Bouwmeester, hetzij met Possart in de rol van Shylock, het met Sarcey eens zullen zijn. Hoe, eene *opérette*, met zulk eene tragische rol als die van Shylock, met zulke aangrijpende tooneelen, als het gesprek van Shylock met Tubal en de terechtzitting? Neen, veeleer zullen zij het eens zijn met GERVINUS, dat wij hier hebben een stuk »voll der tiefsten Lebensweisheit”. Nu, eene *opérette* vol levenswijsheid, eene filosofische *opérette* schijnt vrij onbestaanbaar en toch zal men zien, dat Sarcey en Gervinus zooveel niet verschillen, wanneer men maar eenigszins rekening houdt met de lichte, frisch-geestige manier van den een en de zware duitisch-philosophische wijze van behandelen van den ander.

Beide critici zien in Antonio en Portia de hoofdpersonen van het stuk; het middelpunt der handeling is Portia, *l'héroïne idole* volgens Sarcey, *die bedeutendste Gestalt in unserem Drama*, volgens Gervinus. Shylock dient voornamelijk om de tegenstelling met deze edele vrouw en dien offerenden, kalmen man door zijn rusteloos jagen naar geld te sterker te doen uitkomen. Shylock wordt door Sarcey en Gervinus beiden gehouden voor een persoon, die niet de minste sympathie verdient, die verfoeid of uitgelachen moet worden: Gervinus beklagt zich er over, »dass in dieser Zeit der Verwilderung von Kunst und Sitte die Gemeinheit und Verrücktheit so weit gehen konnte, aus diesem Auswurf der Menschheit auf der Bühne einen Martyrer zu machen”, Sarcey noemt den woekeraar »un monstre grotesque, sur le nez de qui tombent à l'envi d'effroyables nasardes, (contre lequel) tous les moyens sont bons”.

Dus — Shylock wekt geen medelijden op in den toeschouwer, moet het ten minste niet doen. En wat zien wij, overal waar de *Koopman van Venetië* gespeeld wordt? Shylock is de eerste rol, die door groote kunstenaars altijd begeerd wordt, om wien het geheele stuk gespeeld wordt. Irving, Bouwmeester, Possart maken hem tot een man voor wien men schrikt maar die toch medelijden en zelfs sympathie inboezemt en de dame, die naar Sarcey's verhaal van Shylock zeide: »le pauvre homme, on lui fait une injustice”, vindt thans bij iederen toeschouwer instemming.

Nu geloof ik niet, dat Shakespeare hier eene onrechtvaardigheid heeft willen laten begaan, wij moeten niet gevoelen, dat hier een persoon is, die medelijden verdient, want in dat geval zouden wij er geen oogenblik aan twijfe-

len of hij wordt in één woord gemeen behandeld. Het geld dat hij uitleende, krijgt Shylock niet terug; zijn gehele vermogen wordt hem afgenomen, hij moet goedvinden, dat zijne dochter hem is ontvluucht met medeneeming van alle kostbaarheden, die zij maar grijpen kon, hij moet om genade smeeken en zijn godsdienst afzweren en een Christen worden! En dat alles, om de drie verliefde paren in het laatste bedrijf kalm te kunnen laten minnekoozen, alleen, opdat bij Bassanio onder zijn zoet gefluister niet de minder plezierige herinnering zou opkomen aan een vriend, die door zijn, volstrekt niet onmiddellijk, toedoen het leven had verloor, opdat Jessica, wanneer dit juffertje tenminste tot zoo iets in staat is, niet het onaangename gevoel zou hebben, dat zij de ringen aan hare vingers gestolen had.

Shylock moet ons koud laten; wat er met hem gebeurt, moet ons onverschillig zijn, zooals b. v. in een *opérette* het lot van den ouden rijken minnaar ons onverschillig is, wanneer de jonge luitenant aan het einde van de derde acte de heldin maar in zijne armen mag sluiten.

De tekst laat, meen ik, deze opvatting zeer goed toe.

Wel zijn er stukken in de rol van Shylock, waarin hij terecht een beroep op de billijkheid schijnt te doen, o. a. de bekende passage (I. 3) waarin voorkomt: »Heeft een hond geld?” en die andere (III. 1) van het bekende: »Heeft een Jood geen oogen?”, andere daarentegen, als het reeds bovengenoemde gesprek met Tubal en het meeste, wat hij zegt voor den Doge, zijn zoo duivelachtig, dat zij alle sympathie voor den spreker doen verdwijnen. Men bedenke wel, dat wij door de thans geldende opvatting van de rol gunstig voor Shylock gestemd zijn, men gaat nu eenmaal om *dien* Shylock te zien. Werd de rol zoo gespeeld, dat de Jood volstrekt geen sympathie opwekte, dan zouden de genoemde gedeelten, die vóór Shylock schijnen te pleiten, toch zeer op hunne plaats zijn, om te verklaren hoe en waarom Shylock een Shylock geworden is. Hij is als alle Joden in zijn tijd, veracht en vertrap, de Christenen schelden en spuwen op hem, zonder dat hij zich kan verdedigen; wat hij doen kan, is rente van hen eischen, hooge rente, en zoo tenminste hun geld naar zich toe halen, en dit juist belet Antonio hem nog zooveel mogelijk. Zoo opgevat, verklaren en verontschuldigen deze passages eenigszins eenen man, die anders zonder genoegzame reden bijna absoluut slecht zoude zijn, geven zij hem nog iets menschelijks.

Het is den lezer duidelijk geworden, dat mijne onvolledigheid over de voorstelling van den *Koopman van Venetië*, dus eigenlijk niet in het stuk, maar in de opvatting van de rol van Shylock haar oorzaak vond.

Wanneer acteurs, die deze rol spelen, deden zooals BURBADGE, die in den tijd van Shakespeare zelf Shylock voorstelde met een afschuwelijk uiterlijk, met rood haar en een langen neus en hem in één woord zoo afzichtelijk maakten, dat men blij was, als hij niet op het tooneel was, zou het stuk een beter geheel worden. Het zou dan, meer dan thans, een strijd worden tusschen het geld en de liefde, een strijd, die in de lieve vijfde acte, welke niet meer achteraan zou komen hinken na de gerechts-scène, met een volkomen triomf der liefde zou eindigen. Maar zou Sarcey wel zoo ongelijk hebben, met zulk een stuk een *opérette* te noemen?

Ik ben zeker dat Shylock nooit zoo gespeeld zal worden, als ik boven aangaf, en zou dit ook niet verlangen. Het stuk zou juist datgene verliezen wat den toeschouwer nu het meest interesseert en zou zeker veel te lang worden. In Parijs had de acteur, die voor Shylock speelde niet flink partij gekozen: hij was *ni terrible ni grotesque*. Het resultaat was natuurlijk niet schitterend. Ik beproefde dan ook slechts eene verklaring te geven van den eenigszins vreemden indruk, van den indruk van tweeslachtigheid,

dien het stuk m. i. bij de tegenwoordige opvatting noodzakelijk moet geven.

J. K.

HEDDA GABLER.

Eerst was ik van plan geweest IBSEN's laatste werk te lezen en daarna zooveel mogelijk mijn volle impressie weer te geven, maar nu, nadat ik *Hedda Gabler* gelezen heb, vind ik, ingaande in mijzelf, daar bovenal de behoefte om mij 't karakter van de hoofdpersoon duidelijk te maken.

Dat alleen wil ik dan ook trachten te doen en niets anders. Niet uitschreeuwen hoe mooi ik 't wel vind, niet er naar springen om een uitdrukking te vinden voor mijn bewondering, alleen pogen te begrijpen, waarom dat vreemde wezen, Hedda Gabler, deed zoals zij deed.

Want ik geloof dat ik haar begrijpen *kan*. Ik geloof, dat haar daden uit haar zelf kunnen worden verklaard, als de noodzakelijke gevolgen van temperament en karakter, dat zij, in één woord, zoo handelt omdat zij zoo handelen *moet* en niet omdat Ibsen dat hier juist zoo gewild heeft, opdat hij deze of gene moraal zou kunnen preeken.

En als ik dat gedaan heb, als ik den sleutel heb gevonden die op haar karakter past, dan weet ik, dat mij dat bevrediging zal zijn.

Maar dit ééne woord van verrukking moet ik hier toch plaatsen: dat ik geloof dat Ibsen nooit, neen nooit! hooger kunst heeft gemaakt, dan toen hij, zonder tendenz, zonder bijgedachte, louter om zijn zelfs wil, schreef dit drama van starre grootheid, dit *Drama van de Verveling*.

En nu tot Hedda Gabler.

Ik zie haar zóó:

Een aristocratisch, mooi meisje, maar zonder levenslust. Een slaphangend leven zonder eenige energie.

De machine loopt traag bij haar, zij heeft geen enkele spontane beweging of gedachte, alles voelt zij langzaam en moeilijk in zich worden, en dat maakt 't leven zoo pijnlijk.

Daarbij is door afkomst en opvoeding haar gevoel ziekelijk fijn ontwikkeld geworden. Afschuw van al wat laag en gemeen is, schoonheidsliefde en luxe-behoefte zijn de drie zichtbare kanten van dat gevoel. Alles moet harmonisch, welluidend, aristocratisch zijn, zal 't haar überhaupt mogelijk zijn te bestaan.

Uit die twee samen: gebrek aan levenslust en hoog gevoel kan ik mij voor een deel haar verveling verklaren. Wat zou er in dit lage leven zijn dat haar aantrok, waarvoor zij belangstelling kon gevoelen?

Integendeel, 't leven schuurt haar van oogenblik tot oogenblik als een haren kleeft de zachte huid en de menschen hinderen haar door hun bestaan alleen reeds. Zij veracht hen in hun klein gedoe, waaraan ze met de groote woorden: Liefde, Ontrouw, Moraal enz., een glimp van hoogheid trachten te geven.

Maar 't is niet waar: zij zijn vulgair en hun daden zijn 't, en daarom heeft zij een hevigen afkeer van die woorden, omdat zij de doorgaande gemeenheid en kleinheid van wat er door verstaan wordt heeft ingezien.

Maar ook van wat men »volkomen natuurlijk» noemt, de kinderkrijgerij, heeft zij afschuw.

Het beestelijke en gewoon burgermenschachtige daarin doet haar gevoel zeer, en haar opzien tegen alles wat daad heet maakt haar bang voor de moeite en pijn, die er mee verbonden zijn.

En hoe meer nu *Jörgen Tesman* en de tantes haar met die zaak lastig vallen, hoe grooter haar weeheid wordt van dat alles...

Hoe meer *Lövborg* en *Brack* haar van liefde spreken, hoe cynischer zij hen terugwijst.

Al wat vulgair, banaal, hevig en grof is, haat zij. *Tesman*, de tantes en ook ten slotte *Brack* zijn haar tot ergernis in hun doen en spreken. Dat is alles een wereld waar-

buiten zij staat. Soms, in een opvolging van toorn en wrok over wat zij haar doen lijden, overvalt haar plotseling de lust hen pijn te doen of schrik aan te jagen, zooals met den hoed van tante en de pistolen op 't eind van het 1ste bedrijf.

Hedda is met *Tesman* getrouwd omdat haar jongemeisjesleven haar begon te vervelen en 't onbekende van het bestaan eener getrouwde vrouw haar aantrok. Bovendien zag zij *Tesman* aan voor iemand die een toekomst had, 't ver brengen kon. Zij zou dan, als ministersvrouw of zoo, macht krijgen, intrigeeren, een gansche reeks van nieuwe, onbekende emoties... Wel de moeite waard om een uitgeknepen leven voor dat andere onbekende te verwisselen, waarbij nog komt dat *Tesman* haar 't comfort beloofde, waaraan zij gewend was en waarvan zij na haars vaders dood wellicht afstand zou moeten doen...

Zóó trouwde zij met *Tesman*, deels uit berekening, deels uit verveling.

Maar nu na 't huwelijk.

Die lange zes maanden met *Jörgen* alleen op reis, met hem altijd bij zich, hem en zijn stoffige conversatie, hebben haar uitgeput, haar nog prikkelbaarder dan anders gemaakt.

Zij heeft geen illusies meer omtrent 't huwelijksleven, en weet nu ook wat zij van *Jörgen's* capaciteiten denken moet. En bij de thuiskomst begint nog grooter marteling.

Daar is *Jörgen*, die iedereen vraagt of zijn Hedda er niet »bloeiend uitziet», en de tantes, die op de loer liggen of er ook een neefje moet komen, en de benarde finantiën...

Plotseling wordt zij herinnerd aan *Eilert Lövborg*, haar vroegeren vertrouwden kameraad. Hem heeft zij altijd anders aangezien dan haar overige omgeving.

Eerstens was hij een losbol, dat is: iets aantrekkelijk-ongewoons in tegenstelling tot de gewone, vervelende soliditeit, maar dan ook heeft zij, omdat haar eigen bestaan zoo ellendig benauwd en troosteloos is, zich in haar verbeelding een ander ideaal leven opgebouwd, dat *Lövborg* scheen te verwezenlijken.

Een echt, waar leven, natuurlijk en frisch. Een, waarin men toe gaf, vrij uit, aan zijn neigingen, zich niet storend aan bespottelijke convenances, juffrouwengebabbelen en »overwegingen van het gezond verstand», in één woord: een leven waarin men *zich zelf* durfde zijn. Zóó leefde *Eilert* meent Hedda; *hij* had levensmoed, hij, de eenige!...

Bovendien heeft zij zijn gezwabber geïdealiseerd, zij denkt 't zich als orgien in groote zalen, waar de gasten aanzitten »'t hoofd omkranst» en drinken uit zilveren bekken, waar geest is en welsprekendheid, iets hoog-poëtisch, van woeste schoonheid, waarvan de enkele gedachte reeds verfrist en bevrijdt uit de benauwde atmosfeer van het dagelijksch leven! O! als zij ook den moed had, de gansche zwaarwichtigheid van haar aangeleerd leven van zich af te gooien en zich zelf te zijn, als zij moed had waarlijk te leven, dan zou dat bestaan, zoo kwellend nu, toch misschien nog blijken de moeite waard te zijn...

Ondertusschen vond zij genoeg in haar excentrieke, geheime verhouding tot *Lövborg*.

Maar toen 't een beetje geduurd had, wou hij er ernst van maken en verdween voor haar al wat er aanlokkelijks in hun omgang was.

Dat was immers weer 't gewone, 't bête-gewone: liefde, een engagement misschien wel... Dat nooit!

Maar op dien avond — zoo begrijp ik Hedda's bekentenis aan *Lövborg* — streed zij niet tegen *Eilert* alleen, maar ook tegen zichzelf. Wat hij wilde, deed haar gevoel zeer, maar dat zij bij zich zelf een dito drang waarnam als de zijne, ergerde haar 't allermeest. Zij voelde zich laf tegenover hem...

Aan dit alles denkt Hedda bij 't zich herinneren van *Lövborg*.

Hij was de eenige voor wien zij iets voelde, de omgang

met hem was 't eenig genoegelijke in haar leven, grijs van stille eentonigheid.

Dan 't bezoek van mevrouw *Thea Elvstedt*; Hedda's nieuwsgierigheid is gewekt en zij dwingt 't naïeve vrouwtje de verhouding te biechten waarin zij staat tot haar man en tot Lövborg.

Hedda begint nu groote pijn te voelen, pijn van jaloezie, niet omdat Lövborg de kleine Thea liefheeft, maar op Thea's invloed, op 't bezit van zekere eigenschappen, die haar, 't domme laaggeachte schepseltje, deden verkrijgen, wat zij, Hedda, met al haar schoonheid en verstand nooit verkregen zou hebben.

Van Thea is kracht uitgegaan, van haar nooit.

Maar dan, wat haar 't meest hindert, dat is de vulgairheid van die »oprichting» van Lövborg, 't weer brengen op 't goede pad, niet door eigen kracht, maar door een onbeduidend vrouwtje: het onware, samengeknutselde »betere leven», dat hij heeft begonnen.

Het doet Hedda zeer in haar gedachten Eilert zóó te zien.

Zij vereert hem nog en heeft hem lief, (al wil zij zich dat ook niet bekennen, om het ordinair-sentimenteele van het woord, en van de zaak), en zij heeft vertrouwen in hem, »hij zal sterk zijn».

Zoo besluit zij dan hem aan zichzelf terug te geven. Hij moet weer zichzelf worden en, 't ga hoe 't wil, zijn noodlot volgen.

Dat plan van haar geeft haar bevrediging in drie opzichten.

Eerstens: zij kan lucht geven aan haar jaloezie op Thea, dan geeft 't emotie, dat spelen met vuur, 't is iets romantisch, de-eentonigheid-brekends en ten slotte geeft 't haar weer den Eilert Lövborg terug, zooals zij zich hem droomde, den krachtigen man, van wien zij meent dat hij alleen in de oogen van de pieterige brave Hendrikken zich te buiten ging

Zij brengt hem er toe naar 't heerenpartijtje te gaan en ze is vast overtuigd, dat hij zal terugkeeren, weer zichzelf, en toch genoten hebbend de volheid van het leven, meer dan de anderen

Hij zal terugkomen, »verhit en vroolijk, met omkransd hoofd».

Maar 't geschiedt anders.

Onder 't verhaal van raad Brack, voelt zij 't poëtische waas, waarmee zij Lövborg omgaf, verdwijnen. De distinctie, waarmee hij zich in haar denken altijd gedragen zou, tot zelfs in zijn drinkgelagen, wijkt van hem.

Hij heeft zeer vulgair gedaan, hij is aangeland bij Diana, die een »soort» zangeres is, en heeft daar zelfs gevochten. »Toen had hij geen krans van wingerdbladeren om 't hoofd!»

Nu krijgt Hedda zijn boek in handen, 't boek dat haar hindert, want Eilert heeft 't met Thea samen geschreven.

Toch is zij nieuwsgierig te weten wat 't is.

In haar onderzoek wordt zij gestoord door Lövborg zelf, die in een overspannen toestand Thea komt aanzeggen, dat 't voortaan uit is tusschen hen beiden. Hij heeft de proef niet doorstaan; deze nacht zal de eerste zijn van een lange reeks, dat weet hij; een leven, zooals zijn vroegere, staat weer te beginnen en daartoe heeft hij nu geen moed meer.

Thea heeft haar invloed ten goede op hem verloren. Het boek dat zij samen schreven, Thea en hij, dat Thea voor hem vertegenwoordigde en dat hij meenam als een talisman . . . is weg nu, in 't vuil gedrang van den nacht verdwenen, schandelijk verloren.

Thea's reinheid kon hem niet bewaren, en zal dat ook verder niet kunnen.

Zoo wil hij er dan een eind aan maken.

Aan Hedda, de vroegere kameraad, zegt hij dit alles, aan Thea verzwijgt hij, wat hij voor haar 't ergste gelooft om te dragen.

Wil hij sterven, dan moet hij ten minste mooi sterven, als hij dan niet mooi leven kan, meent Hedda, en zij vraagt 't hem als een gunst, dat 't in schoonheid gebeuren moge, als hij zich zelf vernietigen wil.

Dat alleen kan hem haar achting doen behouden: een heroïsche dood.

Voor dat groote werk geeft zij hem een der weinige dingen, waaraan zij hecht: een van generaal Gabler's pistolen.

Lövborg gaat . . . en nu werpt, blad voor blad, Hedda zijn manuscript in 't vuur. Hem kan 't niet meer dienen, 't kon hem niet eens schelen te weten waar 't gebleven was, en wat zou ook zijn leven anders en beter zijn als hij 't weer bezat?

En haar, Hedda, is dat boek een ergernis in haar brandende jaloezie: Lövborg's en Thea's kind.

Als Tesman van het verbranden hoort, bedenkt hij allereerst dat zoo iets strafbaar is voor de wet, dan begint zijn goed hart medelijden te krijgen met Lövborg, die nu toch onschadelijk is, en vraagt hij Hedda, waarom ter wereld zij toch zoo iets bedreef.

Daar 't nu wel wat al te veel moeite zou kosten om Jörgen haar motieven te doen begrijpen, al zag zij ook niet op tegen de moeite der zelf-analyse, zegt Hedda doodkalm, dat zij 't om zijntwil deed, dat ze niet verdragen kon dat Eilert meer zou zijn dan haar Jörgen.

En aan die mededeeling, die hem zoo gelukkig maakt, voegt ze nog een andere, van haar aanstaand moederschap.

Dat moet wel in onnadenkendheid gebeurd zijn, want als ze 't effect er van op Jörgen vooruit gezien had, zou ze 't zeker hebben binnen gehouden.

Jörgen wordt eenvoudig gek van plezier.

Een kind van hem, Jörgen Tesman, en van de gevierde, veel begeerde Hedda Gabler! De tantes moeten 't weten en ook de meid moet 't weten!

Hedda voelt al de pijn vooruit van al die verschillende vreugdens, die zij over zich heen zal moeten laten trekken; en pijnlijk duidelijk ook wordt haar de tijd die nu komen zal.

Het gefriemel aan haar en om haar, 't geleuter van al die gewichtigdoende menschen, dan de zaak zelf, die alles kwetst wat er in haar is van gevoel, 't klein burgerlijk getob, de pijnen, de nachten zonder slaap En dat alles voor het kind van Jörgen Tesman!

Dit is de eerste aanleiding tot haar dood.

Dan komt Brack 't bericht brengen, hoe ellendig Lövborg gestorven is, en brengt haar den tweeden slag toe.

Want te midden van 't lage, grove, vermoeiend gemier om haar heen, was 't haar een troost te weten, dat er tenminste één mensch was, die iets vrijwillig-moedigs durfde doen, die eens niet laag was in die ééne daad, zooals alle, alle anderen. Voor haar viel op dien dood van Eilert, met majestueuze kalmte zich zelf toegebracht een »glans van onwillekeurige schoonheid».

Eén wezen was er toch, die zelfbewust durfde heengaan uit 't leven, toen hij er genoeg van had, die met eigen hand trotsch durfde ingrijpen en niet te laf was of te stom om over zijn eigen lot te beschikken door rustige, klaar bewuste zelfvernietiging.

Van dit alles is nu niets.

Lövborg is gestorven bij ongeluk, door een schot in den buik nog wel!

Misselijker kan 't moeilijk.

Ook hij dus niet

En als dan ten slotte Brack met zijn dilemma komt: schandaal of . . . een »ménage à trois», waarbij raad Brack, die toch ten slotte ook een »vakman» is zoo goed als de anderen, »de eenige haan in 't kot» zal zijn en Hedda Gabler zijn onderdanige dienaar, en die twee anderen saampjes zoetjes Eilert's en Thea's kind weer gaan zitten opbouwen . . . dan wordt 't Hedda toch waarlijk te benauwd hier beneden.

Een hijgend verlangen naar rust en verlossing van zichzelf en haar omgeving stijgt in haar, en, als Brack haar geruststelt, dat hij geen misbruik zal maken van zijn bevoorrechte positie, dan vindt zij dat wel heel vriendelijk maar wil toch liever sterven.

Brack gelooft dat niet, zoo iets *zegt* men, maar *doet* men niet.

Dan zal hij 't zien.

Eerst wenscht zij de anderen, Jörgen, Thea en den sceptischen raad, vriendelijk goede reis verder op hun platgetreden levenspaadjes, en legt zich dan neer op de kanapé in de achterkamer om te sterven, in hooge, zelfbewuste kalmte en gracie, zooals zij gewild had, dat Lövborg gestorven ware

Als 't schot gevallen is, bemerkt raad Brack dat men zoo iets toch somwijlen ook *doet*.

Amsterdam, Jan. '91.

F. C.

PRACTISCHE KUNSTBESCHERMING.

Voor eenige dagen ontving ik een brief, onderteekend »Anonymus», vergezeld van een bankbiljet van *f* 100.—. Uit dien brief bleek, dat de schrijver eene voorstelling van »Het Nederlandsch Tooneel» had bijgewoond en daar getroffen was geworden door het spel van drie jonge artisten, — wier namen ik meen hier te moeten verzwijgen. — »Gaarne had ik een krans aan 't drielal aangeboden (schreef Anonymus), maar een krans is spoedig verwelkt en Nederlandsche artisten zijn in den regel niet rijk.» Daarom had hij aan zijne hulde liever een anderen vorm gegeven, en nu verzocht hij mij de bovengenoemde som onder de drie jonge artisten te verdeelen.

Het spreekt van zelf, dat ik mij gehaast heb aan dat verzoek te voldoen. En wanneer ik dit hier mededeel, dan geschiedt dit vooreerst, in de hoop dat op deze wijze de onbekende gever de goede ontvangst van zijn gift zal vernemen, en ten andere om op deze navolgenswaardige manier van jonge tooneelkunstenaars aan te moedigen de aandacht van vermogende tooneelvrienden te vestigen.

Amsterdam, 10 Febr. '91.

J. N. VAN HALL.

POT POURRI.

GEVATHEID. Den 6^{en} September 1884 werd door de Kon. Vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel* voor de eerste maal vertoond *Noord-Amerikaansche Dames en Heeren (L'Onclé Sam)* van SARDOU.

Als het scherm voor het tweede bedrijf opgaat, is *Tog*, de knecht van den amerikaanschen parvenu *Samuel Tapplebot (Oom Sam)*, op het tooneel en houdt een praatje met een bezoeker ondanks het herhaald bellen van zijn meester. Ten slotte wordt dat bellen zoo hevig, dat de bediende zich gereed maakt eens te gaan zien wat »Tapplebot», zooals hij hem noemt, verlangt, maar juist op dat oogenblik wordt de deur van het salon geopend en treedt Oom Sam zelf op met een zakboekje en potlood in de hand. Doodkalm zegt hij tegen *Tog*: »ik heb elf keer gebeld. Hier staat het genoteerd. Den eersten keer om tien minuten voor half zes: . . . het heeft dus net een kwartier geduurd . . . en dat kwartier ben je niet in mijn dienst geweest . . . Dat zal dus van je loon worden afgetrokken . . . En als het weer gebeurt, zul je bovendien mijn verloren tijd moeten vergoeden. Begrepen?»

Als we gezegd hebben dat de rol van Oom Sam door den Hr. MORIN werd vervuld, dan begrijpt ieder dat die woorden met den noodigen klem en ernst werden uitgesproken, en het gevolg is dan ook dat *Tog*, die zoolang zijn meneer er niet bij was een heel hoogen toon aangeslagen had, ootmoedig het hoofd buigt en heen gaat.

Maar wat gebeurt er nu verder?

In dat zelfde bedrijf moet *Tog* de gaskroon aansteken, die boven een canapé-borne hangt, terwijl op die canapé de dames LORJÉ en WELMAN in allerkeurigste rose en hemelsblauwe satijnen japonnen zitten te praten met Oom Sam. Het ongeluk wilde dat de tooneelknechts de elegante gekleurde ballonnen van de gaskroon niet stevig hadden vastgezet, en dientengevolge kwam bij het opendraaien van de kraan een van die ballonnen naar beneden, en brak die in duizend stukken. Onsteltenis van de dames Lorjé en Welman, onsteltenis ook van den Hr. PLAS (*Tog*), want dat breken van dien ballon stond *niet* in zijn rol; maar onze eenige Morin verliest zijn tegenwoordigheid van geest niet, en voordat nog het gerinkel van het breken van den ballon had opgehouden, haalt hij zijn zakboek voor den dag en zegt tegen *Tog*: »dat wordt van je loon afgetrokken».

Het zal wel haast overbodig wezen te zeggen dat een daverend applaus den Hr. Morin bewees hoe zeer men zijn gevatheid op prijs stelde.

NIEUWE UITGAVEN.

- Der Jesuit.* Trauerspiel in 4 Aufzügen *f* 1.30
 Thies (G.), *Ezeln.* Drama in 5 Aufzügen. » 1.30
 Lévi (Sylvain), *Le Théâtre indien* » 9.90
 Barrière (Th.) et Capendu (E.), *Les faux bonhommes.* Comédie en 4 actes » 1.10
 Abbé (C.), *Our great actors.* In Portfolio » 16.25
 Hutton (L.), *The American stage.* With illustrations. » 8.15
 Praga (Marco), *De Boezemvriend.* Tooneelsp. in 1 bedr. » 0.50
 Poons-van Biene (E.), *De Gelegenheidsdichter.* Blijspel in 1 bedrijf » 0.40
 Ruseler (G.), *Die Stedinger.* Ein Trauerspiel. 2e Auflage » 0.65
 Freund (J.), *Bühnensterne.* Bilder aus der Theaterwelt » 1.65
 geb. » 2.30
Theater-Almanach (Neuer) für 1891. geb. » 3.90
 Anzengruber (L.), *Das vierte Gebot.* Volksstück . . . » 1.60
 Morsch (H.), *Goethe und die Griechischen Bühnendichter.* » 1.65
 Koschat (Th.), *Aus den Kärtner Bergen.* Singspiel. » 1.30
 Piening (E.), *Die neue Feuerwehr.* Lustspiel . . . » 0.60
 — *Am Geburtstag des Kaisers.* Lustspiel . . . » 0.65
 Denis (A.), *Ritter Kunz von Schreckenstein.* Burleske in 3 Akten » 1.30
Jahrbuch des Hof-Burgtheaters für das Jahr 1891. Geb. » 1.05
 Tolstoj (Graf L.), *Die Früchte der Ausklärung.* Lustspiel. » 0.65
Bühnen-Almanach (Deutscher) 55er Jahrgang. Hrsg. von Th. Entsch » 4 25
 Trautmann (E.), *Sudermann's Ehre.* — Kunstwerk oder Mache? » 0.50
 Mars (A.) et Desvallières (M.), *Les 12 femmes de Japhet.* Vaudeville-opérette en 3 actes » 1.10

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,

hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandse Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschiijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 11.

7 MAART 1891.

XXe JAARGANG.

I N H O U D:

Officieel gedeelte: Oproeping redacteur. — Algemeene vergadering. — Uit onze Afdeelingen.

Niet officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Een woord over Jones' »Judah». — Shylock. — Necrologie. — Prijsvragen uitgeschreven door de Leidsche Studenten-Afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond. — Wedstrijd van Tooneelleterkunde, Stad Antwerpen. — Ingezonden.

Officieel gedeelte.

OPROEPING REDACTEUR.

Zij, die in aanmerking wenschen te komen voor de betrekking van **Redacteur** van „het Tooneel”, welke betrekking 1 September a. s. moet aanvaard worden, worden verzocht vóór 15 MAART a. s. zich schriftelijk aan te melden bij den ondergeteekende (Heerengracht 305).

Amsterdam,
25 Febr. 1891.

De Alg. Secretaris,
C. I. VINKESTEYN.

Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Tooneelverbond.

Het Hoofdbestuur maakt bekend, dat het op verzoek der Afdeeling Utrecht bepaald heeft, dat de Algemeene Vergadering den 15ⁿ April a. s. te Utrecht zal plaats hebben. De Afdeeling Utrecht heeft de leden van het Hoofdbestuur, de Eeredelen van het Ned. Tooneelverbond en één afgevaardigde van iedere Afdeeling uitgenoodigd tot bijwoning eener voorstelling van »Koning Oedipus”, tragedie van Sophocles, vertaling van Prof. Dr. H. van Herwerden, welke voorstelling zal plaats hebben op den vooravond van de Algemeene Vergadering des avonds te 7¹/₂ uur in den Schouwburg te Utrecht.

Om de hooge prijzen der plaatsen kan het Utrechtsche Afdeelingsbestuur slechts één Afgevaardigde van iedere Af-

deeling *inviteeren*; meerdere Afgevaardigden zullen echter voor de gewone entreprijzen toegang kunnen verkrijgen; stalplaatsen zullen voor hen *in de nabijheid der genoogden worden gereserveerd*.

Na de voorstelling noodigt het Afdeelingsbestuur het Hoofdbestuur en de Afgevaardigden uit tot bijwoning van een gezellige bijeenkomst ten huize van den Heer F. J. Okhuysen, Kromme Nieuwe Gracht.

Na afloop der Algemeene Vergadering zal er te 5¹/₂ uur een gemeenschappelijke maaltijd worden gehouden ten huize van den Heer F. J. Okhuysen voornoemd à / 4 het couvert met inbegrip van ¹/₂ flesch wijn.

De beschrijvingsbrief der Alg. Vergadering zal in het volgende nummer van het Tijdschrift worden bekend gemaakt.

Amsterdam, 2 Maart 1890.

De Alg. Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM, 4 Maart 1891. Op een druk bezochte vergadering der Amsterdamsche Afdeeling deelde het Bestuur mede, dat het wegens de houding van eenige leden bij gelegenheid der Invitatie-Voorstelling van 13 Februari j.l. zijn mandaat in handen stelde van de leden.

Na een langdurige discussie vereenigde zich de vergadering met bijna algemeene stemmen met een motie van den Heer Scholten, luidende als volgt: »De vergadering, gehoord de inlichtingen van het Bestuur en de debatten, het voorgevallene op den avond van 13 Febr. betreurende, verzoekt het Bestuur op zijn besluit om af te treden terug te keeren”. Het Bestuur bedankte de leden voor het vernieuwde bewijs van vertrouwen en trok zijn verzoek om ontslag in. In het volgende nummer geven wij een meer uitgebreid verslag van deze vergadering.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Vrijdag 13 Februari j.l. werd aan de leden van de Amsterdamsche Afdeeling van Het Nederlandsch Tooneelverbond en hunne dames eene soirée aangeboden. Het bestuur had rekening gehouden met de verschillende smaken der leden en een zeer gevarieerd programma saamgesteld, dat door leerlingen van de Tooneelschool en acteurs van *Het Nederlandsch Tooneel*, den *Salon des Variétés* en *Tivoli* zou worden uitgevoerd. Dat voor afwisseling gezorgd was, bleek reeds uit de namen der schrijvers: Hooft en Des Roseaux, Vondel en De Schoolmeester, Staring en Wilkama, waarbij nog Gorter moet gevoegd worden, uit wiens *Mei* een fragment werd voorgedragen door Mej. TITIA VAN GELDER. Deze voordracht kwam door verschillende omstandigheden niet tot haar recht, zoodat ik daarover niet zal spreken. Evenmin wil ik uitweiden over het spel van de leerlingen der School in *De Muis* en over hunne voordrachten. Het publiek hoort de jongelui altijd gaarne en riep hen ook nu weer allen terug.

De »dramatische schets» van WILKAMA, *Het Theerandje*, die in December in den Gids verscheen, zal zeker velen onder het publiek bekend geweest zijn; dit was m. i. voor het stukje een groot voordeel. De toeschouwer wordt naar mijne meening niet genoeg op de hoogte gebracht van hetgeen gebeurd is vóór het stuk begint, al is het gesprek van de kamenier met de keukenmeid lang genoeg, en daardoor is hij niet voorbereid op hetgeen gebeuren zal. Sarcey spreekt in zijne Maandagsche kritieken voortdurend over het belang van voldoende »préparations»: het voornaamste tooneel van *Het Theerandje*, het optreden van en het gesprek met *Van Ederlé*, is niet »geprepareerd». Dit hindert niet den toeschouwer, die het stuk door lezing kent, wel hem, die het door de opvoering leert kennen. Men is eerst geheel op de hoogte van den toestand gesteld, als het stuk aan het 22ste van de 25 tooneelen is gekomen. Toch zijn er enkele tooneelen, die gerecht zijn, o. a. het gesprek van *Antoinette* met *Euland*. De dialoog is echter vloeiend en gemakkelijk en er komen, naast enkele gezochte aardigheden, eene menigte aardige zinnen in, die veel goed maken. »Wel aardig», dat is, dunkt mij, de indruk, moet het publiek moet hebben gekregen.

Er moet bijgevoegd worden, dat het stukje door den heer TOURNIAIRE (waarom laat deze acteur zich telkens »bij open doek» terugroepen?) goed en door de dames HOLTROP-VAN GELDER en LORJÉ zeer goed gespeeld werd: de bouquetten, die de dames van de bestuurders der Afdeeling ontvingen, waren ten volle verdiend. De heer ROJAARDS beviel mij niet; hij was veel te dramatisch; eenmaal zelfs liep hij met den echten ouden tooneelpas naar den stoel, waarop zijn hoed lag.

Het succes van *De Koffij-veiling* uit de gedichten van den SCHOOLMEESTER was slechts matig. Het best was het begin van het eerste bedrijf, het gedeelte, dat de Schoolmeester schreef, toen hij op aanraden van Jacob van Lennep beproefde de twee vroeger geschreven bedrijven tot een geheel stuk uit te werken. Vooral dit gedeelte bevat eene menigte dwaasheden, die door den heer POOLMAN en mej. HERBERICH goed werden gezegd en herhaaldelijk een luid gelach deden ontstaan. Het overige beviel minder, vooral toen de heer Poolman niet meer op het tooneel was en de voorstelling liep flauw voort tot het plotselinge slot. Maar dat het succes van het stuk niet zoo groot was, als sommigen verwachtten, mag niet geweten worden aan den schrijver, die het zeker niet voor opvoering bestemd heeft.

Het succes van den avond werd behaald, — en de Schoolmeester moge zich in zijn graf daarmee troosten over

zijne *Koffij-veiling*, — door *De Boterham en de Goudzoeker*. Dit gedicht stond wel niet op het programma, maar dat verhinderde niet, dat het door een der leerlingen van de Tooneelschool alleraardigst werd voorgedragen.

De leden der afdeeling Amsterdam hebben een gezelligen avond doorgebracht, waarvoor zij hun bestuur dankbaar mogen zijn.

* * *

Het Nederlandsch Tooneel heeft voor zeer volle zalen de eerste voorstellingen gegeven van *De Hinderpaal*, het nieuwe stuk van ALPHONSE DAUDET, dat slechts eenige weken geleden zijne première beleefde in het *Théâtre du Gymnase* te Parijs. Daar heeft het stuk veel opgang gemaakt en het blijft op het affiche tot den dag, waarop de directeur, door zijne contracten gebonden, een ander stuk moet doen opvoeren. Ook in ons land is het met eenigen ophef aangekondigd: »Het Nederlandsch Tooneel» werd geprezen, dat het zoo spoedig het handschrift had aangekocht en ook hier werd een groot succes voorspeld. Nu gun ik der »Vereeniging» van harte gaarne goed bezette zalen en mooie recettes, maar dat zij met dit stuk bereikt worden, bevalt mij toch niet. Zeker, als het publiek na ieder bedrijf de acteurs een, twee, driemaal terugroept en met enthousiasme toejuicht, moet er wel iets goeds te zien zijn geweest. »Le public a toujours raison» zegt Sarcey.

Het zou trouwens dwaas zijn tegen te spreken, dat er in *De Hinderpaal* veel goeds is. Het stuk boeit, er zijn touchante tooneelen in, het geeft soms stof tot lachen, geeft gelegenheid tot goed spel en lieve décors, men amuseert zich — alles, wanneer men eerst maar wil aannemen, dat hier een plausibele intrige, een vaste knoop, een werkelijke hinderpaal is. Men kent den inhoud van het stuk uit de uitvoerige uiteenzetting in ons n°. 7, en weet dus, dat het engagement van Didier d'Alein met Madeleine de Rémondy verbroken wordt door haar voogd, wanneer deze, die zijne pupil en haar geld voor zich zelf begeert, vernemt, dat de vader van Didier krankzinnig is geweest en er dus (!) veel kans bestaat dat Didier het ook zal worden. Dus eene hereditieits-quaestie? Ja, maar zoo onzuiver mogelijk gesteld. De vader van Didier werd krankzinnig, door een zonnesteek, twee jaar na de geboorte van zijn zoon. Is zulk eene krankzinnigheid erfelijk? Ik ben geen medicus, veel minder een specialiteit in de psychiatrie, maar ik ben zoo vrij zulk eene erfelijkheid voorloopig nog te verwerpen en ik ben overtuigd, dat de meeste toeschouwers het den heer de Castillon hoogst kwalijk nemen, dat hij op zulk een grond het huwelijk van zijn nichtje niet wil laten doorgaan. Maar nu is de tweede moeilijkheid, dat men Didier nooit heeft verteld, dat zijn vader krankzinnig geweest is, omdat . . . ja, omdat de angst voor krankzinnigheid hem wel eens krankzinnig zou kunnen maken! Men gevoelt hoe onverantwoordelijk zulk eene geheimhouding zou zijn. In de eerste plaats is het al bijzonder onwaarschijnlijk, dat iemand gedurende zijn geheele leven nooit zou vernemen, dat zijn vader krankzinnig was, en dan zou zulk eene ontdekking zeker veel meer kwaad kunnen doen dan eene behoedzame mededeeling van eene moeder, die haar kind aan het denkbeeld van de ziekte zijns vaders zachtjesaan zou kunnen gewennen; in de tweede plaats toont zulk eene geheimhouding een bijzonder groot geloof in de theorie der erfelijkheid, waarvan wij eigenlijk nog niets weten en die in minstens evenveel gevallen foutief als steekhoudend gebleken is. Nog daargelaten, dat de erfelijkheid der krankzinnigheid, waarvan hier sprake is, op niets gebaseerd is.

En wat is nu het standpunt, dat Daudet inneemt in de hereditieits-quaestie? »Wij moeten ons», zegt hij: »door die vrees voor erfelijkheid niet laten beheerschen, een mensch heeft een wil en moet zich met alle kracht tegen dergelijke invloeden verzetten». Uitstekend Daudet! Ik ben het volkomen met u eens, maar ik ben in deze plus royaliste

que le roi, ik houd uwe theorie beter vol dan gij zelf, ook waar echte, goed geconstateerde krankzinnigheid, die erfelijk kan zijn, bestaat; ik zou het mijn kind wel durven vertellen, als zijne moeder krankzinnig was of geweest was, en als ik gedwongen was over erfelijkheid te spreken, zou ik trachten het de ziekte flink onder de oogen te doen zien en het hoop op en vertrouwen te geven in de wilskracht van den mensch. Zulk een strijd tusschen hereditieit en wilskracht zou een groot onderwerp geweest zijn voor een stuk, maar een, dat goed behandeld verdient te worden en niet in vier zinnettes aan het einde van een laatstebedrijf mag worden afgemaakt.

Daudet heeft een ouderwetsch stuk geschreven met zeer goede tooneelen, maar heeft de pretensie gehad het voor iets nieuws te doen doorgaan, door, in plaats van een der ouderwetsche uitvluchtjes van den ouderwetschen tooneelvoogd, iets belangrijks, iets actueels te nemen, eene *thèse*, die zijn stuk tegenover Ibsen's *Spoken* moest stellen. En het mooiste is, dat verschillende critici in Frankrijk zich hebben laten vangen. Men heeft het in n°. 7 van *Het Tooneel* kunnen lezen: *L'Obstacle* is »une oeuvre d'une haute portée philosophique» zegt b.v. Albert Wolff en hij voegt er bij, dat Ibsen tot doel schijnt te hebben, den mensch alle hoop, die hem in het leven tot steun is, te ontnemen, terwijl de Franschman tegen duistere theorieën, als die der erfelijkheid, in protest komt. De criticus van den *Figaro* schijnt mij toe niet veel van Ibsen's stukken en Ibsen's doel begrepen te hebben. Ons hoop ontnemen? Neen, ons zóó maken, dat wij moed en recht hebben te hopen, het kwaad en zijn invloed zoo afschrikwekkend voorstellen, dat wij niet meer slecht durven zijn, dat wil Ibsen, en bestaat er b.v. niet eenige kans, dat iemand, die *Spoken* gezien en overdracht heeft, wel eens zal aarzelen, eer hij doet als de vader van Oswald Alving?

En nu de voorstelling. Het stuk is over het geheel door de artisten van Het Nederlandsch Tooneel zeer verdienstelijk gespeeld.

Mevr. DE VRIES was zeer goed als de moeder van Didier, vol werkelijken angst over haren zoon; het vele snikken en zoenen, kan zij echter gerust eenigszins beperken, ook al geeft het stuk daartoe veel aanleiding. In het laatste bedrijf, waar zij Didier het weezinwekkende verhaal wil doen, dat hij niet de zoon van den Markies d'Alein, maar van zijn ouden goeverneur Hornus is, verwekte Mevr. De Vries bij een groot deel van het publiek hilariteit; dit is echter grootendeels de schuld van den auteur, die het publiek geen belang inboezemt voor dit bewijs van moederliefde (?) en van te voren laat denken, dat Didier dit vertelsel toch niet zal gelooven.

De rol van Mevrouw HOLTROP, *Madeleine de Rémondy*, is in het eerste bedrijf zeer flauw aangegeven, in het tweede komt zij niet ten tooneele, zoodat wij bij het begin van het derde, waarin zij Didier moet vertellen, dat zij hem niet meer lief heeft, haar nog niet recht kennen. Wij houden het er voor, dat zij van haren verloofde houdt, zonder veel hartstocht; zij is haren voogd zeer gehoorzaam, hoewel het maar eenige maanden duurt, vóór zij meerderjarig wordt, en zij Didier zeer goed had kunnen vragen, eenvoudig een paar maanden te wachten, daar zij toch om het gevaar voor krankzinnigheid niet blijkt te geven. Het gesprek met Didier wordt echter eene mooie scène, die door Mevrouw Holtrop zeer goed werd gespeeld.

Mevr. STOETZ speelde de rol van eene oude, ongetrouwde nicht van Madeleine, die nuchtere, matter-of-fact opmerkingen maakt over alle mogelijke uitingen van gevoel, zeer vermakelijk, terwijl Mevr. CHR. POOLMAN in het 3de bedrijf eene waardige overste van het klooster was.

Mej. SOPHIE DE VRIES moet nog zeer veel leeren; in het eerste bedrijf, als geëngageerd jong meisje, was zij verschrikkelijk gemaakt en onhandig, in het derde, waar zij plotseling als novice in het klooster weer te voorschijn

komt, bedankt door haren aanstaande en vol afschuw van de wereld, sprak zij zeer eentongig en zonder gevoel.

Wat de heeren betreft, de heer VAN SCHOONHOVEN moet een raadshier voorstellen die iemand, »doet bevriezen» en deed dit volkomen naar den eisch, misschien zelfs wat te sterk.

De heer MORIN maakte van de ongelukkige rol van *Hornus*, den vroegeren goeverneur van Didier, wat er van te maken was. Voor alle onaangename baantjes wordt hij (*Hornus*) gebruikt en met zijne verstandige opmerkingen, die hem op de tong moeten zweven, mag hij eerst op het laatste oogenblik voor den dag komen. De grime van den heer Morin kon ik niet mooi vinden.

De heer CLOUS is in mindere mate dan vele zijner collega's een kunstenaar van Gods genade; hij mist van nature vele eigenschappen, die een acteur te pas komen, maar hij poogt dit gemis te vergoeden en m. i. slaagt hij hierin wonderwel. De zware rol van *Didier* heeft de heer Clous zeer juist opgevat en, zooveel het stuk hem toeliet, sober en waar gespeeld. In het moeilijke tooneel in het tweede bedrijf, waarin Didier hoort, dat zijn engagement verbroken moet worden, was de heer Clous zeer hartstochtelijk; zijn gesnik en geklaag intusschen, dat toch al te lang duurt, kon daar eenigszins getemperd worden.

De heer A. VAN ZUYLEN ten slotte was als jachtopziener van Didier eene prettige verschijning, die tweemaal wat kleur aanbracht in de grauwe tinten.

Als de lezer *De Hinderpaal* gaat zien, stelle hij zich de quaestie goed voor, neme voor een uur of drie Daudet's theorieën aan, en hij zal zich wel amuseeren.

* * *

Possart is in het Grand-Théâtre opgevolgd door Fräulein MARIE BARKANY, Kaiserliche Russische Hofschauspielerin, die met ongeveer dezelfde medespelers als Possart, hier een tiental gastvoorstellingen heeft gegeven. Grooten opgang heeft Mej. Barkany hier niet gemaakt, de meeste avonden was de zaal slecht bezet en als dit nummer verschijnt is Mej. Barkany en is ook het Duitsche gezelschap reeds weer vertrokken.

Ik zag Frl. Barkany op een avond in twee rollen, in *Die Schulreiterin* en *Die gezähmte Widerspänstige*. De Schoolrijdster is zeer bekend, er zullen onder mijne lezers wel niet velen zijn, die het niet minstens eens gezien hebben, zoodat ik kan volstaan met te zeggen, dat Frl. Barkany de aardige rol der Barones zeer gedistingeerd speelde. Deze actrice heeft eene goede, beschaafde uitspraak en zeer goede vormen; in hare opvatting der rol miste men echter het schalksche, dat er zoo goed in te brengen is. Ik heb mij, en dit zegt veel, ditmaal volstrekt niet behoeven te verbeelden, dat ik eene Barones en geene Schoolrijdster op het tooneel zag; Mej. Barnaky kan op-end-op »grande dame» zijn.

Wel heb ik bij vorige opvoeringen van dit stukje meer gelachen, maar dit ligt zeker voor een groot deel daaraan, dat Mej. Barkany niet schitterend werd bijgestaan; Caesar was onuitstaanbaar en Engelhart veel minder dan toen de heer Schulze zijne rol speelde.

Shakespeare's *Taming of the Shrew* is een stuk, dat in ons land niet dikwijls vertoond wordt, ik voeg er bij, met reden. In *Majoor Frans*, de bekende novelle van Mevrouw Bosboom-Toussaint, zegt Leopold, dat hij, voor hij freule Mordaunt ontmoet, Shakespeare's *Taming of the Shrew* nog eens zal nalezen, waarop Verheijst hem ten antwoord geeft: »As you like it! maar bedenk, dat zijn middelen geantiqueerd zijn». M. i. geldt dit van het geheele stuk: het is verouderd. Mevr. Bosboom heeft in haar boek laten zien hoe heksen in de negentiende eeuw er uitzien en hoe zij getemd worden en Victor Cherbuliez heeft het-

zelfde gedaan in zijn alleraardigsten roman *Miss Rowel*; maar dat eene jonge vrouw uit den hoogsten stand met de karwats en door uithongering getemd wordt, is ons te kras geworden. Wij zien het stuk dan ook met dezelfde belangstelling, waarmede wij in een museum curieuse antiquiteiten bekijken.

Bovendien werd het stuk gegeven in eene bewerking en na eene snoeiing, die van het oorspronkelijke nog veel verloren hebben doen gaan: deze antiquiteit had hier en daar een verfe gekregen en miste verscheiden ornamenten, groote en kleine. Het geheele derde bedrijf was weggelaten; het eerste gesprek van Katharina met Petruccio was veel veranderd; de bewerker laat Katharina zeggen, dat zij Petruccio huwen zal, maar dat het hem zal berouwen. Shakespeare heeft hiervan geen woord geschreven; Katharina moet door haar spel laten bemerken, dat zij tegen dezen man niet is opgewassen, dat zij, die wel trouwen wil, maar niet met een man, wien zij de baas is, haar meester heeft gevonden en dat zij dus toestemt. Maar zij is nog te eigenzinnig om het te zeggen en in het bijzijn van anderen zegt zij zelfs, dat zij Petruccio liever zag hangen, dan met hem te trouwen. Allerkinderrachtigst is in de Deutsche bewerking de wijze, waarop al de vrijers en hunne bedienden achtereenvolgens na een telkens herhaald »Herein!» van Baptista binnenkomen.

Blijkbaar heeft Shakespeare de beide zusters en de verschillende wijzen, waarop naar hare hand wordt gedongen, tegenover elkaar willen stellen: in het oorspronkelijke komt dit reeds niet zeer helder uit, in de vertaling en bij deze voorstelling, waarbij het eigenlijk alleen om Katharina te doen was, bleek het nog veel minder en door de vele coupures was het nog minder duidelijk dan bij Shakespeare zelf, hoe Katharina, die alleen door vrees was getemd, plotseling eene model-echtgenootte wordt, die andere vrouwen voorhoudt, dat

love, fair looks, and true obedience
Too little payment

zijn voor wat hare mannen voor haar zijn.

Fräulein Barkany speelde de rol van *Katharina* zooals zij die in de Schoolrijdster had gespeeld, gedistingeerd, bedaard, zonder eenig vertoon en met zeer goede dictie; zij was in hare prachtige costumes eene schoone verschijning op het toneel, maar de geheele voorstelling bleef mat, er kwam geen kleur in, tot op het laatste oogenblik, in Katharina's toespraak tot haar zuster. Deze zeide Mej. Barkany zeer goed, vol overtuiging; zij was, geheel in overeenstemming met hare woorden, de vrouw, die er trotsch op is haren man te gehoorzamen, te dienen en te mogen liefhebben. Gaarne had ik Mej. Barkany gezien in een stuk, waarin zij meer gevoel had te toonen, in den Industriël of Fedora; ik heb nu slechts ééne zijde van haar talent leeren kennen.

De heer KLEIN, die de rol van *Petruccio* speelde, verdient vermelding; door gestalte, houding en stem stak hij ver genoeg boven zijne mede-acteurs uit om hem te maken tot den eenigen van hen, die eene Heks aandurft, maar ook zijn spel was zeer verdienstelijk.

* * *

De heer A. G. v. H. spreekt in het laatste nummer van dit Tijdschrift over het »gemaszregelt werden» in Deutsche schouwburgen — ik zou willen vragen of wij niet, à l'instar van de Deutsche Theaters, zóó »gemaszregelt» behoorden te worden, dat aan dames, plaats nemende in de stallets, voorgeschreven wordt hare hoeden af te zetten. Ik heb de laatste maal mijn hals zoo sterk om beurten naar links of rechts moeten uitrekken, dat ik hartelijk naar eenigen dwang op dit punt heb verlangd.

Februari '91.

K.

UIT DE MAASSTAD.

Werkstakingen komen meer en meer in de mode en mogen zich in de toenemende sympathie der stakers zelven verheugen. Maar, wat dunkt u, wanneer aan den disch gezeten, waar een keurig menu tallooze goede en heerlijke gaven beloofde, na het voordienen van een paar gerechten u wordt gemeld, dat de kok het werk heeft gestaakt? Of wanneer gij in een luchtballon volop genietende van het panorama beneden u, eensklaps bemerkt, dat de sluitklep is losgeraakt en niet meer in orde te brengen? Indien gij *Millioenen Studiën* hebt gelezen, weet ge wat u wacht; indien dit genot (de lectuur wel te verstaan) u niet deelachtig is geworden, zal de daling alle bekoorlijkheid van het nieuwe bezitten, doch aan het resultaat hoegenaamd niets veranderen. Of wanneer gij, op de wieden der fantasie voortgedreven, u onbezorgd gelukkig, wellicht Sultan, Minister van Marine of uitvinder van een middel tegen eksteroogen wanende, opgeschrikt door het brandgetoeter, tot de ontdekking komt, dat gij een nietige aardworm zijt en handelt in koffieboonen? Of wanneer gij bij de fragmenten van *Aleid*, u lavende aan de krachtige taal, het schitterend vernuft, bewonderend neerknielende voor MULTATULI, den grooten meester, onverwachts het scherm ziet vallen en elders heil moet gaan zoeken?

Uw eerste opwellingen zullen waarschijnlijk niet van de beste kwaliteit zijn; daarvoor staan wij, menschen, niet hoog genoeg. Spijtigheid, wellicht onvoldaanheid, doch daarna, hopen wij, waardeering, dankbaarheid voor hetgeen u, zij het dan ook onvolledig, werd geschonken.

Werkstakingen overal, op tooneelgebied alleen gedwongen. Ongesteldheid van den Heer D. Haspels waardoor *Toupinel Zaliger* uit zijn kist werd gehaald om de *Jonkvrouw de la Seiglière* te remplacieren; pijnlijk intermezzo van zijn broeder, dat den Heer Henri de Vries dwingt zich in weinige dagen advocaten-toga en bef aan te schaffen en den dameskrijg ongestreden laat; de onverbiddelijke slooper, die *Aleid* veroordeelde slechts twee fragmenten te blijven.

Doch, zoodra mogelijk, hervatting van den arbeid. Mevr. Beersmans, langen tijd van het toneel verwijderd, kwam weer haar deel opeischen aan de schoone taak en werd met geestdrift verwelkomd. En, al bleef *Aleid* twee fragmenten, de jonge garde bestudeerde de brokken met zoo veel ambitie, dat het hors d'oeuvre een fijn schoteltje werd. De eerbied voor Multatuli schijnt als een krachtige zuurdeesem het geheele gezelschap doortrokken te hebben. Hulde!

* * *

Na de uitmuntende opvoeringen van *Vorstenschool* door het bekende driemanschap en vooral nadat hij gezien had, welke eerste komische krachtën het gezelschap bezat, — *de Koning* van den Heer D. Haspels was voor hem een openbaring — beloofde Multatuli een blijspel te schrijven voor de Rotterdammers. Hij begon, bewerkte enkele gedeelten, doch als men hem er naar vroeg, was het vaak: »Ja kinderen, je begrijpt, dat gaat zoo opeens niet», of »Ik ben er aan bezig, ik vorderde gisteren weer een eind», enz. Ook in *Millioenen-Studiën* en in de *Ideën* wordt hier en daar op het blijspel gezinspeeld, doch het werk bleef onvoltooid. Jammer, zeer jammer, zullen eenstemmig zij beveren, die met de twee fragmenten kennis maakten.

Men vrage ons niet den inhoud te vertellen, welke bij de beoordeeling dezer schetsen trouwens bijzaak is; onmogelijk kunnen wij de handeling nagaan, waar het blijspel slechts is aangelegd. Hoofdpersonen schijnen te moeten worden Aleid en Robert, haar neef; de eerste een soort Majoor Frans, levenslustig, vrijmoedig, wild, doch heimelijk

aangetrokken tot haar neef, ofschoon zij dien toch weer zegt te haten, want:

Robert is 'n steen,
'n Klomp, 'n ijsblok! Zondeloos! Onstraflijk!
Hij is voor mij, die vol gebreken zit,
Te deugdzaam,

Verder een oude vrijster, Nicht Temia, die zich den tijd verdrijft met vreeverbonden en dierenbescherming... als pis-aller, waarbij zij geholpen wordt door de sentimenteele Elise, verliefd op Aleid's broeder.

In het tweede gedeelte zien wij Aleid en Robert in een studentenherberg. Hij zegt: »'t Is geen plaats hier voor 'n dame'', en wil, dat zij zal vertrekken. Aleid weigert en als ze een in zalige rust verzonken, verboemelden student ontwaart: »Van Possel in zijn tiende'', declameert ze om Robert te tergen een hoogdravende liefdesverklaring; na verdere woordenwisseling maakt dit tweetal plaats voor Aleid's broeder Frits, die Van Possel expedieert, zijn geest scherpt met het plagen van een ploert, om daarna een weddenschap te winnen door de oude vrouw Slummer voor zich te doen knielen

Doch dit alles is bijzaak, hoofdzaak is de echte Multatuli-taal, pittig, geniaal, onnavolgbaar. Men leze en geniete.

* * *

Wij roemden met een enkel woord reeds de opvoering. Hoofdpersoon *Aleid* is Mej. ALIDA KLEIN, die met name in het tweede fragment voortreffelijk speelde. Een eigenaardig verschijnsel mag het heeten, dat zij het minste slaagt, waar Aleid robbedoezig jong moet zijn, doch zoo legt de dichter haar niet woorden van ironie, spijtigheid of verkropte woede in den mond, of Mej. Klein laat hun alle recht wedervaren. Haar ontboezeming aan den slapenden Van Possel was een juweeltje van voordracht*). Nu en dan vonden wij de toon-overgangen wat te scherp, hetgeen te meer uitkwam, omdat er over het algemeen langzaam werd gespeeld. Was dit bij de eerste opvoeringen wellicht aan verklaarbare weifeling te wijten, een sneller tempo, zonder dat de duidelijkheid er door vermindert, zal het effect verhoogen. Wij kunnen ons voorstellen, dat het water door een kraan langzaam heendruppelt, doch in een fontein springt het vlug, levenslustig omhoog en een vuurwerk, waarbij de zonnen langzaam rondraaien, de vuurpijlen behoedzaam uitspatten, en de vonken voorzichtig worden weggeworpen, loopt gevaar door gebrek aan spoed de uitwerking te verliezen.

Zoo sprak ook de Heer DE VRIES (*Frits*):

Ga naar je kast en treur daar uit! Ik moet
Een uurtje hier alleen zijn,

op een toon, alsof hij minstens zelfmoord ging plegen. Met zijn Zeus ging hij veel te plechtig om; gelukkig nam hij schitterend revanche tegenover Kwik en Vrouw Slummer; de woordenrijke uitbrander aan den slungelachtigen knecht had groot succès en ook de scène over den knoop werd geestig vertolkt. Eind goed, al goed, maar begin ook goed, dat is beter.

De Heer TARTAUD leverde als *Van Possel* een uitmuntend type, amusant en niet overdreven; ook Mevr. VAN KERCKHOVEN-JONKERS (*Temia*) verdient een warm woord van lof voor haar aardig, opgewekt spel. Trouwens alle vertooners deden flink hun best en waar wij enkelen noemden, mogen wij den Heer VAN KERCKHOVEN (*Kwik*), Mevr. BURLAGE (*Vrouw Slummer*), Mevr. COELINGH (*Elise*) en den Heer VAN EYSDEN (*Robert*) niet vergeten.

Met veel zorg scheen alles ingestudeerd en men had een betere opkomst mogen verwachten; het kleine publiek

*) Bij de opvoering van 27 Februari viel vooral ook haar stil spel in het eerste fragment, zittende op de canapé, te prijzen. Trouwens dien avond scheen Mej. Klein ons bijzonder goed gedisponeerd.

was niet karig met toejuichingen en de weduwe van den auteur zond bij de tweede opvoering Mej. Klein een fraaie bloemenhulde.

* * *

A propos van Mej. Klein.

Abraham Prikkie's No. 4 geeft een goede grap op tooneelgebied; onder een figuurtje, dat onze oud-leerlinge moet voorstellen, leest men:

Alein, klein kleutertje,
Wat doe je in mijn hof;
Je plukt er al mijn bloempjes af,
En maakt het veel te grof!

met de onderteekening »Marie'' en een vogeltje.

Wij hebben er evenwel het bezwaar tegen, dat de ui verkeerd geadresseerd is; indien de verzuchting waarheid bevat, treft het verwijt publiek en directie. Trouwens, zoo'n vaart zal het niet loopen; het terrein der kunst is uitgebreid genoeg en men kan de eene artiste waardeeren, zonder de andere te vergeten. Als zachte vermaning aan het publiek kan de bijdrage haar nut hebben en schreven wij haar over; mocht echter Mej. Marie — wat wij voorshands niet gelooven — dergelijke gedachten koesteren, dan zou Mej. Alida met een variatie op het gedichtje uit *De Schooldijster* kunnen antwoorden:

Verwijt ge 't mij, dat zij mij bloemen schonken,
Toen mijne jeugd, mijn spel hen had bekoord?
Verwijt ge 't mij, dat bijvalskreten klonken,
Toen ik verwon, wat U reeds lang behoort?
Verwijt ge 't mij, als zonder te vergeten,
Wat het Tooneel aan U verschuldigd zij,
Kunstvrienden mij thans hartlijk welkom heeten?
Verwijt ge 't mij?

22 Februari 1891.

In den Tivoli-Schouwburg ging 26 dezer Ibsen's jongste tooneelwerk *Hedda Gabler*, waarvan de vorige aflevering van *Het Tooneel* een inhouds-opgave heeft gegeven (pag. 78—80). Bedoeld opstel ontslaat ons van de verplichting het stuk van A tot Z te vertellen, want al achten wij de lezing des Heeren F. C. overdreven gunstig en fouten-bedekkend, het lust ons niet er een andere tegenover te stellen.

Koene reizigers verhalen van ontzaglijke wouden, waar de reuzenboomen en gewassen elkander innig omstrengelend, een grotesk koepeldak vormen, dat geen zonnestraal doorlaat. Daaronder zijn walgelijke moerassen ontstaan, waarin allerhande groot en klein ongedierte dooreenwriemelt, waar een verpestende atmosfeer het verblijf voor gewone tweevoeters bijna onmogelijk maakt. Men ontmoet er dwergen, volgens sommigen menschjes met staarten, verder alleen wezens, die slechts kunnen leven, waar de mensch bezwijken moet, die leven, tieren en zich vermenigvuldigen, waar de mensch hijgt naar licht en lucht. Een soort onderwereld op aarde. Maar toch natuur? Natuur, nu ja, maar het is er dan ook naar.

Ibsen voert ons gewoonlijk in een gezelschap levenszatte personen, waarvan de meesten, zooals men dat noemt, een klap van den molen beethebben. Partijdig samengebracht, zien wij dat gezelschap zich overgeven aan de wonderlijkste evoluties, daden verrichten vaak in strijd met hun karakters, die dan door vurige aanbidders verklaard en verheerlijkt worden als menschelijke afwijkingen; van tijd tot tijd hebben wij een gevoel of we geworgd worden, dan weer bekruipt ons eene doodelijke zerving; belangstelling wordt verdrongen door twijfel, deze door onverschilligheid, totdat eindelijk een gevoel van wrevel en ergernis zich van ons meester maakt en wij dankbaar zijn, wanneer wij afscheid kunnen nemen van onze zonderlinge kennissen.

Breekt dan geen enkele zonnestraal door het zware koe-peldak? O, zeker. Een kunst als deze draagt de kiemen van verrotting en vergaan in zich en al mogen haar walmen de zon tijdelijk aan ons oog onttrekken, de groote, de ware, de heilige kunst, zij blijft. Stanley gaf ons het voorbeeld; hij trok dwars door de donkere wouden. Doorworstelen ook wij de periode van die hooggeroemde nieuwe school. Wij zullen niet, evenals de volgers van den Afrika-reiziger in hun bijzijn jeugdige slavinnen deden opdisschen, Hedda's Nora's of hoe zij ook heeten, trachten te vernietigen. Wellicht kunnen wij zelfs ons voordeel doen met het aanschouwen van de wonden en vooze plekken, welke zij ons vertoonen en wat ten doode is opgeschreven, zal sterven met of zonder onze hulp. Wie weet of het fiasco van deigelijke heldinnen de ware kunst meteen niet bevrijdt van hen, die haar verlagen tot lastdragenden ezel voor hun wereldbespiegelingen en aanvallen op maatschappelijke misstanden. Wanneer het door ons verwachte mislukken der pogingen van Ibsen en dergelijken het gevolg kan hebben, dat de kunst wat meer gediend wordt om de kunst zelve, ja dan moeten wij den drijvers der leer zelfs oprecht dankbaar zijn.

Aan Ibsen talent te ontzeggen, zou groote dwaasheid wezen; in al zijn werken, ook in *Hedda Gabler*, treft men meesterlijke gedeelten aan, maar tevens ergert men zich vaak aan den moedwil, waarmede hij door een dwaze wending soms door één enkelen zin den indruk totaal bederft. Wellicht schuilt de fout hierin, dat de schrijver het »métier» niet verstaat, de eischen van het tooneel niet kent en ook op dezen grond meenen wij, dat Ibsen veel verstandiger zou handelen door voor de oplossing zijner zielkundige raadsels den roman-vorm te kiezen dan het tooneel, dat hem — men moge er tegen razen en tieren, zooveel men wil — grenzen stelt, waar binnen hij zich niet vrij genoeg kan bewegen.

Het zou een wreed spel zijn van bedoelde zwakke gedeelten een bloemlezing te geven. Wij doen slechts een greep en wijzen er op:

dat Brack, anders man van de wereld genoeg, Hedda een uitvoerig verhaal van Lövborg's uitspattingen doet;

dat Tesman, terwijl Eilert's lijk nog niet koud is, de papieren door Thea bewaard, gaat sorteeren, alsof het reconstrueeren van het verdienstelijke boek een werk voor een verloren half uurtje is, dat men al keuvelende met derden verricht;

dat Tante Julle dadelijk na de mededeeling van het overlijden harer zuster zinspeelt op de komst van een baby bij Hedda;

dat de sullige Tesman, ofschoon dol verliefd op zijn vrouw, den dag na de thuiskomst van zijn huwlijksreis, een heerenpartij medemaakt en eerst na zeven uur retourneert.

Misschien moet men een dergelijke minachting voor gebruikelijke vormen en gewoonten toejuichen; ons kwam zij vreemd voor.

Verder treden de personen meest ongemotiveerd op en verdwijnen evenzoo en als Ibsen ze tijdelijk niet kan gebruiken, worden zij naar de voorkamer gezonden »expresselijk voor dit doel aangebracht», naar het schijnt.

Waarom moet Brack lid van de rechtbank zijn? Is Ibsen's pessimisme zoo zwart, dat hij ons aan het recht wil doen twifelen?

Waarom? — — — Doch genoeg over het stuk; gaan wij over tot de opvoering.

* * *

Ibsen eischt veel, zeer veel van de vertolkers zijner tooneelwerken; daarom zou men kunnen zeggen, dat het van moed getuigt een stuk als *Hedda Gabler* aan te durven, ofschoon men dan met evenveel recht van overmoed kan gewagen, indien het blijkt, dat de arbeid boven de krachten der vertooners gaat. Bij de meeste spelers was

een lofwaardig pogen niet te miskennen, een slagen mag slechts van enkelen getuigd worden.

Bovenaan staat de Heer JAN C. DE VOS, die *Jörgen Tesman* uitmuntend begrepen heeft en zeer goed voorstelt. Het is Ibsen's schuld, dat zijn woorden hier en daar storend werken; toch ware het te overwegen of enkele hebbeligheden van den goedhartigen kerel niet een weinig te temperen zouden zijn. De Duitsche vertaling van EMMA KLINGENFELD geeft ook minder keeren *Hè!* en *Watte?* dan de Heer De Vos; doch gelijk gezegd, als creatie in het algemeen genomen, was zijn Tesman voortreffelijk.

De *Nora* van Mevr. MULDER-ROELOFSEN is overbekend; voegt men daarbij hetgeen wij een vorig maal over deze verdienstelijke actrice schreven, dan kan men zich een vrij juist beeld van haar *Hedda* vormen. Ons scheen zij te koud, te hardvochtig, te meer omdat naar onze meening Hedda niet diep verdorven behoeft te worden voorgesteld om haar handelingen te verklaren. Raadselachtige plooiën zullen in dit karakter wel altijd blijven en wij gelooven eerder, dat de auteur kunstig verschillende deelen aan elkander heeft gelijmd, dan dat het beeld in kloeke trekken voor hem stond toen hij zijn tooneelspel schreef. Thans werd Hedda echter nog onbegrijpelijker, ofschoon erkend moet worden, dat Mevr. Roelofsen haar opvatting krachtig verdedigde. Hinderlijk vonden wij de stemverheffing, waarmede enkele zinnen in de zaal werden geworpen, b.v.

General Gablers Pistolen (eind eerste bedrijf), waar uitdrukkelijk te lezen staat dat Hedda het zegt: *mit kalten Augen*. In het tweede bedrijf:

Ja wissen Sie—so was kommt über mich, eh' ich mich's versehe. Und dann KANN ich's nicht lassen, waar alleen: *nervös* wordt aangegeven. En zoo verder.

Wij meenen dat Ibsen's stijl dergelijke melodramatische uitvallen verbiedt. Nog iets. Afgeroffeld kan een werk als dit voorzeker niet worden; elke zin, elk woord heeft beteekenis in deze gecondenseerde taal; Donderdag speelde men echter om het uur een lepel, en al is de medicijn vaak bitter, een vlugger toedienen zal den patient niet schaden. Hoewel wij geen bezwaar hebben tegen het rossige haar waarmede Mevr. Roelofsen zich tooit, begrijpen wij ook niet, waarom de aanwijzingen in de genoemde Duitsche vertaling niet gevolgd werden.

Bij meerdere studie kan de Heer CHRISPIJN er stellig in slagen *Eilert Lövborg* vollediger weer te geven dan nu het geval is; klaarblijkelijk heeft hij dezen persoon — een der besten uit het stuk — nog niet onder de knie.

Mevr. VAN KORLAAR deed goed haar best en overtrof onze verwachtingen; de rol van *Thea* is evenwel te zwaar voor haar.

Als *Tante Julle* hadden wij liever Mevr. KLEY gezien; het weergeven van een gemoedelijke, hartelijke oude jufvrouw past niet in het kader van Mevr. VAN WESTERHOVEN.

De *Brack* van den Heer VAN DEN HEUVEL liet veel te wenschen over; in het laatste bedrijf had hij enkele goede oogenblikken, doch noch uiterlijk, noch stem, noch spel strookte met het beeld dat men zich bij aandachtige lezing van dezen persoon maakt. Anders is de Heer Van den Heuvel vrij gelukkig in typeeren; keurde hij Brack geen studie waard?

Het tooneel zag er goed uit; daaraan wordt bij dit gezelschap steeds de noodige zorg gewijd.

De ontvangst was koel; nu en dan werd zelfs bij hoogst ernstige scènes gelachen. Doch dit heeft voor ons weinig kracht van bewijs. *Hedda Gabler* zal waarschijnlijk niet veel doen, maar ook *Waanzinig of heilig* had niet het voorrecht het publiek te boeien. Neen, dan gaan wij liever onzen eigen weg en verklaren, dat wij volstrekt niet verlangend zijn de kennismaking met *Hedda* te hernieuwen, terwijl wij *Aleid* verschillende malen met stijgende belangstelling zagen opvoeren.

28 Februari 1891.

JEAN VALJEAN.

EEN WOORD OVER JONES' „JUDAH”.

Opmerkelijk is het hoe een tooneelstuk door de wijs waarop het gespeeld wordt, soms geheel of gedeeltelijk uit de voegen geraakt, zoodat de indruk, dien de toeschouwers er van krijgen, een andere is dan dien de schrijver gewild heeft.

Dit geval heeft zich nu onlangs voorgedaan bij de vertooning, door de vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» van het Engelsche stuk *Judah Levellijn*. Wanneer men dit stuk leest, dan ziet men er het volgende gegeven in. Een jong geestelijke, een *reverent*, met een dwepend karakter, die zijn leven begon als schaapherder op de uitgestrekte heiden het oor buigend naar geheimzinnige stemmen, geraakt vol bewondering voor eene miss *Dethic*. Deze *miss* wordt door haren vader geëxploiteerd als wonderdoenster. Zij heet dagen lang te vasten, waardoor zij hare bovennatuurlijke gaven bewijst, en geneest dan soms de zenuwlijders, die in hare macht gelooven. De jeugdige predikant neemt dit alles voor goede munt op en schrijft het toe aan de bovenaardsche reinheid en goedheid die hij in haar aanbidt. Er komt echter een oogenblik waarin hij ontuchtterd wordt. Hij ziet dat zij haar gewaand vasten niet volhouden kan, dat haar vader haar voedsel brengt. Maar wanneer hij haar heeft doen blijken dat hij dit alles weet, smeekt zij hem haar aan te hooren. Zij vertelt hem hoe zij door haren vader tot het bedrog gebracht is, maar hoe zij er al het ellendige van heeft ingezien van het oogenblik af dat zij hem, Judah, had leeren kennen en liefhebben.— Hij begrijpt haar, hij hoort dat zij hem bemint, hij ziet dat zij nog even schoon is als te voren, hij gevoelt dat zij, nu ze van haren idealen troon gevallen is, hem nader staat dan ze het in zijn verbeelding placht — en wanneer hij straks geroepen wordt om haar bedrog te onthullen, zweert hij tot tweemaal toe dat hij haar geen voedsel heeft zien brengen, noch haar heeft zien eten. — Zie daar het brandpunt: de onbesproken man, de halve heilige, die liegt, tot tweemaal toe liegt, om zijn geliefde eene eerlooze ontmaskering te besparen.

Op dat brandpunt loopt het geheele stuk samen, het dringt er zich omheen en doet er eindelijk de vlam uit slaan, die de toeschouwers treft en schokt.

Maar wat hebben we nu zien gebeuren? — Doordat bij de vertooning der vertaling de *hoofdrol*, de rol van Judah, opgedragen was aan een jong tooneelspeler, die de kracht nog miste om het stuk te beheerschen, heeft dit op sommigen den indruk gemaakt alsof het doel van den schrijver een geheel ander geweest was. Men heeft vermeend dat het Arthur Jones te doen was geweest om »realisme en mystiek» op de planken te brengen. Men heeft het vasten genoemd »een vondst» waarmee men een voortreffelijk blijspel zou kunnen vervaardigen. Men heeft miss Dethic voor de hoofdpersoon van het drama aangezien en Judah op het tweede plan gelaten.

Inderdaad stond dan ook de tooneelspeler, die de rol van Judah vervulde, op het tweede plan, terwijl de vertolkster van de wonderdoenster, door hare grootere tragische gaven, deze op den voorgrond bracht. Maar zoo werd er van het stuk iets anders, dan de schrijver bedoeld heeft.

Judah moet de hoofdpersoon blijven. Maar daartoe behoort hij, die deze rol vervult, èn door uiterlijk, èn door mimiek, èn inzonderheid door stemgeluid te treffen en te heerschen. En ondanks de verdienstelijke wijs waarop de heer Roijaards zijne taak vervulde, kon hij de hoogte nog niet bereiken, die voor deze rol gevorderd wordt en die zou hebben voorkomen dat hij te veel in de schaduw bleef van mevrouw Holtrop, als miss Dethic.

Den Haag,
11 Februari 1891.

ARNOLD ISING.

SHYLOCK.

(Toegevoegd aan het artikel van dien naam van J. K. in n°. 10 van dezen jaargang.)

Op 24 Mei 1888 werd te Rotterdam door de Meiningers opgevoerd en door mij bijgewoond: *Der Kaufmann von Venedig*.

In de Dordrechtsche Courant n°. 123 van dat jaar schreef ik over die opvoering o. a. het volgende:

Dit stuk¹⁾ is »als 't ware voor de Meiningers geschreven. »Max Grube gaf den Shylock en voor hen, die deze bekende figuur door Possart of Bouwmeester zagen vertolken, »moet het een eigenaardig genot zijn geweest dit drietal »met elkaâr te vergelijken.

»Tot ons leedwezen zijn wij daartoe niet in staat, doch »wèl verdient het opmerking, dat hier geen enkele eigenaardigheid van de semitische type werd verzuimd, zooals »bij andere opvattingen het geval schijnt te zijn.

»De prinsen van Marocco en Aragon waren in hun dankbare rollen uitstekend — zóó zelfs, dat zij de lachspieren »van de overige acteurs (op min gelegen oogenblikken) in »beweging wisten te brengen.

»Dat Venetie de ware plek is om aan hen, die costumes »en decoratief liefhebben, het hunne te geven, ligt voor »de hand»...

En tot slot: »Veel meer valt er niet van te zeggen.»

Mijn geheugen laat mij niet toe iets positiefs mede te deelen over de kleur (ik meen rossig) van haar van Shylock ook niet of er (ik meen wèl) op de planken werd gemusiceerd, (op blz. 69 van de »Offiz. Ausg. nach dem Scenarium des Herz. M'schen Hofth. bearbeitet» is *Musik* voorgeschreven), maar schijnen de enkele regelen, nog den avond van de uitvoering geschreven, niet te wijzen op iets luchtigs, op iets van het-komt-er-zoo-nauw-niet-op-aan, in één woord op bijzonderheden, die doen denken aan iets feeërieks?

Shylock was afzichtelijk, dat herinner ik me zeer goed en ook, dat het laatste bedrijf overgoten was met maanlicht-effecten. De drie kistjes waren schitterend fraai enz., enz.

Hoe meer ik over die Meiningersche voorstelling nadenk en haar, zooals dat in den laatsten tijd genoemd wordt, reconstrueer, hoe meer ik geneigd ben de opvatting van Francisque Sarcey aannemelijk te vinden.

Of de Meiningers in der tijd reeds met opzet die meening huldigden, zal men het beste aan henzelven kunnen vragen, of zij gerechtigd daartoe waren moeten de geleerde Shakespeare-commentatoren onder elkaâr uitmaken.

Daartoe verklaar ik me ten eenenmale onbevoegd.

Baarn, Februari 1891.

J. VRIESENDORP JR.

1) Het programma der voorstelling qualificeert niet, de Offiz. Ausg. enz. noemt het *Schauspiel*.

NECROLOGIE.

Een goede bekende van het lachgrage amsterdamsche schouwburgpubliek, de Hr. F. THÖNISSEN, is in den nacht van 10 Febr. j.l. plotseling overleden, na 's avonds nog met evenveel animo als altijd te hebben gespeeld.

Al kan men niet zeggen dat hij de kunst verstond van *typeeren*, toch bezat hij in hooge mate de gave van komiek te doen, en als Thönissen maar op de planken was hadden de toeschouwers altijd pret.

Zijn heengaan is voor het *Tivoli*-theater een groot verlies.

PRIJSVRAGEN

UITGESCHREVEN DOOR

de Leidsche Studenten-Afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond.

Het bestuur der Leidsche Studenten-Afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond noodigt alle Leden en Oud-

Leden van Ned. Studenten-Tooneelgezelschappen uit, om mede te dingen tot het beantwoorden van de volgende prijsvragen.

Het bestuur verlangt:

1°. Een oorspronkelijk Blijspel in 3 bedrijven.

2°. Een oorspronkelijk Lever de Rideau in één bedrijf.

Beide stukken moeten geschikt zijn om opgevoerd te worden door een Studenten-Tooneelgezelschap. Het eerste moet Nederlandsche toestanden uit den beschaafden stand beschrijven; in het tweede kan de auteur zijn stof vrijer kiezen; tooneelen uit het z. g. »Volksleven» worden evenwel niet verlangd. De bekroonde stukken blijven eigendom van den schrijver, behoudens het recht van eerste opvoering door de L. S. A. van het N. T. V. bij gelegenheid van haar tienjarig bestaan in Nov. '91.

De uitgelooftde prijzen zijn:

1. Voor het Blijspel een Gouden Medaille.
Uitgelooft door de L. S. A. van het N. T. V.
2. Voor het Lever de Rideau een Verguld Zilveren Med.
Uitgelooft door het Bestuur van de L. S. A. van het N. T. V.

De jury zal bestaan uit de Heeren:

Prof. Dr. A. G. VAN HAMEL (Groningen).

Prof. Dr. J. H. C. KERN (Leiden).

JAN C. DE VOS (Rotterdam).

De antwoorden geschreven door eene andere hand dan door die van den auteur, worden vóór 1 Juli 1891 toegezonden aan den Secretaris der L. S. A. van het N. T. V. Zij worden geteekend met eene spreuk en gaan vergezeld van een gesloten en verzegeld briefje, dat dezelfde spreuk tot opschrift heeft en den naam en het adres van den schrijver bevat. Nadere inlichtingen zijn tevens bij den Secretaris te bekomen.

Namens het Bestuur der L. S. A. van het N. T. V.
J. SALOMONSON LZN., *Secretaris*.

WEDSTRIJD VAN TOONEELLETERKUNDE. STAD ANTWERPEN.

AAN DE NEDERLANDSCHE SCHRIJVERS.

Mijne Heeren.

Ter bevordering der nationale dramatische kunst, heeft de Regeering der stad Antwerpen, bij besluit van 9 Februari 1891, eenen driejaarlijkschen Wedstrijd van Tooneelkunde uitgeschreven.

De stedelijke Tooneelraad van Antwerpens Nederlandschen schouwburg is gelast deze beslissing uit te voeren, en bij dezen wordt de eerste dier wedstrijden geopend.

Derhalve hebben wij de eer al de schrijvers van Zuiden Noord-Nederland uit te noodigen, om aan den prijskamp deel te nemen. Zij mogen mededingen met nieuwe oorspronkelijke drama's, comedies en blijspelen van allen aard, in gebonden of ongebonden stijl, en van één tot vijf bedrijven.

De uitgelooftde prijzen zijn verdeeld als volgt:

Voor het beste drama	fr. 600
Voor de beste comédie	» 500
Voor het beste blijspel	» 300.

De mededingende werken mogen niet reeds vertoond, gedrukt of anderszins bekend gemaakt zijn. Zij moeten, leesbaar geschreven, vóór 1 Juli 1891, vrachtvrij worden besteld in het secretariaat der stad Antwerpen.

Op straf van uitsluiting mogen de schrijvers zich hoegenaamd niet laten kennen. Hunne ingezonden handschriften moeten eene kenspreuk dragen, welke herhaald is op een bijgevoegd gesloten briefje, de namen en het adres des schrijvers bevattende.

De Tooneelraad benoemt de jury, welke zal uitspraak doen vóór 1 October 1891.

De bekroonde werken blijven het eigendom der schrijvers; doch het recht der eerste opvoering wordt den Nederlandschen schouwburg van Antwerpen voorbehouden.

De niet bekroonde handschriften mogen na de beoordeeling worden teruggeëischt. De niet afgehaalde worden na 1 Januari 1892 vernietigd.

Aldus gedaan en goedgekeurd in zitting van den stedelijken Tooneelraad, den 23^{en} Februari 1891.

De Secretaris,

F. JOS. VAN DEN BRANDEN.

De Voorzitter,

JAN VAN RIJSWIJCK.

De Leden,

N. CUPÉRUS, J. FLORUS, F. GITTENS, J. GROESSER, F. KOCKX,
MAX ROOSES, EMM. ROSSEELS, MAX SUREMONT.

INGEZONDEN.

Geachte Heer Redacteur.

Wil mij een kleine plaats gunnen voor een enkel woord van protest, dat, dunkt me, in ons blad niet mag ontbreken, nu bijkans in elke krant met gegronde verontwaardiging is melding gemaakt van het gedrag der leden van de Amsterdamsche Afdeeling bij de invitatie-voorstelling op 13 dezer.

Misschien, neen, zeker was het niet goed gezien van Mej. Van Gelder de delicate verzen van Gorter te kiezen om voor te dragen in een zaal waar de acoustiek zoo ellendig is als in de Fransche-iaan-schouwburg, en voor een uit den aard der zaak zeer gemengd publiek, dat pas volop had genoten van de kluchtige muizenvrees eener jonge trouwlustige weduwe, geschaterd had van het lachen om het losraken van het valsche gebit eens ouden joncheers en zich al spitste op de vermakelijke dolheden die »De Koffijveiling» zou opleveren.

Maar hoe dat ook zij, zelfs al geven we gaarne toe dat de helft der zaal geen woord kon hooren, laat staan begrijpen van wat Mej. Van Gelder reciteerde, dan nog is het gedrag van die hoestende, kuchende, lachende toeschouwers eenvoudig walglijk geweest. Ze hebben de beleefdheid tegenover het bestuur, dat hen had uitgenoodigd, uit het oog verloren en een dame, die haar groote gaven zoo bereidwillig beschikbaar stelde, grof beleedigd.

En kon men diezelfde menschen nu nog maar dwingen amende honorable te maken! Helaas, het veelkoppig monster »publiek» is ongrijpbaar.

Het bestuur van de Afdeeling zal, naar men beweert, aftreden. We kunnen begrijpen dat het zoo handelt, maar dat onthefte de leden der Afdeeling nog niet van de plicht hun verontschuldiging aan Mej. Van Gelder aan te bieden voor het wangedrag van velen hunner.

Daarom wilde ik tevens uit naam van verscheiden mijner medeleden ten minste dit woord van protest doen hooren. U, Mijnheer de Redacteur, dank ik voor de mij verleende ruimte.

TH. K. B.,

*lid van de Amsterdamsche Afdeeling
van het Nederlandsch Tooneelverbond.*

AMSTERDAM, 26 Febr. '91.

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,
hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsche Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 12.

21 MAART 1891.

XXe JAARGANG.

INHOUD: Officieel Gedeelte: Beschrijvingsbrief voor de 21^e Algemeene Vergadering — Bericht aan de Afdeulings-Secretarissen.
Niet officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit de Ooievaarstad. — Uit het Buitenland. — Pot-Pourri. — Nieuwe uitgaven.

Officieel gedeelte.

Nederlandsch Tooneelverbond.

21STE ALGEMEENE VERGADERING

op Woensdag 15 April 1891 des morgens te 10½ uur te UTRECHT in den Foyer van den Schouwburg.

PUNTEN VAN BESCHRIJVING:

- 1°. Opening der vergadering.
- 2°. Verslag van den Algemeenen Secretaris.
- 3°. Begrooting over 1891/92.
- 4°. Rapport over den toestand der Voorbereidende School van de Tooneelschool.
- 5°. Aanwijzing der Afdeeling, aan welke rekening en verantwoording moet worden gedaan.
- 6°. Verkiezing van 4 leden van het Hoofdbestuur wegens het periodiek aftreden van de H.H. JEAN BROWNE, DAN. DE LANGE en J. A. HEUFF en het bedanken van den Heer Jhr. HENRY TINDAL.
- 7°. Verkiezing van een Redacteur voor het Tijdschrift.
De voordracht zal tijdig aan de Afdeelingen opgezonden worden.
- 8°. Rapport van de Jury voor de ingekomen prijsvragen.
- 9°. Aanwijzing der plaats, waar de volgende Algemeene Vergadering zal gehouden worden.
- 10°. Behandeling van de volgende vraag, gesteld door de Afdeeling 's Gravenhage: »Is het niet wenschelijk het Hoofdbestuur uit te noodigen zich in betrekking te stellen met den journalistenkring, ten einde te verkrijgen, dat de bladen, welke van plan zijn eene bespreking te geven van een oorspronkelijk tooneelwerk, die bespreking eerst opnemen na de tweede opvoering van het stuk in dezelfde plaats.»

A. Algemeene Begrooting A° 1891/92

ONTVANGSTEN.

Contributie der Afdelingen en der Algemeene	
Leden	f 6200.—
Rente	» 37.—

f 6237.—

UITGAVEN.

Art. 1. Bijdrage aan de Tooneelschool . . .	f 4517.—
» 2. Tijdschrift	» 1200.—
» 3. Reiskosten	» 150.—
» 4. Drukwerk	» 100.—
» 5. Bureaukosten	» 100.—
» 6. Onkosten Algemeene Vergadering . .	» 25.—
» 7. Onvoorziene Uitgaven	» 100.—
» 8. Voordeelig saldo	» 45.—

f 6237.—

(Vermoedelijk nadeelig saldo 1890/91 circa f 1750.)

B. Begrooting Tooneelschool. A° 1891/92.

ONTVANGSTEN.

Art. 1. Bijdrage van H. M. de Koningin (aan- gevraagd)	f 5000.—
» 2. » » het Rijk	» —.—
» 3. » » de Provincie N.-Holland »	» —.—
» 4. » » de Stad Amsterdam	» 2000.—
» 5. Giften, jaarlijksche bijdragen, enz. »	» 125.—
» 6. Rente Fonds Hacke van Mijnden . .	» 49.—
» 7. Schoolgelden	» 600.—
» 8. Bijdrage uit de Algemeene Kas . . .	» 4517.—

f 12291.—

UITGAVEN.

Art. 1. Jaarwedde van den Directeur, tevens belast met het Onderwijs in Lezen, Voordracht, Geschiedenis van het Tooneel en Tooneel-Letterkunde . . .	f 4000.—
» 2. Jaarwedde van het onderwijzend per- soneel:	
a. Leerares in Spel	f 900.—
b. Leeraar in Spel en Grimeeren . . .	» 500.—
c. Leerares in Zang, Uitspraak en Stemvorming	» 300.—
d. Leerares in Uitspraak en Stem- vorming	» 100.—
e. Leeraar in Teekenen, Hoogere Mimiek en Costumeerkunde . . .	» 200.—
f. Leeraar in Costuumkunde	» 150.—
g. Leerares in Fransche Uitspraak en Letterkunde	» 200.—
h. Leeraar in Nederlandsche Stijl- leer en Letterkunde	» —.—
i. Leerares in Hoogduitsche Uit- spraak en Letterkunde	» —.—
k. Leeraar in Engelsche Uitspraak en Taal	» 150.—
l. Leeraar in Schermen en Plasti- sche Oefeningen	» 300.—
m. Leeraar in Dansen en Mimische Oefeningen	» 150.—
n. Leerares in Costuumnaaien	» —.—
	» 2950.—
Art. 3. Voorbereidende School.	
o. Adjunct-Directrice, tevens belast met het Onderwijs in Neder- landsch, Fransch, Hoogduitsch, Geschiedenis en Handwerken . . .	f 1500.—
p. Leerares in Lezen, Uitspraak en Stemvorming	» 275.—
q. Leeraar in Land- en Volkenkunde »	» 100.—
r. Leeraar in Teekenen	» 100.—
	» 1975.—
Art. 4. Oefen-Tooneel	» —.—
» 5. Pensioen Mevrouw Rennefeld . . .	» 250.—
» 6. Belasting, vuur en licht	» 1120.—
» 7. Erfpacht	» 337.—
» 8. Rente 4 % Leening	» 160.—
» 9. Aflossing 4 % Leening	» 500.—
» 10. Schoolbehoefden en Bibliotheek . .	» 250.—
» 11. Bureaukosten	» 50.—
» 12. Onderhoud Gebouw	» 300.—
» 13. Onderhoud Ameublement	» 50.—
» 14. Pianohuur en stemmen	» 65.—
» 15. Schoonmaak en verwarming Gymna- stiek-lokaal	» 34.—
» 16. Onkosten examens	» 100.—
» 17. Assurantie	» —.—
» 18. Onvoorziene Uitgaven	» 150.—

f 12291.—

Dinsdag 14 April 1891.

Ontvangst van het Hoofdbestuur en de Afgevaardigden

in den foyer van den Utrechtschen Schouwburg door de Afdeeling Utrecht des avonds te 7 uur.

**Te 7½ uur voorstelling van „KONING OEDIPUS”, tragedie van Sophocles,
vertaling van Prof. Dr. H. VAN HERWERDEN.**

De Afdeeling Utrecht noodigt tot bijwoning dezer voorstelling uit de Eereleden van het Nederlandsch Tooneelverbond, de leden van het Hoofdbestuur en één Afgevaardigde van iedere Afdeeling (Zie circulaire van 26 Febr. j.l.).

Na afloop dezer voorstelling **gezellige bijeenkomst** ten huize van den Heer T. J. OKHUYSEN, Kromme Nieuwe Gracht, waartoe het Bestuur der Afdeeling Utrecht het Hoofdbestuur en de Afgevaardigden uitnoodigt.

Woensdag 15 April 1891.

Gemeenschappelijke maaltijd voor leden van het N. T. V.

ten huize van den Heer OKHUYZEN voornoemd des namiddags te 5½ uur

à f 4.— per couvert met inbegrip van ½ flesch wijn.

Deelnemers worden dringend verzocht zich vóór 11 April a. s. aan te melden bij den Afdeulings-Secretaris Mr. W. G. F. A. van Sorgen, Plompstorenegracht 25, Utrecht.

Op 15 April a. s. zal de Studentensociëteit te Utrecht geëmancipeerd zijn voor het Hoofdbestuur, de Afgevaardigden ter Algemeene Vergadering en de leden der Afdeeling Utrecht.

AMSTERDAM,
20 Maart 1891.

Vanens het Hoofdbestuur,
De Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Aan H.H. Afdeulings-Secretarissen.

L. S.

Het Hoofdbestuur verzoekt U vóór 1 April a. s. het Afdeulingsverslag over het afgelopen jaar. op te zenden aan den ondergeteekende.

AMSTERDAM,
20 Maart 1891.

De Alg. Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Niet Officieel Gedeelte.

**UIT DE AMSTELSTAD.
Thermidor.**

Sensatie-drama in 4 bedrijven, het Fransch van VICTORIEN SARDOU vrij gevolgd. Nieuwe decoratiën enz. Nieuwe costumes enz. Regie: Joseph van Lier, en vooral:

Voor het eerst opgevoerd te Parijs in het Théâtre Français den 24 Januari 1891 en aldaar door de regeering na de tweede opvoering verboden.

Dubbel sensatie-drama dus, want ware het geen stuk geschiedenis, dat de »vrije volger van Sardou's Fransch» aan de bezoekers van het Amstelstraatsch theater had voor-gezet, dan zou het als verdichtsel, tóch nog sensationeel geweest zijn. Doch de aantrekkelijkheid der politieke sensatie, waardoor het stuk tot ons uit Frankrijk is overgekomen met een snelheid, die niet genoegzaam wordt uit-

gedrukt door: overgewaaid, die sensatie hebben wij, in ons kalme vaderland niet genoten.

Wij moesten tevreden zijn met het bloed, dat wel niet op de planken, maar dan toch achter de coulissen, in breede golfstroomen gusdend, den Parijschen bodem drenkte en inundeerde.

Ik stel die sensatie niet laag.

Alle kunst heeft haar goede zijde en de recensent, die het stuk vervelend noemde*), had, wat betreft zijn met gewaarwordingen doorploegde kunstenaarsziel, wellicht gelijk, maar het theater is niet voor den criticus alleen — er is een schellinkje ook. En dat schellinkje, ongevoelig als het waarschijnlijk is voor hoogere en fijnere indrukken, leefde mee en had een diepen afkeer voor den bloedrooden beul, onverschillig-flink zijn slachtoffers viseerende, als waren het beesten voor de slachtbank.

Dat vierde bedrijf pakte zelfs den fijner georganiseerde, die niet steeds behagen blijft scheppen in de analyse van salon-ondeugdjes, door den magistralen opzet, niet van

*) In de N. R. C. 4 Maart 1891, Tweede blad A.

Van Lier — daartoe leent deze schouwburg zich niet — maar zooals Sardou dien moet hebben gedacht en zooals die slechts mogelijk is op groote theaters.

Het binnenplein der gevangenis, over welks hoogen muur het Parijsche gepeupel, in grooten getale, onder de brutale kreten van »Vive la République!» zich letterlijk te goed doet aan het droevig vertoon der vele veroordeelden, waartusschen met aangrijpenden galgenhumor een non en een priester, een harlekijn en een pierrot zijn aangebracht, de scène op het binnenplein met dien roodgekleeden beul; Martial Hugon en Labussière, handenwringend en wanhopig, alles trachtende om het leven van Fabienne Lecoulteux te redden, eindigend in een doodend pistoolschot; zulk een tooneel geeft den indruk, dien men in het Musée Wiertz zoekt en vindt.

De lezer kent den inhoud van het stuk; deze is sober, onvoldoende, de samenhang is los, er is geen »Leitmotif» of het zou moeten zijn: hak maar toe. Het geheele drama beweegt zich om de slingerende hoop, dat Fabienne toch nog zal gered worden, zonder dat er van handeling sprake is.

Onweerstaanbaar drong het zich aan mij op: zou de auteur, reeds vóór hij zich aan den arbeid zette, er aan gedacht hebben, dat zijn maakwerk moest kunnen gebruikt worden voor een grrroote opera?

Dan konden we ons reeds indenken (eerste bedrijf) in een duo van Hugon (1^{ste}n tenor) en Labussière (bas), terzette van Fabienne, Hugon en Labussière, koor van »burgers» en koor van waschvrouwen met ballet (de *Carmagnole*) aan den oever der Seine, in den vroegen morgenstond.

De voordrachten van Hugon en Labussière over den ontzettenden, overspannen toestand van Parijs zijn geen spel, met hoeveel gloed en klem POTHARST en VELTMAN ze hebben uitgesproken: goed gezongen zou het een succes zijn geweest.

In het tweede bedrijf komt het werkelijk tot iets, dat aan een recitatief herinnert: Fabienne, — mevrouw POTHARST had zeer degelijke oogenblikken niettegenstaande de rol haar iets te zwaar scheen, — aarzelt tusschen liefde en plicht, terwijl, melodramatisch en volslagen *vieux jeu*, achter de coulissen, het kerkgezag zich vermengt met de Marseillaise en andere oproerige liederen en kreten.

Toegegeven, dat aan de tegenwoordige eischen van realisme niet is voldaan, vraag ik me te vergeefs af: waarom *dit* niet?

Het pakte werkelijk, laat het dan maakwerk zijn en en al weet men vooraf, dat zoodra er zachte muziek, liefst *tremolo*, weerklinkt, deze het gesprokene enorm verheft.

Het stuk eischt meer, dan men bij Van Lier kan verwachten. Het eischt »groote kunst», zij het dan, dat bij het uitspreken van dit votum de ondeugende neiging ontstaat om de **I** opnieuw te verzwaren. Maar behalve dezen eisch is er meer te verlangen, waaraan de voorstelling bij alle krachtsinspanning en goede bedoeling niet heeft kunnen voldoen.

Het lukt zelfs den meest verfranschten Nederlander nooit een Fransman te evenaren in zijn kwikzilverachtig temperament, hoeveel te meer moesten de houten klazen in het derde bedrijf dan achterblijven bij hetgeen het had moeten zijn!

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Mejuffrouw J. N. ALBREGT, immers dan tóch op de planken, in de altijd eenigszins onmogelijke en hier volkomen misplaatste travesti-rol van *Lupin* was goed, was best. Zonder haar zou er van het massaal stil spel der waschvrouwen (eerste en vierde bedrijf) niets zijn terecht gekomen, nu was het echt en levendig, omdat zij, de kleine nieuweling, er de ziel van was. Veruoedelijk geheel bij intuïtie en zonder eenige schoolsheid, gemakkelijk, los en bevallig, geeft zij den bengel weer, geen enkel oogenblik vergeet zij, dat zij speelt, alles wat er op het tooneel plaats heeft boezemt haar

belang in, zij laat zich noch door het publiek, noch door haar medespelers (en dat gebeurt op onze Nederlandsche planken steeds) afleiden. Zij won met één manuaal de harten der toeschouwers.

Ten slotte — want is deze reproductie van Thermidor op een bodem, waar het niet thuis behoort, wel zooveel bespreking waard? — een eigenaardig feit.

De pauzes werden aangevuld door niet te slechte, soms zelfs aangename muziek, hoe kwam het dan toch, dat het publiek, na ieder bedrijf, zoo brandend ongeduldig was, dat het telkenmale tot een afschuwelijk onaesthetisch bonken op den vloer overging? Moest er kabaal gemaakt worden, omdat er sensatie behoorde te wezen? Was het soms de claque, die voor deze buitengewone gelegenheid extrawerk leverde? Of — en dan zou mijn vermoeden, aan het begin van dit schrijven geuit, juist zijn geweest — was men werkelijk zoo belangstellend in het vervolg?

Dat men naar het einde verlangde is voor menschen, die »plezier van hun geld» willen hebben, niet aan te nemen.

QUIDAM.

Hedda Gabler.

9 Maart j. l. werd in 't Theater *Tivoli* door Mevr. DE LA MAR dit stuk als haar benefiet gegeven. Voor ik er toe overga de opvoering qua talis te bespreken moeten mij een paar woorden van 't hart, naar aanleiding van hetgeen in de beide laatste nummers van dit blad over Hedda Gabler reeds geschreven is.

Noch met de eene, noch met de andere appreciatie kan ik mij geheel vereenigen.

De heer Jean Valjean stelt dit laatste stuk geheel en al op dezelfde lijn met Ibsen's andere werken en karakteriseert dan in groote trekken wat hem in de drama's van dien schrijver onaangenaam aandoet.

De heer F. C. stelt Hedda Gabler op eene gansch afzonderlijke plaats, geheel buiten 't kader van 'tgeen Ibsen vroeger geschreven heeft. Zijne bewondering kent geene grenzen. Voor hem heeft Ibsen nooit iets gewrocht, wat dit laatste stuk evenaarde, laat staan overtrof.

Nu is mijne bescheiden meening dat de heer F. C. volkomen gelijk heeft: Hedda Gabler verdient eene afzonderlijke plaats, maar... niet omdat 't zoo mooi, maar omdat 't zoo leelijk is.

Inderdaad ken ik geen stuk van Ibsen dat ziekelijker, vooser, onartistieker is dan dit laatste.

't Karakter van de hoofdpersoon is zulk een mengsel van fin-de-siècle-névrose en klein-burgerlijke laagheid, van onbevredigde dierlijke hartstocht en laffe vrees voor de te hooge prijs van begeerd genot dat er moed toe behoort een dergelijk monstrum horrendum op 't tooneel te durven brengen. De heer F. C. zoekt de verklaring van Hedda's handelingen in haar »gebrek aan levenslust en hoog gevoel», ik heb er vrede mee, mits men dan maar leze en begrijpe »gebrek aan levenslust en gebrek aan hoog gevoel», en tegenover zijne verheerlijking van haar afkeer van banaliteit stel ik hare grenzenlooze zelfzucht, waar zij een schoon menschenleven breekt en vernietigt, alleen maar opdat zij livreiknecht en rijpaard zal kunnen houden.

Misschien is 't niet te stout beweerd dat Ibsen's oorspronkelijke opzet alleen dit tot onderwerp had: »de ondergang van Eilert Lövborg».

Had hij zich nu streng aan dit onderwerp gehouden, had hij niet beproefd om Hedda een soort mystiek waas te weven door hare handelingsmotieven te vermeerderen met alles, wat hij maar in 't arsenaal zijner pessimistische levensbeschouwingen kon vinden, zeker was 't stuk niet zooals nu een failure geworden.

De loop van 't stuk, die ook nu nog zwakjes te onderkennen valt, ware dan zóó geweest:

Hedda Gabler, eene intrigante egoïste, die zich verveelt of liever zich ergert dat 't leven aan de zijde van haar onbeduidenden echtgenoot haar zoo weinig emoties zal schenken. In hare illuſie van rijkdom en weelde wordt zij gestoord en al dadelijk staat 't bij haar vast dat hij, die haar in den weg trad, vernietigd moet worden. Scrupules kent zij niet. Om dat doel te bereiken deinst zij niet terug voor de laagste handelingen, dat motief zweept haar voort tot de laagste concessies. En zij bereikt haar doel. Wanneer Lövborg dood is en daarmee de voldoening van haar zucht naar materieel genot geseceerd, vleit zij zich wellustig neder in de zachte kussens van hare sophā om in de toekomst aan den driehoek-cultus nieuwe emoties te ontleenen.

Ziedaar het stuk zooals 't had kunnen zijn.

Nu geef ik oogenblikkelijk toe, dat 't niet verkieslijk is een dergelijk zedelijk monster op 't tooneel te brengen, maar daar kunst niets met zedelijkheid uitstaande heeft en wij, zoowel door 't krachtige demonische karakter van Hedda als door de verschillende fasen van haar verbitterden strijd, bij Ibsen's erkend talent, uit een artistiek oogpunt zouden genoten hebben, zoo kunnen wij dit bezwaar gevoelig ter zijde schuiven.

In Ibsen's stuk nu vinden wij echter wel 't monster, maar niet 't karakter, wel enkele fasen van den strijd kranig geteekend, maar een afloop die noch aan logische noch aan artistieke eischen voldoet.

Ik heb er lang over gedacht wat Ibsen er wel toe kan bewegen hebben op deze wijze 't stuk door Hedda's zelfmoord te laten eindigen. Slechts éene verklaring dringt zich aan mij op en hoe meer ik 't stuk lees, hoe meer ik 't ga gelooven. 't Is niet meer of minder dan eene mislukte poging om de goddelijke gerechtigheid ten tooneele te brengen, de ouderwetsche conventionele straf van den boosdoener ten behoeve der »hoogere» rangen.

Hedda heeft gezondigd, leugen op leugen, bedrog op bedrog gestapeld, zij mag volgens de gewone burgermansmoraal niet van hare wandaden genieten; hoe zij dood gaat doet er niet toe, een mister Clarkson is er niet bij de hand, dan maar zelfmoord. Ibsen gaat in die richting zoo ver dat hij ons zelfs, al is 't geheel in de verte, de belooning laat zien van Tesman's liefde in de trouwe, aanhankelijkheid en inspiratie van Mevr. Elvstedt.

Is er grotere banaliteit denkbaar?

En nu de vertolking.

De hoofdrol was natuurlijk in handen van de beneficiante.

Zij, die mevr. De la Mar beter kenden dan uit de rollen en de stukken waarin zij gewoonlijk optreedt zagen met belangstelling haar optreden als Hedda tegemoet, omdat zij wisten dat mevr. De la Mar iemand van veel talent is, die niet tegen ernstige studie opziet waar 't geldt eene moeilijke rol te creëren.

Bij de opvoering is dan ook gebleken, dat zij over meer dan gewone capaciteiten beschikt, alleen maar dit niet, dat zij heeft al die eigenschappen, die naast talent noodig zijn tot 't goed spelen en verstaan van eene rol als Hedda.

Mij heeft zij niet kunnen voldoen, omdat zij miste die dood-gewone wijze van zeggingswijze die bij 't spelen van Ibsen een eerste vereischte is.

Alles wat zij zeide was op effect berekend. De gulden spreuk »Glissez, mortels! n'appuyez pas» werd totaal uit 't oog verloren, vooral in 't geestige, cynisch-mondaine gesprek met Brack, waar zij er voor zorgde dat geen der gepeperde antwoorden aan de grage ooren der »hoogere rangen» ontsnapte.

Hare geheele opvatting van de rol was dan ook ouderwetsch, totaal niet overeenkomstig de eischen van 't moderne drama.

't Slot vooral, dat er trouwens ruimschoots aanleiding toe geeft, was melodramatisch op end' op. Neergezonken voor den haard, aan Brack's knieën, wist zij uitstekend 't

publiek er op voor te bereiden dat zij iets ging doen dat 't zou verbazen.

Geen der gewone kunstmiddeltjes werd verzuimd. Onwillekeurig ineenkrimpen, rollen met de oogen, heesche stem, alles was er in optima forma en werd, indien 't maar in de rol te pas ware gekomen, uitstekend uitgevoerd.

Met dit oordeel geloof ik van Mevr. De la Mar als Hedda Gabler gezegd te hebben wat er van te zeggen is: dat zij talent heeft is buiten twijfel, maar hare opvatting van de rol als *la grande rôle* uit een of ander Fransch drama kan niet anders dan gelaakt worden.

Driemaal bravo voor den heer CH. DE LA MAR! Hij heeft de wel is waar niet al te zware rol van *Tesman* vervuld op eene wijze die aller hulde verdient. Voor mij was hij inderdaad de man, die Ibsen heeft willen teekenen. Zijn in-goedige, ietwat sullige wijze van doen en spreken, zijn mooie typische kop, alles was zoo goed als men maar wenschen kan. Hij voelde zich zoo thuis in zijne rol, hij deed alles zoo heerlijk gewoon zonder eenige pretensie, dat men werkelijk genoot wanneer hij op 't tooneel was. Moge de heer De la Mar ons nog dikwijls in de gelegenheid stellen dergelijke kranige uitingen van zijn artisticeit te bewonderen.

De drie damesrollen: *Tante Julle*, *Mevr. Elvstedt* en *Berte*, werden vervuld door de dames DE BOER, VAN OLLEFEN en KIEHL. Alle drie hadden hunne taak consciencieus opgevat, vooral Mevr. Van Ollefen is op den goeden weg om metertijd ook op dramatisch gebied wat meer te kunnen praesteeren; sommige momenten, bovenal in haar stil spel, was zij zeer goed.

Wanneer Mevr. De Boer 't declameeren kon afwennen zou haar spel er zeker bij winnen: verbeeld-je die goeiige schommelige tante Julle aan 't declameeren!

Mevr. Kiehl heeft van haar kleine rol werkelijk wat gemaakt. In hoeverre hare opvatting als oude ietwat lummelige meid de juiste is zal ik maar in 't midden laten; in ieder geval deed zij 't heel aardig.

De heeren, die de rollen van *Brack* en *Eilert Lövborg* speelden, zal ik maar niet bespreken; 't zou op eene executie gaan gelijken wanneer ik mij er aan waagde op te sommen waarin zij al te kort schoten.

Thans rest mij nog mede te deelen dat de regie tamelijk, de vertaling slecht was. 't Feit dat Hedda spreekt van »wijnloof» in plaats van »wingerd» legt alreeds voldoende getuigenis af om een dergelijk oordeel over de vertaling te motiveeren. Dat men wat de regie betreft, vergeten had de revolver te laden waarmee Hedda zich moet doodschieten, zoodat men slechts door den rauwen gil, dien Mevr. De la Mar achter de coulissen slaakte, van 't feit in kennis werd gesteld dat zij zich doodgeschoten had, is een van die dolle dingen die bij eene tweede voorstelling van zelf niet meer voorkomen.

RASTIGNAC.

UIT DE MAASSTAD.

Door het gezelschap van den Heer ALEX. FAASSEN zagen wij dezer dagen opvoeren *Charlotte Corday* van W. N. PEYPERS. Een tooneelstuk kan men het eigenlijk niet noemen, aangezien alle verwickeling ontbreekt, en aan karakterteekening hoegenaamd geen aandacht is gewijd. De bekende geschiedenis wordt zonder veel omhaal opgedischt: het plan voor den moord, de moord, het gerechts-hof, het vertrek naar het schavot, kinderlijk eenvoudig voorgesteld, alleen hier en daar getruffeld met enkele snorkende tirades. Toch *pakte* het stuk en werden de vertolkers der goede rollen warm toegejuicht. Ligt daarin geen vingerwijzing voor hen, die de pen kunnen hanteeren en liart hebben voor ons tooneel en ons volk? Onze geschiedenis bezit immers schoons genoeg en men ziet het, oppervlakkig behandeld boeien dergelijke historische

voorstellingen reeds; welk een gunstigen invloed zullen dan eenvoudige, met tact bewerkte historische tooneelstukken kunnen hebben! Wie strijdt op dit terrein voor Vaderland en Vorst?

Het is ondoenlijk in bijzonderheden te treden over het spel der vertooners, waar zij niet veel meer zijn dan de figuren in tableaux vivants. Wij hadden gehoopt met lof te kunnen gewagen van Mevr. VERSTRAETE in de titelrol; thans moeten wij volstaan met de verklaring, dat zij van de partij maakte wat er van te maken viel. Haar sympathieke stem gaf aan de alledaagsche taal althans eenige bekoorlijkheid en gelukkig zocht zij niet door overdreven spel in het stuk datgene te brengen, dat de schrijver vergeten had: den haas in de hazepaper.

De *Marat* van den Heer ALEX. FAASSEN prikkelde soms de lachspieren der toeschouwers, die weinige minuten later weer zaten te rillen en te ijzen; ook op ons maakte hij een komischen indruk, doch stellig is de auteur daaraan meer debet dan de vertolker. Trouwens in de Fransche Kamer en den Parijschen Gemeenteraad kibbelt men over dezen revolutieheld; een drama als *Charlotte Corday* zal hem niet in een helderder licht plaatsen.

Van de overige spelers valt niet veel te zeggen; zij werkten mede met de bekende toewijding, sommigen met de hun eigen luidruchtigheid; anderen met de kalme berekening der acteurs door onze voorvaderen toegejuicht, in één woord: zooals wij het bij dit gezelschap gewoon zijn.

Papa Corday was soms zoo ontdaan, dat hij geen woorden kon vinden en geduldigen wachten moest op hetgeen de dame of heer in het hokje hem toefluisterde; die onderaardsche stem werd wel wat sterk gehoord; goed souffleeren is ook een kunst.

* * *

Op een matte opvoering van *Het Rechterbeen van Kapi-tein Tic*, het bekende, amuseante blijspel, volgde in *Tivoli* een oorspronkelijk stukje van G. W. DIXON getiteld *Suze*. Extra oorspronkelijk vonden wij de grap niet, maar zij is aardig opgezet en wordt logisch afgewerkt; door flinke besnoeiing zou het stukje echter aanmerkelijk winnen, nu duurt het veel te lang voor de magere handeling.

Verder behoeft het volstrekt niet zoo burgerlijk gespeeld te worden; toestanden als die, welke hier getekend zijn, kunnen zich evengoed in betere kringen voordoen dan waarin de Heeren VAN ZUYLEN en WAGEMANS meenden de oude vrijers te moeten plaatsen. Mej. POOLMAN was een aardig huishoudsterje, vooral waar zij rentenier Penning plaagt door hem Bram, schat, snoes te noemen.

13 Maart 1891.

JEAN VALJEAN.

UIT DE OOIEVAARSTAD.

Nouhuys' *Eerloos* is thans hier in Den Haag op Woensdag 25 Februari in den grooten schouwburg vertoond. Het stuk hield zich ook daar goed staande. Het munt uit door soberheid en waarheid. De hoofdrol werd zeer goed door De Vos gespeeld. De vrouw van den Ontvanger kwam mij voor wat droog weergegeven te worden. Daardoor miste vooral het tweede bedrijf kleur.

Misschien zou een kleine bijvoeging den toestand nog juister aangegeven hebben. Er wordt toch geen melding gemaakt van den *borgtocht*, dien ieder Ontvanger der belastingen stellen moet. Wanneer nu de Ontvanger in zijn laatsten brief had doen invloeden, dat Oom Karel, die na zijn dood wel helpen zou, doch ook bij het stellen van den borgtocht geholpen had, dan ware er nog een drang te meer voor den zelfmoord geweest. De inschrijving op het Grootboek toch, voor den borgtocht genomen, kwam bij den dood van den Ontvanger vrij, en daaruit kon het tekort in de kas gedekt worden. Tevens bleek dan, dat de Ontvanger zelf de renten van zijn borgtocht niet trok.

A. I.

UIT HET BUITENLAND.

In *St. James Theatre* te Londen is opgevoerd: *The Idler*, door HADDON CHAMBERS.

De fabel van dit drama luidt als volgt: Sir John Harding M. P. is uit Amerika gevlucht wegens manslag, waaraan hij moreel niet schuldig geacht kan worden. Een zijner beste vrienden, Mark Cross, doet een aanslag op de eer van Lady Harding met de boosaardige bedreiging dat hij haren man zal laten gevangen nemen, zoo zij hem niet ter wille is. Hij toont haar daarbij een valschen brief van den broeder des vermoorden.

De echtgenoot ontdekt alles, er zal een duel plaats hebben, maar de broeder van den gedooden man in Amerika verschijnt, er volgt een uitlegging, Lady Harding beweegt de tegenstanders in roerende bewoordingen van het gevecht af te zien, waarna Mark Cross zich op reis begeeft en — 's ist alles wieder gut.

Mark Cross een knap, aantrekkelijk jongmensch, naar de auteur hem voorstelt, maar feitelijk een booswicht van de gevaarlijkste soort, werd naar alle eischen weergegeven door ALEXANDER, *Harding* door HERBERT WARING, *Lady Harding* door MARION TERRY, zuster van de beroemde ELLEN.

Ofschoon zeer engelsch-fin-de-siècle, komen er amusante toestanden en bijpersonen, maar ook treffende scènes in het stuk voor. Het had uitbundig succès en zal zeker veel worden opgevoerd. De rol van den broeder uit Amerika werd gespeeld door een amerikaansch acteur JOHN MASON.

* * *

Te Milaan en te Turijn geeft men thans met veel succès SUDERMANN's *Ehre*.

Te Rome speelde NOVELLI, de hoofdrol in het bij ons welbekende drama *Yorick*, van den Spanjaard ECHEGARAY.

GIACOSA heeft een nieuw drama voor SARAH BERNHARDT geschreven. Naar men verneemt moet de groote actrice daar zeer mede zijn ingenomen; Mlle DUSE zal het stuk in Italië spelen. Tegen het eind dezer maand wordt de eerste opvoering verwacht.

* * *

Die Freie Bühne te Berlijn vertoont *Brod!* van CONRAD ALBERTI, een drama van socialistische strekking, dat niet nieuw meer is maar nog door geen directie in Duitschland werd aangedurfd.

Het nieuwste drama van RICHARD VOSZ, *Schuldig*, is in het *Deutsche Volkstheater* te Weenen met veel bijval ontvangen.

Het onderwerp is, ofschoon niet nieuw, toch eigenaardig. Een man heeft onschuldig wegens moord veroordeeld jaren lang in de gevangenis gezeten, maar wordt, omdat de ware schuldige zijn misdrijf biecht, ontslagen. Thuis gekomen ontdekt hij dat zijn vrouw door broodsgebrek gedwongen een liaison heeft aangeknoopt met een rijk man, en als hij dien man ziet, doodt hij hem. Op nieuw wordt hij gevangenis gezet en nu »schuldig».

* * *

Het ongehoorde feit heeft zich voorgedaan dat in Kopenhagen een stuk van IBSEN wat men noemt gevallen is. *Hedda Gabler* door sommigen tot in de wolken verheven, door anderen ten sterkste veroordeeld, heeft geen genade gevonden in de oogen der Denen, die met de andere werken van Ibsen zoo hoog geloopt hebben.

In Kopenhagen is de koninklijke schouwburg minder een tooneel voor opera's dan voor dramatische kunst, inzonderheid voor deensche en buitenlandsche klassieke stukken. Tot nog toe is deze schouwburg de eenige in Denemarken, die een staatsinstelling is. Hij behoort onder het ressort van den minister van onderwijs. De voornaamste acteurs en actrices worden door den Koning benoemd met recht op pensioen. Sinds eenige jaren werkt deze instelling met een tekort, in nederlandsche munt berekend op f 100,000

's jaars. In weerwil van dit laatste wordt er nu toch aan gedacht, van staatswege ook in de provinciën iets voor de dramatische kunst te doen, ten einde aldaar in eenige steden aan de kunst een meer beschaafde ontwikkeling te geven dan zij er nu kan verkrijgen.

Met dit doel is thans bij den Rijksdag een voorstel ingediend, en het is er zeer gunstig ontvangen. De strekking ervan is: een vaste staatstoelage, om hetzij in zekere steden een vast tooneelgezelschap te vestigen, hetzij een vast gezelschap op te richten, hetwelk onder een bekwamen directeur in verschillende steden voorstellingen geeft.

Ook anders dan bij ons!

* * *

De particuliere correspondent te *Berlijn*, van de *N. R. Ct.*, meldt het volgende:

»Bij de eerste opvoering van SARDOU's *Thermidor* in het *Lessing-Theater* heeft dit stuk eenen demonstratieven bijval gevonden, die de letterkundige waarde ervan verre te boven ging, zoodat de geheele gunstige ontvangst van het stuk den aard kreeg van eene politieke betooging. Reeds in het eerste bedrijf barstten er, bij opgehaald gordijn, stormachtige toejuichingen los, toen de held van het stuk met sterken nadruk den zin de zaal inslingerde: »wie verlost ons van de tyrannie van het canaille?» Ook aan het slot van het eerste bedrijf, waar de acteur die de hoofdrol speelt, het joelende Parijsche straatgepeupel toeroept: »Adieu canailles!» ging er een veelbeteekenend gejuich op. Na het tweede bedrijf moest het gordijn vier malen omhoog gaan. De opgewondenheid bereikte haar toppunt bij het einde van het vierde bedrijf. Aan het bravo-geroep en handgeklap kwam geen einde, vooraleer de directeur, Oscar Blumenthal, voor het voetlicht getreden, ongeveer het volgende sprak: »Mij is opgedragen uit naam van den afwezigen schrijver, die in de grootste spanning den uitslag tegemoet ziet van de opvoering van zijn stuk te Berlijn, den warmsten dank te betuigen voor de hartelijke, vriendschappelijke wijze waarop gij zijn werk ontvangen hebt.» Deze woorden werden door het talrijke publiek met oorverdoovend applaus begroet. Tegen het slot van het vierde bedrijf hoorde men eenig gesis, omdat het uit een letterkundig oogpunt weinig bevredigt. Ten slotte overwon ook toen echter de demonstratieve bijval, die intusschen zekerlijk minder den dichter dan wel den Franschman Sardou gold, aan wien men juist onder de bestaande omstandigheden een blijk van Berlijnsche hoffelijkheid wilde geven.»

Hetzelfde stuk is ook te St. Petersburg met groot succès opgevoerd. De czar, de czarina en bijna alle leden der keizerlijke familie woonden de opvoering bij. Een betere aanbeveling kan Sardou voor de Parijzenaars wel niet verlangen.

* * *

In het *Théâtre du Vaudeville* te Parijs wordt gespeeld *Liliane*, comédie in drie bedrijven van CHAMPSAUR & LA-COUR.

De inhoud is in een paar woorden mee te deelen.

Een schatrijke Amerikaansche trouwt met een jongmensch, van wien ze veel houdt, maar die haar om het geld heeft genomen, wat juist in de wittebroodsweken uitkomt. Natuurlijk wordt de jonge vrouw woedend en verstoet haar echtgenoot; te vergeefs tracht deze door bemiddeling van anderen weer in genade te worden aangenomen; maar als hij eindelijk haar slaapkamer escaladeert, houdt de liefde bij het vrouwtje de overhand en schenkt zij hem vergiffenis.

Van deze donnée was zeker wel een draaglijk drama te maken geweest, maar de schrijvers hebben hun taak zoo slordig opgevat dat zij niet meer dan een weinig beteekenend, vervelend stuk hebben geleverd.

In het *Palais Royal* vertoont men *Les joies de la paternité*, comédie in 3 bedrijven van BISSON & VAST RICOUARD, dat niet meer dan een klucht is louter op qui-pro-quo's be-

rustend. Den eersten avond verveelde het publiek zich, maar, men weet het, het publiek der premières is te Parijs een heel buitengewoon publiek; bij de latere opvoeringen schaterde de zaal voortdurend van het lachen.

Het *Théâtre Libre* heeft gegeven *Un jeune premier*, comédie in 1 bedrijf van PAUL GINISTY, een lief, onschuldig stukje zonder de minste pretensie.

Voorts werd in dienzelfden schouwburg vertoond *La meule*, comédie in 4 bedrijven van G. LECOMTE: **onzedelijk!** (zie pag. 63, 2de kolom, reg. 29 van dezen jaargang *). Het eerste bedrijf van dit stuk levert intusschen het bewijs dat de schrijver een niet alledaagsch talent bezit; jammer dus dat hij ook al die ongelukkige richting is opgegaan.

Vrij wat meer belangstelling dan bovengenoemde stukken verdient *Passionément*, comédie in 4 bedrijven van ALBERT DELPIT, vertoond in het *Odéon*. De quintessens van dit tooneelspel is de strijd tusschen een slechte vrouw, die heel in de verte lijkt op Suzanne d'Ange uit *Le Demi-monde*, en een stuk of wat brave menschen.

Er komen zeer verdienstelijke tooneelen in voor, maar een groote fout is dat de eigenlijke strijd tusschen de gewezen maitres en de jonge vrouw van zeker jonkman pas in het vierde bedrijf begint; de eerste drie bedrijven, die als exposé voor die worsteling dienen moeten, zijn, te lang. De toestand is niet altijd gemotiveerd en het karakter van de intrigante niet scherp genoeg geteekend. En nu is het stuk wel uit een theatraal oogpunt beschouwd goed geschreven, maar toch is in de eerste drie bedrijven onze aandacht te veel afgeleid van het jonge vrouwtje, dan dat wij van harte belang zouden kunnen stellen in haar optreden tegenover de intrigante.

Vooraleer de damesrollen werden mooi gespeeld door Mlle DIEUDONNÉ, de ingénue, en Mlle MELCY, de grande coquette.

Het groote succès van de laatste dagen is *Musotte*, comédie in 3 bedrijven van GUY DE MAUPASSANT en JACQUES NORMAND, door de artisten van het *Gymnase* over het geheel met groot talent vertolkt.

Dit tooneelspel hoort in zooverre tot wat men de nieuwe richting pleegt te noemen dat het ons in de intrige verplaatst zonder lange voorbereiding van waarom dit zoo en niet anders is; we wonen een feit bij, pakt nu wat men ons laat zien dan is het pleit gewonnen, pakt het maar half dan is het geheel mis, want, daar we ons niet voor de personen interesseeren, kunnen we hun ook niet vergeven dat ze dingen doen die wij verkeerd vinden.

Terwijl we nu in het *Théâtre Libre* zooveel stukken, volgens dit procédé geschreven, als baksteenen hebben zien vallen, viel *Musotte* juist het tegenovergestelde lot ten deel.

Het is bijkans onmogelijk uit eenvoudiger gegevens een treffender drama samen te stellen, terwijl bovendien geen van de personen slecht is. Men oordele.

Op zijn trouwdag ontvangt een jong man een telegram dat *Musotte*, zijn vroegere maitres, moeder geworden is en op sterven ligt en hem verlangt te zien. Wel heeft hij acht maanden geleden, toen hij met het jonge meisje, dat nu zijn vrouw is, kennis maakte, met *Musotte* gebroken, maar deze heeft zich èn voor èn bij èn na die scheiding zoo nobel gedragen dat hij niet kan nalaten er heen te gaan. Hij vindt haar stervende en zij draagt hem de zorg voor hun kind op en verlangt dat zijn vrouw het kind tot moeder zal strekken. En werkelijk blijkt in het 3de bedrijf het jonge vrouwtje dermate ontwikkeld en goed, dat ze na eenige aarzeling doet wat haar man wenscht.

Het glanspunt van het stuk is het tweede bedrijf, de stervens-scène van *Musotte*. De heele zaal was geroerd, niet alleen omdat het tooneel van een stervende moeder altijd aangrijpend is, maar ook en vooral daar het met zoo groote soberheid is geschreven. De Maupassant heeft dan

*) Scrupuleusen huisvaders raden wij aan de Maandag den 2^{en} dezer verschenen nummers van *Le Temps* en van *Le Journal des Débats* niet in de huiskamer neer te leggen.

ook juist door zijn stijl bewezen dat hij ook de kunst verstaat van voor het tooneel te schrijven en, naar de critici beweren, zal het niet lang duren of de deuren van de *Comédie Française* zullen zich voor hem openen.

AMSTEL- EN SLEUTELSTAD, Maart '91.

M. + P.

POT-POURRI.

EEN ANDER SLOT. — *Serge Panine*, in het stuk van dien naam van G. OHNET, wordt door de politie gezocht; zijn schoonmoeder, de gewezen bakkerin, Mevr. *Desvarenes* wil alles liever dan dat hij als bankroetier, falsaris enz. enz. wordt gevonnisd, en eischt van hem dat hij zich voor het hoofd zal schieten; Serge weigert en snelt naar de deur van een zijvertrek; daar valt het oog van Mevr. *Desvarenes* op een revolver, en net op het moment dat Serge de deur uitgaat schiet zij hem neer en werpt hem het pistool achterna. De commissaris van politie treedt op, vindt Serge liggen met de revolver naast zich en constateert zelfmoord.

Avond aan avond was deze scène bij *Het Nederlandsch Tooneel* goed afgeloopen, maar een van de laatste keeren weigert de revolver. Daar staan ze: de Hr. VAN SCHOONHOVEN (*Serge*) moet vluchten, maar mag niet weg voor het schot afgaat, Mevr. KLEINE (*Mevr. Desvarenes*) moet schieten maar het pistool wil niet. »Is er dan niemand om mij, arme vrouw, te helpen?» roept Mevr. Kleine, in de hoop dat de tooneelknecht het hooren zal, die achter de schermen behoorde klaar te staan met een geladen pistool voor het geval dat zich nu voordeed — want een schot achter de schermen zou natuurlijk het publiek hebben doen denken, dat Mevr. Kleine zelf schoot —; maar de tooneelknecht hoorde niet of is er niet. Na een oogenblik te hebben gedaan alsof hij de deur niet open kon krijgen, begrijpt de Hr. Van Schoonhoven dat zijn figuur onhoudbaar wordt en verdwijnt; Mevr. Kleine werpt ten einde raad hem de revolver achterna; achter de schermen raapt de Hr. Van Schoonhoven die op, en waarachtig het schot gaat af. Mevr. Kleine roept uit: »Ah Goddank, hij heeft zich zelf gedood!», en toen dus de commissaris van politie opkwam en zelfmoord constateerde, verbaasde dit geen van de toeschouwers; want schijnbaar was alles naar behooren afgeloopen. De handige artisten hadden den toestand uitstekend gered.

Wel weten we intusschen dat dientengevolge een paar tooneelvrienden, van wie één juist die voorstelling had bijgewoond, den volgenden dag in een heftigen woordentwist geraakten over de vraag of *Serge Panine* nu wél of niet zelfmoord had gepleegd, en of dus het slot van het stuk overeenkwam met dat van den roman, of niet. Ze gingen een weddenschap erover aan om een fijne flesch; of die ten slotte nog is geschonken zouden we niet kunnen zeggen.

* * *

DE HANDSCHOEN VAN IBSEN. — Een duitsch professor maakt een schets en vraagt aan een zijner toehoorders, een jongeling uit de provincie, wat de teekening voorstelt. »Das Leber!» antwoordt de jonge man triomfantelijk. — »Danke», zegt de hooggeleerde, »aber nicht vollkommen richtig. Erstens sagt man nicht: *das* Leber, sondern: *die* Leber, zweitens heisst es nicht: die *Leber*, sondern: *die Leber* und drittens ist das, was ich hier gezeichnet habe, nicht die Leber aber das Herz.»

Deze eenigszins »dumme Witz» kwam mij weer in al zijn kracht voor den geest bij de lezing van het volgend staaltje tooneelbeschouwing in *De Amsterdamer*, Weekblad voor Nederland, No. 713 (22 Februari 1891):

„Oppervlakkig beschouwd schijnt het dat Daudet met *l'Obstacle* bedoelt heeft, *Spoken* van Ibsen te bestrijden, minstens den indruk ervan op zijde te willen schuiven of te verzwakken. Noch in opzet, noch in bewerking heeft *De Hinderpaal* echter m. i. iets met *Spoken* te maken. *Spoken* toch staat in de rij naast *Nora* en *De Handschoen*, de tooneelstukken waarin Ibsen het huwelijk behandelt.

In *De Handschoen* immers verdedigt hij den eisch van een jong meisje dat haar aanstaande echtgenoot geen amoureuus verleden hebbe, en haar weigering om nommer zóóveel te zijn.

In *Nora* komt hij op voor het goed recht der vrouw om meer te zijn dan een zangvogeltje, een speelpop, een liefste.

In *Spoken* eindelijk schildert hij de gevolgen van het huwelijk van een man, die door uitspattingen en bandeloosheid zijn gezondheid verloren hebbende, het leven verwekte van een ongelukkig kind, gedoemd tot zinneloosheid na een jeugd van smart en pijn. Hier was het dat de wijsgeer zwaar zijn handen op de schouders der jonge menscheid legde en waarschuwend uitriep: »Ziet toe wat gij doet, want de zonden der ouders zullen aan de kinderen bezocht worden . . .»

Het Weekblad is toch waarlijk geen provinciaal en diende dus te begrijpen, dat zijn lezers, al zijn het niet allen professoren, genoeg van Ibsen weten en gehoord hebben, om bij die regels niet bedenkelijk het hoofd te schudden en te glimlachen.

Ten eerste heette het eene der daarin genoemde stukken in de hollandsche vertaling niet *De Handschoen*, maar *Svava*; de noorsche titel is *En Hanske* en zou, letterlijk vertaald, hebben geheeten: *Een Handschoen*.

Ten tweede behandelt dat stuk niet het huwelijk, maar de verloving.

Ten derde is *Svava* niet van Ibsen, maar van BJÖRNSON.

Edoch: Wie onzer zonder zonden is . . .

NIEUWE UITGAVEN.

- Valabrègue (A.) et Hennequin (M.), *Un prix Montyon*. Comédie en 3 actes. f 1.10
Eeden (F. van), *Don Torribio*. Een comédie. » 1.— geb. » 1.40
Leer (W. van), *C. P. T. Bigot*. 1860—1890 » 0.35
Emants (M.), *Falsoen*. Tooneelspel in 3 bedrijven. » 1.25
Moser (G. von) en Schönthan (F. von), *Inkwartiering*. Blijspel in 5 bedrijven » 1.25
Gulik (W. van), *De gevolgen van een kus*. Oorspronkelijk blijspel in 1 bedrijf. 3^e druk » 0.40
Klaver (L.), *Hereenigd*. Tooneelspel in 5 bedrijven. » 0.90
Pailleron (E.), *De Vonk*. Blijspel in 1 bedrijf. Uit het Fransch. » 0.50
Bouchardy (M. J.), *John of de klokluider van de St. Pauluskerk*. Tooneelspel in 4 bedr. Uit het Fransch. » 0.90
Buis (F. A.), *De Kippen van den Major*. Blijspel in 4 bedrijven. » 0.90
Gillissen (M. J.), *Daar is mevrouw!* Oorspronkelijk kluchtspel in 1 bedrijf » 0.60
Gillissen (M. J.), *De Verstrooiden*. Kluchtsp. in 1 bedr. » 0.60
Jansen (J. H.), *Het geheim eener moeder*. Tooneelspel in 3 bedrijven » 0.90
Moser (G. von), *Hel Zangersfeest*. Blijspel in 3 bedr. » 1.25
Poons-van Biene (E.), *Dilettanten*. Blijspel in 1 bedrijf » 0.50
Arno (C.), *Zu spät!* Moderne Tragödie » 0.65
Ulrich (W.), *Ueber den Zustand der dramatischen Poesie Deutschlands in der 2^{en} Hälfte des 17^{en} Jahrhunderts* » 0.65

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,
hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsehe Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Medaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 13.

4 APRIL 1891.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Koninklijke Subsidie Tooneelschool. — Voor-
dracht redacteur.

Niet officieel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. —
Uit de Ooievaarstad. — Uit de Merwestad. — Over het verband
tusschen de Tooneelspeelkunst en hare Zusterkunsten. — Nog eens
Hedda Gabler. — Ingezonden. — Nieuwe uitgaven.

Officieel gedeelte.

Koninklijke Subsidie Tooneelschool.

Het Hoofdbestuur heeft de eer ter kennisse der leden van het Tooneelverbond te brengen, dat het den 23 Maart het bericht mocht ontvangen dat het H. M. de Koningin Regentes goedgunstig behaagd heeft te bepalen, dat het subsidie gedurende een reeks van jaren door wijlen Z. M. den Koning aan de Tooneelschool verleend, van wege H. M. de Koningin, tot nader order, geheel op denzelfden voet als voorheen zal worden voort gezet.

AMSTERDAM,
24 Maart 1891.

De Alg. Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

VOORDRACHT REDACTEUR.

Voor de betrekking van Redacteur van „het Tooneel” worden door het Hoofdbestuur aanbevolen in *alphabetische* volgorde de Heeren:

MR. J. KALFF JR., Advocaat en Procureur, te Amsterdam,
J. VRISENDORP JR., Candidaat-Notaris, Baarn.

Het Hoofdbestuur stelt voor een van beide Heeren voorloopig voor den tijd van één jaar te benoemen.

AMSTERDAM,
4 April 1891.

De Alg. Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.
Het Oefentoneel.

Donderdagavond 19 Maart had in den zomerschouwburg Van Lier eene voorstelling van 't *Oefentoneel* der Tooneelschool plaats.

Ik zal mij onthouden van elke beoordeeling der opgevoerde stukken en mij er slechts toe bepalen na te gaan of de vertolking aan die eischen heeft voldaan, welke men redelijkerwijze stellen mag.

Alleen dit wil ik constateeren, dat 't mij groot genoeg deed *Gringoire*, tooneelspel in één bedrijf van TH. DE BANVILLE door J. L. WERTHEIM, op 't programma te vinden, omdat dit stuk, niettegenstaande de eigenaardige moeilijkheden, die 't oplevert, (misschien wel juist daarom) als werkelijke toetssteen voor 't talent van jonge artiesten beschouwd mag worden.

Behalve *Gringoire* kwamen nog op 't programma voor: *Zanna*, tooneelspel in één bedrijf en in verzen door POL DE MONT en een oorspronkelijk tooneelstukje in één bedrijf door mevrouw * * *, getiteld: 'n *Gelukkig Huwelijk*.

Allereerst dan de vertolking van *Zanna*.

Gaarne zou ik 't spel van mej. MARTHA COERDES, leerlinge der Tooneelschool in de titelrol wat uitvoeriger bespreken, indien 't mij maar eenigszins mogelijk ware geweest haar te verstaan. Lag 't aan de bekend slechte acoustiek van den Plantage-Schouwburg, of aan 't ongewone van 't dialect, of aan de te radde uitspraak van mej. Coerdes, ik geloof dat al deze factoren hebben samengewerkt om haar niet zoo verstaanbaar te maken als wel wenschelijk en noodig was. Ook haar spel in den engeren zin des woords kon mij niet bevredigen: wel deed zij klaarlijk haar best en getuigde haar doen en laten van studie, maar toch gaf haar optreden mij nooit den indruk van eene dienstmeid: veeleer deed zij mij denken aan eene

dame die zich voor den grap eens in boerinnekleeren heeft gestoken. Indien ergens, dan is 't spreekwoord »de kleeren maken den man» (resp. de vrouw) zeer zeker op 't tooneel onwaar; houding en gebaren, grime, in één woord alles moet in overeenstemming met de kleeding zijn, wil de vertolking niet iets hybridisch krijgen, dat niet dan ten nadeele van den totaal-indruk komt.

Deze laatste opmerking geldt ook den heer FRANS BOERSMA (eveneens een leerling der Tooneelschool), die de rol van *Stjaan* vervulde. Hoewel niet in zoo sterke mate, ging ook hij aan dit euvel mank. Deze jonge tooneelspeler heeft echter eene bij uitstek heldere sympathieke stem, beweegt zich gemakkelijk en al geleek zijn uitspraak van 't Vlaamsch tusschenbeide sterk op 't radbraken van Hollandsch door een Franschman, toch moet m. i. 't oordeel over deze praestatie van den beginner lang niet ongunstig luiden.

Ik gevoel mij verplicht nog even op mej. Coerdes terug te komen. 't Spijt mij waarachtig dat wat ik te voren over haar schreef, alles is, wat ik met eenige mogelijkheid van haar zeggen kan. Ik hoop echter mej. Coerdes eens te gaan hooren wanneer zij geen Vlaamsch moet klappen: dan twijfel ik niet of hare goede qualiteiten zullen meer in 't licht treden dan nu in deze rol mogelijk was.

Ook wat de heer ROIJAAARDS ons te zien en te hooren gaf als de pachter *Jaak* kan niet bevreemdend genoemd worden. Primo was hij dikwijls geheel en al onverstaanbaar en secundo was zijn spel weer zoo echt conventioneel-ouderwetsch dat de laudatores temporis acti genoten moeten hebben wanneer hij op de planken was (en dat was gedurende 't grootste deel van 't stuk). Zijne gebaren waren zoo echt ondoordacht, zoo echt afgenomen van 't type »boertje», dat elk tooneelspeler der oudere school, kant en klaar, met een etiket voorzien, in zijn typenkastje had staan. Ik stel mij nl. voor dat die menschen een soort kast in hun hoofd hadden met allemaal hokjes en in elk hokje een type: zoo kon men er de typen »edelman» en »verrader» onveranderlijk en de typen »brave» en »losbandige zoon» in verschillende nuances vinden, en in dien geest allerlei slag van typen, met de gebaren er bij, netjes in vloeipapier gewikkeld.

't Beste bewijs dat de heer Roijaards inderdaad er weinig over nadacht, wat hij deed, ligt wel hierin, dat hij den indruk maakte verschrikkelijk fel gebeten te zijn op de hooge muts van mej. Coerdes. Waar hij er maar gelegenheid toe zag drukte hij ze in, kneep en verformfaaide ze alsof hij daarom alleen eigenlijk op 't tooneel was. En hoe kwam dat nu? Onder de gebaren bij 't type »gemoedelijk vaertje» behorende, vond de heer Roijaards ook 't gebaar »zegenend de hand op 't hoofd leggen»; had hij nu even nagedacht, dan had hij moeten begrijpen, dat dit gebaar onmogelijk werd door de hoogte (»gesteven» zooals de huismoeders zeggen) muts van Zanna en 't moeten nalaten. Door 't nu wel te doen heeft hij den lachlust van menigeeen gaande gemaakt op 't oogenblik dat er anders heusch niets te lachen viel en daarmede tevens 't bewijs geleverd dat hij zijn rol niet overdacht had en speelde, zoo als 't behoorde.

Nu zie ik bij vele van mijne lezers reeds de vraag op de lippen zweven: wat is dan toch de inhoud van Zanna? Vertel ons toch den loop van 't stuk!

Waarde lezers: ik vraag u needrig vergeving voor mijne onwetendheid: maar ik ben niet in staat aan uw verzoek te voldoen. Ik versta te weinig Vlaamsch (en zeer zeker 't Vlaamsch dat dien avond in den Plantage-Schouwburg gesproken werd) om de fijnigheden van een stukje als Zanna te kunnen navertellen, laat staan nog 't in zijn geheel te goûteeren. Komt daar nu nog bij dat twee der drie hoofdrollen vrijwel onverstaanbaar waren, dan kunnen mijne geachte lezers eenigszins begrijpen, wat ik hen voor armzalige débris zal kunnen mededeelen. Wilt gij ze echter voor lief nemen?

Stjaan, de boerenknecht bij Jaak, is verliefd op Zanna,

die op dezelfde hofstede dienstmeid is. Deze weigert meermalen zijn aanzoek, steeds omdat er volgens haar zeggen een geheim tusschen hen beiden is, welk geheim later aan den dag komt door de jaloezie van gemelden Stjaan en hierin bestaat dat Zanna een kindje heeft. Jaak de pachter wordt van dit feit in kennis gesteld en, hoewel eerst vertoornd, wordt hij door 't verhaal van Zanna (de inhoud?) zoo overtuigd dat hij haar zijn hart en hand aanbiedt, welke beide Zanna hoegst gelukkig aanvaardt.

Waarde lezers, nu weet gij evenveel als ik van den inhoud van 't stuk.

En thans 'n Gelukkig Huwelijk.

Er was den 19^{den} Maart werkelijk »elk wat wils».

Was Zanna een zoo ouderwetsch, eenvoudig stukje dat 't een onzer jonge acteurs in die sleur meesleepte, 'n Gelukkig Huwelijk, is zoo modern, zoo hoogst modern, zoo akelig weinig eenvoudig (men zou eigenlijk zeggen: dan is 't toch weer niet modern!) dat eerlijk gezegd noch de vertooners noch 't publiek er raad mede wisten. De personen zijn alles behalve typen om uit een typenkastje te nemen; soms rijst bij mij de vraag of 't wel karakters, of 't wel menschen of 't wel levende wezens, of 't misschien . . . 't duizelt mij! . . . of 't misschien nachtmerries zijn?

Ik zou echter niet over de waarde der stukken praten en zal mij er toe bepalen de legende van 't stukje te geven.

Ada van Waal is getrouwd met een man (natuurlijk) die haar, door zijne vele afdwalingen van 't pad der huwelijksdeugd en zijne brutale schennis der dito-trouw, aanleiding geeft tot het houden van eenige alleenspraken met en zonder toehoorder (op 't tooneel althans) waarin zij eerst vertelt dat zij haar man niet meer liefheeft, daarna dat zij hem nooit lief heeft gehad en eindelijk haar plan bloot legt om nog den avond van denzelfden dag met gemelden toehoorder te vluchten, vulgo: er van door te gaan.

Den toehoorder schijnt ze wel lief te hebben en dat zal ze hem bewijzen door . . . ik wou dat die Rotterdammer huisvader zijn artikeltje*) niet geschreven had! Nu durf ik niet doorgaan met vertellen.

De schrijfster van 'n Gelukkig Huwelijk echter wel.

Gelukkige vaders! ge kunt dit nummer van Het Tooneel laten zwerven waar gij wilt!

De afloop moet gij echter nog hooren.

Voor en aleer 't tot de uitvoering van gemeld plan komt heeft er tusschen de beide echtgenooten eene heftige scène plaats, waarbij Robert van Waal zijn vrouw verwijt, dat zij hem gemaakt heeft tot wat hij is, omdat (enfin, vooruit maar!) omdat zij altijd zoo koel onder zijne liefkoozingen gebleven is, hetgeen voor hem 't bewijs oplevert dat zij hem niet liefheeft, ja nooit heeft lief gehad.

Maar, zegt hij verder, ik laat je niet weggaan, ik kan je niet missen, ik heb je noodig, ik kan zonder je niet leven.

Op dit spannende oogenblik laat de toehoorder zich aandienen. Robert van Waal wil hem rekenschap vragen van zijne plannen doch Ada weet hem daarvan af te brengen door te beloven dat zij niet heen zal gaan en stilt hem dus — evenals een kind door de belofte van een stuk speelgoed — door de belofte van haar lichaam lang, heel lang te mogen houden.

Ik geloof dat ik voor goed de achting der huisvaders-lezers van Het Tooneel heb verbeurd; maar aan wie de schuld?

De eenigszins grootere pauze na dit stukje was zeer gewenscht, want een ieder wilde, om 't maar eens vulgair uit te drukken, gaarne zijne gedachten wat bij elkaar halen, na de wonderlijke vertooning die men had bijgewoond.

Wat de vertolking betreft daarover zal ik zeer kort zijn. Daar de praestatie van een artiest ten nauwste samenhangt met de rol die hij moet spelen, zoo zou het ten hoogste onbillijk zijn de spelers erg hard te vallen wanneer zij iets geleverd hebben dat verre van mooi was. Voor

*) Zie pag. 61 en vlgg. van dezen jaargang.

mej. Bos heb ik respect, want er behoort moed toe, en dan nog wel na eene voorbereiding van een paar dagen, een dergelijken arbeid op zich te nemen als de rol van Ada van Waal vordert. Dat zij, noch een der andere spelers, 't stukje echter konden redden, wie zal er hun een verwijt van maken?

Na zooveel te hebben moeten afkeuren in de beide reeds besproken stukjes, zet ik mij met genoegen tot eene beoordeeling van Gringoire.

Hier immers valt in hoofdzaak niet anders als te prijzen. Geen enkel der personen die in 't stuk medespeelden, was in zijn rol onvoldoende. Tot de pages aan toe zagen er lief uit en wisten steeds waar zij gaan en staan moesten: iets wat pages niet altijd weten!

De titelrol was in handen van den heer SCHWAB. Eerlijk moet ik bekennen dat hij mijne verwachtingen verre overtroffen heeft. Wat mij vooral in hem beviel, was (en dit geldt ook wel eenigszins voor de overige spelers) dat hij zoo goed den toon van het stuk te pakken had. Elk tooneelstuk is nl. in een zekeren toon geschreven evenals eene schilderij in een bepaalden toon geschilderd is. En waar nu onze oude (en nieuwe) schilders hun grootsten roem daaraan te danken hebben, dat zij zulke »tonige» (zooals de vakterm luidt) doeken schilderden, zoo lijkt 't mij alsof de begaafde dichter Wertheim in zijne kranige vertaling iets van dat »tonige» heeft weten te brengen, dat volmaakt in harmonie met 't onderwerp, den toehoorder eene intiem-aangename sensatie geeft.

De groote kunst van de artiesten is nu in dien, door den dichter bedoelden, toon te komen, die nooit door een wanklank te verstoren, en in hun spel steeds binnen die grenzen te blijven, die de auteur hen onwillekeurig gesteld heeft.

Dit nu is aan allen en aan den hr. Schwab in de eerste plaats uitnemend gelukt, en ik zou onbillijk zijn wanneer ik nu niet reeds hier den ervaren leider, den hr. Bouberg Wilson, noemde, wiens onvermoeide arbeid en artistieke opvatting van zijn taak zeker een groot deel tot dit succes heeft bijgedragen.

De hr. Schwab was doorgaands goed, maar had enkele uitmuntende oogenblikken. Ik tel daaronder 't moment wanneer hij, zeker van den strop, toch aan 't eten gaat. De geestige gezegden, die hem dan zoo van tijd tot tijd ontvallen tot den koning, die naast hem zit, werden met zoo veel heerlijke luchthartigheid daarheen geworpen dat zij schitterden en vonkelden en de harten verheugden van allen die ze hoorden.

Zijn wij aan tirades als die in zijn gesprek met Loyse, 'n weinig ontwend, de heer Schwab wist toch onze belangstelling levendig te houden door 't waarachtige feu sacré waarmede hij speelde: zoo zelfs dat 't mij leek dat hij haar met wie hij op 't tooneel was medesleepte en haar hooger kunst wist af te dwingen dan zij gedurende den ganschen avond gegeven had.

Loyse, de dochter van Simon Fourniez werd namelijk gespeeld door mej. JOSEPHINE SPOOR. Deze is eene allerliefste verschijning, lichamenlijk zeker 't beeld gelijk, dat Banville zich van Loyse gemaakt heeft: mocht zij in haar spel nu en dan eens wat te kort schieten, een lief gezichtje maakt in zulk een rol veel goed en buitendien zeide ik reeds, dat bij sommige passages, zij, medegesleept door 't gloedvol spel van haar partner, werkelijk zoo wist te zeggen dat ook zij den weg naar de harten der hoorders vond.

'n Kritikus heeft wel eens den naam nooit erg complimenteus te zijn: mag ik dan eens eene uitzondering wezen en mevr. SCHWAB-WELMAN een complimentje maken over hare verschijning? Bij alle goden (ik weet niet meer waar Lodewijk de Elfde bij zwoer), maar ik kan mij best de verzuchtingen van dezen monarch begrijpen wanneer *joffier Nicole* er zoo uitziet. Mevrouw Schwab had eene kleine

rol maar wat zij zeide, zeide ze goed en dat is de hoofdzaak.

De Heer VAN DER HILST speelde de slechte rol in 't stuk, nl. die van *Olivier-le-Dain* en had iets klassiek-verraajerachtigs in zijn spel, dat dezen intriganten barbier volstrekt niet misstond, terwijl de heer SMITS als *Simon Fourniez* wel wat onbeholpen was en ons slechts door zijn gestalte den indruk gaf, van dien merkwaardigen man uit één stuk, wien vorstenvrees en vleierij even vreemd waren als valsch goud zijn welvoorzien winklel.

En thans last not least de heer *Roijaards* als *Lodewijk XI*. Was ik daar straks in de noodzakelijkheid zijn spel te laken in eene rol die maar zoozoo voor zijn empoelooi paste, het is met 't meeste genoegen dat ik hem hier hulde breng voor de verdienstelijke wijze waarop hij den bigotten, grilligen, hartstochtelijken vorst voor ons ten tooneele heeft gevoerd. Ik zag 't stuk voor 't eerst, dus heb ik geene punten van vergelijking met andere acteurs van naam, die ik weet dat deze rol meermalen vervuld hebben; maar juist daarom geloof ik dat mijn oordeel des te onbevanger is en ik schrijf dan ook uit volle overtuiging: door deze vertolking heeft de heer Roijaards getoond dat hij een karakter-speler van talent is. 't Lust mij niet te wijzen noch op de kleinigheden, die ik mooi, noch op die, welke ik leelijk vond in zijn spel, hij is nog jong en, heb ik van hem den juisten indruk gekregen, dan wil hij graag leeren: men heeft eene schoone toekomst wanneer men met dergelijke capaciteiten als Roijaards bezit 't tooneel betreedt. Steeds wake hij er echter voor dat nooit sleur en oppervlakkigheid bij hem de plaats innemen van eigen opvatting en ernstige studie; want geschiedt dit: (ik heb 't hem reeds getoond, en velen in den lande zijn 't met mij eens) dan zullen ik en mijne geestverwanten hem in naam der echte kunst onbarmhartig geeselen zoolang totdat hij weder zich zelf geworden is en de slingerpaadjes van 't ouderwetsche melodrama heeft verlaten voor den breeden rechten weg van 't moderne realisme.

RASTIGNAC.

UIT DE MAASSTAD.

Edouard Pailleron beweert: *Au fond, un auteur dramatique sait quelquefois ce qu'il a voulu faire, rarement ce qu'il a fait; mais quant à savoir comment il l'a fait je l'en défie. Le plus malin fait ce qu'il peut et, s'il réussit, il dit qu'il l'a fait exprès.*

ALPHONSE DAUDET schreef *L'Obstacle*, een tooneelspel zwak van opzet en handeling, maar met machtig mooie gedeelten; sommigen wilden daarom in hem een tegenstander van IBSEN begroeten; zijn werk heette een welsprekend antwoord op *Spoken*. Ieder mensch heeft zijn zwakheden en voor geleerde te poseeren is nog zoo kwaad niet; Daudet liet het zich aanleunen. Zoo althans stellen wij ons den gang van zaken voor, want wij hebben een te gunstige meening van Daudet als artist, dan dat wij zouden kunnen gelooven, dat hij zijn stuk met nevenbedoelingen schreef.

Wij willen echter de *Hinderpaal*-letterkunde niet met een bijdrage onzerzijds vermeederen en gaan dadelijk over tot de bespreking der opvoering door de Vereenigde Rotterdamse Tooneelstukken.

De Heer TARTAUD (*Didier*) speelde met groote ambitie en overtrof vaak zich zelf; de partij is zwaar maar hij sloeg er zich dapper door en stelde over het algemeen den ongelukkigen verliefde zeer gelukkig voor. In het tweede bedrijf hadden wij hem nog driftiger gewenscht; niet dat wij vrienden zijn van gillen of schreeuwen op het tooneel, doch waar Didier met een stok in de hand Estelle het vertrek wil uitjagen, is zeker groote stemverheffing en woest spel te verdedigen, ja zelfs noodzakelijk. De tuinscène werd met talent en smaak vertolkt; Mevr. VAN

KERCKHOVEN-JONKERS (*Madeleine*) stond hem daar uitmuntend ter zijde; het liefdesduo stemde tot geestdrift. Wellicht ware een meer passief, bescheidener optreden van Madeleine beter in overeenstemming geweest met haar vroeger leidzaam volgen der strenge bevelen van haar voorgd, maar de groote scène in den kloostertuin zou er uit dramatisch oogpunt bij verloren hebben.

Als *Markiezin d' Alein* was Mevr. BEERSMANS een statige, indrukwekkende figuur; met haar langzaam spreken en ietwat breed uitgesponnen spel konden wij ons minder vereenigen. Het geeft zoo licht iets slepends aan de handeling en doet de zwakke gedeelten van het werk scherper uitkomen dan noodig is.

Hornus, de rol van den Heer D. HASPELS, werd door den Heer ROSIER FAASSEN voorgesteld; laatstgenoemde heeft daarvoor aanspraak op erkentelijkheid, die echter de verklaring niet behoeft terug te houden, dat het weergeven dezer sympathieke figuur buiten de grenzen van zijn talent valt. De grime van den Heer Faassen was fraai.

Wat Mevr. BURLAGE er toe gebracht had zich als *Estelle* zoo vreemd toe te takelen, was ons niet duidelijk; haar spel toonde voldoende, dat wij niet met een dame uit de eerste standen te doen hadden, maar daardoor wordt zulk een toilet niet verklaard of verdedigd.

Mevr. COELINGH trad met tact op als overste van het klooster, al zou een meer imposante figuur niet geschaad hebben; over dit gemis zal de vertolkster echter waarschijnlijk niet treuren. Een prettige verschijning was als gewoonlijk Mej. VINK (*Noëlie*); Mej. FAASSEN vervulde de kleine rol van *Magnelonne*. Wat kan de reden wezen, dat laatstgenoemd juffertje in den laatsten tijd zoo weinig te doen krijgt? Vooral voor een beginneling moet het ontmoedigend en nadeelig zijn bijna geheel ter zijde te worden gesteld. Zonder gelegenheid tot oefening, is geen vooruitgang te wachten. Voor een groot deel gaan o. i. de belangen der jongere artisten hand in hand met de belangen der ondernemers en met de toekomst van ons tooneel.

De Heer DE VRIES zal stellig niet klagen, dat hij te weinig optreedt; gedurende dit seizoen moet hij telkens rollen overnemen van oudere collega's, welke door ongesteldheid op het appèl ontbreken, zoodat hij bijna in elk stuk te spelen heeft. Gelukkig leert hij buitengewoon vlug en schijnt zijn ambitie te groeien met de zwaarte van zijn taak. Zijn *De Castillon* was wat jong — of dachten wij te veel aan den jeugdigen vertolker? — en wat eentonig; bijster veel zorg schijnt de auteur trouwens aan deze figuur niet besteed te hebben.

Als *Sautecoeur*, jachttopziener met een stroopershart, leverde de Heer VAN KERCKHOVEN weer een kernachtig type; in dergelijke rollen is deze acteur eenig, maar, één maartje maar, . . . nog wat meer eerbied voor onze taal, wat minder Vlaamsch. Zijn echtgenoot geeft hem een goed voorbeeld en heeft reeds heel wat afgeleerd. Hij zal wel volgen.

26 Maart 1891.

JEAN VALJEAN.

UIT DE OOIEVAARSTAD.

De Nieuwe Dag.

De Koninklijke Vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel* wendde eene lofwaardige poging aan om ook door middel van den Schouwburg den band tusschen het Nederlandsche volk en het Huis van Oranje te versterken.

Het koos daarvoor uit eene herinnering van 1813, de laatste dagen der Fransche overheersching.

Voor zoover bekend is, werd het Driemanschap: Hogendorp, Van Stirum en Van der Duin nog niet op het tooneel gebracht, en het mag wel een waagstuk genoemd worden om de juist in den laatsten tijd onthulde bijzonderheden van de optreding der Voorloopige Regeering in

November 1813 voor het voetlicht te brengen. De bewerk van *De Nieuwe Dag* is daarin nochtans uitmuntend geslaagd. Zoowel het terugtrekken van de ten huize van Hogendorp saamgeroepen notabelen, als het teekenen van de proclamatie door de drie mannen, die voet bij stuk hielden; het hechten van den Oranje-strik op Van Stirum's borst door de dochter van Gijsbert Karel, om de nog altoos geliefde kleur weêr op de Haagsche straten te vertoonen; de uitbarsting van het zoolang teruggedrongen volksgevoel; de elkaar opvolgende tijdingen over het wijken der Fransche legers, het verblijf van den Prins van Oranje in Engeland, de aankomst der eerste Kozakken in het oosten van ons land — dit alles is met vaste hand en op indrukwekkende wijs voorgesteld.

En men wane niet dat dit uitbeelden van de historische gegevens zulk eene gemakkelijke taak was. Daartoe behoort wel zeker eene scheppende fantasie. De gebeurtenissen, de gezegden, de handelingen, moeten zoo voorgesteld worden, dat ze indruk maken, dat er een stijging plaats heeft, dat de aandacht geboeid en de geestdrift gewekt wordt. Zoo was het bij voorbeeld eene gelukkige gedachte om de notabelen voor te stellen in drie groepen, die in voorkomen, kostuum en woord vertegenwoordigen de oude Regenten van 1787, de leden der Nationale Vergadering van 1795 en de met Koning Lodewijk meegeganen van 1806. Evenzoo was het goed gevonden om aan Hogendorp de vraag te doen stellen door eene wanhopende bloedverwante: »Of er dan geen regeering was?» —; op welke vraag het fiere antwoord volgen kon: »Ja, wij drieën, wij vormen thans de Regeering!»

Het streven der Amsterdamsche Vereeniging om de dagen van 1813 met al hun geleden wee en opflikkerende hoop voor onze herinnering te doen opleven, verdient alleszins sympathie en waardeering.

Den Haag, 19 Maart 1891.

ARNOLD ISING.

UIT DE MERWESTAD.

Op 9 Maart j.l. is ons tooneelseizoen geëindigd en ik acht het der moeite waard hierbij een oogenblik stil te staan, al was het maar alleen uit erkentelijkheid voor het vele goede, dat we te zien kregen; de Dordtenaren uit hun geestdrift zelden (wellicht wat te weinig) in bloemen of kransen, maar de tooneelspeler die hen als »publiek» kent, zal zich toch niet vergissen omtrent den indruk door zijn spel op hen gemaakt, en onze schouwburgzaal was dit jaar menigmaal getuige van een toejuicing, waarbij de hartelijkheid niets te wenschen overliet.

Daarvoor was dan ook reden genoeg, want de wijze waarop de *Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten* ons o.a. deden genieten van: *Een Fabriekskind*, *Vorstenschool*, *Waanzinnig of Heilig*, *Tilli* en *Aleid*, en de bijna onnavolgbare trant, waarop de heer VAN ZUYLEN ons *Mercadet*, *Adam Kegel* en *Mongodin* voor oogen stelde, verdienen den hoogsten lof. Waar we van harte ons handgeklap lieten hooren voor het nobele spel van Mej. KLEIN in het *Fabriekskind*, *Vorstenschool* en *Aleid*, waren we vooral in *Tilli* weêr vol waardeering voor den gullen en hartelijken lach en het innemende optreden van Mej. VINK en brengen we gaarne onze hulde aan de groote gaven van den heer D. HASPELS als *Koning George*, *Don Lorenzo de Azendano* en *papa Rebus*.

We wenschen thans niet verder in bijzonderheden te treden over het spel van ieder der leden van de beide gezelschappen; alleen moet ons hier een enkel woord uit de pen ter verdediging van den heer HENRI DE VRIES, die er bij den heer Mr. J. N. van Hall (zie: *Dramatisch Overzicht in De Gids* van Maart) niet best afkomt.

De heer Van Hall zegt over de opvoering van *Aleid* sprekende o. a. »aan de Ver. Rott. Tooneelisten was de vertooning dezer fragmenten goed toevertrouwd, met uitzonde-

ring van den heer De Vries, die met de dolle invallen en den genialen onzin van Frits de Keltenaer geen weg wist en daardoor dit studenten-type en tevens het slot van het laatste fragment deed mislukken”.

Waarschijnlijk heeft de heer Van Hall een der eerste opvoeringen bijgewoond, en gaarne had ik gewild dat hij op 9 Maart j.l. ook eens in onzen schouwburg had gezeten, dan zou hij zeker daarna die woorden niet hebben neergeschreven.

Het spel van den heer De Vries was op dien avond zóó uitnemend goed, dat Dr. K. de J. bij zijn verslag in de D'sche Courant zeker de tolk was van allen, toen hij als zijn oordeel uitsprak, dat de heer De Vries in die rol een onbetwisten triomf behaalde en allergrappigst en door en door studentikoos was in de manier, waarop hij met den onnoozelen Kwik omsprong.

Wat overigens door den heer V. H. over de opvoering van Multatuli's meesterstukje wordt gezegd, deelen wij ten volle; het was ook ons een groot genot die fragmenten te zien, zij schonken een nieuwe overwinning aan Mej. Klein en aan de Tooneelschool, het »dramatisch conservatoire” van ons Tooneelverbond, waar zij zulk eene uitstekende opleiding heeft genoten.

Wij willen ons tooneelpraatje niet eindigen, zonder een woord van dank aan de Schouwburg-Commissie, die onvermoeid is in hare zorgen om het publiek aangenaam te stemmen, (ik wijs b. v. op de uitstekende verwarming in dezen kouden winter) en die bij het kiezen der stukken aan de haar bekende wenschen der schouwburg-bezoekers gaarne zooveel mogelijk te gemoet komt. Wellicht zou de Dordtsche schooljeugd anders in de Kerstvacantie zich niet zóó geamuseerd hebben met Adam Kegge, die uit de Camera zulk een goede kennis van hen is en die zij nu in levenden lijve en met het grootste plezier voor zich zagen.

En nu ten slotte: waar wij in deze regelen van *Schouwburg* gesproken hebben, moet de lezer niet denken aan een tempel Thalia en Melpomene waardig, maar aan een houten huis (genre kermistent) waar men gezellig zit en goed hoort, doch dat overigens vele inconveniënten heeft.

Omstreeks 25 jaren geleden is het als tijdelijk onderkomen aangekocht en in de buitenwijken neergezet, maar (zoals dat in ons land meer gaat) voorloopige toestanden duren dikwijls lang en dat was ook hier het geval.

Velen hadden gemeend dat de nieuwe concert-zaal der Sociëteit Kunstmin, die met hare 1282 zitplaatsen tevens bestemd was als schouwburg-lokaal dienst te doen, de stichting van een nieuw »huis” voor tooneeluitvoeringen totaal overbodig zou maken, doch de (overigens zeer verdienstelijke) opvoeringen van *De Kleine Lord* en *De Koopman van Venetië*, door het Amsterdamsch gezelschap, hebben het bewijs geleverd, dat de zaal van Kunstmin voor tooneel niet deugt, de acoustiek laat voor dat doel alles te wenschen over.

Zal men daarin verbetering kunnen brengen? Naar men zegt worden er plannen beraamd, maar zoolang die verbetering niet afdoende blijkt, kan de nieuwe en waarlijk schoone zaal wellicht groote diensten bewijzen voor toonkunst en dans, maar zal het tooneel zich voorloopig moeten blijven behelpen met het oude gebouwtje.

Zou het tot de pia vota blijven behooren, dat in Dordrecht eens een flinke komedie-zaal verrees? Wij hopen van neen.

v. T. J.

Dordrecht, 16 Maart '91.

Over het verband tusschen de Tooneelspeelkunst en hare Zusterkunsten.

Eenige jaren geleden, in den tijd, toen ik begon artikelen te schrijven over beeldende kunst, stelde ik den hoofdredacteur van Het Nieuws van den Dag voor, ook beschou-

wingen te leveren over het Nederlandsche tooneel, over de tooneelspeelkunst zooals deze zich in ons land uitte. — Mr. De Veer geloofde aan geen »Nederlandsch Tooneel”, ten minste niet in *die* dagen, en zei daarenboven, dat hij, hoewel voor zich zelf niet twijfelend aan mijne geschiktheid voor zoodanigen arbeid, toch ter wille van het publiek, dat z'n krant las, liever een specialiteit voor tooneelzaken zou hebben, zooals hij iemand had, die over muziek, een derden (in casu: mijzelfen) die over schilderijen schreef.

Ik haal deze herinnering aan, niet om kritiek te oefenen op wijlen De Veer, maar omdat zij me toeschijnt, een geschikte aanleiding te zijn om te spreken over de groote nadeelen, die in zake tooneelspeelkunst veroorzaakt worden door de afscheiding van deze en hare zusterkunsten en over de noodzakelijkheid, om aan die scheiding een einde te maken.

Velen zullen gelooven, dat zulks reeds geschied is, dat ten minste algemeen gestreefd wordt naar nauwer verband en zullen wijzen op de zorg door tooneeldirecties gewijd aan decoratief, costumes: op de sommen, besteed aan mise en scène, op de adviezen, ingewonnen bij erkende specialisten in zake archaeologische bijzonderheden en op honderd verschijnselen meer.

Het ware ondankbaar, den goeden wil, uit bovenstaande feiten sprekende, te loochenen en onjuist, als men niet onmiddellijk toegaf, dat zeker een groote verbetering is waartemenen, als men den toestand van heden vergelijkt met dien van een twintigtal jaren geleden. — Ik wil niet zeggen, dat men bijv. niet wel eens beter decoraties te zien kreeg dan vaak nú geschiedt: ik wil zelfs aannemen, dat zulks zeer dikwijls het geval is geweest — maar het bewustzijn, dat de acteur, het stuk, de decoratie, de zaal met elkaar in verband moesten staan, is vroeger door geen directie gevoeld. Ook niet door het publiek, want directies geven wat de betalende toehoorders eischen, al geschiedt zulks direct nadat de eisch gesteld werd.

Uit het slot der vorige zinsnede kan men opmaken, dat het niet m'n bedoeling kan zijn, alleen de directies van schouwburgen te overtuigen van de noodzakelijkheid eener nauwer verbinding tusschen de onderscheidene kunstuitingen: ik wensch, dat wij allen die noodzakelijkheid zullen gevoelen, om daardoor eenmaal het alternatief te stellen: »leege zalen of een betere zaal”.

De periode ligt, goddank, achter ons, waarin we genoeg namen met acteurs, die — hoe groot de gaven ook waren hun van nature geschonken — in vele opzichten bleken te staan beneden de norm, die men voor elk ontwikkeld man aanneemt. De wisselwerking is niet uitgebleven: er zal nl. wel geen mensch meer gevonden worden, die, de natuurgaven bij zich zelve opmerkend, geen behoefte gevoelt aan kennis, beschaving, ontwikkeling. — De strijd tegen tooneelscholen, conservatoria — (niet tegen hunne *inrichting*) — kunnen we als afgelopen beschouwen, en als we klagen, dat zoo betrekkelijk weinig kunst geleverd wordt door velen, al zijn die ... nu ja, beschaafd, ontwikkeld in den gewonen zin, dan kan men dat feit betreuren, maar het heusch niet aan de ontwikkeling wijten, zonder welke de acteur of actrice zeker geen betere kunst, maar wel slechtere taal, onaangenamer manieren, onjuister klanken etc. gegeven had.

Het wil mij voorkomen, dat men door de ontwikkeling van den aanstaanden tooneelkunstenaar systematisch ter hand te nemen wel de gewichtigste, maar niet de eenige schrede gedaan heeft op den weg, die naar een betrekkelijken ideaal-toestand moet voeren: — dat men nu niet langer wachten mag, met even systematisch de ontwikkeling van het oog ter hand te nemen, om zodoende eenmaal

te verkrijgen wat voor den gevoeligen toehoorder een hoofdvoorwaarde is, om kunstgenot te smaken: het harmonisch verband tusschen coloriet en lijn, klank en gebaar, plastiek en gedachte, de meest mogelijke overstemming in één woord tusschen vorm en inhoud.

De noodzakelijkheid van het verband tusschen vorm en inhoud geeft men u gaarne toe voor bijna alle kunstuitingen. — Den beeldhouwer geeft men toe, dat een damesbuste anders moet behandeld worden dan een brieschende leeuw; den schilder, dat de behandeling van een landschap anders is dan die van een figuur; den schrijver, dat hij voor elk sentiment een eigen vorm behoeft. — Wij zijn in dit opzicht ver, zeer ver gegaan. — Ik spreek niet eens over de consequenties, waartoe het symbolisme leidt, over de mogelijkheid, zich een groen, een rood gedicht voorstellen, ten gevolge van de juist gekozen woorden, beelden, zinswendingen, waar vorm en inhoud al op bijzondere wijze samenhangen; — ook niet over de zoogenaamde programma-muziek, waar elke muzikale pfrase op zich zelve naar de meening van den componist de eenig-juiste vorm voor die muzikale gedachte is. — Ik wil alleen in het licht stellen, hoe men gaarne toegeeft, dat bij letteren, muziek, beeldende kunst vorm en inhoud innig saamgeweven zijn.

Ook in zake tooneelspeelkunst is men van die waarheid overtuigd, doch slechts ten deele overtuigd. — Men eischt een andere manier van spreken, loopen, bewegen — van acteren in één woord, voor treur- en blijspel, voor drama, klucht enz., doch men vergeet, dat de acteur — in zekeren zin de kunstenaar wiens materiaal oneindig is — z'n indruk voor een groot deel, voor een grooter deel dan de meeste acteurs zelf wel weten, te weeg brengt door lijnen en kleuren, door middelen, die hij alleen zal weten aantewenden, als op de juiste wijze z'n oog is ontwikkeld, als dit gevoelig is geworden voor toon- en kleurharmonieën. Het is geen toeval, dat in sommige steden voor de verschillende uitingen op dramatisch gebied afzonderlijke gebouwen zijn verrezen. Het eene lokaal stemt door z'n lijnen en versieringen beter tot het doorleven van Shakespeare's Hamlet, het andere beter om van Sardou's Fedora te genieten wat er te genieten valt. Het ideaal ten deze zou zijn, dat voor elk stuk de zaal een eigen physionomie droeg, doch daar zoo iets niet te bereiken en ook niet noodig is, moet men en kan men hier volstaan met eene zaal, die een vrij neutraal karakter heeft. Dat neutrale karakter te verkrijgen is mogelijk op voorwaarde, dat de architect artist zij en niet buiten de tooneelspeelkunst staat; dat hij deze niet beschouwt als een kunst, waarmee hij niets te maken heeft, met welke uitingen hij zich even als zooveel honderd anderen alleen nu en dan een avond amuseert. — Z'n neutraliteit moet niet geboren worden uit onverschilligheid, maar uit het diep besef van z'n positie en de artistieke uiting van deze — anders zouden we schouwburgen krijgen als protestantsche kerken uit vroegere tijd, die niet neutraal, maar *dor* zijn, en wier dorheid *wel* iets te zeggen heeft, en iets dat zeer storend werkt.

In de inrichting onzer schouwburgen is dus al op bijzondere wijze merkbaar de betreurenswaardige scheiding tusschen de tooneelspeelkunst en hare zusterkunsten.

In nog grooter mate is zulks het geval bij het gebrek, waarop ik boven wees: 't gebrek aan de ontwikkeling van het oog bij onze — och, niet alleen en misschien niet in de eerste plaats bij Nederlandsche — tooneelkunstenaars. Het is niet voldoende, dat onze actrices nette toiletjes dragen, waarvoor haar zoo vaak in de recensien der kranten groote lof wordt toegezwaaid, maar het is noodig, dat dit toiletje in het kleurengamma der kamer past, en met dat der overige acteurs en actrices medespeelt. — Ik zou alleen grooten lof toezwaaien aan een actrice, wier toiletje ik *niet* opmerkte — omdat het zoo van kleur en toon bij het ge-

heel past: is dit geheel mooi, dan, doordat het ook mooi is, — is dit geheel leelijk, dan, doordat het ook leelijk is. Het is in dat geval nooit zoo leelijk, als een zoogenaamd mooi toiletje, dat niet van toon medespeelt, het *wel* is. — Wat ik van toiletjes zeg, geldt evenzeer voor pruiken, baarden, enz.

Men mag mij niet tegenwerpen, door op de natuur, op de werkelijkheid te wijzen, die ook tegenstellingen geeft als ik op het tooneel veroordeel, want, behalve de onjuistheid, om te eischen, dat kunst imitatie van de werkelijkheid zij, begaat men de groote fout van te vergeten, dat in de natuur de atmosfeer, de ééne lichtbron alles vereenigt, tot één maakt, terwijl men op 't tooneel met velerlei verlichting en reflexies te doen heeft.

Door een systematische ontwikkeling van het oog, van 't gevoel voor kleur en toon zijn diergelijke zeer groote beletselen om de uitingen der tooneelspeelkunst in hooge mate te genieten langzamerhand uit den weg te ruimen.

Zóó wordt de dag voorbereid, dat we geen genoegen meer nemen met decoraties en tooneelschikking als die, waarop we in de meeste landen — en hier kan ik *wel* zeggen, bijzonder in het onze — onthaald worden. — Niemand toch staat, blijkens z'n werk, misschien verder van het begrip en wezen der tooneelspeelkunst dan de tooneeldecorateur. Als het niet zoo vaak op de affiches stond te lezen: »Met expresselijk voor dit stuk vervaardigde decoratiën», dan zou men niet gelooven dat ooit een decoratie met 't oog op dit of dat stuk was geschilderd. En wat de mise-en-scène, aangaat, ik heb nooit in de werkelijkheid een kamer gezien die er zoo burgerlijk-ordinair van toon uitzag als de boudoirs en salons, die ik op het tooneel te zien kreeg. — Ik heb altijd den geestdrift benijd, waarmede Vasco de Gama's en, diergelijke helden de Indische landschappen bewonderen waar zij aanlandden, en dien van het publiek, eischende dat een zwartgerokte moderne Europeaan zich in zoo'n landschap zou vertoonen om de hulde te ontvangen voor z'n weelderige verbeelding en machtig penseel.

Als ik de bewondering weeg door krantenrecensenten bijv. betuigd voor de decoratiën in Prot's schouwburg (over de uitvoeringen der tooneelartisten en de beoordeelingen van deze spreek ik hier niet) — dan vrees ik waarlijk, dat het nog lang zal duren vóór men op dezen weg iets dragelijks zal leveren.

En geen ander middel zie ik, om tot dat betere te geraken, dan dat men ophoude de tooneelspeelkunst *an und für sich*, afgescheiden van hare zusterkunsten te beschouwen: dan is het noodig, dat iedereen, die 't waarlijk *wel* meent met deze heerlijke kunst, en die gelooft in haar machtigen invloed, bij hare uitingen eischt, dat rekening worde gehouden met de vele middelen die haar ten dienste staan, om dien invloed machtiger, grootscher te doen zijn. — Dan is het noodig, dat wij allen ons eenigszins laten gelegen liggen aan hetgeen in de zusterkunsten wordt gedacht, gevoeld, geuit: dan moeten we niet eenzijdig blijven, zeggende: »tooneel is tooneel, met muziek, met schilderen, met beeldhouwen, met architectuur heb ik niets te doen», dan moet het blad, dat geroepen is de belangen van onze edele kunst voortstaan, nota nemen van een en ander: dan moet op de school, wier voortbestaan en goede naam onze trots is, langzamerhand de ontwikkeling voor kleur en toon en lijn een belangrijke plaats gaan innemen en zoo zal eenmaal de hoofdredacteur van een of ander blad als iets dat van zelf spreekt zeggen: »ik wil geen tooneelcriticus voor m'n krant, of hij moet inzicht hebben in alle kunsten, daar zij allen bij 't echt tooneelspel zijn betrokken.

J. ZÜRCHER,

Amsterdam, 24, 3, 91.

NOG EENS HEDDA GABLER.

Dat in de laatste nummers van Het Tooneel veel ruimte aan de bespreking van *Hedda Gabler* is afgestaan, is op zichzelf lofwaardig en verblijdend. Men kan op het oogeblik, schrijvende in een blad gewijd aan dramatische kunst, bezwaarlijk schrijven over een belangrijker onderwerp.

Als wij maar door die herhaalde bespreking meer en meer naderden tot een goed inzicht in het stuk, zoodat ieder van de schrijvers het iets beter begreep dan zijn voorganger. Maar in plaats van vooruitgang, dunkt mij, is er achteruitgang. Het komt mij voor, dat de heer, die zich Rastignac noemt, zeer ver van een juist begrip verwijderd is, en dat hij op een kalm-verstandigen toon dingen zegt, die uitnemend onverstandig zijn.

»Misschien», zegt hij, »is 't niet te stout beweerd dat Ibsen's oorspronkelijke opzet alleen dit tot onderwerp had: de ondergang van Eilert Lövborg». De bewering is in zooverre stout als zij volkomen ongegrond is: er is in het geheele stuk, zou ik zeggen, niets dat haar rechtvaardigt. Door uit te gaan van het idee, dat de persoon van Hedda oorspronkelijk is geconcipieerd als een »intrigante egoïste», wier illusie »rijkdom en weelde» is, en door aan te nemen, dat de eigenschappen, die haar tot een karakterfin-de-siècle maken, er bij nader inzien bij zijn gemaakt, — daardoor, komt het mij veeleer voor, maakt men zich een juist inzicht in het drama van den aanvang af onmogelijk. Uitgaande van die geheel willekeurige onderstelling, *schept* Rastignac zich de moeilijkheid: »wat Ibsen er wel toe kan bewegen hebben 't stuk door Hedda's zelfmoord te laten eindigen». En het is geen wonder, als hij op die manier, na lang nadenken, tot zulke ongerijmdheden wordt geleid als, dat die zelfmoord moet worden opgevat als »de onderwetsche conventionele straf van den boosdoener ten behoeve der »hoogere» rangen».

Eerst te doen alsof men het thema van het drama beter kent dan de auteur zelf; door die waanwijsheid duister te maken wat volkomen helder is; de eigengemaakte moeilijkheid weg te ruimen door een belachelijke hypothese; en dan, na het stuk zoo verdraaid te hebben, triomfantelijk uit te roepen: »Is er grotere banaliteit denkbaar?» — dit is zeker een zonderlinge methode van kritiek.

Overigens, afgezien van de gebrekkige wijze, waarop door hen, die Hedda Gabler leelijk vinden, dat oordeel wordt gemotiveerd, is het feit, dat het stuk door sommigen zoo zeer wordt bewonderd, door anderen zoo hevig verfoeid, op zichzelf karakteristiek. Het geeft een belangrijke aanwijzing omtrent den aard van de hoofdpersoon.

De beide laatste schrijvers in Het Tooneel vinden de voorstelling van Hedda, door den Heer F. C. gegeven, valsch en geïdealiseerd; F. C. maakt zich vermoedelijk boos, wanneer die beide heeren Hedda een zedelijk monster noemen. Hedda Gabler komt hierin overeen met *Werther*, dat zij door hen, die door het stuk het meest getroffen worden, ondanks alles wat er stuitend aan haar is, verheerlijkt wordt en bemind, door de anderen wordt uitgescholden en verfoeid. Tijdgenooten van Goethe maakten van Werther een idool; staande op een grooten afstand, door verschil van tijd en door verschil van temperament, noemde Busken Huet Werther een grooter *snob* dan ooit door Thackeray geteekend is. En zooals niemand de beteekenis van Die Leiden des jungen Werthers recht beseft, die niet onder de bekoring komen kan van dit karakter, zoo begrijpt ook niemand Hedda Gabler, die in Hedda niets dan slechtheid ziet. Een juiste appreciatie van dit stuk moet ten deele bestaan uit een apologie van de hoofdpersoon.

Om nog bij een paar punten stil te staan.

Het is niet waar, dat Hedda's illusie rijkdom en luxe is. Zij vindt armoede, of zelfs bekrompen omstandigheden, onverdragelijk, omdat welgesteldheid voor haar is — niet

een doel, maar een noodzakelijke voorwaarde om eenig doel, welk ook, te kunnen bereiken. Zij vindt het leven een goed van zoo twijfelachtige waarde, dat zij de gedachte onduidelijk vindt, nog een deel van haar toch al geringe energie te moeten besteden aan de loutere instandhouding van haar bestaan. Weelde is voor haar wat weelde is voor den Heer Van der Goes, schrijvende in De Nieuwe Gids Studies in socialisme, — een op zichzelf onbelangrijk, maar noodzakelijk iets. Eerst als zij gemakkelijk en onbezorgd leven kan, als ze haar leven bezit, zonder het voortdurend opnieuw te moeten veroveren, dan eerst kan zij gaan zien, wat zij met dat leven uitrichten zal.

Als Hedda Lövborg dringt om naar het heerenpartijtje te gaan, is het niet, geen oogenblik, omdat zij hem er onder werken wil, om zoo haar man het professorsbaantje te verzekeren. Hier is geen laag, hier is een zeer hoog motief, ofschoon een motief dat velen zonderling schijnen moet. En hier ligt eigenlijk de knoop van het heele drama: want wanbegrip van het stuk komt hieruit voort, dat men dit hooge motief niet ziet of niet begrijpen kan. Hedda geloof, dat Lövborg, na eenmaal al den door hem zelf en door Thea Elvsted hem opgelegden dwang te hebben afgeschud, na één avond zichzelf te zijn geweest, een vrijer, een warer, een beter mensch zal zijn. En dit geloof, zij in het voorbij gaan opgemerkt, maakt haar tot een typische Ibsen-figuur en verbindt dit stuk aan de stukken, die vooraf zijn gegaan.

Een volledige analyse van Hedda Gabler, eene die alle handelingen motiveert, is door F. C. niet gegeven. Maar dat hij de hoofdidee juist heeft aangeduid, schijnt mij onbetwistbaar.

Als eventueele verdere bijdragers aan Het Tooneel dieper willen doordringen in dit meest gecompliceerde van Ibsen's karakters, zullen zij, meen ik, goed doen met tot het nummer van 14 Februari l.l. terug te gaan, en aan te knopen aan de beschouwing die daar geleverd is.

22 Maart 1891.

R. A. H.

INGEZONDEN.

*Aan de Redactie van Het Tooneel,
Orgaan van het Ned. Tooneelverbond.*

Naar aanleiding van het ingezonden stuk van Th. K. B., lid van de Amsterdamsche Afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond voorkomende in Uw nummer van 7 Maart 1891 en waarin het incident met Mej. Van Gelder voorgevallen bij gelegenheid van de invitatie-voorstelling van het Ned. Tooneelverbond op 13 Febr. j.l. in onzen Plantage-Schouwburg besproken wordt, moeten wij opkomen tegen de ongemotiveerde en verkeerde bewering, daarin vervat, als zou de acoustiek in dien schouwburg *ellendig* te noemen zijn.

Wij repliceren dan ook, dat het woord *ellendig* in de eerste plaats een ongepast woord is, om het slechte van een acoustiek aan te duiden, maar dit is slechts bijzaak. De hoofdzaak is, dat nog nimmer over de acoustiek in onzen Plantage-Schouwburg door het publiek geklaagd is en op den bewusten avond de twee gedichten van den Schoolmeester, voorgedragen door den Heer Boersma zeer goed door het publiek verstaan zijn en dus de bewering van Th. K. B. hiermede moeilijk te rijmen is.

Het onverstaanbare van de voordracht van Mej. Van Gelder moet veeleer aan haar zelf geweten worden, daar zij misschien minder goed voorbereid was en haar waarschijnlijk de lampenkoorts plotseling bevangen zal hebben, iets wat de grootste artisten overkomen kan.

Niettemin zijn wij het met het Bestuur der Amst. Afd. van het Ned. Tooneelverbond en den geachten inzender volkomen eens, dat de houding der leden en genoodigden

tegenover een dame onvergeeflijk was, en dus een woord van protest daartegen alleszins lof verdient.

Met de opname van het bovenstaande zult U ons zeer verplichten en betuigen wij U daarvoor onzen dank.

Hoogachtend,
Amsterdam, 15 Maart 1891.

GEBR. A. VAN LIER.

* * *

Gaarne plaatsen wij deze *oratio pro domo*, in letterlijken zin ¹⁾.

Wie in de kwestie van de deugdelijkheid der acoustiek gelijk heeft moge het publiek beslissen ²⁾.

Wij wenschen van harte dat het daartoe in grooten getale opkomt, om vooral tot diep in de zaal te zitten, — dan pas kan het over de kwestie juist oordeelen —; de kas der HH. Van Lier zal daar wel bij varen en ook de acoustiek van hun zaal.

DE REDACTIE.

1) Zij kwam iets te laat in onze handen om nog in de vorige aflevering te worden opgenomen.

2) In *Het Algemeen Handelsblad* van 24 Maart j.l. lezen we intuschen het volgende: „... op een wijze, dat het door de geheele zaal van den Van-Lier-Schouwburg in de Plantage was te hooren. En men weet hoe slecht de acoustiek er is”.

Oefentoneel — „Een gelukkig Huwelijk”.

Amice Redacteur.

Al ben ik geen pietistisch Rus, met de behoefte in me tot het openbaar belijden van mijn schuld — toch kan ik op dit oogenblik, gedrukt door het bewustzijn van schuld, geen rust vinden vóór ik alles gedaan heb wat in mijn macht is om iets goed te maken dat door mijn toedoen is gebeurd.

Gij zult weten dat jl. Donderdagavond een voorstelling heeft plaats gehad van het »Oefentoneel»; dat daar, als tweede nummer van het programma, een oorspronkelijk dramaatje gespeeld is: »Een gelukkig Huwelijk»; en van hooren zeggen zult ge waarschijnlijk ook weten, dat de wijze waarop de genoodigden dit stukje ontvangen hebben, het tegendeel van een uiting van bewonderen en waardeeren is geweest.

Dat ik hierover spreek, is licht op te helderen. Immers het is door mijn toedoen gebeurd, dat de schrijfster, die mij haar dramaatje ter lezing had gezonden, er toe is overgegaan het ter vertooning voor het Oefentoneel af te staan. Ik bewoog haar daartoe, omdat ik wist welke behoefte dit gezelschapje had aan goede, artistieke stukjes in één bedrijf; omdat ik in het spelen van haar dramaatje, dat modern gevoeld en geconcipeerd is, een voortreffelijke oefening voor onze jonge artisten zag; en eindelijk omdat ik — lach me nu niet uit om m'n kinderlijke onschuld — meende dat het de belangstelling in deze uitvoeringen van het Oefentoneel zou versterken, wanneer daar tevens een oorspronkelijk werkje gegeven werd.

In goed betrouwen op mijn beste bedoelingen heeft de schrijfster toegestemd. En het resultaat is geweest dat zij, wel-is-waar geheel buiten mijn toedoen of schuld, de dupe van de historie is geworden.

Want de vertolking, die onder de bestaande omstandigheden haar stukje ten deel is gevallen, heeft de technische gebreken er van doen uitkomen, en verschillende overgangen in den toestand vreemd en zonderling doen schijnen; maar zij heeft niet uitgebeeld, niet verklaard, niet voelbaar levend weten te maken, wat bij de lectuur van dit dramaatje tot ons spreekt: het nerveuse jonge vrouwtje met haar gedeelde gevoelens: verlangend naar liefde en teederheid voor haar leege ziel, dorstend naar geluk en levensvreugde, zich

vastklampend aan den bescheiden, stillen minnaar wiens liefde haar eenige hoop is; doch van hem afgetrokken door haar man, die haar vasthoudt met de koorden van het verleden, haar herinnert aan de dagen van hún liefde, haar doet voelen hoe zij, in haar ontgoocheling zich afwendend van hém, oorzaak is geworden van zijn grievende heftigheid en vernederende afdwaling. Zóó dat zij zich gaat schuldig voelen jegens hem, en het opgewekt meelijden weer een rest van vroegere teederheid voor hem in haar oprakelt. Zóó dat zij den moed niet meer heeft om hem te verlaten en bij hem blijft, onderworpen aan het leven — dat haar jeugdige vergissing in *zijn* wezen nu op haar wreekt, door haar te dwingen te blijven in de echtelijke woning, daar het geluk toch nooit meer voor haar opbloeien zal.

Dit kleine treurspel heeft de schrijfster saamgevat in weinige tooneelen. Zij heeft, ik toonde het uitvoeriger elders aan, niet het wordende, maar het gewordene laten zien. Misschien een fout van techniek, die het spel had kunnen bedekken, die niets afneemt van de artistieke waarde dezer schets, noch van de echtheid van het sentiment, noch van het mooie en wegsleepende in de uitingen van hartstocht.

De schrijfster heeft in kort bestek te veel willen geven, dat stem ik onmiddellijk toe; zij heeft te weinig aan den toeschouwer gedacht, dit is zeker; doch niet minder ben ik en blijf ik overtuigd dat dit stukje in één bedrijf, ondanks zijn gebreken, meer waarde heeft dan — mag ik het eerlijk zeggen? — mijn één-akte en de uwe, die indertijd zoo vriendelijk ontvangen zijn, samen.

Als uw ruimte niet zoo beperkt was, zou ik dit graag uitvoerig bewezen hebben; maar wellicht heb ik bij verschillende lezers van »Het Tooneel» nog zooveel vertrouwen, dat zij me ditmaal eens op m'n woord gelooven willen.

Vale.

t. t.

A'dam, 24 Maart '91.

L. SIMONS MZ.

NIEUWE UITGAVEN.

Schulpe (G. von), <i>Der Prinz</i> . Dramatische Kleinigkeit	f 0.40
Tolstoï (L. R.), <i>Die Früchte der Bildung</i> . Lustspiel.	» 0.65
Tambour (R.), <i>Nubramus</i> . Eine römische Komödie.	» 1.—
Werner (R.), <i>Der Jesuit</i> . Trauerspiel.	» 1.30
Wildenbruch (E. von) <i>Die Haubenlerche</i> . Schauspiel.	» 1.30
Dupont-Vernon (H.), <i>Diseurs et Comédiens</i> .	» 1.65
Mc. Clatchie (Th. R. H.), <i>Japanese plays</i> .	» 3.25
Townsend (C.), <i>Amateur Theatricals</i> .	» 1.—
Willard (E.), <i>Julius Caesar</i> . An historical tragedy in 5 acts	» 4.90
Roger-Milès, <i>Alceste converti</i> . A-propos en 1 acte en vers	» 0.55

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten, hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsche Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.

APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 14 EN 15.

23 MEI 1891.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte: 21e Algemeene Vergadering.
Niet officieel gedeelte: Uit de Maasstad. — Koning Oedipus. —
Stom spel

Officieel gedeelte.

21e Algemeene Vergadering van het NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND op Woensdag 15 April 1890 des morgens te 11 uur in den Foyer van den Schouwburg te Utrecht.

Tegenwoordig zijn:

Het Eerelid Mr. N. J. van Hall.

De Leden van het Hoofdbestuur: Prof. Dr. A. G. van Hamel, Marcellus Emants, Dan. de Lange, L. J. Plomp van Duiveland, Jean Browne, J. A. Heuff, M. B. Mendes da Costa en Dr. C. I. Vinkesteyn.

De Afgevaardigden der Afdeelingen:

Amsterdam: L. Simons Mz., H. K. Westendorp en W. A. van der Mandere.

Rotterdam: L. J. Jacobson, Mr. Ed. Jacobson en D. Jacobson.

Leiden: A. C. Maas Geesteranus, J. Salomonson Lz. en P. A. Francken.

's-Gravenhage: M. Hijmans van Wadenoijen en Mr. Th. der Kinderen.

Utrecht: Mr. W. G. F. A. van Sorgen en F. L. A. Roeloffs Valck.

Groningen: Mr. Schaap.

Dordrecht: Dr. H. J. Kiewiet de Jonge.

Delft: J. Post van den Burg en J. A. Kalff.

De Afdeeling Tiel wordt vertegenwoordigd door den Hoofdbestuurder J. A. Heuff; de afdeelingen Harlingen,

's-Hertogenbosch en Middelburg hebben van hare afwezigheid kennis gegeven; de afdeelingen Haarlem, Leeuwarden en Gent hebben geen afgevaardigden gezonden.

Voorts zijn aanwezig de H.H.: S. J. Bouberg Wilson, Directeur der Tooneelschool en Prof. Dr. J. H. Gallée.

De Voorzitter, Prof. A. G. VAN HAMEL opent de vergadering met een begroeting van het aanwezige Eerelid Mr. J. N. VAN HALL en verzoekt hem zitting te nemen aan de bestuurstafel. Vervolgens houdt de Voorzitter een korte toespraak van ongeveer den volgende inhoud:

Nooit was in de laatste jaren het Hoofdbestuur zoo rustiger Algemeene Vergadering opgegaan als bij deze gelegenheid. Was het de rust der kalme Bisschopsstad, afgewisseld door de bevallige drukte, welke de Studentenmaatschappij veroorzaakt, die deze stemming te weegbracht? Was het soms de klassieke rust van de tragedie, waarvan wij nog den indruk ondervonden? Wellicht, maar meer dan dit alles stemde ons tot kalmte het feit, dat ook bij ons de schoolwetkwestie van de baan is. De nieuwe reglementen, die ons de laatste jaren bezighielden, zijn in werking en wat er ook nog aan de tooneelschool moge ontbreken, op het gebied van reglementeering en organisatie is het niet mogelijk eenige verbetering aan te brengen. Doch in een ander opzicht dreigde ons een nieuwe, meer ingrijpende, schoolkwestie: de vraag van het voortbestaan onzer School na den dood van den grijzen Koning. Het Hoofdbestuur had zich bij die gelegenheid aangesloten bij den rouw, die geheel Nederland vervulde in de volle overtuiging aldus te handelen in den geest onzer vereeniging bij het verlies van een Vorst, die voor de kunst zooveel had gedaan en ons streven zoo krachtig had gesteund. Na den rouw meende het Hoofdbestuur werkzaam te moeten zijn ten einde de voortzetting van de subsidie, door wijlen Z. M. den Koning ons verleend, te verkrijgen. Gelukkig zal deze subsidie, dank zij de vrijgevigheid onzer Koningin, worden gecontinueerd. Bij de opening dezer vergadering past een woord van hulde aan de jonge Vorstin, van wie een der eerste

regeeringsdaden is geweest de bevordering der Tooneelspelkunst.

Onder de punten van den beschrijvingsbrief dezer vergadering verdienen in de eerste plaats opmerking die, welke betrekking hebben op de tooneelschrijfkunst en de tooneelkritiek. Op deze terreinen moet ons Verbond nieuwe wegen trachten te vinden. Doch wat hier ook kan gedaan worden, ons hoofdstreven moet gericht blijven op de tooneelspelkunst, op welk gebied nog veel te doen overblijft. In het afgelopen jaar hadden de Hoofdbestuurders meermalen een uitbreiding hunner werkzaamheden beraamd; o. a. door de opleiding van régisseurs, door het verleenen van geldelijken steun aan tooneelspelers, om hen in staat te stellen meer dan thans mogelijk is zich aan de studie te wijden, hoopten zij de zaak van ons nationaal tooneel te kunnen bevorderen. Doch voor dit alles was een aanzienlijke vermeerdering onzer inkomsten noodzakelijk; en hadden Hoofdbestuurders eenigen tijd aan de mogelijkheid van een dergelijke vermeerdering geloofd, de verwachtingen van een hunner medeleden waren in dit opzicht te optimistisch gebleken; thans bestaat er geen uitzicht meer op.

Aan de overpeinzingen en beraadslagingen der Afdeelingen zij echter deze aangelegenheid dringend aanbevolen. Met een hartelijk woord van dank aan de Afdeeling Utrecht voor haar gastvrije ontvangst sluit de Voorzitter zijn rede.

Hierop brengt de Secretaris Dr. C. I. VINKESTEYN, het volgende jaarverslag uit:

M. H.,

Waar Gij van deze plaats, op welke ik thans het voorrecht heb voor de eerste maal tot U het woord te richten, gewoon waart mannen te hooren, verre mijn meerderen in leeftijd, kennis en ervaring, daar tred ik niet zonder eenigen schroom op om ingevolge Art. 10 onzer Statuten een verslag uit te brengen van den toestand van ons Verbond gedurende het afgelopen jaar. Ik meen echter een beroep te mogen doen op Uw aller welwillendheid en in het volste vertrouwen hierop vraag ik voor eenige oogenblikken Uw aandacht.

Na de vorige Algemeene Vergadering rekende Uw Hoofdbestuur het zich tot plicht zoo spoedig mogelijk uitvoering te geven aan de gewichtige besluiten, door U bij die gelegenheid genomen, zoodat, toen de nieuwe dignitarissen in October j.l. — het begin van het vereenigingsjaar, — als leden van het Hoofdbestuur werden geïnstalleerd, de Koninklijke goedkeuring aan de gewijzigde Statuten bij Zijner Majesteits besluit van 25 September 1890 was verleend, de prijsvragen waren uitgeschreven, de Tooneelschool was gereorganiseerd en onderhandelingen over de uitgave van het Tijdschrift waren aangeknoopt.

Onder dergelijke gunstige omstandigheden aanvaardde den 4^{en} October het nieuwe Hoofdbestuur zijn taak. Helaas, niet alle omstandigheden waren voor de nieuwe Bestuurders even gunstig; want, telkens wanneer zij uitbreiding van hun werkzaamheden overwogen, stuitten zij op den treurigen toestand onzer geldmiddelen, die elke uitbreiding in den weg stond. Wel beraamde het Hoofdbestuur plannen tot blijvende verbetering onzer financiën, maar deze plannen brachten allerlei bezwaren met zich mede, zoodat zij nog niet tot definitieve voorstellen aan Uwe vergadering konden uitgewerkt worden. Over den geldelijken toestand van ons Verbond kan ik overigens kort zijn; Uw Penningmeester zal u straks hierover de meest volledige inlichtingen geven.

Kon dus Uw Hoofdbestuur zijne bemoeiingen niet zoover uitstrekken, als het aanvankelijk gewenscht had, met ernst heeft het zich toegelegd om op meer bescheiden voet in het belang van ons Verbond werkzaam te zijn. In de eerste plaats wijdde het zijn zorgen aan *de Tooneelschool*.

Zwaar was het verlies, dat onze School in het afgelopen jaar leed door het afsterven van Z. M. den Koning. Op een niet genoeg te waardeeren wijze had wijlen Zijne Majesteit

van hare stichting af de Tooneelschool gesteund, groot waren de bewijzen van sympathie steeds van Hem onderhouden. Volkomen te recht bracht Uw Voorzitter bij de opening van een der vergaderingen van het Hoofdbestuur in herinnering, dat »de belangstelling door den Vorst op verschillende wijzen betoond in de ontwikkeling van het nationaal tooneel, in het bijzonder onze Vereeniging ten goede kwam, getuige de vorstelijke bijdrage, waarmede het budget der Tooneelschool jaarlijks door den Koning ondersteund werd». Doch behalve door deze jaarlijksche gift begunstigde Zijne Majesteit onze School nog op andere wijze. Hij stelde een gouden, een zilveren en een bronzen medaille beschikbaar voor verdienstelijke leerlingen, welke na hun ontslag zich bij de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» zouden aansluiten. Innig dankbaar voor de sympathie van den afgestorven Vorst, meende Uw Hoofdbestuur te handelen in Uw geest door aan H. M. de Koningin-Weduwe zijne gevoelens van deelneming in het door Haar en de jeugdige Koningin geleden verlies te betuigen. Namens het Hoofdbestuur werd een krans op de lijkbaar des Konings gelegd en bij de plechtige begrafenis van den hoogen Beschermer van ons Verbond vertegenwoordigden de Heer M. B. Mendes da Costa en Uw Secretaris onze Vereeniging.

Ook de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool sloot zich bij deze bewijzen van deelneming aan. Ook zij zond een adres van rouwbeklag aan H. M. de Koningin-Weduwe. Voorts bepaalde deze Commissie, dat de leerlingen onzer School niet zouden optreden in openbare uitvoeringen, zoolang de uitvaart van Z. M. den Koning niet had plaats gehad. Op den dag van deze uitvaart was de Tooneelschool gesloten.

Aldus meenden Hoofdbestuur en Commissie van Beheer en Toezicht uitdrukking te moeten geven aan den rouw, die ook hen vervulde bij het verscheiden van een Koning, aan wien onze Vereeniging zooveel verplicht is. De steun, door Hem aan ons werk verleend, zal steeds bij het Tooneelverbond in dankbare herinnering blijven.

»Moge in den geest en in het gemoed der jeugdige Koningin, die thans door eene edele Moeder wordt opgeleid voor de hooge taak, die Haar wacht, ook die fijne nationale kunstzin zich ontwikkelen, waardoor het streven van vereenigingen als de onze wordt gerechtvaardigd en waarop de leiders dier Vereeniging voor het voortzetten van hun arbeid blijven rekenen. Ook in het eeren en het handhaven van dien kunstzin mogen Nederland en Oranje steeds vereenigd blijven.» Zoo schreef Uw Hoofdbestuur in ons orgaan na het afsterven van Zijne Majesteit en overtuigd van de vervulbaarheid van den wensch, in deze woorden vervat, wendde het zich met den diepsten eerbied tot H. M. de Koningin-Regentes met het verzoek den steun, door wijlen Haar hoogen Gemaal aan ons Verbond verleend, namens de jeugdige Koningin onze Vereeniging ook in het vervolg te willen verzekeren. Tot niet geringe vreugde van ons allen behaagde het Hare Majesteit te bepalen, dat het subsidie, door wijlen Z. M. den Koning gedurende een reeks van jaren aan de Tooneelschool verleend, van wege Hare Koninklijke Dochter tot nader order geheel op denzelfden voet zal worden voortgezet. Ongetwijfeld vereenigt Gij U allen met den dank door het Hoofdbestuur aan H. M. de Koningin-Regentes gebracht en met de verzekering, namens U afgelegd, dat het besluit van Hare Majesteit het Tooneelverbond een spoorslag zal zijn om er met zijn beste krachten naar te streven, dat onze School dit Vorstelijk bewijs van sympathie steeds waardig moge blijken.

Eerst bij het begin van den nieuwen cursus trad de nieuwe inrichting van de Tooneelschool volgens de reglementen, door de laatste Algemeene Vergadering gemaakt, in werking. De overgangs- en eindexamens werden volgens de oude bepalingen afgenomen. De resultaten hiervan waren de volgende:

Alle leerlingen van de 1e en 2e klasse der vroegere voorbereidende Afdeling werden respectievelijk naar de 1e en 2e klasse der gereorganiseerde Voorbereidende School bevorderd; één meisje evenwel voldeed eerst na de groote vacantie bij het toen gehouden herexamen aan de gestelde eischen. Minder schitterend waren de resultaten van het eindexamen van den voorbereidenden Cursus, tevens admissie-examen voor de Vakschool. Geen der leerlingen kon onvoorwaardelijk worden toegelaten, een gevolg van den weinigen ijver, door hen in het afgelopen studiejaar betoond; na de vacantie mochten zij evenwel de gewenschte plaatsing op de Vakschool erlangen, met uitzondering van eene, die hierop onze inrichting verliet. Alle leerlingen der Vakschool werden naar hogere klassen bevorderd; ééne echter, die eerst in Januari tot de laagste klasse dezer school was overgegaan, doorloopt deze nog eens. Aan de eenige leerlinge, die aan het eindexamen deelnam, Alida Klein, werd eervol ontslag verleend onder toekenning van het diploma. Zij verwierf hierop een plaatsing bij de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken; door de wijze van haar optreden bij dit tooneelgezelschap strekt zij de school, waar zij hare opleiding ontving, tot groote eer.

Bij gelegenheid van deze examens werden ook ten overstaan van een jury, bestaande uit Mevr. M. J. Waller-Schill en de H.H.: Prof. Dr. A. G. van Hamel, Mr. J. N. van Hall, L. B. J. Moor, J. M. Haspels, A. Saalborn en Taco H. de Beer proeven van Spel en Voordracht afgelegd. Deze jury kende aan Mej. Klein een 2^{en} prijs voor treurspel en drama en eenzelfde prijs voor blijspel toe; de leerling F. Boersma ontving een eervolle vermelding en aan de hospitante Mej. M. Brandt viel een accessit voor het blijspel ten deel.

In den loop der groote vacantie nam de Commissie van Beheer en Toezicht de noodige besluiten, welke de reorganisatie der School voorbereidden. Met groote welwillendheid noodigde de Commissie de leden van het Hoofdbestuur, die officieus waren aangewezen met October d. a. v. in haar midden zitting te nemen, uit tot het bijwonen van hare vergaderingen en van de admissie- en herexamens, onder haar toezicht afgenomen. Den 2^{en} September begon de nieuwe cursus aan de gereorganiseerde School.

Deels op verzoek, deels wegens de veranderingen in het onderwijs gebracht werd bij het begin van den nieuwen cursus aan de Dames T. van Gelder, F. P. van Overzee en A. Kuypers en aan de H.H.: J. H. Rössing en A. J. van Dragt eervol ontslag uit hunne respectieve betrekkingen aan de School verleend. Een woord van dank aan hen allen, voornamelijk aan Mej. Van Gelder en den Heer Van Dragt, die gedurende zooveel tijd geheel belangeloos hunne talenten ten dienste van onze inrichting stelden, blijve hier niet achterwege. Tevens werd Mevr. H. Rennefeld-Lowenstam door het Hoofdbestuur met ingang van 1 November op de meest eervolle wijze ontslagen als inwonende Directrice onder toekenning van een pensioen van f 250.—, haar voorloopig voor den tijd van één jaar toegelaten. Tot Adjunct-Directrice der Voorbereidende School, tevens aangewezen om den Directeur bij ontstentenis ook aan de Vakschool te vervangen, werd benoemd Mevr. M. J. L. Gallas—Smits, aan wie in verband hiermede vrije woning in het gebouw der School werd toegestaan. Aan haar werd tevens opgedragen internes te houden zonder hierdoor aanspraak te hebben op verhooging van salaris. Zij werd belast met het grootste gedeelte van het onderwijs aan de voorbereidende inrichting, de lessen in het Hoogduitsch aan de Vakschool worden ook door haar gegeven.

De H.H.: S. J. Bouberg Wilson en L. Simons Mz. zijn thans aan de vakschool werkzaam; de eerste is belast met het onderwijs in lezen, voordracht en geschiedenis van het Tooneel en de Tooneelletterkunde, de tweede geeft geheel belangeloos de lessen in de Nederlandsche stijl- en letterkunde. Tot leerares in zang, techniek der adem-

haling, uitspraak en stemvorming werd benoemd Mej. Marie Speet, het onderwijs in Fransche letterkunde en uitspraak werd aan Mej. T. F. Spengler, dat in het Engelsch aan den Heer H. F. Vogin opgedragen. Daar de lessen in lezen en voordracht thans door den Directeur worden gegeven zijn Mevr. J. Chr. Stoetz en de Heer A. J. le Gras van dit gedeelte van hun taak ontheven. Aan Mevr. E. Holtrop-van Gelder is het onderwijs in het lezen aan de Voorbereidende School toevertrouwd; zij heeft tevens de lessen in uitspraak en stemvorming voor de hospitanten op zich genomen.

Bij het admissie-examen den 30^{en} Augustus j.l. afgenomen werden tot de Voorbereidende School toegelaten 2 leerlingen; één candidaat, in het bezit van een diploma H. B. School met 3-jarigen cursus, verkreeg na een bevredigend onderzoek naar uiterlijk, stemmiddelen en aanleg voor het tooneel toegang tot de Vakschool. In het begin van Januari werd na afgelegd examen nog één leerling toegelaten.

De Voorbereidende School wordt gedurende dezen cursus bezocht door 3 jongens en 5 meisjes, van wie vijf leerlingen der laagste, drie der hoogste klasse zijn. De lessen aan de Vakschool worden gevolgd door 6 leerlingen (4 meisjes en 2 jongens) in de 1e klasse, één leerling in de 2e klasse en één leerlinge in de 3e klasse. Bovendien zijn aan de Vakschool als hospitanten in één of meer vakken ingeschreven 4 Dames en 6 Heeren; in den loop van den cursus verlieten twee dezer Heeren de School. Tot deze hospitanten behooren 3 leerlingen der dramatische zang-klasse van het Conservatorium. Wij hopen, dat deze samenwerking met het Conservatorium het resultaat mag hebben, dat er van verwacht wordt.

Van de bibliotheek werd een veelvuldig gebruik gemaakt door leerlingen en vele oud-leerlingen. Enkele boeken werden ten geschenke ontvangen; den gevers een woord van dank.

Zooals vorige jaren stelden de verschillende Amsterdamsche en onderscheidene binnen- en buitenlandsche tooneel-directies, die in de Hoofdstad optraden, onze leerlingen in staat de door hen gegeven voorstellingen te bezoeken. De Heer W. van Zuylen bewees eenzelfde dienst aan onze School bij gelegenheid van de voordrachten, door hem te Amsterdam gehouden.

Over het gedrag en den ijver der leerlingen gedurende dezen cursus zijn geen bijzondere opmerkingen te maken.

In het openbaar traden onze leerlingen herhaalde malen op. M. Sasbach vervulde 42 maal een rol in »De kleine Lord" bij Het Nederlandsch Tooneel en M. Braakensiek verscheen 8 maal ten tooneele bij het gezelschap der Gebroeders van Lier in »De Man met de wassen Beelden" en »de Priester". Voorts gaf de Commissie van Beheer en Toezicht 20 maal aan een of meer leerlingen vergunning om bij uitvoeringen van Rederijkerskamers of andere vereenigingen hunne medewerking te verlenen; ten slotte genoten enkele onzer leerlingen het voorrecht blijken van bekwaamheid te geven aan de leden der Amsterdamsche, Haagsche en Harlingsche Afdelingen.

Al is de Commissie van Beheer en Toezicht volkomen overtuigd van het groote nut, dat gelegen is in het optreden van onze leerlingen bij openbare voorstellingen, toch vreest zij, dat het te vrijgevig verlenen van vergunning hiervoor schadelijk voor het onderwijs zou kunnen zijn. Zij houdt zich dan ook onledig met de overweging of het niet gewenscht is dit optreden in een volgenden cursus aanzienlijk te beperken. Reeds enkele malen meende zij in het afgelopen jaar op desbetreffende verzoeken afwijzend te moeten beschikken.

Welwillend daartoe in staat gesteld door eenige kunstvrienden, die voor een groot gedeelte de onkosten, aan een opvoering verbonden, voor hun rekening namen, was het de Commissie van Beheer en Toezicht mogelijk de leden van het Tooneel-

verbond ieder met ééne Dame uit te noodigen tot het bijwonen van een voorstelling van het *Oefentoneel* op 19 Maart j. l. Verschillende jongere artisten van de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» en eenige leerlingen der School werkten aan deze voorstelling mede. Geheel buiten toedoen der Commissie was de tijd van voorbereiding niet geheel voldoende. Mochten de opvoering van »Zanna» van Pol de Mont en van »n Gelukkig Huwelijk» van Mevr. *** niet aan de verwachting voldaan hebben, veel werd goedge maakt door de uitnemende wijze, waarop dien avond »Gringoire» van De Banville, vertaling van J. L. Wertheim, ten tooneele werd gebracht.

De Heer S. J. Bouberg Wilson onderwierp aan de aandacht der Commissie zijne ernstige bedenkingen tegen de combinatie der betrekkingen van Directeur der School en van leider van het Oefentoneel. Aan de Commissie kwamen deze bedenkingen niet ongegrond voor met het oog op de drukke werkzaamheden aan het directeurschap der School verbonden. Zij zal dan ook in overweging nemen in hoeverre aan deze bezwaren kan te gemoet gekomen worden.

Verder zijn bij de Commissie van Beheer en Toezicht de verschillende reglementen in bewerking, die door de nieuwe Statuten noodzakelijk zijn.

Voorloopig voldoet de nieuwe organisatie der School zeer goed; met het oog op den korten tijd, dat de nieuwe inrichting in werking is, meent het Hoofdbestuur zich thans een beslist oordeel te moeten voorbehouden.

Tengevolge van de besluiten, door Uwe Vergadering het vorige jaar genomen, wees het Hoofdbestuur de H.H.: Prof. Dr. A. G. van Hamel, M. B. Mendes da Costa, Jean Browne en Dr. C. I. Vinkesteyn aan om zitting te nemen in de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool. Tot Voorzitter en Secretaris dezer Commissie werden respectievelijk de Voorzitter en de Secretaris van het Hoofdbestuur benoemd; Prof. B. J. Stokvis nam de betrekking van Onder-Voorzitter op zich.

Afzonderlijk verdient gememoreerd te worden, dat de gedelegeerde der Afdeeling Haarlem, de Heer J. H. Krelage, bijna zonder uitzondering de vergaderingen der Commissie voor de School bijwoonde. Zijne tegenwoordigheid werd door de Commissie zeer gewaardeerd; zij was haar een bewijs, dat de Heer Krelage nog steeds met jeugdige vuur voor de belangen onzer School bezielde is. Ook de gedelegeerden der Afdeelingen Leiden en Tiel vereerden eens de vergaderingen der Commissie met hunne tegenwoordigheid.

De vacature, bestaande in het Comité van Dames-Patronessen, werd dit jaar niet aangevuld. De werkzaamheden van dit Comité in het belang der School worden door het Hoofdbestuur op zeer hoogen prijs gesteld.

Directeur, Leeraren en Leeraressen kweten zich op lofelijke wijze van hun taak en werkten zóó niet weinig mede tot den bloei van onze inrichting.

In het voorgaande hoop ik U een voldoende schets gegeven te hebben van den toestand onzer School; zij wordt bij voortdurend in Uw hooggeschatte belangstelling aanbevolen.

Het bevorderen van oorspronkelijke tooneelliteratuur is volgens Art. 2 onzer Statuten een der middelen, waardoor ons Verbond zijn doel tracht te bereiken. Met het oog hierop werden volgens besluit van Uw laatste Vergadering 2 prijsvragen uitgeschreven. Uw Hoofdbestuur benoemde tot leden der jury voor de beoordeeling der antwoorden, die op deze prijsvragen mochten inkomen, de H. H.: Prof. Dr. A. G. van Hamel, Marcellus Emants, Dr. G. Kalf, Jan C. de Vos, H. L. Berckenhoff, F. van der Goes en C. Ph. J. Clous. Vóór 1 Januari j. l. werden 60 stukken bij den Algemeenen Secretaris ingeleverd, de schrijvers van 2 dezer onttrokken zich later aan de mededinging. Niettegenstaande de jury zich met ernst aan haar taak wijdde, is wegens het vervroegde tijdstip der Algemeene

Vergadering en het onverwacht groot aantal ingeleverde stukken haar rapport nog niet gereed. Mogen er onder deze stukken eenige gevonden worden, die onze nationale tooneelletterkunde tot sieraad zullen strekken!

Deelde Uw Hoofdbestuur U op de vorige Algemeene Vergadering mede, dat het onderhandelingen voerde met sommige uitgevers over een wijziging van ons *Orgaan*, deze onderhandelingen werden helaas afgebroken en bij den aanvang van ons Vereenigingsjaar moest ons Verbond het voorrecht missen een Redacteur te bezitten. Het Hoofdbestuur constitueerde zich daarom als Redactie ad interim en benoemde tot leden eener commissie voor het tijdschrift de H.H.: Mendes da Costa en Vinkesteyn. De Heer Mendes belastte zich met de redactie van het niet officieele, Uw Secretaris met die van het officieele gedeelte van ons orgaan. Niettegenstaande deze abnormale omstandigheden kon »Het Tooneel» vrij geregeld verschijnen tengevolge van de medewerking, die de Redactie van eenige leden van ons Verbond mocht ondervinden — een medewerking, waarvoor zij hier openlijk haar diepgevoelden dank betuigt. Om bijzondere redenen meenden Uw Hoofdbestuurders zich persoonlijk te moeten onthouden van het geven van verslag van de voorstellingen in de Hoofdstad; bereidwillige vrienden namen evenwel deze taak van de Redactie op zich.

In zijne vergadering van 4 October j. l. wees het Hoofdbestuur Prof. Dr. A. G. van Hamel tot Voorzitter, Jhr. Henry Tindal tot Ondervoorzitter, den Heer Jean Browne tot Penningmeester en Dr. C. I. Vinkesteyn tot Secretaris aan. Uw Ondervoorzitter deelde ons mede, dat hij wegens zijn vele bezigheden niet dien tijd aan de behartiging van de belangen onzer Vereeniging kon wijden dien hij gewenscht achtte; vandaar zijn besluit om op deze vergadering als Hoofdbestuurder af te treden.

De slechte toestand van het grafmonument van Mevr. Kleine deed het Hoofdbestuur besluiten om een crediet voor de restauratie van dit monument toe te staan. Hoewel geen gelden hiervoor op de begroting waren toegestaan meenden Uw Bestuurders, dat de groote verplichtingen, die ons Verbond aan wijlen Mevr. Kleine heeft, hun handelingen in deze zaak volkomen zouden rechtvaardigen.

Mij rest nog de vermelding, dat Uw Voorzitter de eer genoot onze Vereeniging te vertegenwoordigen bij een uitvoering van de Leidsche Studentenafdeeling, bij een voorstelling van het Groningsche Studententoneel en bij de eerste opvoering van Koning Oedipus door eenige leden van het Utrechtsche Studentencorps. Verder waren Uwe Hoofdbestuurders de gasten der Amsterdamsche Afdeeling bij gelegenheid van den feestavond van 13 Februari j. l.

Het aantal Algemeene leden van ons Verbond nam toe door het opheffen der Afdeeling Gouda, hiertegenover staat de vermindering van het aantal dergenen, die zich bij een der Afdeelingen hebben aangesloten. Slechts in de Afdeelingen 's-Gravenhage, Delft, Tiel en Middelburg is het cijfer der ingeschreven leden hooger dan het vorige jaar. Is dus de toestand der meeste Afdeelingen in dit opzicht niet zeer bevredigend, ook de meeste verslagen, welke den Algemeenen Secretaris toegezonden werden, klinken niet zeer opwekkend.

Aan de leden der *Amsterdamsche* Afdeeling boden de Directies van de Hollandsche Opera en van den Tivolischoolburg invitatiefvoorstellingen aan; de Heer de Groot noodigde hen uit tot bijwoning van een opvoering van »Mireille», opera van Gounod; de Heer Ch. de la Mar bracht voor hen ten tooneele »Dokter Rameau» van George Ohnet, voorafgegaan door »De Matroos», tooneelspel naar het Fransch door W. Greeven. — »Vrijdag 13 Februari organiseerde het Bestuur eene soirée voor de leden. Bij de uitvoering van een der nummers van het programma gaf een deel der leden onder de voordracht zijn mindere ingenomenheid te kennen. Het Bestuur keurde den vorm dezer

uiting af en vond in de uiting zelve aanleiding zijn mandaat in handen van de leden te stellen. Op de diensvolgens belegde vergadering bleek ook, dat de leden den vorm der uiting afkeurden, doch dat deze zelve niet tegen de keuze van het nummer gericht was. Tengevolge van de aanneming eener motie kwam het Bestuur op zijn besluit terug, uitgezonderd de Heer Van der Goes."

De leden der *Rotterdamsche* Afdeeling werden door hun Bestuur uitgenoodigd tot het bijwonen eener voorstelling, waarvan de kosten gedragen werden door de Afdeelingskas. In overleg met het gezelschap der »Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken" was besloten, dat opgevoerd zou worden Jules Sandeau's verdienstelijk tooneelstuk »Mejonkvrouw de la Seiglière". Ter elfder ure echter maakte een ongesteldheid van den Heer D. Haspels een wijziging van het programma noodzakelijk, zoodat de leden zich tevreden moesten stellen met een vertooning van »Toupinel Zaliger" met »de Muis" als nastukje. Zeer passend werd daarbij aan Mej. Alida Klein de gelegenheid geschonken door het voordragen van het »Lied der Zee" en »Liefdewraak" opnieuw een voortreffelijk blijk te geven van de vormende kracht, die er uitgaat van het onderwijs aan de Tooneelschool. Enkele weken later stelde de prijzenswaardige offervaardigheid van een lid der Afdeeling de leden in staat alsnog een opvoering van Sandeau's Mejonkvrouw de la Seiglière bij te wonen. De verslaggever gewaagt naar aanleiding van deze voorstelling met lof van de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken, die door deze voorstelling alleen toegankelijk te stellen voor de leden der Afdeeling op flinke wijze toonden de zoo even vermelde offervaardigheid op den waren prijs te stellen. Verder maakt Rotterdam melding van de oprichting van een nieuw tooneelgezelschap onder de Directie der H.H.: Jan C. de Vos en W. van Korlaar »dat er met ernst naar streeft zijn »Tivoli Schouwburg" te maken tot een tempel, der schoone tooneelspeelkunst werkelijk waardig".

Leiden bericht ons de goedgeslaagde tooneeluitvoering, door eenige der leden dezer Afdeeling gegeven. Een tweede voorstelling bleef dit jaar achterwege met het oog op de aanstaande feestelijke viering van het tienjarig bestaan der Afdeeling. Als voorbereidende maatregel voor dit feest werden twee prijsvragen uitgeschreven, welke door middel van »Het Tooneel" algemeen bekend zijn gemaakt. Het verslag eindigt met de volgende minder opgewekte beschouwingen: »De vraag of wij echter de toekomst van onze Afdeeling met gerustheid kunnen te gemoet zien, zoude ik niet gaarne bevestigend durven beantwoorden. Gebukt gaande onder jaarlijksche aflossingen van een leening groot f 500.—, onder de verplichting om jaarlijks de helft van een toch al kleine contributie af te staan; voeg hierbij een kleiner wordend ledental en de verplichting om twee uit den aard der zaak kostbare feesten te geven, dan geloof ik, dat binnen korten tijd onze Afdeeling met groote financiële moeilijkheden te kampen zal hebben."

Bemoedigender klinkt het begin van het verslag, ons uit de Residentiestad toegezonden: »De Afdeeling »den Haag" van ons Verbond kan op het afgelopen jaar terugzien als op een in vele opzichten gunstig tijdperk." -- De pogingen van het Bestuur dezer Afdeeling tot aanwerving van nieuwe leden werden met gunstigen uitslag bekroond; het ledental klom diensvolgens van 247 tot 280. De leden der Afdeeling werden ieder met twee dames in staat gesteld tegenwoordig te zijn bij de proeven van Voordracht en Spel, die de leerlingen der Tooneelschool in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen aflegden. Door deze soirée is ongetwijfeld de sympathie voor de School in de Hofstad toegenomen. Bij de opvoeringen van »Eerloos", drama van Nouhuys en van »Fatsoen", tooneelstuk van Marcellus Emants, gaf de Directie van den Rotterdamschen Tivoli-Schouwburg den leden der Afdeeling elk met één

dame op voordeelige voorwaarden toegang. Aan den Heer Jan C. de Vos werd bij een dezer gelegenheden namens de Afdeeling een krans aangeboden. Ten slotte stelde de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel" de leden en hun dames in de gelegenheid kennis te maken met een echt nationaal tooneelstuk, getiteld »De Nieuwe Dag". Dat er overigens te 's-Gravenhage groote belangstelling voor ons nationaal tooneel bestaat, bewijst het besluit van de Haagsche Afdeeling om den beschrijvingsbrief van deze Algemeene Vergadering te verrijken met het vraagpunt, dat straks het onderwerp van Uw discussies zal uitmaken.

»Het doet mij leed, dat het verslag voor onze Afdeeling niet beter kan zijn" zijn de eerste woorden van het schrijven, dat ons uit de stad toegezonden werd, die op zulk een schitterende wijze ons gisteren en heden haar gastvrijheid betoont. »Er is te *Utrecht* in de laatste jaren eene malaise op tooneelgebied merkbaar. Daarvandaan ook, dat, indien wij, wat alle jaren gebeurde, onzen leden eens een tooneelvoorstelling (gratis) aanboden, daarvan slechts \pm het 3^e deel gebruik maakte, $\frac{2}{3}$ bleef thuis. Vroeger was dit gansch anders. Ze kwamen ongeveer allen, brachten hunne dames mee, en de avonden waren de beste voor de kas van den Schouwburg. Dit verschijnsel deed zich voor met de voorstellingen van welk gezelschap wij het ook beproefden. Het spreekt van zelf, dat, waar weinig te doen is, de kas langzamerhand beter wordt, waaraan voor een deel te danken is, dat wij thans de Algemeene Vergadering iets beter kunnen ontvangen dan in een tegenovergesteld geval mogelijk zou geweest zijn." Met de mededeeling, dat er uitzicht op eenige nieuwe leden bestaat sluit de Utrechtsche Secretaris zijn verslag.

De stoffelijke belangstelling in ons Verbond", zoo meldt men ons uit de Merwestad, »is en blijft beneden het peil eener plaats als *Dordrecht*, waar telken male de Schouwburg goed bezet is en waar uit het applaudisseeren en critiseeren blijkt, dat er goede smaak heerscht. Hiervan getuigt o. a. de groote opgang van Mej. Alida Klein, die zich in verschillende rollen deed zien. En koesterden wij dan al de flauwe hoop, dat velen onder den indruk van deze tastbare voordeelen der Tooneelschool het Verbond zouden gaan steunen, dan werd deze hoop spoedig benomen door de onverschillige vraag: Mej. Alida Klein is immers een ex-leerlinge van de Tooneelschool?" Overigens viel te *Dordrecht* op tooneelgebied veel te genieten; behalve de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken traden Het Nederlandsch Tooneel en het gezelschap van de H.H.: De Vos en Van Korlaar op.

Met genoegen vernamen wij uit *Delft*, dat daár, dank zij de vermeerdere belangstelling der Studenten in ons Verbond, het ledental tot 52 geklommen is.

Groningen klaagt, dat het zeer schaarsch optreden der Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel" daar ter stede de belangstelling in de zaak, die ons Verbond voorstaat, niet bevordert. »De Afdeeling bleef echter, naar vermogen en waar het pas gaf, niet achterwege met hare bliken van belangstelling. De artisten, die door den Schouwburgbrand te Amsterdam zooveel moesten derven, kwam zij met een flinke gave te hulp, terwijl zij door — althans gedeeltelijk — voor hare rekening een jongeling uit die provincie, bij wien de zoo onmisbare aanleg niet geheel scheen te ontbreken, den cursus aan de Tooneelschool te laten volgen, die instelling ook in het Noorden aan hare bestemming hielp beantwoorden. Een soirée werd den leden aangeboden, waarop de kennis op aangename wijze met Mej. T. van Gelder werd gemaakt en die met Mej. Alida Klein en den Heer Vérenet op niet minder aangename wijze werd hernieuwd."

Bij een opvoering te *Middelburg* van Ibsen's Spoken door het Amsterdamsche gezelschap van den Salon des Variétés hadden de leden der daar gevestigde Afdeeling

vrijen toegang. De toestand der Middelburgsche kas is gunstig; het ledental vermeerderde met één.

Met medewerking van den Voorzitter van ons Verbond als peter vierde de Afdeeling *Harlingen* den 29^{en} April van het vorige jaar haar doopfeest. Na een causerie van Prof. Dr. A. G. van Hamel over »het Komische» gaven Mej. Alida Klein en de Heer George Vérenet eenige voordrachten ten beste, terwijl de avond besloten werd door een keurige opvoering van »Zij wil niet trouwen» door deze twee ex-leerlingen onzer School. De leerlingen onzer inrichting traden den 22^{en} Februari voor de Harlingsche leden op. Onder patronaat van de Afdeeling gaven de Vereenigde Rotterdamse Tooneelgenooten een voorstelling van »De Liefde is geen speelgoed» en »De Muis» en voerde het gezelschap der H.H.: Jan C. de Vos en W. van Korlaar »Eerloos» en »Zij wil niet trouwen» op. Voor beide voorstellingen genoten de leden van het Verbond een reductie op de toegangsprijzen. Van wege de Afdeeling werd den acteurs een bloemenhulde gebracht. Met ingenomenheid werd te Harlingen mededeeling ontvangen van de sympathieke ontvangst, die de jonge Afdeeling op de laatste Algemeene vergadering, in de eerste plaats van de zijde van het Hoofdbestuur was ten deel gevallen.

Tiel verheugde ons met het bericht, dat het ledental van 15 tot 24 vermeerderd is. De leden genoten vrijen toegang tot de voorstellingen van »De Koopman van Venetië» en van »Ultimo», door de Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» daar ter stede gegeven. Bij de eerste voorstelling, waar op verzoek der Afdeeling Shakespeare's kunstwerk werd opgevoerd, bood het Bestuur den Heer Bouwmeester een krans en den Dames Lorjé en Holtrop van Gelder een bouquet aan.

Te *Haarlem* woonden de Leden van de Afdeeling voor rekening van de kas de feestelijke heropening van den schouwburg bij. Het vergrootte en verfraaide gebouw werd ingewijd met een voorstelling van Het Nederlandsch Tooneel.

Leeuwarden volhardde in zijn traditioneel stilzwijgen der laatste jaren.

Uit het Zuiden bereiken ons berichten, die op een naderend einde wijzen. *'s-Hertogenbosch* zag zijn ledental tot 10 dalen en vreest het ergste voor de toekomst. »Slechts één troostende gedachte blijft ons» — zoo schrijft de Heer Houba, »*'s-Hertogenbosch*» deed jaren lang wat het kon. *A l'impossible nul n'est tenu.*» *Gent* liet in het afgelopen jaar slechts eens iets van zich hooren. De Secretaris-Schatmeester vroeg, of de Afdeeling met het oog op haar 9 leden nog stemrecht heeft op deze Vergadering. Een verslag over het afgelopen jaar bleef achterwege.

Mijne heeren, mijn taak is volbracht. Ik heb getracht U een beeld te geven van den toestand onzer Vereeniging gedurende het afgelopen jaar, een beeld, dat helaas niet altijd even rooskleurig was. Niet onder gunstige omstandigheden gaan wij de toekomst te gemoet, een groot deficit boezemt ons ernstige bezorgdheid in. Met inspanning van ons aller krachten kunnen echter veel moeilijkheden te boven gekomen worden, dit heeft ons Verbond gedurende zijn twintigjarig bestaan meermalen bewezen. Laat de steun, aan ons Verbond namens de jeugdige Koningin gegeven, ons allen met jeugdigen ijver bezielen voor de zaak, die wij voorstaan. Moge eens getuigd kunnen worden, dat onze Vereeniging, die haar opkomst en ontwikkeling voor een groot gedeelte te danken heeft gehad aan den laatsten Oranjevorst, onder de regeering van Nederlands eerste Koningin, krachtig door Haar hooge bescherming, een tijdperk van grooten bloei heeft gekend!

De heer *HIJMANS* ('s-Gravenhage) vraagt naar aanleiding van dit verslag het woord en zegt niets vernomen te hebben van de werkzaamheden van het Hoofdbestuur om in Nederlandsch Indië een Afdeeling van ons Verbond te

stichten. De Voorzitter antwoordt hierop, dat na de vergeefsche pogingen, hiertoe het vorige jaar aangewend, het Hoofdbestuur dit jaar deze zaak heeft laten rusten.

Hierop wordt onder dankbetuiging aan den Secretaris het jaarverslag gearresteerd.

Vervolgens is aan de orde het volgende rapport van den toestand der Voorbereidende School van de Tooneel-school:

Om te voldoen aan Art. 17 van het Reglement op de Voorbereidende School onzer inrichting brengt Uw Hoofdbestuur ter Uwer kennis, dat de toestand dezer School bevredigend moet genoemd worden. Aan de inlichtingen, over deze afdeeling, zooeven U door onzen Secretaris gegeven, behoeft weinig toegevoegd te worden. Aan twee leerlingen, van wie in voldoende mate gebleken was, dat zij de opleiding, die hen zou bekwaamen voor de toelating tot de Vakschool, niet elders konden ontvangen, werd na gehouden examen toegang tot de School verleend. Zij vormen met 3 andere leerlingen de 1^e klasse der meergenoemde School. Voor al deze leerlingen is op dezelfde gronden als vroeger het voortbestaan der Voorbereidende School noodzakelijk; 2 hunner geven onmiskenbare blijken van aanleg voor het tooneel, van 2 andere kan hetzelfde op het oogenblik nog niet verklaard worden; zij leggen echter grooten ijver aan den dag; één leerlinge zal, naar het oordeel van den Directeur physiek-ongeschikt voor het tooneel blijken; wegens ziekte is zij vaak afwezig bij het onderwijs. Verder bestaat er groot gevaar, dat één leerlinge, die niet van aanleg ontbloot is, aan het einde van den cursus wegens gebrek aan ijver niet tot de Vakschool zal kunnen bevorderd worden. Eindelijk heeft het Hoofdbestuur bericht ontvangen, dat zich 5 Candidaten voor het aanstaande admmissie-examen hebben aangemeld, van wie gebleken is, dat het volgen van andere onderwijsinrichtingen voor hen met groote bezwaren verbonden zal zijn.

Redenen, waarom het Hoofdbestuur aan Uwe vergadering voorstelt de twee klassen der Voorbereidende School in den cursus 1891/92 te laten voortbestaan.

Namens het Hoofdbestuur voornoemd,

Amsterdam, A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter*.
20 Maart 1890. C. I. VINKESTEYN, *Secretaris*.

De vergadering vereenigt zich met algemeene stemmen met het voorstel, in de laatste alinea van dit rapport vervat.

Hierna komt aan de orde de begrooting over 1891/92. De Penningmeester (de Heer JEAN BROWNE) verkrijgt het woord en zegt, dat een toelichting dezer begrooting in het Tijdschrift wegens de groote uitgebreidheid, die zij zou vereischt hebben, met voordacht was nagelaten. Hij zou thans de noodige inlichtingen verschaffen.

In de eerste plaats heeft het tegenwoordige Hoofdbestuur gemeend verschillende posten o.a. reis- en bureaukosten, belasting, vuur en licht te moeten verhoogen, omdat de voorgestelde som hiervoor op de begrootingen der laatste jaren steeds te laag was gebleken; de cijfers, op deze begrooting voorkomende, waren in overeenstemming met de werkelijkheid. De onkosten voor de examens werden vroeger steeds uit de onvoorziene uitgaven gevonden; thans is er een afzonderlijk artikel (16) van gemaakt. De reorganisatie van de Tooneelschool heeft ook verschillende veranderingen in de jaarwedden van het onderwyzend personeel ten gevolge gehad. Vooreerst is de toelage aan de inwonende Directrice vervallen en aan Mevr. Rennefeld, die uit deze betrekking eervol is ontslagen een pensioen van f 250 's jaars toegelegd. Het salaris van den Leeraar in Spel en grimeeren is wegens het verminderde aantal lessen bepaald op f 500 (f 400 minder dan vroeger); voor

de Leerares in Zang, uitspraak en stemvorming wordt een jaarwedde van f 300 noodig geoordeeld (deze jaarwedde was vroeger pro memorie uitgetrokken). Wegens de vermeerdering van de werkzaamheden van den Leeraar in het Engelsch is zijn salaris met f 50 verhoogd. Daar het onderwijs in het Rekenen niet meer in het programma voor de Voorbereidende School is opgenomen, is het salaris voor den Leeraar in dit vak geschrapt. Tengevolge van de uitbreiding der lesuren van den Leeraar in Schermen en Plastische oefeningen is zijn jaarwedde verhoogd tot op f 300, welke verhooging gevonden wordt uit de bijdragen van de hospitanten, die zijn lessen volgen. De salarissen der Leerares in Fransche uitspraak en Letterkunde en der Leeraren in het Teekenen, in het Dansen en in Land- en Volkenkunde zijn met het oog op onze financiëlen toestand moeten verlaagd worden. Ten slotte is de post voor het Tijdschrift aanzienlijk moeten verhoogd worden, ten einde daaruit een kleine jaarwedde aan den te benoemen redacteur te kunnen betalen; zonder eenige geldelijke vergoeding toch is er geen redacteur te verkrijgen; vermoedelijk zullen de kosten echter beneden de raming blijven. Voor het Oefentoneel zijn geen gelden uitgetrokken, niet alleen omdat de toestand der kas geen extra-uitgaven toelaat, maar ook omdat de opgedane ondervinding deze uitgaaf niet zou wettigen, vóórdat een betere regeling is getroffen.

Hierop worden achtereenvolgens de artikelen der begroting in behandeling genomen.

Bij Art. 2 (Tijdschrift) vraagt de Heer FRANCKEN (Leiden) het woord en verzoekt met het oog op Art. 18 der Statuten voortaan de afdeelingen niet te belasten met de vergoeding voor de verzendingskosten van het Tijdschrift. De geldmiddelen der afdeelingen en voornamelijk die der Leidsche zijn zoo zwak, dat zij deze kosten niet dragen kunnen. De Voorzitter antwoordt, dat ook de Algemeene kas deze kosten niet kan betalen; het Hoofdbestuur zal echter de opmerkingen der Leidsche Afdeeling in ernstige overweging nemen. De Penningmeester bestrijdt de uitlegging, welke Leiden aan het bedoelde artikel der Statuten wil geven.

Bij de behandeling van Art. 2 der begroting voor de Tooneelschool (Vakschool) vraagt de Heer HYMANS ('s-Gravenhage), waarom de leeraar in de Aesthetica vervallen is en of de vakken Costumeerkunde en Costuumkunde niet aan één persoon kunnen opgedragen worden.

De Voorzitter deelt naar aanleiding van deze vraag mede, dat de Aesthetica niet meer als afzonderlijk vak op het programma voorkomt, maar opgenomen is in het onderwijs in de Geschiedenis van het Tooneel en de Tooneelletterkunde. Wat de lessen in de Costuumkunde betreft, het Hoofdbestuur zou het betreuren indien de Heer REYDING niet meer met het onderwijs in dit vak werd belast; de voortreffelijke wijze, waarop hij zich van zijn taak kwijt, maakt een wijziging, zooals 's-Gravenhage bedoelt, ongewenscht.

Tevens maakt de Voorzitter van deze gelegenheid gebruik om den Heer L. SIMONS Mz. den dank der vergadering over te brengen voor de belangeloosheid, waarmede hij zich bij voortdurend met het geven van het onderwijs in Nederlandsche Stijllee en Letterkunde belast.

Art. 3 (Voorbereidende School) geeft geen aanleiding tot discussies; alvorens evenwel tot Art. 4 over te gaan neemt de Voorzitter het woord en zegt, dat het Hoofdbestuur met leedwezen het besluit heeft moeten nemen geen gelden voor het onderwijs in het Rekenen voor te stellen. Dr. N. P. KAPTEYN heeft steeds op uitnemende wijze dit onderwijs gegeven; het was wel wenschelijk geweest de leerlingen in aanraking te laten met een man van zijn talent en bekwaamheid. Namens het Hoofdbestuur spreekt de Voorzitter openlijk een woord van hulde en dank uit aan Dr. KAPTEYN voor de wijze, waarop hij medewerkt heeft tot den bloei onzer School.

Naar aanleiding van Art. 4 (Oefentoneel) stelt de Heer SIMONS (Amsterdam) voor dit artikel te schrappen. De ondervinding, met het Oefentoneel opgedaan, geeft geen aanleiding tot een vernieuwd optreden. Ook zal de veranderde wijze van inrichting van «Het Nederlandsch Tooneel» dit onmogelijk maken. De Voorzitter antwoordt, dat het moeilijk is hier vooruit te loopen op de beslissing van de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool, onder wie het Oefentoneel ressorteert. Ook schrijft Art. 6 van het Reglement op de School het bestaan van het Oefentoneel voor. Of er het volgende jaar een voorstelling van het Oefentoneel zal plaats hebben, is evenwel te betwijfelen. De Schouwburgbrand te Amsterdam is oorzaak, dat de kosten, aan dergelijke voorstellingen verbonden, te groot zijn met het oog op onze financiën.

De Heer SIMONS trekt hierop zijn voorstel in.

De Heer HIJMANS ('s-Gravenhage) deelt mede, dat zijn Afdeeling met eenige verbazing Art. 4 (pensioen Mevr. Rennefeld) op de begroting heeft gezien. Zij heeft geen bezwaren tegen het pensioen zelf, maar zij had het gewenschter gevonden, dat het Hoofdbestuur deze zaak afzonderlijk en niet bij wijze van begrotingspost aan de Afdeelingen had voorgesteld. Zij beschouwde dit als een gevaarlijk praecedent.

De Voorzitter en de Secretaris verdedigen de handelwijze van het Hoofdbestuur met een beroep op de Statuten.

De Heer HIJMANS heeft geen bezwaar tegen den post, maar zou dit artikel gaarne jaarlijksche bijdrage willen genoemd zien. Verder verzoekt hij het Hoofdbestuur een volgend jaar deze zaak aan de aandacht der Afdeelingen in den geest van de zoo even gemaakte opmerkingen te willen onderwerpen.

De Penningmeester verklaart geen bezwaar tegen deze naamsverandering te hebben en zal het verzoek der Afdeeling 's-Gravenhage op een vergadering van het Hoofdbestuur ter sprake brengen.

De Heer HEUFF (Tiel) vraagt in het vervolg den post belasting, vuur en licht (Art. 6) te willen splitsen.

De Penningmeester belooft hiervan nota te zullen nemen.

Op een desbetreffend verzoek van den Heer HIJMANS ('s-Gravenhage) om inlichtingen over het Hermann Lindfonds, antwoordt de Secretaris, dat dit fonds ± f 163 bevat. Uit dit fonds kunnen aan oud-leerlingen, die zich met de vertolking van een Shakespeare-rol hebben belast, toelagen gegeven worden. De Commissie voor de Tooneelschool heeft het beheer over deze gelden. Er heeft nog geen uitkeering plaats gehad. Thans is bij deze commissie een aanvraag om een dergelijke toelage ingediend. Zij moet evenwel nog beslissen, of deze zal worden verleend, en of hiervoor het fonds geheel of gedeeltelijk zal gebruikt worden.

De Heer SIMONS (Amsterdam) vraagt nog het woord over Art. 2 van de algemeene begroting (Tijdschrift). Hij stelt voor niet één redacteur te benoemen, maar eene Commissie van Redactie, uit 2 of 3 personen bestaande, voor het Tijdschrift aan te wijzen. Het afgelopen jaar heeft getoond, hoe gewenscht een dergelijke commissie voor ons orgaan is. Al wordt er een salaris bepaald voor een redacteur, dit kan nooit zoo hoog zijn, dat de moeite behoorlijk vergoed wordt. Men moet dit werk dus voor een groot gedeelte uit liefhebberij en belangstelling doen. Bij ondervinding weet hij, hoeveel last de redactie aan één persoon bezorgt.

Op verzoek van den Voorzitter wordt deze zaak tot na de pauze uitgesteld. Zij zal behandeld worden, voordat tot de benoeming van een Redacteur wordt overgegaan.

De Heer HIJMANS ('s-Gravenhage) beklagt zich over de slordige verzending van het Tijdschrift.

De Secretaris verdedigt den Uitgever tegen dit verwijt. Meermalen was hij in de gelegenheid bij den Heer van

Zeggelen teruggezonden exemplaren te zien, waarop het adres, door de Afdeulingssecretarissen opgegeven, behoorlijk was ingevuld. Evenmin meent hij de schuld bij laatstgenoemde Heeren te moeten zoeken, doch meermalen verhuizen de leden, zonder aan de Afdeulingsbesturen hiervan kennis te geven en hieraan meent hij deze klachten over de verzending te moeten toeschrijven. Hij zal echter de opmerking van den Heer Hijmans aan den Uitgever overbrengen.

De Heer POST VAN DEN BURG (Delft) verzoekt inlichtingen over de pogingen, die het Hoofdbestuur in het werk zal stellen om het te kort der Rekening 1890/91 te dekken.

De Penningmeester verklaart, dat verschillende redenen hebben samengewerkt om dit nadeelig saldo zoo hoog te doen stijgen. In de eerste plaats was op de vorige begrooting een rekenfout gemaakt van f 400, verder bleek het *voordeelig* saldo, dat op de rekening van het vorige jaar verwacht werd, een niet onaanzienlijk *nadeelig* saldo te zijn. Ook had de reorganisatie van de Tooneelschool meer gekost, dan op de vorige Algemeene Vergadering geschat was. Hierbij kwamen nog enkele posten, die zooals hij in zijn toelichting tot de begrooting had meegedeeld, in den laatsten tijd steeds te laag genoteerd waren. Het Hoofdbestuur had gepoogd een leening tot dekking van het te kort te kunnen sluiten, maar hiervoor bleken de omstandigheden minder gunstig. Het had daarom besloten bij eenige vereenigingen, die konden verondersteld worden belang in onze werkzaamheden te stellen, om steun te verzoeken. Wat hiervan echter het resultaat mocht zijn, het te kort behoefde geen ernstige vrees in te boezemen. Onze 4% leening is weldra afgelost en zoo hoopt het Hoofdbestuur, dat spoedig dit te kort gedekt zal zijn.

Een opmerking van den heer POST VAN DEN BURG, dat het nadeelig saldo als een post op de begrooting moest voorkomen, beantwoordt de Penningmeester o.a. met een verwijzing naar de Staatsbegrooting, waar dit ook niet geschiedt. Het Hoofdbestuur had gemeend een zuiver overzicht van onzen financiëelen toestand te moeten geven; daarom was het nadeelig saldo niet als begrotingspost opgenomen.

De Heer POST VAN DEN BURG blijft zijn standpunt handhaven, maar zegt zich te onthouden van het doen van een voorstel. Hij zal afwachten, wat het Hoofdbestuur in deze zaak zal verrichten.

Hierop wordt de Begrooting 1891/92 overeenkomstig de voorstellen van het Hoofdbestuur met algemeene stemmen vastgesteld.

De Voorzitter deelt mede, dat het ledental der Afdeeling Gent is gedaald tot 9. Ingevolge Art. 6 der Statuten moet dus de Algemeene Vergadering over het al of niet voortbestaan dezer Afdeeling beslissen. Hij stelt voor haar niet op te heffen. Conform wordt besloten.

Hierop gaat de vergadering in comité generaal over, om aan de leden, die zulks gewenscht mochten achten, inlichtingen te verschaffen over de personen, die als Redacteur worden voorgedragen. Daar niemand over hen het woord verlangt, wordt de openbare vergadering terstond heropend en heeft de verkiezing plaats van 4 leden van het Hoofdbestuur, wegens het periodiek aftreden der H.H.: JEAN BROWNE, DAN. DE LANGE en J. A. HEUFF en het bedanken van den Heer Jhr. HENRY TINDAL.

Het resultaat van de gehouden stemming is, dat de H.H.: JEAN BROWNE en DAN. DE LANGE met alg. st. (55), J. A. HEUFF met 53 st. en Mr. J. N. VAN HALL met 45 st. gekozen worden. Verder hebben de H.H.: D. CORDES 10 st. en Mr. VAN SORGEN 2 st. op zich vereenigd. De aftredende leden nemen allen hun mandaat aan; de Heer Van Hall moet, onder dankbetuiging voor het in hem gestelde vertrouwen, voor een benoeming bedanken, daar hij geen

gelegenheid heeft de werkzaamheden, aan het lidmaatschap van het Hoofdbestuur verbonden, te vervullen zonder schade te doen aan andere ernstige bezigheden, die op hem rusten. De verkiezing van een 4^{en} Hoofdbestuurder wordt op voorstel van den Heer SIMONS uitgesteld tot na de pauze, die thans intreedt.

Na de pauze gaat de vergadering over tot het doen van deze keuze. Gekozen wordt DR. F. L. ABRESCH met 27 van de 52 uitgebrachte stemmen. De H.H.: D. Cordes, W. F. Loman en W. F. van der Mandere hebben respectievelijk 13, 10 en 2 stemmen op zich vereenigd. Aan Dr. Abresch zal kennis gegeven worden van zijne benoeming ¹⁾.

Vervolgens verkrijgt de Heer SIMONS (Amsterdam) het woord tot nadere toelichting van zijn voorstel tot het benoemen van een commissie van redactie. Hij zegt weinig te moeten toevoegen aan hetgeen hij bij de behandeling der begrooting over dit onderwerp in het midden heeft gebracht. Hij wenscht evenwel geen definitief voorstel te doen, daar hij niet weet, welke afspraken door het Hoofdbestuur met de voorgedragene Heeren zijn gemaakt. Daar echter de benoeming slechts voor één jaar zal plaats hebben, geeft hij het Hoofdbestuur in overweging het volgende jaar in overeenstemming met zijne wenschen te handelen.

De Voorzitter zegt, dat het niet mogelijk is bij deze gelegenheid aan de wenschen van den Heer Simons gevolg te geven. Het Hoofdbestuur zal het volgende jaar zijn voorstel in ernstige overweging nemen.

Hierop wordt voor den tijd van één jaar tot redacteur van »het Tooneel» benoemd de Heer Mr. J. KALF^r JR. met 37 st.; de Heer J. Vriesendorp Jr. verkreeg 5 st., terwijl 10 st. blanco waren ingeleverd.

De Heer HIJMANS ('s-Gravenhage) spreekt namens zijne afdeeling den wensch uit, dat zoo mogelijk in het tijdschrift als feuilleton nieuwe tooneelstukken zullen opgenomen worden. De Voorzitter zegt, dat van dezen wensch nota zal genomen worden.

Verder bedankt de Voorzitter onder instemming der vergadering de H.H.: MENDES DA COSTA, VINKESTEYN, BROWNE en PLEMP VAN DUIVELAND voor de bereidwilligheid, waarmede zij zich dit jaar met de redactie van het Tijdschrift hebben belast.

Op verzoek van de Afdeeling »den Haag» wordt bepaald, dat de volgende Algemeene Vergadering te 's-Gravenhage zal plaats hebben.

De Afdeeling *Utrecht* wordt aangewezen tot het nazien der rekening en verantwoording van het loopende jaar.

In aansluiting aan hetgeen door den Secretaris in het jaarverslag is meegedeeld over de antwoorden op de uitgeschreven prijsvragen deelt de Voorzitter mede, dat het vervroegde tijdstip dezer vergadering en het groote aantal ingekomen stukken het de jury onmogelijk hebben gemaakt reeds nu haar rapport uit te brengen. De verschillende subcommissies, waarin de jury is gesplitst, zijn ijverig met de lezing der stukken bezig en hopen spoedig met hare werkzaamheden gereed te zijn. Het Hoofdbestuur stelt voor de jury diligent te verklaren; zij zal zoodra mogelijk haar rapport bekend maken. De vergadering vereenigt zich met dit voorstel.

Alsnu komt in behandeling de vraag, door de Afdeeling 's-Gravenhage gesteld: »Is het niet wenschelijk het Hoofdbestuur uit te noodigen zich in betrekking te stellen tot den journalistenkring, ten einde te verkrijgen, dat de bladen, welke van plan zijn eene bespreking te geven van een oor-

¹⁾ Dr. Abresch heeft deze benoeming aangenomen.

spronkelijk tooneelwerk, die bespreking eerst opnemen *na de tweede uitvoering* van het stuk in dezelfde plaats?"

De heer EMANTS, door de Afdeeling 's-Gravenhage aangewezen om deze kwestie op de Algemeene Vergadering in te leiden, zegt, dat de vrees van het verwijt te zullen hooren, dat hij een *oratio pro domo* houdt, hem niet heeft terughouden van het doen van zijn voorstel. Hij acht het een zaak van algemeen belang voor onze oorspronkelijke tooneelschrijfkunst. Van het dusgenoemd koesteren dezer teere plant hier te lande heeft hij weinig bemerkt; wie bij ons voor het tooneel schrijft, wordt vaak eer als een misdadiger beschouwd, die verdedigd moet worden. De groote fout ligt in de logge onverschilligheid van het publiek, niet bij de critiek; men heeft hier geen sympathie voor de nationale zaak, maar integendeel een vrees voor het oorspronkelijke. Spr. erkent, dat het door hem aangeduide middel van een zwakke werking is; als men iets beters weet, zal hij het gaarne prijsgeven.

Vertaalde stukken hebben hier in den regel dit voor, dat zij in den vreemde reeds zijn opgevoerd; men heeft daardus waarborgen op succes. Die waarborgen mist men bij oorspronkelijke stukken. Men geeft bij ons te lande liever geen geld uit om naar de comedie te gaan en wacht daarom op zijn courrantje; staat er de geringste aanmerking in op het oorspronkelijke stuk, dan blijft men thuis. De criticus heeft aldus de macht het publiek af te houden van het bezoeken eener voorstelling van een oorspronkelijk stuk; krijgt men geen verslag in de courrant, dan is er kans, dat het publiek allicht verschillende mondelinge toelichtingen en oordeelvellingen hoort en daardoor tot eigen oordeelen zal opgewekt worden.

Nadeel kan Spreker van zijn voorstel niet inzien; met het journalistiek belang kan hij zich niet inlaten. Spr. leest een oordeel uit de *Middelburgsche Courant* van Februari 1890¹⁾ voor, waarin ditzelfde denkbeeld wordt verdedigd.

In Frankrijk en andere landen wordt elke vertooning van een nieuw stuk aangekondigd en er te voren de aandacht op gevestigd. Dat heeft Spr. den voorgaanden zomer nog te Weenen ondervonden; waar een tooneeldirectie, om de belangstelling van het publiek gaande te maken o. a. eenige dagen te voren een bericht liet opnemen, dat er drie precies gelijke ezels in een stuk zouden optreden; de beschrijving van de moeite, die men had om de gelijkenis te verkrijgen, prikkelde zeer de aandacht. En bij de opvoering bleek, dat noch de ezels aan elkander gelijk waren, noch dat een volkomen gelijkenis noodig was. Maar de aandacht was geprikkeld. Dát nu doet men bij ons niet. Er zou veel gewonnen zijn, als men hier de stukken maar wat langer kon spelen en men ook buitenaf zich niet afhankelijk maakte van het oordeel van de pers in de groote plaatsen. Een Haagsch criticus heeft gezegd, dat een criticus en een auteur altijd tegenover elkaar staan. Spreker geeft dit niet toe en meent, dat als een criticus iets voor de nationale kunst wil doen, hij dit ook hier kan. Ten slotte meent Spr. te moeten opmerken, dat hij uitsluitend gesproken heeft over de beoordeelingen van *oorspronkelijke* werken en dat hij geen vergelijkingen met de toestanden in andere landen wil; zij, die deze vergelijking *wel* maken, moeten evenwel consequent zijn en ook de reclame hier invoeren, die elders bloeit.

Mr. VAN SORGEN (Utrecht) verkrijgt hierop het woord. Hij doet den Heer EMANTS opmerken, dat een tooneeldirectie voor het vaststellen van haar repertoire in de buitensteden toch niet zoo afhankelijk is van de groote pers; ten minste niet wanneer zij vertrouwen heeft bij de commissarissen der schouwburgen en men weet, dat een criticus partijdig is. In dat geval doet zijn afkeuring zelfs meer goed dan kwaad.

De heer SIMONS (Amsterdam) wijst er nu allereerst op, dat

de quaestie door den Heer EMANTS hier ter sprake gebracht, nl. die van den invloed der pers op het bezoeken der voorstellingen, een geheel ander karakter zou krijgen, indien het publiek zich er meer aan wilde wennen, in elk uitgesproken oordeel van de critiek alleen het persoonlijk inzicht van den verslaggever te zoeken. De pers kan daartoe het hare doen, door te zorgen dat de critieken steeds ondertekend worden; dit zal maken dat men minder zegt: de *courant* schrijft, maar *die* of *die* beweert. Wat de voorgelegde vraag betreft, deze laat zich in vier deelen splitsen: Verkeert de oorspronkelijke auteur ten onzent in een bijzonder moeilijke conditie; is dit te wijten aan de critiek; kan dit verholpen worden; en — eindelijk — gebeurt dit het best op de wijze als de heer EMANTS heeft aangeduid? Om nu bij het laatste te blijven, merkt Spr. op, dat zich te wenden tot den journalistenkring wel het allerminst geraden is, aangezien deze geen zoo macht-hebbend lichaam is als men schijnt te denken, en Spr. heeft geen collega ontmoet, die niet glimlachend over het voorstel sprak. Wil men voorkomen dat een te vluchtig oordeel geveld wordt, laten dan de auteurs den critici een afschrift van hun stuk ter lezing zenden; dan kunnen zij ook beoordeelen of de vertooning den bedoelingen van den auteur recht heeft laten weervaren. Wat het opwekken der belangstelling vóór de vertooning betreft, ook dit ligt alleen aan de directies of de auteurs. Er is geen blad ten onzent, dat — daartoe in staat gesteld — niet bij voorbaat zijn lezers op het belang eener première zou willen wijzen.

Doch nu de vraag *au fond*. Spr. meent, dat onze auteurs in het algemeen geen reden tot klagen hebben. Alles hangt van deze vraag af: hoe is het gehalte van hun stuk? Is het werkelijk dramatisch en boeiend, dan zal het publiek wel komen; is het van artistieke waarde, dan zal het recht wedervaren van de critiek en erkend worden vroeger of later. — Schrijf goede stukken en gij zult niet te klagen hebben. Zijn ze zwak, dan moet de critiek dit immers wel zeggen; of zij dit terstond of wat later doet, verschilt niet veel, en wanneer de heer EMANTS gelijk heeft met te zeggen, dat het grootste deel van het publiek wacht op de courrant, dan zal, bij het zwijgen van de pers, immers niemand komen. Het ideaal van den inleider: vrij spel te laten aan het publiek gerucht, dat vaak den auteur meer benadeelen dan goed doen, want wie zoo maar iets zegt, is zich oneindig minder van zijn verantwoordelijkheid bewust, overweegt en bepeinst niet, als wie zich geroepen weet tot het voorlichten van het publiek. Een stuk dat pakt zal de critiek niet kunnen doodden; terwijl van een halfgeslaagd drama de critiek beter het goede zal aantoonen dan het publiek gerucht. Spr.'s slotsom is derhalve, dat aanneming van 's Heeren EMANTS voorstel en toepassing van zijn denkbeelden niet aan deze vergadering mag worden aanbevolen.

De Heer JACOBSON (Rotterdam) merkt op, dat men ook te Rotterdam meer achteruitgang dan genezing verwacht, indien gebeuren zou wat de heer EMANTS wenscht. De eerste voorstellingen zouden dan nog veel meer dan thans vaak groote repetities worden en het publiek zou er heel en al wegblijven.

Prof. VAN HAMEL oordeelt, dat deze zaak wel degelijk behoort tot die, waaraan het Verbond, dat onze tooneelschrijfkunst en een degelijke critiek wil bevorderen, zijn aandacht kan en moet wijden. Meer degelijkheid te brengen in de critiek, vooral van de kleine pers, die nu al te weinig werk er van maakt, zou hoogst wenschelijk zijn. Ook het hebben van vaste weekfeuilletons in de groote bladen, in stede van de korte, onmiddellijke verslagen noemt Spr. een desideratum. Het *Vaderland* geeft reeds het voorbeeld. Hij wijst verder op Frankrijk, al moet men daar ook onderscheiden de verslaggevers en de beoordeelaars; de critici, die een zeer persoonlijken indruk

¹⁾ Zie No. 8 en 9, bl. 71 van dezen jaargang.

geven, als LEMAÎTRE, en zij, die vooral de tolk van het groote publiek willen zijn, als SARCEY. De laatste spreekt dan ook in de entre-actes met allerlei menschen en polst hen; zoo tracht hij zijn eigen indrukken te controleren met die van anderen en verwerkt de laatste, voordat hij de zijne geeft. Spr. zou nu wenschen, dat in iedere afdeeling zooveel mogelijk een kern belangstellenden zich vormde, die zich verbonden om zooveel mogelijk alle premières bij te wonen en met wie ook onze critici konden te rade gaan. Veel voelt hij ook voor het opwekken van de belangstelling van het publiek vóór de voorstelling, door het mededeelen van wat de auteur beoogd heeft, door het publiceeren van een fragment, terwijl het bijwonen der generale repetities door de critici hem mede zeer wenschelijk voorkomt. Het zijn vooral de drie groote afdeelingen, die in deze richting werkzaam kunnen zijn.

De heer HEUFF is van meening, dat de hoofdzwaarigheid voor den oorspronkelijken auteur in het onvoldoende en te overhaaste van de voorbereiding ligt. De regie weet van niets dan »kappen»; veranderingen en verbeteringen worden zelden aangeduid. En de acteurs hebben alweer aan een ander stuk te denken. Spreker herinnert zich uit zijn eigen ervaring, hoe hij eens een acteur, die tijdens de repetitie uit een rol zat te leeren, zijn ingenomenheid betuigt met den ijver, aan zijn (sprekers) werk besteed. — »Pardon, mijnheer, dit is een rol in een volgend stuk, dat over 14 dagen gaan moet», was het antwoord. — »Ten minste als het uwe het zoolang uthoudt», voegde een ander er vertroostend bij. — Onder deze omstandigheden kan van een serieuze voorbereiding geen sprake zijn; wijzigingen in het stuk, zooals men die in het buitenland tijdens het repeteeren vaak aanbrengt, kunnen hier niet vóór de publieke vertooning gebeuren. En daarin zit de fout.

De heer JEAN BROWNE verklaart, dat de inleider in gebreke is gebleven aan te toonen, dat de critiek zooveel invloed heeft; tegenwoordig toch worden de premières in Rotterdam goed bezocht, een gevolg van het feit, dat een vroeger criticus altijd alles zoo afkamde, dat het publiek zich ten slotte van zijn invloed is gaan losmaken en tot waardeeren is gebracht. Pogingen om de directie LE GRAS EN HASPELS tot het maken van eenige reclame vooraf aan te zetten, zijn herhaalde malen afgestuit op hun tegenzin. Spreker zou zijnerzijds de pers allerminst aan banden willen leggen; zij moet een fier ros blijven. Toch dient men hier te lande nog meer acht te geven op het onderscheid tusschen critici en verslaggevers. Laten de laatsten het publiek op de hoogte brengen van de resultaten eener première; daarna kome de kritiek met haar voorlichting en beoordeling.

Mr. VAN SORGEN (Utrecht) neemt nu nog eens het woord, om mede namens zijne collega's van den Raad van Beheer te zeggen hoezeer hun de verwijdering leed doet, die langzamerhand tusschen de directies, de critiek en het Tooneelverbond is ontstaan. Dóórdringen moet weer het besef, dat allen een gemeenschappelijk belang te verdedigen hebben; de critici moeten hun petite entrée bij de gezelschappen krijgen; men moet elkaar helpen, niet bestrijden. Wil het Hoofdbestuur daartoe stappen doen, het zal bij »Het Nederlandsch Tooneel» een geopend oor vinden. Spr. hoopt, dat deze vergadering het begin zal zijn van eene verandering in die richting.

De Heer EMANTS voert in zijn repliek tegen de stelling van den Heer SIMONS, dat het gehalte der stukken beslist, aan, dat men te Rotterdam met Nouhuys' *Eerloos* geen goede zaken heeft gemaakt, maar wel met *Pension Schöller*. Verder zegt hij, dat het ontbreken van beoordeelingen in den beginne misschien nog meer menschen zal terughouden van het gaan zien van oorspronkelijke stukken, doch op den duur zal dit beter worden. Het publiek zal gedwongen worden zelf te gaan oordeelen.

Vervolgens merkt Spr. den Heer BROWNE op, dat de ondervinding door hem met *Fatsoen* opgedaan, die uit andere couranten reeds genoegzaam bekend mag geoordeeld worden, hem er toe gebracht heeft zijn eigen zaak hier ter sprake te brengen, voor zoover hij alleen daarop kon steunen. Ten slotte verklaart Spr. zich volkomen bereid zijn voorstel, waarvan hij zich de groote praktische bezwaren niet ontveinst, voor iets anders prijs te geven, als men maar verkrijgt, wat allen wenschen: grootere belangstelling van het publiek in oorspronkelijke tooneelletteratuur.

De Heer SIMONS stelt een motie voor, strekkende om het Hoofdbestuur uit te noodigen zich in betrekking te stellen met tooneeldirecties en tooneelverslaggevers, ten einde gemeenschappelijk te overleggen in hoever een betere voorbereiding van de opvoering van oorspronkelijke stukken mogelijk is en hoe de aandacht van het publiek op de premières van dergelijke stukken kan worden gevestigd.

Na eenig debat worden deze motie en het voorstel 's-Gravenhage ingetrokken, na de verzekering van den Voorzitter, dat het Hoofdbestuur het hier gesprokene in ernstige overweging zal nemen en stappen bij directies en critici zal doen om de nu aangewezen bezwaren voor den Nederlandschen auteur uit den weg te ruimen.

De Heer HYMANS ('s-Gravenhage) deelt mede, dat zijn Afdeeling met leedwezen het veelvuldig optreden der leerlingen der Tooneelschool heeft gezien; o.a. was Mina Sasbach 42 maal in »De Kleine Lord» opgetreden. De Afdeeling den Haag vreest hiervan noodlottige gevolgen voor de betrokken leerlingen.

De Voorzitter wijst op hetgeen hierover in het jaarverslag voorkomt. En Hoofdbestuur en Commissie van Beheer en Toezicht zien in, dat hierin verandering moet komen. Het gevraagde verlof voor de medewerking van M. Sasbach zou zeker niet zijn verleend, indien men zulk een groot getal opvoeringen in verschillende plaatsen had kunnen voorzien. Tegen een herhaling van zulk een geval zal in het vervolg gewaakt worden.

De Heer VAN SORGEN merkt op, dat bij den Raad van Beheer der Koninklijke Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» geen bezwaren van de Tooneelschoolcommissie zijn ingekomen, daar men anders zich stellig daarnaar zou gedragen hebben.

De Voorzitter betuigt gaarne, dat de Raad van Beheer zich in deze zaak niets te verwijten heeft.

De Voorzitter betuigt aan de Afdeeling Utrecht den hartelijken dank der vergadering voor de schitterende ontvangst, aan Hoofdbestuurders en Afgevaardigden bij deze gelegenheid bereid.

De Heer MR. DER KINDEREN ('s-Gravenhage) bedankt namens de vergadering den Voorzitter voor zijn uitstekende leiding.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering.

Op den vooravond der Algemeene Vergadering woonden Eereleden, Hoofdbestuurders en Afgevaardigden als gasten der Utrechtsche Afdeeling de voorstelling bij van Sophocles' »Koning Oedipus» door eenige leden van het Utrechtsche Studentencorps. Bij die gelegenheid werd door het Hoofdbestuur aan den vertolker van de titelrol een krans aangeboden als een huldeblijk aan allen, die tot het welslagen dezer voorstelling hadden bijgedragen.

Na afloop waren bovengenoemde dignitarissen en allen, die aan de Oedipus-opvoeringen hadden medegewerkt, de gasten der Utrechtsche Afdeeling bij OKHUYZEN, om vervolgens nog eenigen tijd te genieten van de gastvrijheid, door de Utrechtsche Studenten op hun Sociëteit betoond.

Na afloop der Algemeene Vergadering was het weer de Utrechtsche Studenten-Societeit, die Hoofdbestuurders en Afgevaardigden binnen hare gastvrije wanden ontving. De feestelijkheden eindigden met een gemeenschappelijken maaltijd, waaraan bijna alle leden van het Hoofdbestuur, eenige Afgevaardigden en de Eerevoorzitter der Oedipus-Commissie, Prof. Dr. Gallée, deelnamen. De eerste dronk werd door den Voorzitter gewijd aan onze beide Vorstinnen, welke met geestdrift door de aanwezigen werd begroet. H.H. Majesteiten werd hiervan telegraphisch bericht gezonden, welk bericht op gelijke wijze beantwoord werd.

Dit verslag mag niet eindigen zonder nogmaals openlijk een woord van diepgevoelden dank uitgesproken te hebben aan het Utrechtsche Afdeulingsbestuur en den Utrechtschen Studenten voor hunne schitterende ontvangst bij gelegenheid dezer Algemeene Vergadering.

Amsterdam,
April 1891.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE MAASSTAD.

Den 1^{en} dezer had de eere-voorstelling voor Mej. MARIE VINK plaats en daar men vernomen had, dat zij weldra in het huwelijksbootje denkt te stappen, bleef een extra-ovatie niet achterwege. Door een groot aantal Rotterdammers werd haar een fraai geschenk aangeboden, dat, naar wij met zekerheid weten, hoogelijk wordt gewaardeerd. Strikt genomen raakt de echtverbintenis van een artist noch publiek, noch critiek, doch wij achten het zulk een vriendelijk teeken, dat onze stadgenooten zoo hartelijk deelen in het geluk van hun troetelkind, dat wij ons gerechtigd vonden er over te spreken en van deze gelegenheid profiteeren om onze beste wenschen te voegen bij de vele, welke Mej. Vink en de Heer Van Eysden reeds in ontvangst hadden te nemen.

Opgevoerd werden dien avond: *Goede Getuigen*, een saai, onbeduidende Duitsche klucht en *Een Huwelijks-Advertentie*, oorspronkelijk blijspelletje van een Zwolsche jonge dame, onder het welluidende pseudoniem MARY EWALD. Het laatste stukje behandelt in opgewekten trant de gevolgen van een huwelijks-aanvraag door drie vroolijke jonge dames in de courant geplaatst uit verveling over een natten zomer te Scheveningen. Vrij zwak is het begin; het duurt een poosje, voordat de schrijfster goed op dreef komt, maar dan ook gaat het er flink op los en al laten verwickeling en ontknooping zich gemakkelijk raden, vlot en prettig geschreven als het is, verschaft het nastukje een aangenaam halfuurtje. Een woord van lof mag der schrijfster niet onthouden worden; ook voor dilettanten dunkt ons haar werkje zeer geschikt, waarom wij haar aanraden het in druk te doen verschijnen.

Het jolige klaverblad werd door de dames VINK, KLEIN en FAASSEN alleraardigst voorgesteld; hun spel was geheel in den toon: uitgelaten, los en natuurlijk; zij waren gevaarlijke kwelduiveltjes voor den bloeden *Piet Vergeul*, door den Heer DE VRIES vermakelijk getypeerd. De Heer VAN EYSDEN vervulde nauwgezet de minder dankbare rol van *Willem*.

In den Tivoli-Schouwburg werd o. a. opgevoerd: *Een Onweerswolkje*, tooneelspel in één bedrijf van onze hand. Wij trachten daarin de gemoedsaandoeningen te schetsen van een jonggetrouwd paar; de man behandelt zijn echtgenoot met onverschilligheid en tracht zijn gedrag, tegenover een vriend te verdedigen met allerhande uitvallen op misstanden in onze hedendaagsche samenleving. Ida, zijn vrouw moet kort daarna een vermorde declaratie aanhooeren van genoemden vriend, die haar vroeger reeds het hof maakte en meent, dat thans zijn kansen gunstig staan. Hij heeft zich echter deerlijk vergist; Ida blijkt een dapper, innig liefhebbend vrouwtje te zijn en tengevolge van haar

zenuwachtigheid naar aanleiding van het optreden van den vriend, komt het tot een verklaring tusschen man en vrouw, waarna dit onweerswolkje (n. l. het gebrek aan oprechte liefde en wederzijdsch vertrouwen), dat de huwelijkszon dreigde te verduisteren, overdrijft.

Het is een conversatie-stukje zonder veel handeling, uitsluitend bestemd voor het beschaafde deel van het publiek. Dat er bij een opvoering op Zondag, wanneer de beschaafden niet de meerderheid plegen te hebben in onze schouwburg, aan het slot gelachen werd, verwonderde ons niet, maar wel een weinig, dat de verslaggever van een onzer groote bladen, die juist deze voorstelling bijwoonde, uit dat lachen algemeene conclusies wilde trekken en dat publiek tot Nemesis bevorderen. Omdat zijn beoordeeling overigens in hoogst welwillende bewoordingen was vervat, meenen wij te mogen opmerken, dat dit, volgens hem onheusch en onhebbelijk, lachen uitzondering was. In hoever trouwens zulk een vroolijke stemming van personen, die lachen omdat zij niet begrijpen, ooit als argument zou kunnen dienen, wenschen wij in het midden te laten, daar wij geen tegen-critiek wilden leveren, zelfs niet met een beroep op Art. 328, Code Pénal.

Mevr. MULDER-ROELOFSEN vertolkte de partij van het jonge vrouwtje met overtuiging en innigheid; wij hebben haar zelden zoo verdienstelijk zien spelen. Dat de Heer DE VOS den echtgenoot zeer goed zou voorstellen, begrepen wij vooruit; causeeren en paradoxen verdedigen is zijn fort; de rol is voor hem geschreven. Beiden onzen dank en hulde. Aan het spel van den Heer CHRISPIJN ontbrak alle gloed en kleur; dat het laatste gedeelte van het tooneelspel voor de toeschouwers minder begrijpelijk was, is grootendeels aan hem te wijten.

Een onbestorven Weduwe, een dwaas, maar amusant Duitsch kluchtspel, werd vlot afgespeeld. De titelrol was bij Mej. AUG. POOLMAN in goede handen, terwijl de Heeren VAN BIENE (*Wenzel*) en TERNOOY APÉL (*Valentin*) verdienstelijke charges leverden. Den Dames VAN DER LUGT en SNIJDERS zij aanbevolen op de houding der ellebogen te letten; laten zij zich een oogeblik voor den spiegel plaatsen, dan zullen zij dadelijk zien, hoe onbevallig het staat deze zoover van het lichaam te houden.

Wij hadden gehoopt onze reeks opstellen in dit seizoen te kunnen eindigen bij den troon van *Elisabeth, Koningin van Engeland*. Het heeft niet zoo mogen zijn; wel kwamen wij op audientie bij Keizerin «*Catharina*», maar bombast recenseeren wij liever niet.

18 April 1891.

JEAN VALJEAN.

KONING OEDIPUS.

Het was hoogtijd te Utrecht den 11^{en} April j.l.; hoogtijd voor hen, die, gloeiende van liefde voor de klassieken, opgegaan waren naar den schouwburg om daar te genieten van het altijd jonge en frissche, dat de meesterwerken van de Oudheid kenschetst; hoogtijd voor hen, die belang stellende in alles, wat ware kunst ooit heeft voortgebracht, het zich tot plicht hadden gerekend den cijns hunner bewondering te betalen aan het schoone, dat lang vervlogen tijden ons hebben nagelaten; hoogtijd eindelijk voor de Studenten van Utrecht's Universiteit, die door het waagstuk, op dien gedenkwaardigen avond volvoerd, getuigenis hebben afgelegd van de hoogere beschaving en den zin voor kunst en wetenschap, welke nog steeds de sierraden zijn van de Nederlandsche spes patriae.

Want een waagstuk mag het voorzeker genoemd worden, wanneer Studenten, zonder eenige opleiding voor de tooneelspeelkunst, en vaak ook ontbloom van den aanleg, voor den acteur evenals voor iederen kunstenaar een noodzakelijk vereischte, doch aan den anderen kant zeker van hun geheele toewijding aan de taak, die zij zich vrijwillig oplegden, en blakende van jeugdigen ijver, die hen niet doet terug-

schrikken voor welke moeijelikheden ook, zich aangorden om een tragedie ten tooneele te brengen, aan wier opvoering zoovele bezwaren verbonden zijn. Audaces fortuna iuvat, de fortuin helpt de moedigen, dit spreekwoord is weer ten volle bewaarheid. Want een ieder, die eens of meermalen het voorrecht heeft gehad getuige te zijn van den triumpf, dien de Utrechtsche Studenten behaald hebben bij hun Oedipus-opvoeringen, heeft ongetwijfeld het schouwburggebouw verlaten met een gevoel van innige dankbaarheid voor al het schoone, dat daar te genieten is gegeven, met een gevoel van groote bewondering voor hetgeen daar, dank zij de uitstekende voorbereiding, tot stand is gebracht.

Moeite noch kosten zijn gespaard om deze voorstelling te maken tot een belangrijke gebeurtenis, ook in de geschiedenis van onze vaderlandsche tooneelspeelkunst. Waar bij onze tooneelgezelschappen nog al eens eenheid van opvatting, costumeering, grimeering en mise-en-scène te wenschen overlaten, daar mag voorzeker op de opvoering der Utrechtsche Studenten met onverdeelde instemming worden teruggezien. Zij heeft bewezen wat tot stand kan gebracht worden, wanneer allen, die aan de vertolking van een stuk medewerken, zich laten leiden door de inzichten van één persoon, verre hun meerdere in ervaring en kennis ¹⁾; zij heeft getoond hoe dilettanten, slechts bij uitzondering gekleed in een ander gewaad dan Parijs of Londen voorschrijft, door de natuurlijke wijze ²⁾, waarop zij zich bewegen in een kleedij, zoo geheel verschillend van de onze, sommigen tooneelspelers van beroep tot voorbeeld kunnen strekken, dien een historisch costuum soms alle natuurlijkheden ontleemt; zij heeft doen zien, hoe een voortreffelijke grime in staat is jongelingen te metamorphoseeren in eerbiedwaardige grijsaards, hoe een goed verzorgde mise-en-scène in hooge mate bevorderlijk kan zijn aan het welslagen van een stuk. Zij heeft eindelijk, niettegenstaande de verschillende aanmerkingen, die op het spel der medewerkers te maken zijn, in het licht gesteld, welke resultaten ernstige studie, groote toewijding en onvermoeide ijver kunnen hebben bij personen, wier opleiding, aanleg en werkring zoo geheel verschillen van hen, die de Muze der tooneelspeelkunst tot haren dienst geroepen heeft. Zonder te ontkennen, dat men het recht had van het spel van acteurs van beroep een dieperen indruk te verwachten, meen ik toch zonder eenige aarzeling te mogen neerschrijven, dat de Utrechtsche Studenten voldaan hebben aan de hoogste eischen, die men hun billijker wijze kon stellen. Waar zij niet altijd in staat waren aan de vertolking van hartstochten die uiting te geven, die somtijds gewenscht scheen, daar zochten zij met niet genoeg te waardeeren zelfbeheersching dit gebrek niet door allerlei kunstgrepen te verhelpen en te verbergen, maar verzoende hun sober en waardig spel ons op die oogeblikken volkomen met dit gemis aan dramatische kracht. En nog meer zal men hun werk op hoogen prijs stellen, als men bedenkt hoe de bezetting der hoofdrollen artisten vordert van niet alledaagschen aanleg en bekwaamheid.

Onder het diepste stilzwijgen zag het aanwezige publiek, geheel onder den stemmigen indruk, waarin het door de ouverture van Jhr. Mr. J. C. M. van Riemsdijk gebracht was, het gordijn zich omhoog bewegen. Een schoon tooneel breidde zich voor onze oogen uit. Op den achtergrond verheft zich het koninklijke paleis, in Dorischen stijl opgetrokken. Op het met weelderig groen omlijste voorplein ziet men rechts (van de toeschouwers) een grafsteen en een rust-

bank; ter linkerzijde staat de koninklijke troon, in welks nabijheid een altaar naast een Apollobeeld wierookdampen ten hemel doet stijgen om den toorn der goden te verzoenen, die Thebe met een verschrikkelijke pest teisteren. Rondom het altaar en op de trappen van het paleis zitten kinderen en jongelingen als smeekelingen met een olijftak in de hand. Een eerbiedwaardige grijsaard, de priester van Zeus, beweegt zich te midden van hen. Smaakvol was dit alles ingericht, de groepeerings der personen en de kleurschakeering der costumes was meesterlijk. Hierop verschijnt de koning, dien de smeekelingen door het wuiven van hun takken begroeten, en het drama begint met een dialoog tusschen Oedipus en den grijzen priester.

Na het uitgebreide stuk van de hand des Heeren Mendes da Costa in No. 4 en 5 van dezen jaargang over Sophocles meesterstuk, meen ik mij te kunnen onthouden van een inhoudsopgave van deze tragedie. Ik zal mij dan ook beperken tot enkele opmerkingen over de uitvoering zelve.

Zooeven roemde ik reeds de prachtige kleurschakeering der costumes bij het opgaan van het gordijn; even gunstig zal zeker ieders oordeel zijn over de schoone afwisseling, die de kleederen van het koor van aanzienlijke grijsaards ten toon spreidden. Statisch, misschien wat te statig, traden de 14 uitstekend gegrimede Thebaansche ouden onder leiding van hun aanvoerder, den Heer A. J. A. van Heemstra, op en vormden een tableau, dat niet licht uit mijn gedachten zal gaan. Na hun optreden verlaten zij het tooneel niet meer en hetzij zij zich op den voorgrond bevinden om onder begeleiding der muziek hun schoone zangen te doen hooren, hetzij zij zich op den achtergrond hebben teruggetrokken om bij monde van hun verdienstelijken aanvoerder deel te nemen aan de handeling, de fraaie groep, die zij vormen, trekt steeds onze aandacht. Jammer dat zij niet méér door gebaren en stil spel hun belangstelling in het gebeurde te kennen gaven. De enkelen onder hen, die hiertoe zich op prijzenswaardige wijze moeite gaven, konden niet den indruk van het stuk in die mate verhoogen, als het geval zou geweest zijn, wanneer een krachtig stil spel van al deze grijsaards ons had vertolkt, wat in het gemoed der getrouwe Thebanen moest omgaan bij het leed, dat hun koning trof ¹⁾. Waar wellicht een dergelijk spel boven hun krachten ging, daar moet met voldoening gewezen worden op het feit, dat de wijze, waarop deze en alle overige figuranten hun blikken gericht hadden naar dat gedeelte van het tooneel, waarop de handeling plaats greep, gunstig afstak bij hetgeen maar al te vaak zelfs bij onze grootere tooneelgezelschappen gezien wordt, waar de figuranten meer aandacht schenken aan het publiek in de zaal dan aan de personen, die zij op het tooneel moeten ter zijde staan.

Nog een kleine opmerking moet mij van het hart ten opzichte van het koor. Noch bij de eerste, noch bij de tweede opvoering bevredigde het mij, dat bij de schoone bede tot *Athene* om den pestgod Ares te verwijderen het koor, dat zich blijkbaar om muzikale redenen naar den achtergrond bewogen had, de handen biddend ophief tot het beeld van *Apollo*. Zeer goed begrijp ik, dat dit achteruitreden moest gemotiveerd worden, doch door het aanbrennen van een Pallasbeeld zou aan dit bezwaar volgens mijn bescheiden meening geheel zijn te gemoet gekomen.

Nu ik toch over de tooneelschikking bezig ben, zij het mij vergund reeds hier melding te maken van de voortreffelijke wijze, waarop het slot der tragedie is ten tooneele gebracht. Oedipus verlaat na het teeder afscheid van zijn kinderen diep rampzalig, gebogen onder den last »van zoo grenzenloos leed, zoo geheel onverdiend», het voorplein om op »Cithaeron's rots, hem door zijn ouders zelf tot graf bestemd», zijn verder leven door te brengen. Liefelijke

¹⁾ Zooals bekend is, nam voor deze opvoeringen de Heer M. B. Mendes da Costa de regie en het instudeeren der rollen op zich. Een bespreking van zijn verdiensten bij deze gelegenheid blijft hier achterwege wegens de verhouding, waarin wij beiden tot dit Tijdschrift staan.

²⁾ Vooral viel dit bij de 2e opvoering bij sommige medewerkers in het oog. De 1e voorstelling liet in dit opzicht nog wel wat te wenschen over, waaraan trouwens hoofdzakelijk het schoeisel schuld had, dat wegens de late toezending toen nog niet behoorlijk ingeloopt was.

¹⁾ De 3e en 4e opvoering schijnen in dit opzicht gunstig bij haar voorgangers afgestoken te hebben.

vrouwenstemmen doen intusschen op den achtergrond plechtig het volgende lied hooren:

»Ziet hier, Thebe's burgren, ziet hier Oedipus, den armen mensch, die, de raadselspreuk verklarend, eenmaal machtig werd en groot, zoodat ieder hem bewondrend hulde en eer in Thebe hood. Ziet in welke zee van jammer zijn gelukster onderging! Daarom prijst geen wezen zalig, dat een sterflijk lot ontving, eer gij wat aan hem beschikt is voor zijn laatste dagen weet. Prijst eerst hem die 's levens eindpaal mocht bereiken vrij van leed!»

Kreon heeft zich op de rustbank neergezet, terwijl hij de beide dochters van de zoo diep getroffen ouders onder zijn bescherming genomen heeft. Met diepen weemoed staren Kreon, de kinderen, de grijsaards en de bevolking van Thebe den ongelukkigen vorst na. Het gezang der vrouwen loopt ten einde en een slavine leidt de deerniswaardige meisjes naar de koninklijke woning. Kreon volgt haar, doch op de trappen van het paleis blijft hij staan, vol droefheid de blikken gericht naar de zijde, waarlangs zich de met den vloek der goden beladen Oedipus verwijderde. Vervolgens neemt het koor der grijsaards het lied der vrouwen over en met begeleiding der muziek klinkt het nog eens uit hun monden, »in welke zee van jammer Oedipus, gelukster onderging». Overweldigend was de indruk, dien deze slotscène maakte.

De beoordeeling van het spel der dilettant-acteurs mag niet in allerlei bijzonderheden afdalen; ik zal mij dan ook onthouden van ieder hunner afzonderlijk te bespreken; allen zonder onderscheid hebben zich verdienstelijk, zij het dan ook niet in gelijke mate, van hun taak gekweten. Over het algemeen had ik gaarne een sneller tempo waargenomen; het langzame voortschrijden der handeling gaf wel aan het geheel iets rustigs en voornaams, maar een eenigszins vlugger afspelen zou sommigen scènes zeker ten goede gekomen zijn; bij de tweede opvoering was in dit opzicht reeds eenige vooruitgang op te merken. Ook liet de dicitie hier en daar wel wat te wenschen over, vooral den eersten keer, toen enkele acteurs, althans in den beginne, niet geheel vrij van lampenkoorts schenen te zijn. Zoo werd niet zelden bij het einde van een claus de juiste toon gemist. Verder zou eenige verheffing van stem in meer dan een passage niet weinig meegewerkt hebben om de hartstochten, die sommige personen beheerschen, beter te doen uitkomen. Om mij tot een enkel voorbeeld te bepalen, Oedipus (de Heer J. J. Jansen) zou in de scène, waarin hij in het volle besef van zijn waardigheid en onbewust van de schuld, waaronder hij gebukt gaat, de zwaarste vervloeking uitspreekt over ieder — ook over zichzelf — die met den moordenaar van Laios mocht heulen, door krachtiger intonatie een grooter indruk hebben te weeg gebracht; ook het spel van Kreon (den Heer G. Kirberger) zou in den twist met Oedipus hierdoor aanmerkelijk gewonnen hebben. Welk effect krachtige intonatie kan te weeg brengen, toonde de Heer W. C. L. Bronsveld in zijn schoone vertolking van de rol van Tiresias; vooral kwam dit uit, toen hij Oedipus de volgende woorden naar het hoofd slingerde:

»Naar het verbod, daar straks tot u geuit,
Verbid ik u ooit meer tot mij te spreken of tot hen,
Daar gij het zijt, die vloek bracht over 't land.»

Volkomen overtuigd evenwel ben ik van de moeielijkheid om vooral door verheffing van stem uiting te geven aan hevige passie; men is zoo licht geneigd zijn toevlucht te nemen tot schreeuwen, en de hierboven geprezen zelfbeheersching heeft onze jeugdige acteurs voor dit euvel bewaard.

Niet onopgemerkt mogen ook blijven de zwarigheden, die Sophocles' zucht tot wijsgeerige beschouwingen den vertolkers van dit treurspel somtijds in den weg legt. Eén voorbeeld uit meer zij hier besproken.

Oedipus heeft den ziener Tiresias ontboden om van

hem te vernemen, hoe hij den moordenaar van Laios opsporen moet. Tiresias tracht zich aan het geven van een antwoord te onttrekken, maar haalt zich hierdoor den toorn van den niets vermoedenden Oedipus op den hals. Door diens ongemotiveerde beschuldiging buiten zichzelf gebracht, deelt hij eindelijk mede, dat de koning zelf de moordenaar is. Dientengevolge wordt Oedipus nog meer geprikkeld en overlaadt den ziener met allerlei verwijten, die deze niet onbeantwoord laat. Ten slotte uit Oedipus het vermoeden, dat Kreon den wichelaar heeft aangezet den koning van zulk een daad te betichten. Tiresias laat hierop deze woorden hooren:

»Gij zijt u zelf tot onheil, Kreon niet.»

Men zou nu verwachten, dat Oedipus, door het voorgaande in hevigen hartstocht ontbrand, zeer kort aanduidde, dat heerschzucht het motief van Kreon in deze zaak was geweest en dan als volgt voortging:

»Ziet! gindschen goochlaar zond hij op mij af,
dien listigen bedrieger, die alleen
waar 't winst geldt scherp ziet, blind als ziener is.
Want zeg, wanneer bleek uwe wichelkunst?
Waarom spraakt gij weleer geen reddend woord,
toen 't zingend monster!) stroomen bloeds vergoot?
Toch was dat raadsel op te lossen niet
zoo licht, en t had een wichelaar eer bezorgd!
Maar noch der vooglen vlucht noch 't woord eens gods
deed u den knoop ontwarren. Ik verschijn,
de onwetende Oedipus, en, zonder kunst,
los ik het raadsel op door mijn verstand!»

Deze woorden passen immers volkomen in den toon, waarin het vorige is uitgesproken. Hoeveel sarcasme was niet in deze verwijten te leggen geweest, welk een machtigen indruk had deze passage moeten teweegbrengen! Maar des dichters lust tot bespiegelingen heeft dit gedeelte geheel van zijn kracht beroofd. In plaats toch van op de boven aangegeven wijze voort te gaan, legt Sophocles Oedipus onmiddellijk na het antwoord van Tiresias de volgende woorden in den mond:

»O rijkdom, heerschappij, regeeringskunst,
waar andre kunst voor zwicht, helaas! hoe groot
een nijd vervolgt u in het leven, waar
een ieder, als om strijd, het hoogste zoekt,
want om dit koningschap, hetwelk de stad
mij opdroeg, ongevraagd, als eergeschenk,
tracht mij de trouwe Kreon, de oude vriend,
te stooten van den troon door slinksch bedrog!»

Deze op zichzelf schoone beschouwing legt van een zachtere stemming getuigenis af, hierdoor wordt dus de hartstochtelijke toon, waarin het vorige vertolkt wordt, verbroken en is het niet mogelijk in de verdere toespraak tot den wichelaar dat sarcasme te leggen, waardoor zij tot haar recht zou gekomen zijn.

Een afzonderlijke bespreking verdient de bezetting van de titelrol. Den Heer Jansen komt een woord van hulde toe voor de wijze, waarop hij zich van zijn zware, ik zou bijna geneigd zijn te zeggen, loodzware taak gekweten heeft. Waar het hem niet altijd mocht gelukken de juiste uiting te geven aan hetgeen in Oedipus omging — en wiezal hem dit ten kwade duiden, als slechts tooneelspelers van den eersten rang voor zulk een moeielijke rol berekend kunnen zijn? — daar heeft hij door soberheid trachten te vergoeden, wat hem aan kracht mocht ontbreken. Gaande weg beviel mij zijn optreden beter, en vooral na de pauze was hij in zijn volle kracht. Het schoonst was mijns inziens zijn spel, toen hij, de hevige ontroering van Iocaste na het verhaal van den bode uit Corinthe, toeschrijvende aan trotschheid²⁾, zich in zijn volle lengte voor zijn troon ophief onder den uitroep:

¹⁾ De Sphinx.

²⁾ Zij schaamt, hoovaardig als de vrouwen zijn, Misschien zich over mijn onedel bloed.

»Ik ben een zoon van Tyche, hoe zou zij mij schande brengen, die mij gunstig is?»

Waardig was ook zijn houding bij het daaropvolgende koorgezang, dat zoo schoon ons den laatsten straal van hoop vertolkte, die terstond door de mededeelingen van den ouden herder ¹⁾ geheel zou verdwijnen. Treffend was het oogenblik, toen Oedipus, na deze mededeelingen volkomen overtuigd van de ellende, waarin hij gestort was, zich het hoofd omhulde onder het uitspreken der woorden:

»Wee! wee! zoo komt dan alles, alles uit!
O zon, moge ik voor 't laatst uw stralen zien,
ik, die het licht zag, van wie 't niet mocht zijn,
die 't bloed vergoot van wien het niet mocht zijn,
die omgang had met wie het niet mocht zijn.»

En als, nadat de dienaar (de Heer F. L. A. Roeloffs Valk, die zich vooral bij de tweede opvoering goed van zijn taak kweet) mededeeling heeft gedaan van het droevig lot, dat Iocaste en Oedipus getroffen heeft, de laatste blind, het gelaat met bloed bedekt, met handen en voeten tastende voor onze blikken verschijnt, dan weet ons de Heer Jansen, gesteund door de melodramatische bewerking van dit gedeelte der tragedie, medelijden af te dwingen met den vorst, die zoo wreed door de slagen van het Noodlot getroffen is.

Ook den Heer J. S. Royaards komt een woord van lof toe voor de schoone vertolking van de rol der koningin. Scheen hij bij de eerste opvoering te zeer gebukt onder den moeilijken last, dien zijn travestirof hem oplegde, den tweeden keer, dat de Oedipus ten tooneele werd gebracht, vervulde hij zijn taak op prijzenswaardige wijze. Vooral trof mij zijn stil spel bij het vernemen van hetgeen de bode uit Corinthe meedeelde over de afkomst van Oedipus; het behoorde tot het schoonste, wat ons dien avond op dit gebied gegeven werd. Wat mij vooral in zijn optreden aantrok, was de voortreffelijke wijze, waarop hij zijn stem wist te maskeeren.

Tragedies, als deze, brengen bij de opvoering allerlei moeilijkheden met zich mede, daar zij geschreven zijn voor een tooneel, geheel anders ingericht dan het onze, voor tooneelspelers, die met hun cothurnen en maskers een geheel anderen indruk moesten teweegbrengen dan de personen, die wij bij deze gelegenheid zagen optreden, alleen onkenbaar door de middelen, waarvan de moderne grimeerkunst het geheim bezit. Veel moest dus opgeofferd worden aan de veranderde tijdsomstandigheden, enkele ketterijen op antiquarisch gebied moesten over het hoofd gezien worden met het oog op onze moderne begrippen van smaak; het is hier thans de plaats niet om hierover nader uit te weiden, en om na te gaan of wellicht een ruimer toegeven aan onze tegenwoordige inzichten het een of ander onderdeel der tragedie had kunnen doen winnen. Veeleer zou ik — en het is de classicus, die in mij spreekt — geneigd zijn den Heer Mendes da Costa mijn oprechten dank te betuigen voor de piëteit voor het oude treurspel, die hem er toe gebracht heeft betrekkelijk spaarzaam te werk te gaan met het aanbrengen van wijzigingen, om aldus ons een zoo getrouw mogelijk beeld te geven van het werk van den onsterfelijken Sophocles. Te recht, meen ik, heeft hij zich door die piëteit laten leiden, waar liefde voor de klassieken de drijfveer was voor eenige jonge mannen, om onder het eerevoorzitterschap van hun Rector Magnificus, Prof. Dr. J. H. Gallée, hun krachten te beproeven aan een der schoonste kunstproducten, die de Oudheid ons heeft nagelaten. Waar een gezelschap van beroepsartisten zich aan een dergelijk

¹⁾ Niet duidelijk was mij, waarom deze herder (de Heer H. Rahder, die zeer gelukkige oogenblikken had) door twee forsche krijgers in volle wapenrusting werd binnengeleid, terwijl Sophocles aangeeft, dat het Oedipus' slaven zijn, die hem van het land gehaald hebben.

kunstwerk waagde, daar zou ons tooneelgeweten wellicht meer geneigd zijn geweest tot veranderingen.

Het geheele beschaafde Nederland is den Utrechtschen Studenten veel verplicht voor hetgeen zij dezer dagen verricht hebben. Zij hebben daardoor bewezen, dat zij in hun optreden tegenover de buitenwereld niet alleen hun roem zoeken in overwinningen, die getuigenis moeten afleggen van hun lichaamskracht, maar dat zij ook op het gebied des geestes lauweren zoeken, die hun Alma Mater tot niet geringe eer verstrekken. Moge het goede voorbeeld, te Utrecht gegeven, de studenten, die aan andere Hoogeschoolen hun opleiding genieten, aansporen tot navolging! Want voorstellingen als deze bevorderen niet alleen in hooge mate de belangstelling in de tooneelspeelkunst — de talrijke opkomst van een uitgelezen publiek bij alle gelegenheden, dat de Oedipus ten tooneele werd gebracht, strekt hiervan tot bewijs — zij zijn ook belangrijke gebeurtenissen op het gebied der dramatische literatuur.

Waar toch een tragedie-dichter in staat bleek, zulk een machtigen indruk te weeg te brengen op een publiek, tal van eeuwen na hem levende en in denkwijze en gevoel zoover verwijderd van zijn tijdgenooten, daar werd duidelijk in het gelicht gesteld welk een kracht van deze tak van letterkunde kan uitgaan. Moge derhalve deze belangstelling in het waarachtig schoone, wat de tooneelletterkunde der Ouden ons heeft nagelaten, hier te lande steeds levendig gehouden worden! En, als dit gebeurt, dan zal het de eer zijn van allen, die aan deze Oedipus-opvoeringen meegewerkt hebben, hiertoe een niet geringen stoot gegeven te hebben.

Een bevriende hand schrijft ons het volgende over het muzikale gedeelte dezer Oedipus-opvoering:

Het muzikale gedeelte der voorstelling van Koning Oedipus muntte uit door eenvoud en natuurlijkheid.

Zoo veel mogelijk heeft de Heer Van Riemsdijk getracht de bewerking te houden in den ouden stijl. Sommige gedeelten herinneren, wat betreft melodiebouw en stemvoering, aan de tijden der oud-nederlandsche componisten. In het geheel herkent men den man van talent, die met goeden smaak altoos het juiste weet te kiezen. Moge deze muziek ook niet overeenkomen met de voorstelling, die men zich volgens de beschrijving der grieksche auteurs, van de muziek der oude Grieken vormt, toch valt het niet te ontkennen, dat de componist eene soort van muzikale bewerking heeft geleverd, waarvan de stemming overeenkomt met de stemming door de verschillende episoden van het drama gewekt en waardoor dus inderdaad de indruk van die verschillende episoden wordt versterkt.

Het best kon men dit opmerken bij het melodrama in het laatste bedrijf. Meer dan eens deed de illustratie van het woord een koude rilling over den hoorder gaan. Zou deze scène zonder deze muziek even aangrijpend zijn geweest? Moeielijk is het deze vraag te beantwoorden, maar ongetwijfeld mag men aan de muziek een groot deel van den indruk der bedoelde scène toekennen.

Bijzonder gelukkig is de muzikale inleiding waarbij de componist gebruik heeft gemaakt van twee grieksche motieven. In de bewerking dezer motieven, alsmede in de rangschikking der orkestraal-effecten herkent men het talent, de natuurlijke begaafdheid van den componist. Weinige kunstenaars zullen een eerstelingswerk leveren, dat met dit werk gelijkgesteld mag worden.

Bijzonder karakteristiek en vol rhytmische levendigheid is het Bacchuskoor en dit treft vooral den hoorder, wijl het een groot contrast vormt met de overige, in 't algemeen statig gehouden koren.

Vol liefelijkheid is het slotkoor, waarbij het gebruik der vrouwenstemmen een uiterst schoon effect te weeg bracht.

De uitvoering, onder leiding van den componist, slaagde zeer gelukkig. De koren waren in 't algemeen zeer zeker en daarbij schoon van klank, het gemengde koor »a cap-

PELLA" zelfs uitmuntend, zoowel ten opzichte der zuiverheid, als ten opzichte van den klank.

Ook het instrumentale gedeelte mag geroemd worden, over het geheel werkten de Heeren musici mede, tot bereiking van een schoon geheel.

Het minst gelukkig was het sologedeelte vertegenwoordigd. Dit speelt echter een betrekkelijk kleine rol, zoodat het op den indruk van het geheel slechts in 't voorbijgaan een schaduw kon werpen.

Gaarne brengen wij, met het oog op het vele schoone, dat de partitie bevat, en met het oog op het welslagen der uitvoering, een woord vol welgemeenden dank aan den Heer Van Riemsdijk. Wij gevoelen, hoe hij aarzelend zijn moeilijken taak heeft aanvaard, hoe hij aanvankelijk schoorvoetend eenige stappen deed, tot het kunstwerk zijn kunstenaarsziel begon te beheerschen en hij, medegesleept door de schoone gedachten van den grieksch dichters, een muziekstuk nederschreef zich aansluitende aan de poëzie en aan de handeling.

Na afloop der 1^e opvoering was er feest op de Utrechtsche Studentensociëteit. De verslaggevers der verschillende couranten en tijdschriften, ook die van «Het Tooneel» waren bij die gelegenheid de gasten der Utrechtsche Redactie der »Vox Studiosorum". Ik maak van dit feit alleen melding om openlijk een woord van dank uit te spreken voor de gastvrijheid, toen aan den vertegenwoordiger van ons orgaan betoond.

A dam, April 1891.

C. I. VINKESTEYN.

STOM SPEL.

(Overgenomen uit de *Oprechte Haarlemsche Courant van 2 Maart 1891.*)

Twee herinneringen zijn er die mij nog altijd vervolgen: twee tafereelen die ik in den afgelopen zomer »gezien" heb.

»Gezien" is het woord dat hier past. Want als de beelden van een droom, zonder spraak, zonder geluid, geheimzinnig wenkend, wijzend, met breede, zwaaiende bewegingen, — zoo staan de gestalten mij voor den geest waaraan ik thans terugdenk. Het eenige wat de luchtlagen in fijne, rythmische trilling bracht, was het zwevende geluid der Kunst, de muziek.

Het eerste tafereel was pijnlijk en comisch tevens. Een paar honderd doofstommen in een concertzaal! Zij vierden een herinneringsfeest en waren in grooten getale opgekomen naar de plaats waar zij hunne opleiding hadden ontvangen. Zij waren dien middag feestelijk onthaald en hadden zich, naar men zeide, wijn en spijszen voortreffelijk laten smaken. Men kon het hun aanzien, toen zij binnenkwamen. Hun zoo bekende opgeruimdheid was vroolijkheid geworden. Zij wezen nog nu en dan met hun lange vingers naar den half geopenenden mond, of streken de hand over de maag, terwijl hun oog een uitdrukking aannam van verrukking.

Na het feestmaal werd er een concert gegeven — »ter eere der doofstommen", zooals een paar spotters opmerkten, die zich vroolijk maakten over dit nummer van het feestprogram. Inderdaad, er was een concert, of eigenlijk, een muziekkuitvoering; iedereen weet dat dit niet precies hetzelfde is: »Zampa", »Faust", een gavotte, een wals van Strauss, in dien trant. En de doofstommen woonden de uitvoering bij. Zij zaten rustig aan hun tafeltje, of drongen door het saamgepakte publiek heen om een ander tafeltje te zoeken. Zij bewogen lippen, armen, handen, vingers, oogen en onderhielden zich druk met elkaar. Geen enkel geluid. Geluiden hadden zij dien morgen voortgebracht op de publieke les; akelige, pijnlijke geluiden, scherp gearticuleerde holle klanken, die achter uit de keel kwamen, kunstig voortgebrachte woorden, volzinnen, versjes zelfs, met verbazing wekkende duidelijkheid uitgesproken. Maar

dien avond hadden zij vrijaf. Zij mochten zich zelve zijn, en nu waren zij dan ook stom. Zij hinderden de muziek niet en de muziek hen evenmin. Hoe het orkest ook daverde, zij verstonden elkaar, en hoe druk zij het ook samen hadden, de fluitsolo werd tot aan het einde der zaal gehoord.

Zij schenen elkaar vreeselijke verhalen te doen, zoo geweldig werd soms de uitdrukking van hun oogen. Ze schenen hevige te twisten, want zij balden hun vuisten, of wezen dreigend met den vinger naar elkaar. Maar dan lachten zij op eens, en de toeschouwer begreep dat zij elkaar eenvoudig een aardigheid hadden verteld.

Aan de muziek stoorden zij zich niet, en machteloos stond de muziek voor den ingang hunner ziel; zij kon aan de aandoeningen dier ziel niets veranderen; zij kon er geen noot binnenkrijgen. Terwijl wij, hoorende menschen, onwillekeurig ons lieten opwinden door een wals of ons zacht lieten stemmen door een adagio, terwijl er tusschen ons allen een zekere gelijkheid van innerlijk leven ontstond, een harmonie van gevoelen, wenschen, droomen, omdat dezelfde toonen ons gehoervlies in trilling brachten en onze gedachten meevoerden op den golvenden stroom van hetzelfde rythmus, — was daar een geheimzinnige wereld die geheel en al zich zelve was en zich zelve bleef. Zij draaide om haar eigen as en wentelde voort langs haar eigen banen, tegen onze wereld in, of er buiten om, als een planeet die tot een ander zonnestelsel behoorde.

De doofstommen gingen heen toen wij heengingen, niet omdat de laatste marsch gespeeld, maar omdat het uit was. En, hoe opgewekt en vroolijk hun stemming ook scheen, want zij hadden blijkbaar met ons feest gevierd en zij hadden veel pret gehad, zoo liet toch het beeld van die zwijgende groepen met hun drukke, breede gebaren, een pijnlijken indruk bij mij achter, den indruk van een geweldige disharmonie; een stuk natuur waarover de Kunst, al drong zij er van alle zijden op in niets had vermocht. Hier, het machtige spel der tonen; en daarnaast en daar buiten, het stomme spel der gebaren.

En nu het tweede tafereel; ook stom spel; maar hoe geheel anders!

Het was in een der kleine Parijsche schouwburgen. Men zou er opvoeren »L'Enfant prodigue". In het orkest stond een piano, en voor de piano zat, in zwarten rok en witte das gekleed, een gentleman, met een fijn, intelligent gezicht. Het was de componist zelf, Wormser. Een paar violen begeleidden nu en dan zacht het klavierspel. Het oog van den musicus was voortdurend op het tooneel gericht, en geen van de bewegingen der spelers ontging zijn oog. Naar elk dier bewegingen richtte hij zijn spel.

Op het tooneel werd geen enkel woord gesproken. Er stond een gedekte tafel, en aan die tafel zat een gezellig dik heer; een wijde witte kleeding flodderde om zijn lichaam; zijn gezicht was geheel en al met meel ingewreven, en een zwart kalotje dekte zijn ronden bol. Het was Pierrot, de oude Pierrot der pantomime, maar deftig geworden, niet belachelijk. Pierrot als »bon bourgeois". Naast hem zijn vrouw, een lieve, waardige matrone, met een ernstig, zacht gelaat. Het rustig echtpaar zat genoeglijk te smullen aan den eenvoudigen disch. En wanneer Pierrot zijn vrouw eens inschonk, dan liet de piano zulke gemoedelijke tonen klinken, dan keek de vrouw zoo vriendelijk en tevreden, dat het een lust was hen aan te zien en te luisteren naar hetgeen de piano, die elk hunner bewegingen begeleidde, van hen vertelde.

Maar toch — men zag het aan hun oog, men hoorde het aan een paar accoorden, die niet wilden doorklinken, er was een schaduw in dat huiselijk leven. Aan den derden kant der tafel zat, op een derden stoel, de jonge Pierrot, gekleed als zijn vader, met het traditioneele zwarte kapje op zijn hoofd en onder dat kapje het meelwit gelaat.

Maar alles aan hem was fijn, dun, bevallig: een popje van biscuit de Sèvres. De jongen heeft blijkbaar verdriet. Hij beproeft te eten, maar het gaat niet. Hij neemt zijn gitaar, maar hij weet er niet anders uit te halen dan zwaarmoedige tonen. Er is iets dat hem ontbreekt, en hij weet zelf niet wat. Hij zal het spoedig weten.

Terwijl de trouwe moeder de tafel wegruimt en de vader mijmerend zijn pijpje zit te rooken, komt een allerbekoorlijkste blanchisseuse de kamer binnen. Zij brengt het gestreken linnengoed thuis, en terwijl zij, met kokette maniertjes, de stapeltjes uit haar mandje pakt, staat de jonge Pierrot haar, geheel betooverd, aan te zien. Hij heeft begrepen wat er aan hapert; zijn kwelling is de eerste pijn der liefde. Het behaagzieke deerntje weet al heel spoedig den weg naar dat bevende jongenshartje te vinden. Ook uit haar mond klinkt geen enkel woord; ook zij spreekt alleen met haar donkere oogen, haar fijne handjes, haar buigzame leest, en de muziek accentueert mollig en insinuerend het kokette spel. Blanche zal hem toebehooren, maar . . . er moet geld, veel geld zijn om haar een nestje te bouwen, de glanzende vedertjes van dat vogeltje waardig.

Een oogenblik later zitten de beide oudjes weer bij de tafel, zij met een handwerkje, hij met een courant. En langzaam, terwijl de muziek zachter en zachter gaat klinken, dommelen zij in. Daar sluipt Pierrot binnen, zoekt in het jasje van zijn vader naar de sleutels der secretaire, opent het geldlaadje en grijpt behoedzaam naar de bankbiljetten die hier liggen opgestapeld. De oudjes worden even wakker; zij zien, zij raden wat er gebeurt en . . . als door éénzelfde gedachte, half schrik, half goedheid, aangegrepen sluiten zij beide op eens weer de oogen en veinzen voort te slapen om de schande van hun kind niet te zien. De jeugdige dief sluipt haastig weg, de kamer uit, en met name-loozen angst op zijn meelwit gelaat staart Pierrot zijn vrouw aan. Deze schudt diep verslagen het hoofd; men ziet bijna de stomme tranen langs beider wangen vloeien; en als het vailende scherm dit huiselijk jammertooneel aan ons gezicht onttrekt, dan vertolkt de muziek nog even stil, klagelijk, het diepe leed der ouders.

Het tweede bedrijf vertoont den jongen Pierrot in het genot van de liefde zijner Blanche. Ook hier blijft het spel stom, en de luchtige, losse bewegingen van het vroolijke paar worden alleen door de muziek begeleid. Wij begrijpen spoedig, dat het geld op is, dat Pierrot schulden heeft moeten maken voor de toiletten van zijn liefje, en dat hij teneinde raad is. Ellenlange rekeningen worden door een zwarten knecht binnengebracht; en als ze niet betaald kunnen worden, besluit Pierrot met de laatste goudstukken die hem zijn overgebleven zijn geluk in het spel te gaan beproeven. Als hij weg is, wordt aan Blanche op een zilveren blaadje het kaartje van een baron aangeboden, weldra gevolgd door den baron zelve. En het duurt niet lang of het wuften meisje, dat eerst met dien belachelijken minnaar wat gesold heeft, laat hem zijn portefeulle voor den dag halen en den inhoud op tafel leggen. Heeft zij hem eindelijk het laatste bankbiljet afhandig gemaakt, dan steekt zij de papiertjes vroolijk in haar corsage, slaat haar tengere hand door den arm van den baron en danst vroolijk met haar nieuwe conquête de woning uit. Wanneer de jonge Pierrot straks terugkomt, met ledige handen, brood-arm geworden, is het vogeltje gevlogen.

Het derde bedrijf speelt weer in de woning der oudelui. Weer is de tafel gedekt; men beproeft te eten; maar het gaat niet. Pierrot neemt een stukje kaas op de punt van zijn mes; maar hij heeft er geen lust aan. Daar staat de ledige stoel, het onbezette couvert van den verloren zoon. Roerend, bijna aangrijpend is het, wanneer de vader in gedachten, ook dat derde glas, het ledige, wil inschenken, en de moeder, met een enkel weemoedig gebaar en een blik vol diep verdriet, hem beduidt, dat er immers niemand is om het uit te drinken.

Wanneer de vader is heengegaan, met zijn pijpje in de

hand, dat hij zelfs vergeet aan te steken, dan vertoont zich op eens om den hoek der geopende deur een arm, zoo mager, een hand zoo wit, bedelend om een stuk brood. De goede vrouw haast zich den kleinen bedelaar het gevraagde toe te reiken. Op eens herkent zij haar armen jongen; en het moederhart, alle verdriet, alle zonde vergetend, drukt zich vast aan tegen den verloren zoon, het rillende, vermagerde wezen koesterend en vertroostend.

Maar, daar komt de vader binnen; de kleine zondaar moet zich verbergen. Langzaam, enkel met gebaren vol uitdrukking, bereidt de goede vrouw haren man voor op den terugkeer van den knaap, die schoorvoetend binnentreedt en alleen in den weerschijn van den spiegel door den ouden man gezien wordt: Maar deze schudt het witte hoofd; hij kan zich niet omkeeren, hij kan er niet toe besluiten ook zijn armen voor den ongelukkigen misdadiger te openen. Terwijl hij nog aarzelt, klinken opeens van buiten de opwekkende tonen van een militairen marsch. Een bataljon soldaten trekt de woning voorbij; men hoort ze nader komen. De jonge Pierrot heeft een uitkomst gevonden. Hij zal dienst nemen in het leger en door moed en trouw de oude schande uitwisschen. Verrukt knielt hij neder, om ten minste den zegen van zijn vader te ontvangen, en als deze, met half afgewend gelaat, de bevende hand op zijn hoofdje heeft gelegd, dan springt hij op, omhelst nog eens zijn moeder, en snelt de kamer uit, het leger te ontmoet. De marsch klinkt flauwer en flauwer, nog even uit de verte; de oudjes luisteren, knikken elkaar tevreden toe, en het scherm valt voor goed.

Daar was bijna niemand in den kleinen schouwburg of de tranen waren hem in de oogen gesprongen. Zonderling dacht ik: twee witte meelgezichten, de Pierrot's der oude pantomime, en toch, met klimmende ontroering had ieder een dit eenvoudig drama gevolgd. Men had wezenlijke menschen zien lijden; het einde was bijna stichtelijk geweest; geen parodie, maar een nieuwe geschiedenis van den »verloren zoon», even waar en aangrijpend als de oude.

Ook hier hadden wij niets vóór ons gehad dan stom spel, maar het was Kunst geweest, eenvoudige, stille Kunst, stom spel, door de harmonie der muziek in al zijne bewegingen begeleid. In iederen blik, in iedere armzwaai, in ieder hoofdgeknik, in iederen voetstap zelfs, lag een gedachte of een aandoening, iets menschenlijks dat tot ons kwam, en dat door een paar accoorden of een zachte melodie diep in onze ziel werd gedrukt.

Zoo ik dramaturg of toonzetter ware, mij dunkt, zulk een geillustreerde pantomime, zulk een stukje menschelijk leven, alleen met gebaren en tonen gespeeld, zou mij toelachen. De vernieuwing der dramatische Kunst zou ik almede in zoo iets willen zoeken.

Stomheid en muziek, wier disharmonie mij eens op dat concert »ter eere der doofstommen», zoo pijnlijk had getroffen, waren hier door een kunstenaar bij elkaar gebracht, en van haar innig verbond was een bekorende macht uitgegaan waaraan niemand zich had kunnen onttrekken. Een echt »Lied ohne Worte».

ANTONIO.

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten,
hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandsehe Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.
APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Medaille!

Verschijnt des Zaterdags om de 14 dagen bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.--. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, lid van het Hoofdbestuur, JONAS DANIEL MEYERPLEIN 13. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 16.

18 JULI 1891.

XXe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel gedeelte: Bericht. — Prijsvragen. — De examens der Tooneelschool. — Uit onze afdelingen.

Niet officieel gedeelte: Nog eens »Stom Spel». — Boekaankondigingen. — Pot-pourri. — Ingezonden. — Nieuwe uitgaven.

Officieel Gedeelte.

BERICHT.

L.S.

Men wordt verzocht brieven, bestemd voor het Hoofdbestuur of voor de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool, tusschen 15 Juli en 31 Augustus a. s. te zenden aan den Heer M. B. MENDES DA COSTA, Jonas Daniel Meijerplein 13, Amsterdam.

AMSTERDAM,
14 Juli 1891.

De Algemeene Secretaris,
C. I. VINKESTEYN.

PRIJSVRAGEN.

L.S.

Het Hoofdbestuur maakt bekend, dat tengevolge van verschillende omstandigheden de uitspraak van de jury eerst na Augustus a. s. kan worden te gemoet gezien.

AMSTERDAM,
14 Juli 1891.

De Algemeene Secretaris,
C. I. VINKESTEYN.

DE EXAMENS DER TOONEELSCHOOL.

I. VAKSCHOOL

Vrijdag en Zaterdag, 3 en 4 Juli j.l., werden de gewone jaarlijksche overgangs- en eindexamens, tot sluiting van den cursus 1890/91 der Tooneelschool, door de leerlingen afgelegd; ditmaal volgens het nieuwe huishoudelijk reglement, ontworpen naar aanleiding van de reorganisatie, in het vorig jaar tot stand gekomen.

Op beide dagen kwamen des ochtends op 't programma de

theoretische vakken (Geschiedenis van het tooneel en de tooneelletterkunde, Costuumkunde, Nederlandsch, Fransch, Hoogduitsch en Engelsch), Plastische en mimische oefeningen, Zang, Lezen en Voordracht *); op Vrijdagmiddag alleen de proeven van Spel, afgelegd in den Salon des Variétés, welk lokaal ditmaal voor het eerst hiertoe was gekozen.

De proeven van spel bestonden uit:

1°. *Jean Marie*, drama in één bedrijf, van Theuriet, vertaald door J. L. Wertheim (fragment) vertoond door Mej. *Martha Coerdes*, van de 3de klasse, en den Hr. *Frans Boersma*, van de 2de klasse;

2°. *Multatuli's Vorstenschool*, het geheele vierde bedrijf, met Mej. *Coerdes* als Hanna en den Hr. *Boersma* als Herman, terwijl de overige rollen vervuld werden door Mej. *Brandt* en den Hr. *Siep*, hospitanten, en door drie leerlingen van de laagste klasse;

3°. *Een man die te veel gekoesterd wordt*, een blijspelletje in één bedrijf, naar het Fransch, waarin optraden Mej. *Coerdes* en de Hr. *Boersma*.

De jury, die volgens art. 39 van het Reglement deze proeven van spel te beoordeelen had, bestond uit de dames *O. Wüste-Von Gütsch* en *S. Pauwels-Van Biene*, en de HH. Prof. *Stokvis*, *Louis Bouwmeester*, *Henri Poolman*, Dr. *G. Kalf* en *Jean Browne*. Onderscheidingen werden door haar aan het tweetal mededingers uit de beide hoogste klassen niet toegekend.

*) Ten gehoor gebracht werden door

Mej. *Coerdes*: Een fragment van »Een oude Kennis» van Hildebrand; Van eene Koningsdochter, van Hël. Smith; Het Brei-
stertje, van Beets, benevens een stukje proza van Multatuli, à prima vista

Frans Boersma: De Friesche Poëet, van Piet Paaltjens.

Joh. Wertwijn: In de Smidse, van Marie Boddaert.

Hendrik Teune: De Huurkoetsier, van Hildebrand (fragment).

Arth. v. Schendel: »Laat de kinderkens tot mij komen!» van hemzelf.

Cath. Rentmeester: »Wijs Klaartjen op 't ijs», van Potgieter.

Melia Tartaud: Een »Zang», van Hooft en Teleurstelling van Mevr. David.

II. VOORBEREIDENDE SCHOOL.

Mede des Vrijdag- en Zaterdagochtends werden aan de School de eind- en overgangsexamens van de Voorbereidende School afgenomen. De vakken, waarin geëxamineerd werd, waren: Nederlandsch, Fransch, Hoogduitsch, Vaderlandsche en Algemeene geschiedenis, Aardrijkskunde en Rekenen, terwijl de leerlingen ook proeven van Lezen aflegden, en aan de Plastische en mimische oefeningen medededen met de leerlingen der Vakschool.

III. DE UITSLAG.

Na afloop der examens, des Zaterdagmiddags, hielden Directeur en Leeraren en de Commissie van Toezicht met het Hoofdbestuur ieder eerst afzonderlijk vergadering daarna gecombineerd. De vaststelling van het resultaat der eindexamens van de Vakschool en de Voorbereidende School geschiedde door de Commissie en het Hoofdbestuur met den Directeur, na langdurige, nauwgezette beraadslagingen.

Prof. Stokvis deelde, als waarnemend Voorzitter, aan de leerlinge, die zich aan het eindexamen der Vakschool had onderworpen, onder eene hartelijke toespraak mede dat haar nog geen eervol ontslag met diploma kon worden toegekend; wilde zij niettemin de school verlaten, dan zou haar een getuigschrift verleend worden, dat zij alle klassen had doorloopen.

Daarna verkreeg de Directeur het woord en maakte bekend, dat

Frans Boersma naar de 3de klasse Vakschool bevorderd werd, maar met herexamen in Geschied. van het tooneel en de tooneelletterkunde;

Johanna Wertwijn, *Hendrik Teune* en *Arthur van Schendel* tot de 2de klasse over konden gaan; desgelijks *Cath. Rentmeester*, ofschoon eerst na afgelegd herexamen in de theorie van den zang;

Melia Tartaud wel de lessen in de 2de klasse het volgend jaar zou mogen volgen, echter alleen in het vooruitzicht dat zij zich in dat jaar voor het Conservatorium zou bekwamen, daar haar aanleg haar scheen te bestemmen voor dramatische zangeres;

Mina Sasbach en *Marinus Spree* overgeplaatst werden naar de laagste klasse der Vakschool, waarbij aan de eerste op het hart werd gedrukt zich voortaan óók flink toe te leggen op de theoretische vakken;

Gusta Mulder, *Cornelia Mater* en *Lion Solser* werden verhoogd naar de 2de klasse der Voorbereidende School. De laatste zou evenwel het volgend jaar niet voor plaatsing op de Vakschool in aanmerking kunnen komen, wanneer hij over het algemeen niet meer inspanning en vlijt be-
toonde.

Aan Dr. *N. P. Kapteijn*, die onze inrichting verlaat, omdat Rekenkunde van de lijst der vakken van de Voorbereidende School is geschrapt, werd bij monde van den Hr. *Jean Browne* eervol ontslag verleend, onder dankbetuiging voor de bewezen uitnemende diensten.

De Directeur,

AMSTERDAM, 8 Juli 1891.

S. J. BOUBERG WILSON.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

HARLINGEN, Maart 1891.

Dank zij der welwillendheid van de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool en de medewerking van den Heer Directeur dier school had onze afdeling van het Tooneelverbond het voorrecht op Zondag 22 Febr. l.l. in haar midden een drietal leerlingen dier inrichting te zien optreden: mej. BRANDT, mej. MARTHA COERDES en den Heer BOERSMA. Na het aardige, door de beide dames uitstekend gespeelde voorstukje »*Wie van tweeën*»

van *Verconsin*, vertaald door Bouberg Wilson, volgden eenige losse voordrachten van den heer Boersma en mej. Brandt. Na de pauze droegen mej. Brandt en mej. Coerdes gedichten voor, terwijl de soirée werd besloten met de opvoering van *De Mussel's »Een Gril*» naar de vertaling van Jean Valjean, waartoe alle drie acteurs op lofwaardige wijze medewerkten.

Behalve verscheiden leden der afdeling met hunne dames woonde ook overigens een vrij talrijk publiek de voorstelling bij, waarvan het tweeledig doel was: te laten zien, welke vruchten de Tooneelschool afwerpt, en den aanwezigen een genotvollen avond te verschaffen. — Uit het bereikt zijn van het laatste volgt, dat de kennismaking met de Tooneelschool in hare leerlingen een aangename is geweest. En daarbij is wel dit resultaat verkregen, dat onze afdeling van het Tooneelverbond is bevestigd.

Aan de beide verdienstelijke leden van het Leidsche Studenten-Tooneelgezelschap, die zich beschikbaar hadden gesteld voor de bediende-rollen voegt hier een woord van hulde en dank.

Niet Officieel Gedeelte.

NOG EENS „STOM SPEL”.

In het vorig nummer van Het Tooneel las ik het stuk »Stom Spel», overgenomen uit de Haarlemsche Courant van 2 Maart 1891. Antonio trekt daarin een parallel tusschen een muziekuivoering voor doofstommen en een opvoering van *L'Enfant Prodigue*, die hij te Parijs bijwoonde. Aan het eind van zijn stuk uit hij zijn uitbundige verrukking over deze pantomime.

Inderdaad staat hij daarin niet alleen. Het stukje heeft zijn weg van Parijs naar Londen gevonden, werd te Amsterdam opgevoerd en is, naar ik verneem, in studie bij *Le Gras* en *Haspels*.

In Londen is het een topic of the day. De plaatsen in the *Prince of Wales's* zijn iederen avond — en tegen waarlijk niet geringe prijzen — uitverkocht. De uitvoering staat daar, naar ik vermoed, niet beneden die te Parijs. Zij beantwoordt volkomen aan de keurige beschrijving, die ik in Het Tooneel las, heeft plaats in een der eerste theaters, onder leiding van een voortreffelijk pianist en met medewerking van acteurs first rate. Hoewel ik die te Parijs niet bijwoonde, zij het mij dus toch vergund naar aanleiding van de opvoering te Londen een enkel woord in het midden te brengen.

Zonderling, dacht ik — in tegenstelling met Antonio — daar zit nu een heel publiek, dat beschaafd genoemd mag worden, met ingehouden adem zich uren lang bezig te houden met een vertooning, die hoogstens een kwartier lang mijn aandacht kan boeien. Het zal wel aan mij liggen, want later bleek mij dat, wat ik aanvankelijk voor een uiting van het Engelsche publiek hield, een veel ruimer verspreide meening was, dan ik vermoedde. Dat is ten minste uit de voortdurend volle zalen in minstens drie groote steden op te maken.

Zonder iemand, die soms naar wat ik ga zeggen mocht willen luisteren, van *De Verloren Zoon* te willen afhouden, — ik ben trouwens verreweg in de minderheid, — wensch ik toch even neer te schrijven, wat mijn indruk van het geheel was.

Op een echt paillasserige muziek maken vier personen gedurende eenige uren zeer kunstige, maar zeer gekunstelde (lang niet eenvoudige en natuurlijke) bewegingen. De geschiedenis is volstrekt niet belangwekkend. Een jongmensch besteelt zijn ouders, loopt weg met een meisje. Het meisje loopt weer met een ander weg; de jongen komt terug in zijn ouderlijk huis, smeekt om vergiffenis en gaat bij weigering onder dienst, na den vaderlijken zegen te hebben medegekrepen.

Dit alles zonder een enkel woord. Dit alles voorgesteld

door twee *Pierrots* (vader en zoon), een totaal overbodige charge, die al de bekoring aan den eenvoud en het roerende der geschiedenis — toch al niet bijster groot — ontnemt. De bewegingen zijn zorgvuldig ingestudeerd, geen stap met den voet, geen wuiven met de hand zonder corresponderende piano-noot. De muziek over het geheel genomen vrij eentonig, zelfs de soldatenmarsch aan het slot — een soort van Turkische Scharwache — zonder het noodige élan ten gehoor gebracht. Eenige sentimenteetele deunen — verder een pasklaar accompagnement voor de studie-bewegingen der acteurs. Het geheel doet onweerstaanbaar denken aan »Mr. K., in his wonderful performances on the piano” uit een of ander café-chantant. Een beetje meer studie, een beetje schitterender decoratief, een beetje meer uitgewerkte muziek en vertolking — en men is er.

En heel wat meer verving! Al die gebaren met geen enkel menselijk woord, dat ze begeleidt, die eentonige piano-muziek in een theater — dat alles had voor mij iets verbazend slaapwekkends. Het was mij alsof ik doof was — een zeer vreemde doofheid, die toeliet de muziek te hooren, maar den weg voor de woorden had afgesneden. Ik moest mij geweld aandoen, reeds tijdens het tweede bedrijf, mijn oogen open te houden — en toen ik wegging dacht ik, dat ik mijn avond in Londen wel aan betere kunst had kunnen besteden en aarzelde niet dit *stom spel* op den duur een *allerstomst spel* te noemen.

Nog eens: het zal wel aan mij liggen. Maar nu Antonio komt om te zeggen dat hij »almede de vernieuwing der dramatische kunst in zoo iets zou willen zoeken”, nu wordt het mij wat al te kras. Dergelijke niet onverdienstelijke circus-aardigheden worden door den een gegoutheid, door den ander niet; nu zij evenwel als »hoogere kunst” worden aanbeden en een belangrijke rol ervoor bestemd wordt in de kunstgeschiedenis — nu zou ik wel willen vragen of de groote ingenomenheid met een kunstige vertooning den schrijver geen parten gespeeld heeft. Het gaat toch waarlijk niet aan het menselijk woord in de tooneel-speelkunst zoo maar over boord te werpen — alsof het er niet het voornaamste element van vormde. Mij dunkt dat met dat menselijk woord *alleen*, zonder gebaren, costumes, decoratief, mise-en-scène, samenspel, zelfs nog een tooneel-speelkunst denkbaar zou zijn — zonder de stem, onmogelijk!

De lofzang, door Antonio aangeheven, lijkt mij daarom overdreven, de conclusie onaanneembaar toe. Ik vind het zeer onaangenaam storbaden uitgegoten te zien over de een of andere verrukking. Waar die evenwel naar mijn meening de perken zoover te buiten ging, dat zij tot kunst stempelde, wat slechts kunstenmakerij mag heeten, geloofde ik het »audi et alteram partem” te mogen toepassen en aan een andere meening uting te mogen geven.

P. v. D.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Mij werd ter beoordeeling toegezonden *De pessimist*, een akt door VAN MANE, uitgegeven bij J. E. Buschmann te Antwerpen.

Dit stukje heeft als motto »Rire est le propre de l'homme” van Rabelais. Ik hoopte dus heusch mijn lever eens een flinke schuddingskuur te laten ondergaan, en zette me aan het lezen; maar het was mis. Ik vond de klucht eenvoudig beneden nul. Misschien intusschen mis ik wel het zintuig dat noodig is om dergelijke kunstwerken te apprecieeren; gaarne stel ik derhalve het boekje ter beschikking van diengene onzer lezers die op dat punt meer begaafd is dan ik en bereid is een met redenen omkleed oordeel erover uit te spreken.

Amsterdam, Maart '91.

M. B. MENDES DA COSTA.

POT-POURRI.

BEROEMDE TOONEELSPELERS MET GEBREKEN. — Over dit onderwerp zou heel wat te vertellen vallen; enkele voorbeelden vinden hier een plaats.

MOLIÈRE werd voortdurend door den hoest en een soort hik geplaagd, hij slaagde er in daardoor komische effecten te bereiken en de toeschouwers te misleiden met hetgeen hem zoo hinderde.

Zijn kameraad BÉJART liep mank; van daar de traditie om *Harpagon* kreupel te laten gaan, welke soms nog gevolgd wordt.

RAYMOND POISSON, die *Crispin* creëerde, stotterde, en met zóóveel succès, dat een eeuw lang alle Crispin's zich verplicht rekenden eveneens te stotteren.

Volgens zijn tijdgenooten, was de beroemde LEKAIN terugstootend leelijk; zijn kin was versierd met litteekens en zijn neus half weggevreten door de pokken; ook zijn gestalte was verre van onberispelijk. Zijn nobel spel deed echter alles vergeten en door handig gekozen kleeding en grime wist hij zijn gebreken dermate te verbergen, dat de toeschouwers — en zelfs de toeschouwsters — wanneer hij optrad, vaak uitriepen: »Qu'il est beau!”

DOMINIQUE had een onaangenaam keelgeluid, »een stem als een papegaai”, schrijft een auteur van de 18de eeuw. Hij wist er echter het publiek aan te gewennen en zich te doen toejuichen; zijn opvolger THOMASSIN »dut prendre des précautions extrêmes pour se faire pardonner cette absence d'infirmité naturelle”.

De engelsche acteur FOOTE viel van zijn paard en brak zijn been; na de amputatie speelde hij als jeune premier met een houten onderdaan.

In 1829 speelde DERIGNY den *Malade imaginaire*; sedert een jaar was hij geheel verlamd en moest ondersteund worden, terwijl het publiek in geestdrift kwam over de wonderlijke natuurlijkheid van zijn spel.

De éénoogige GRANGER deed door dit gemis de zaal daveren van het lachen.

Enz., enz., enz.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van »Het Tooneel”.

In het verslag dat de *Oprechte Haarlemsche Courant* geeft over de Vergadering van het Tooneelverbond op 15 April, staat: dat, volgens de meening des heeren Simons, er »geen blad ten onzent zijn zou, dat — daartoe in staat gesteld — niet bij voorbaat zijn lezers op het belang eener première zou willen wijzen.”

Toen Ibsen's *Wilde Eend* voor het eerst in Den Haag zou vertoond worden, achtte ik het wenschelijk om eene korte uiteenzetting van dit waarlijk niet gemakkelijk te vatten stuk onder de oogen van het publiek te brengen. Ik zond mijn opstel naar *Het Vaderland*, maar ontving het terug met de opmerking, dat de gewone Verslaggever voor het Tooneel het stuk wel uiteen zetten zou na de vertooning, terwijl eene voorafgaande beschouwing ervan onnoodig geoordeeld werd.

Het *Dagblad van Zuidholland en 's-Gravenhage* was minder angstvallig en nam mijne uiteenzetting op.

Uw Dienstwilige

Den Haag, 17 April 1891.

ARNOLD ISING.

NIEUWE UITGAVEN.

Duplessis (L.), *Le duc de Tyrone*. Pièce en 5 actes . f 1.10
 Ajabbert (J.), *La fille Elisa*. Pièce en 3 actes. . . » 1.40
 Gumpfenberg (H. von), *Der Messias*. Trauerspiel . » 1.30
 Menzel (P.), *Sudermann's Ehre*. Vortrag . . . » 0.15
 Schabelsky (E. von), *Der berühmte Mann*. Lustspiel . » 1.30

- Jerome (J. K.), *On the stage and off. The brief career of a would-be actor.* 15th edition . . . » 0.65
- Reminiscences of J. L. Toole, the Comedian. Related by himself. Ill. 3^d ed. . . . » 3.90
- Austin (A.), *Savonarola.* A tragedy . . . » 3.25
- Stead (W. T.), *The passion-play at Ober-Ammergau in 1890* . . . » 1.65
- Wheatley (J. A.), *Dramatic studies.* Six plays . . . » 3.90
- Fritz (S.), *Die Herren der Schöpfung.* Lustspiel . . . » 0.80
- Ipse (H.), *Der Frosch.* Familiendrama in einem Akt. 2e Auflage. . . . » 0.65
- Lipps (Th.), *Der Streit über die Tragödie* . . . » 1.—
(Beiträge zur Aesthetik von Th Lipps & R. M. Werner. Theil II).
- Anzengruber (L.), *Das vierte Gebot.* Volksstück. 2e Auflage . . . » 1.60
- Schack (A. F. Graf von), *Lustspiele* . . . » 1.95
- Dancourt (Grénet), *Thermidor.* Monologue comique . . . » 0.55
- Lemaître (Jules), *Le député Leveau.* Comédie en quatre actes . . . » 1.10
- Longhaye (R. P. G.), *Théâtre Chrétien,* 2 vol. . . » 6.60
- Halévy (L.), *L'Abbé Constantin.* Comédie en 3 actes. » 1.10
- Arnaud (Simone), *De Zonen van Jahel.* Drama in 4 bedrijven en een voorspel. Vertaling van W. C. Goteling Vinnis . . . » 1.20
- Wildenbruch (E. von), *Der neue Herr.* Schauspiel. » 1.30
- Hohenfeld (H.), *Elizabeth von Ungarn.* Trauerspiel. » 1.30
- Löwy-Leszlényi (B.), *Ammon.* Trauerspiel. . . » 0.55
- Sommer (Julius), *Madeleine.* Schauspiel in 3 Akten. 2e Auflage . . . » 1.30
- Richard (P.), *Chronik sämtlicher Gastspiele des Herzogl. Sächs.-Meiningen'schen Hoftheaters.* 1874—1890. . . » 1.30
- Dugué (F.), *Théâtre complet.* Tomes 1 et 2 . . . » 3.85
- Beissier (F.), *Sous les choux en vers.* Monologue . . . » 0.55
- Hugoumet (P.) et Villeneuve (G.), *Doctoresse.* Pantomime en 1 acte . . . » 0.80
- Mereweather (C.), *Bacchus and Ariadne.* A drama . . . » 1.65
- James (H.), *The tragic muse.* 2nd ed. . . . » 2.30
- Zapp (A.), *Auszerhalb der Gesellschaft.* Schauspiel. » 0.65
- Bischoff (H.), *Die Theater-Agenturen, ein sociales Uebel für Bühnen-Vorstünde und Bühnen-Mitglieder* . . . » 1.30
- Klaar (A.), *Grillparzer als Dramatiker* . . . » 0.45
- Richepin (Jean), *Le Mage.* Opéra en 6 actes. Musique de Massenet . . . » 0.55
- Hauptmann (G.), *Einsame Menschen.* Drama. . . » 1.30
- Pollaczek (W.), *Ein Lustspielidee.* Lustspiel . . . » 0.80
- Thoma (A.), *Das Drama.* Darstellung seines Wesens und Baues . . . » 0.55
- Goldmann (R.), *Das Wiener Burckhard-Theater* . . . » 0.40
- d'Ancona (A.), *Origini del teatro italiano.* 2^e edit. 2 vol. » 11.—
- Philo vom Walde, *Die Dorf-Hexe.* Bauern-Komödie mit Gesang . . . » 0.65
- Ganghofer (L.) und Brociner (M.), *Die Hochzeit von Valeni.* Schauspiel. 2e Auflage . . . » 1.20
- Heitmüller (F.), *Hamburgsche Dramatiker zur Zeit Gottscheds.* . . . » 1.60
- Lemaître (Jules), *Mariage blanc.* Drame en 3 actes. » 1.10
- Delpit (A.), *Mademoiselle de Bresner.* Drame en 5 actes » 1.10
- Gandillot (A.), *Bonheur à quatre.* Comédie en 3 actes » 1.90
- Spielhagen (F.), *In eiserner Zeit.* Trauerspiel. . . » 1.30 geb. » 1.95
- Guttman (M. von), *Konradin der letzte Hohenstaufe.* Tragödie in 5 Acten . . . Geb. » 1.20
- Dugué (F.), *Théâtre complet.* Tome 3 . . . » 1.90
- Berlichingen (A. von), *Die beiden Tilly.* Histor. Drama » 1.30
- Philipp (J.), *Das alte Lied.* Schauspiel. . . » 1.39
- Smit (Maurits), *Letterkundige hommels.* Oorspr. blijspel » 1.50
- Hennigs (W.), *Studien zu Lope de Vega Carpio.* Eine Klassifikation seiner Comedias . . . » 1.85
- Held (F.), *Ein Fest auf der Bastille.* Trauerspiel . . . » 1.30
- Adler (G.), *Die Socialreform und das Theater.* . . . » 0.55
- Danz (W.), *Anna von Medici.* Historisches Schauspiel in 5 Akten . . . » 0.65
- Ohlrich (H.), *Das Jubiläum.* Schauspiel in 4 Akten. » 1.30
- Paul (A.), *Ein Wahn.* Dramatische Skizze. . . » 0.65
- Ressel (J.), *Kaiser Heinrich IV.* Geschichtliches Drama in 5 Akten . . . » 0.65
- Afman (E.), *Artistenstreken.* Blijspel in 2 bedrijven. » 0.60
- Dijkstra (C.), *Mijn queue is weg!* Blijspel in 1 bedrijf. 2^e druk . . . » 0.50
- Weizenhofer (R.), *Marie Loreto.* Volksschauspiel. » 0.65
- Burkhardt (C. A. H.), *Das Repertoire des Weimarschen Theaters unter Goethes Leitung, 1791—1817.* » 2.30
- Deimling (H.), *Text-Gestalt und Text-Kritik der Chester Plays* . . . » 0.80
- Ruseler (G.), *Dathans Zweifel.* Ein alttestamentliches Trauerspiel . . . » 0.65
- Sudermann (H.), *Sodoms Ende.* Trauerspiel . . . » 1.30 geb. » 1.95
- Daudet (A.), *L'Obstacle.* Pièce . . . » 1.90
- Gandillot (L.), *Bonheur à quatre.* Comédie en 3 actes » 1.90
- Grenet-Dancourt (E.), *L'Abbé Vincent.* Comédie en 1 acte . . . » 0.85
- Montchrétien, *Les tragédies.* Nouvelle édition . . . » 3.30
- Unruh (F.), *Das patriotische Drama in Frankreich* . . . » 0.65
- Raimund (F.), *Dramatische Werke.* 3 Bnde. 2e Auflage geb. » 5.20
- Dóczi (L.), *Letzte Liebe.* Schauspiel. 2e Auflage . . . » 2.60 geb. » 3.25
- Dóczi (L.), *Maria Széchy.* Schauspiel. . . » 2.60 geb. » 3.25
- Mohr (C.), *Eveline.* Trauerspiel . . . » 1.30
- Geffcken (F. H.), *Ein Streit um die Krone.* Trauerspiel » 1.30
- Hervieux (L.), *Théâtre en vers* . . . » 1.90
- Dumas fils (A.), *Une Visite de noces.* Comédie. . . » 0.85
- Lemaître (Jules), *Révoltée.* Pièce en 4 actes . . . » 1.10
- Maupassant (G. de) et J. Normand, *Musotte.* Comédie en 3 actes . . . » 1.90
- Zapp (A.), *Auszerhalb der Gesellschaft.* Schauspiel . . . » 0.65
- Lange (F.), *Der Nächste.* Drama . . . » 1.—
- Gedan (K.), *Egbert.* Schauspiel . . . » 0.80
- » *Ein Mörder.* Schauspiel . . . » 0.55
- Ahner (A.), *König Kron.* Trauerspiel . . . » 1.—
- Muschi (J. B.), *Die Wendische Krone.* Schauspiel . . . » 1.30
- Brand (J.), *Kaiser Otto der Dritte.* Drama . . . » 0.40
- Wolff (F.), *Theodorich.* Trauerspiel . . . » 1.30
- Sturm (A.), *Donat.* Histor. Drama. . . » 1.95
- Wahle (J.), *Das Weimarsche Hoftheater unter Goethes Leitung* . . . » 1.—
- Aderer (A.), *Un bon ami.* Comédie en un acte . . . » 0.85
- Donnay (M.), *Savoir attendre.* Monologue . . . » 0.55
- Lemonnier (C.), *Un mâle.* Pièce en 4 actes . . . » 1.10
- Vaucaire (M.), *La Serre.* Comédie en 1 acte. . . » 0.55
- Max et Lancelin, *Les Cambrioleurs.* Drame en 5 actes » 1.10
- Héros (E.), *La partie de Baccara.* Comédie en 1 acte » 0.85

ADVERTENTIEN.

NEELMEIJER'S Kabinet Inkt

is preferent boven alle andere Inktsoorten, hij is bij alle soliede Boekhandelaren verkrijgbaar.

Nederlandse Kabinet-Inktfabriek

NEELMEIJER & Co.
APELDOORN.

Wereldtentoonstelling Parijs 1889 — Zilveren Médaille!

INHOUD VAN JAARGANG XX.

OFFICIEEL GEDEELTE:

	Blz.
Een kort woord aan de Leden van het Ned. Tooneel- verbond	1
Mededeeling aan de Leden	2
Prijsvragen uitgeschreven door het Hoofdbestuur van het Ned. Tooneelverbond	2, 59, 121
Aan den lezer	19
Vergadering van het Hoofdbestuur	19, 73
Het Ned. Tooneelverbond bij het afsterven van Z.M. Willem III.	29
Het Ned. Tooneelverbond bij de uitvaart van Z.M. Willem III.	41
Staat van het Ned. Tooneelverbond op 1 Nov. 1890.	49
Bericht aan H.H. Afdeulings-Penningmeesters	59
Gewijzigde Statuten	60
Oproeping Redacteur	81
Algemeene Vergadering	81
Beschrijvingsbrief 21 ^e Algemeene Vergadering	89
Bericht aan H.H. Afdeulings-Secretarissen	91
Voordracht Redacteur	97
Verslag der 21 ^e Algemeene Vergadering	105

Tooneelschool:

Programma van het onderwijs (1890—1891)	9
Vergadering van de Commissie van Beheer en Toezicht	30
Toelatingsexamen Januari 1891	60
Proeven van Voordracht en Spel door de Leerlingen te 's-Gravenhage	61
Koninklijke Subsidie	97
Examens Juli 1891	121

Uit onze Afdeelingen:

Middelburg	3
Leiden	13, 30
's-Gravenhage	13, 30, 60
Amsterdam	20, 61, 81
Delft	41
Harlingen	122

NIET OFFICIEEL GEDEELTE:

Uit de Amstelstad, door A.	13, 20, 30, 42, 64, 73
Id., door M. B. MENDES DA COSTA	21, 50
Id., door K.	82
Id., door QUIDAM	91
Id., door RASTIGNAC	92, 97
Uit de Maasstad, door JEAN VALJEAN	3, 14, 22, 32, 42, 50, 65, 84, 93, 99, 115

	Blz.
Uit de Ooievaarstad, door ARNOLD ISING (A. I.)	94, 100
Uit de Merwestad door V. T. J.	100
Uit het Buitenland, door M. + P.	15, 24, 52, 68, 74, 94
Een uitstapje en een waagstuk	5
Is <i>toch</i> spreektaal?	56
Critieken	71
ANTONIO, Eene soubrette	17
Id., Stom spel	119
IDA, De kleine Lord	44
P. v. D., M ^{me} Segond-Weber	69
Id., Nog eens »Stom spel”	122
A. G. v. H., Berlijnsche schouwburgen	75
J. K., Shylock	76
F. C., Hedda Gabler	78
R. A. H., Nog eens Hedda Gabler	103
D. H. JOOSTEN, Repertoire	27
M. B. MENDES DA COSTA, Konig Oedipus	33
Id., Een aanval op de redactie	61
A. G. VAN HAMEL, Het Leidsche studententooneel	43
MARCELLUS EMANTS, Tooneeltaal	45
A. B. DAVIDS, Een ontboezeming	47
L. SIMONS Mz., Tooneeltaal	55
A. ANTOINE, Realisme in Spel en Tooneelschikking	57
J. N. VAN HALL, Practische kunstbescherming	80
ARNOLD ISING, Een woord over Jones »Judah”	87
J. VRIESENDORP JR., Shylock	87
J. ZÜRCHER, Over het verband tusschen de Tooneel- speelkunst en hare Zusterkunsten	101
C. I. VINKESTEYN, Koning Oedipus	115
Prijsvraag, uitgeschreven door de Vereenigde Rotter- damsche Tooneelisten	7
Prijsvragen uitgeschreven door de Leidsche Studen- ten-afdeeling van het Ned. Tooneelverbond	87
Wedstrijd van Tooneelletterkunde, Stad Antwerpen	88
Necrologie	17, 70, 87
Correspondentie	40
Boekaankondigingen	47, 123
Pot-pourri	48, 80, 96, 123
Nieuwe Uitgaven	28, 48, 72, 80, 96, 104, 123

Ingezonden:

VOORZICHTIG, Wie heeft gelijk?	7
MR. W.	72
TH. K. B.	88
GEBR. A. VAN LIER	103
L. SIMONS Mz., Oefentooneel — »Een gelukkig Huwelijk”	104
ARNOLD ISING	123

REGISTER

OP DEN

XX^{en} J A A R G A N G.

	Blz.		Blz.		Blz.
A.		Brollay (M.)	52	Dumont (Mr.)	26
Âge Critique (L')	52	Bronsveld (Hr. W. C. L.)	117	Dura	33
Ajalbert (Jean)	53	Brot!	94	Duse (Mlle.)	94
Alberti (Conrad)	94	Bruciner	51	E.	
Albregt (Mej. J. H.)	65, 92	Bruck (Mlle. Rosa)	26	Echegaray	67, 94
Albregt-Engelman (Mevr.)	65	Bruiloft te Valeni (De)	51	Eer (De)	4, 26
Aleid	84	Buchanan	26	Eerloos	33, 42, 94
Alexander (Mr.)	27, 94	Burlage-Verwoert (Mevr.) 24, 68, 85, 100	100	Ehre (Die)	26, 52, 94
Algemeene Dienstplicht	33	Burnett (Mevr.)	45	Elisa (La fille)	53
Amant de sa femme (L')	53	Byl (Arthur)	52	Emants (Marcellus)	22, 71
André (Hr.)	16	C.		Enfant prodigue (L')	119, 122
Antoine (Mr.)	26, 53, 57	Calmettes (Mr.)	15	Engels (Herr)	76
Art de tromper les femmes (L')	15	Chambers (Haddon)	94	En Scène, Mesdemoilles!	26
Artois (Armand d')	30	Champsaur	95	Erfmann (Hr.)	4
B.		Charlotte Corday van Peypers	93	Esmeralda	68
Balzac (Honoré de)	32	Charlotte Corday van Van der Ven	16	Essex (Graaf)	13
Banville (Th. de)	97	Charton (Paul)	52	Etapas de la chanson	26
Barbier de Séville (Le)	20	Chivot	33	Ewald (Mary)	115
Barkany (Frl. Marie)	83	Chripyn (Hr.)	14, 43, 51, 86, 115	Eysden (Hr. Van) 15, 24, 51, 85, 115	
Barnay (Herr)	76	Clairville (Ch.)	26	F.	
Barny (Mme.)	26	Clémenceau (De Zaak)	30	Faassen (Hr. Alex.)	5, 33, 94
Baron (Mr.)	27	Cléopatre	24	Faassen (Hr. Rosier)	51, 100
Barrett (Mr. Laurence)	52	Clous (Hr.)	31, 83	Faassen (Mej. Pauline)	100, 115
Beaumarchais	20	Coelingh (Mevr.)	68, 85, 100	Fabre	75
Becque (Henri)	54	Coerdes (Mej. M.)	61, 97, 122	Fabriekskind (Een)	23
Beem-Kapper (Mevr. Van)	5	Conte de Noël	53	Fatsoen	22, 71
Beersmans (Mevr.)	4, 5, 100	Conversion (Une)	68	Femmes des Amis (Les)	16
Belle Opération (La)	53	Coquelin (Mr.)	75	Ferdinand le Noceur	53
Benoit (Peter)	16	Courcy (Charles de)	68	Fernande	52
Bernhardt (Mme. Sarah)	24, 94	Cousine (Ma)	27	Ferrier	15
Beukers (Mej. Anna)	20, 43	Cressonnois	16	Fèvre (Henry)	26
Biene (Hr. Van)	14, 22, 33, 66, 115	Cuypers (Mej. Julia)	16	Few words about my art	16
Bigot (Hr. C. P. T.)	42	D.		Fiammina (La)	54
Birch-Pfeiffer (Charlotte)	14, 23	Daudet (Alphonse)	54, 82, 99	Fil en aiguille (De)	69
Birth and breeding	95	Delpit (Albert)	95	Fille Elisa (La)	53, 69
Bisson	52	Député Leveau (Le)	16	Fleur d'Avril	15
Blaaser (Hr.)	42	Dernier Amour	52	Fouquier (Marcel)	55
Blum	16, 53	Devant l'ennemi	52	Frenkel (Mevr.)	31, 32
Boer (Hr. De)	64, 74	Dieudonné (Mlle.)	95	Frou-Frou	33
Boer (Mevr. De)	93	Dixon (G. W.)	94	Fulda (Ludwig)	65
Boersma (Hr. F.)	61, 98, 122	Doczy	68	G.	
Booth (Miss Agnes)	52	Dommelen (Hr. Van)	13	Galeotto	4
Booth (Mr. Edwin)	52	Dorp en Stad	14	Gandillot (Léon)	53, 69
Bos (Mej. Sophie)	74, 99	Douze femmes de Japhet (Les)	54	Ganghoffer	51
Boterham en de Goudzoeker (De) 61, 28		Drach (Herr Emil)	7	Garnier (Philippe)	25
Bouberg Wilson (S. J.)	13, 61, 99, 122	Drew (Mr.)	52	Gastyne (De)	16
Bouwmeester (Hr. Frits)	16	Duflos (Mr.)	54		
Bouwmeester (Hr. Louis)	21, 45, 64	Dumas (Alexandre)	30		
Boyer (G.)	26	Dumény	16		
Brandt (Mej. M.)	61, 122				
Brasseur (Mr.)	26				

	Blz.		Blz.		Blz.
Peypers (W. N.)	65, 62	Simons Mz. (L.)	1, 7	Verenet (Mevr.)	32
Piazza (Mej. Meath)	73	Sinterklaas	61	Verloren Paradijs (Het)	65
Pilger (Hr.)	41	Sisos (Mlle.)	54	Verstraete (Mevr. Marie)	5, 94
Pol de Mont	97	Sixth Commandment (The)	26	Vicaire	15
Poolman (Hr.)	20, 65, 82	Smits (Hr.)	99	Vink (Mej.) 4, 15, 24, 68, 85, 100, 115	16, 25
Poolman (Mej. Aug.) 4, 22, 43, 51,	94, 115	Snijders (Mej.)	66, 115	Vitu (Auguste)	16, 25
Poolman (Mevr. Chr.)	64, 83	Sodom's Ende	27, 75	Vogelschieten	61
Poons-Van Biene (Mevr.)	42	Speet (Hr.)	21	Voisines (Les petites)	16
Poppe (Frl.)	68	Spoken	55, 83	Vorstenschool	4, 5, 61
Possart (Herr Ernst)	7, 8	Spoor (Hr.)	31	Vos (Hr. Jan C. de) 43, 51, 66, 86, 94,	115
Potharst (Hr.)	92	Spoor (Mej. Josephine)	99	Vos (Jac. de)	47
Potharst (Mevr.)	92	Stoetz (Mevr.)	83	Vosz (Richard)	94
Prix Montyon (Un)	52	Strindberg	27	Vries (Hr. Henri de) 4, 24, 33, 85,	100, 115
		Studenten-Leven (Het)	4	Vries (Mej. S. de)	21, 83
		Sudermann	26, 27, 52, 75, 94	Vries (Mevr. De) 13, 21, 31, 32, 74, 83	83
		Suze	94		
R.		T.		W.	
Rahder (Hr. H.)	118	Taming of the Shrew	83	Wanzinnig of Heilig	67
Ravenswood	27	Tartaud (Hr.)	4, 15, 24, 51, 85, 99	Wagemans	33, 94
Raymond	16	Tartaud (Mej.)	61	Waller (Mr. Lewis)	52
Rechterbeen van kapitein Tic (Het)	94	Tartuffe	42	Wallis (Mrs. Lancaster)	52
Régiment (Le)	52	Teleurstelling	61	Ward (Miss)	27
Rehan (Miss Ada)	52	Ternooij Apèl (Hr.)	33, 115	Waring (Mr. Herbert)	52, 94
Réjane (Mlle.)	27	Terry (Miss Ellen)	16, 27	Watson (Malcolm)	52
Rentmeester (Mej. C.)	61	Terry (Miss Marion)	94	Weber (Mme. Segond-)	69
Riemsdijk (Jhr. Mr. J. C. M. van)	116, 118	Teune (Jongheer H.)	61	Wereld waarin men zich verveelt (De)	21
Rijtoertje (Het)	61	Theerandje (Het)	82	Wertheim (J. L.)	97
Roelofsen (Mevr. Mulder-) 4, 14, 22, 66,	86, 115	Thermidor	69, 74, 91, 95	Westerhoven (Mevr. Van) 14, 22, 43,	66, 86
Roijaards (Hr.) 13, 32, 74, 82, 87, 98, 99	26	Théven (Mlle.)	26	Widerspānstige (Die gezāhmte)	83
Roméo et Juliette	26	Thomé (Francis)	26	Wie van tweeën?	61, 122
Roseaux (A des)	61	Thönissen (Hr. F.)	87	Wijs Klaartjen op 't ijs	61
Rössing (J. H.)	7	Toché	16, 53	Wildeman (De)	16, 51, 64
Rössing-Sablairolles (Mevr.)	42	Toupinel Zaliger	4	Wilkama	82
Royaards (Hr. J. S.)	118	Tourniaire (Hr.)	21, 82	Wilson (S. J. Bouberg) . 13, 61, 99, 122	25, 54
		Traum in Grillparzers Stübchen. (Der)	68	Wolf (Albert)	119
		Truffier	15	Wormser	119
S.		U.		Y.	
Samary (Mme. Jeanne)	17	Uchard (Mario)	54	Yorick	94
Samson	16	Ugalde (Mlle.)	15		
Sarcey (Francisque)	25, 54, 55	Unger (J. H. W.)	4		
Sardou (Victorien) . 24, 69, 74, 91, 95	45			Z.	
Sasbach (Mej. Mina)	45			Zaak Clémenceau (De)	30
Scholl (Aurélien)	53			Zangersfeest (Het)	47
Schönthan (F. von)	47			Zanna	97
Schoonhoven (Hr. Van)	13, 64, 83			Zuylen (Hr. A. van)	83
Schuldig	94			Zuylen (Hr. Willem van) 4, 14, 32, 81,	94, 100
Schulreiterin (Die)	83			Zuylen Jr. (Hr. Willem van)	33
Schultze (Hr.)	64, 74	V.			
Schwab (Hr.)	99	Valabrègue (A.)	51, 52		
Schwab-Welman (Mevr.)	99	Valjean (Jean)	122		
Segond-Weber (Mme.)	69, 75	Valk (Hr. F. L. A. Roeloffs)	118		
Sermet (Julien)	53	Vast Ricouard	95		
Shakespeare	26, 83	Veel leven om niets	4		
Shylock	76, 87	Veltman (Hr.)	65, 92		
Siep (Hr. W. F.)	61	Ven (E. van der)	16		
		Verconsin	61, 122		